

Ані слова про юпану хвойру (збірка)

Геннадій Кофанов

Декілька текстів. Іронічних та фантастичних.

Зміст:

Передмова № 1, щодо заголовка

Передмова № 2, погрозлива

ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ

Купівля

Сміття для поезії

Михайліада

Про що глаголять оці трое

Томагавки, мокасини, скальпи, пір'я і вігвами

ХИМЕРНІ СПРАВИ

Житіє таргана Пафнутія

Хто уколошкав натурника?

Куди крокує Зільберкукін?

Сон ельфа

Дурні тварюки

Помста Оскола

ДОМОРОСЛІ ЛЕГЕНДИ МІСТА ХА

Суто харківська легенда

Апчхи

Поцілунок

Яйце

Головний герой

Дурниця

КОШИК ДЛЯ ПАПІРЦІВ

Келих самогону

Вивалюючись збоку...

Давньоримський імператор

Ну то й що

Пітна ніч Еммануели

Уявіть собі...

П'яний угар

Самовчитель колування в носі

Легенда про Головний Убір Кольору Крові та ссавця виду *canis lupus*, або Осіння пастораль

Не горобці

Передмова № 1, щодо заголовка

Коли ти, безцінний читачу, дуже уважно, нічого не проминувши, прочитаєш книжку "Ані слова про юпану хвойру", то впевнишся, що в ній таки дійсно про юпану хвойру не сказано й жодного слова, більш того – ані букви, ані розділового знака, ані, навіть, пробілу між словами. Анічогісінько! Анітелень! Анічичирк! Тому автор і дав цій книжці саме таку назву. Якщо талановитий американський письменник О'Генрі свій єдиний роман назвав "Королі і капуста" тому, що в нім нічого не розповідається ані про королів, ані про капусту, то чому б і авторові даної збірки з тієї ж причини не втулити в заголовок якусь юпану хвойру.

Ти, шановний читачу, можеш спитати: а ким або чим є ця юп-і-так-далі. Автор на це відповість: якщо ця юп-і-так-далі не згадується у цій книжці (як не рахувати заголовок та цієї передмови), більш того, не згадується в будь-яких інших текстах людства, та й взагалі ніде не згадується, то, отже, це хтось чи щось цілковито невідоме. Логічно? (Зрозуміло, автор цієї збірки не мав можливості скрупульозно проштудіювати геть усіх текстів людських цивілізацій за тисячі років їхнього існування. Але чомусь на 99% упевнений, що в жодному з них не йдеться про юпану хвойру.) Отож ніхто не знає, включно з автором, ким або чим оце саме є. "А звідки взагалі походять оці прикметник із іменником?", – можеш, шановний читачу, педантнути (це дієслово автор щойно змайстрував, узявши за основу іменник "педант"). Та я, відповідає автор, точно й сам не знаю джерела цього словосполучення: чи то воно висмоктано мною з пальця, чи то узято зі стелі.

Але назва "Ані слова про юпану хвойру" є дуже влучною і універсальною, адже нею можна озаглавити будь який твір світової культури і назвище виявиться правдивим. А це не про кожний заголовок можна сказати. От якби повість про собаку Баскервілів назвали "Муму", то назва була б невідповідною до змісту. Теж саме, якщо твір про Муму назвали б "Собака Баскервілів". Або якщо б роман про трьох мушкетерів назвали "Троє у човні, не рахуючи собаки", а книжку про трьох у човні із собакою назвали "Три мушкетери". А тим більше, якщо б "Трьома мушкетерами" назвали повість про собаку Баскервілів, а "Трьома у човні не рахуючи собаки" – твір про Муму. А от заголовок "Ані слова про юпану хвойру" підійшов би і до книжки про Муму, і до книжки про собаку Баскервілів, і до книжки про трьох мушкетерів, і до книжки про трьох у човні з собакою, і до будь-якої іншої, адже у них дійсно про юпану (або якусь іншу) хвойру ані слова. Тож автор цієї книги радий, що йому стало розуму придумати для своїх писань от такий найуніверсальніший та влучніший заголовок.

Втім, він самокритично визнає, що у цієї назви є недолік: вона не дуже зручна для запам'ятовування та вимовляння, й до того ж дещо зavelика (зручна назва має складатися з одного, двох, ну максимум трьох зрозумілих слів, а отут слів аж цілих п'ять, з котрих два незрозумілі). Але людство давно винайшло засіб знешкодження такого недоліку.

Декілька прикладів.

Читачі (а подекуди й видавці) епопею Мігеля де Сервантеса називають просто "Дон Кіхот", хоча офіційна її назва "Хитромудрий ідальго Дон Кіхот із Ламанчі".

Або книжку Джонатана Свіфта іменують просто "Подорожі Гуллівера", хоча автор озаглавив її "Подорожі до деяких віддалених країн світу в чотирьох частинах: твір Лемюеля Гуллівера, спочатку хірурга, а потім капітана кількох кораблів".

Або книжку Даніеля Дефо йменують просто "Робінзон Крузо", хоча її офіційна назва "Життя, незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо, моряка з Йорка, який прожив 28 років у повній самотності на безлюдному острові біля берегів Америки поблизу гирла річки Оріноко, куди він був викинутий кораблетрощею, під час якої весь екіпаж корабля крім нього загинув, з викладом його несподіваного звільнення піратами; написані ним самим".

Чи, скажімо, твір Томаса Мора звуть просто "Утопія", а між тим його офіційний заголовок "Золота книжечка, така ж корисна, як і забавна, про найкращий устрій держави і про новий острів Утопія".

І таких прикладів досхочу. Ерудований читач може продовжити, якщо бажає. Тобто, якщо офіційна назва завелика і незручна, то читачі її просто скорочують до неофіційного лаконічного варіанта.

Отже, каже автор цієї збірки, мою книжку з офіційною назвою "Ані слова про юпану хвойру", ти, безцінний читачу, маєш право і можливість задля зручності називати просто "Ані слова про", чи ще коротше – або "Ані слова", або "Про щось", або взагалі "Якась дурня!", або ще якось, як тобі більш до вподоби. Тож цю проблему можна вважати вирішеною.

Отже про цю таємничу юпану хвойру ти, безцінний читачу, в цій збірці нічого не прочитаєш, але прочитаєш про інше: зокрема і про дракона, і про таргана, і про ельфа, і про інопланетянина, та про решту наших співгромадян і не тільки, що є персонажами цих опусів.

Передмова № 2, погрозлива

От тільки спробуй! От тільки спробуй, читачу, не прочитати цієї книжки! От тільки посмій! Та я тобі за це знаєш що зроблю?! Ні, ти навіть не відаєш, що я, автор "Ані слова про юпану хвойру", із тобою учиню, якщо не прочитаєш! Навіть уявити не можеш, що я з тобою за це ушкварю! Ох, начувайся! Якщо не прочитаєш, то я тобі зроблю те ж саме, що німий Герасим зробив із собакою Баскервіль! Те ж саме, що Родіон Раскольніков зробив із Анною Кареніною! Те ж саме, що Отелло зробив із Джульєттою! Те ж са...

– Стоп, стоп, – можеш, перебивши погрози, вигукнути ти, досить начитаний читачу, – але ж німий Герасим нічого не зробив із собакою Баскервіль, а Родіон Раскольніков із Анною Кареніною, та й Отелло із Джульєттою. Вони навіть і не

зустрічалися одне з одним!

Отож, відповідь автор цієї книжки; саме це я і маю на увазі.

ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ

Купівля

Дивна нісенітниця

Мене цікавить тільки "нісенітниця", тільки те, що не має жодного практичного сенсу.

Даниїл Хармс.

Якоюсь вулицею йшла якась людина Іванов і думала: "Сьогодні моєму синочкові Дормидонтові Полікарповичу виповнюється шість рочків. Що б йому таке подарувати на день народження? Може, подарувати йому цеглину? Ні, цеглину я йому вже дарував п'ять років тому. Може, подарувати йому бюстгальтер? Ні, навіщо йому бюстгальтер, він же не жінка. Може, подарувати йому пляшку горілки? Ні, дітям горілку не можна. Просто й не знаю, чим порадувати хлоп'я".

Він зупинився біля вітрини книгарні й сказав собі:

- О, кажуть, книжка - кращий подарунок! Подарувати йому от цю книженцію "Зовнішня політика Ватикану в 1967 році", чи що? Нехай дитина читає.

Але отут людина Іванов помітила чергу, що встромилася у двері зоокрамниці, котра мала місце на протилежному боці вулиці. Як майже всякий радянський громадянин, він не міг байдуже пройти повз чергу, не прилипнувши до оної і не купивши що б там не було, бо якщо є черга, отже, у продаж викинули щось потрібне й навіть дефіцитне, тому обов'язково треба брати, і навіть не брати, а хапати, поки іншому не дісталось. Тому, не заходячи в книжкову, людина Іванов метнулася до зоологічної.

Крайнім у цій черзі стояв невисокий сухорлявий дідок, бадьорий і жвавий пенсіонер у чорній майці, на яку методом трафарету білою фарбою був нанесений імпортний, здається, англійський текст:

"Ya Shalenyu Vid Vazhkoho Metalu".

- Чім торгують? За чім черга? - поцікавилася людина Іванов.

- Кажуть, якихось репугнаростенсусів продають, - відповів старий, здійснюючи щелепами жувальні рухи й виділяючи з рота аромат м'яти.

- Що продають? - перепитала людина Іванов, здивована незнайомим словом.

- Репугнаростенсусів якихось, - повторив чорномайковий дід і видув губами гумову бульбашку, яка, лопнувши, стала каучуковим лахміттям, котре він усмоктав узад і продовжив жувати.

- А що воно таке? - продовжила допит людина Іванов.

- А хрін його зна, - знизав плечима жуйний пенсіонер. - Напевно, звірятко якесь, - і він кивнув на вивіску зоокрамниці, мовляв, не ковбасу ж отут будуть продавати. - Поняття не маю. Але якщо черга, якщо люди купують, отже, щось вартісне, не барахло якесь. Треба брати.

"А куплю-от я своєму Дормидонтові Полікарповичу цих репу... репу... тьху, ну загалом оцих самих! Дітлахи, вони звіряток люблять", - вирішила людина Іванов і зробилася часткою черги.

Зі зоокрамниці вийшла дама в окулярах, притискаючи до себе пакет із щільного коричневого паперу, що у тому пакеті щось ворушилося й шаруділо. У боках пакета були маленькі дірочки, начебто ті, що пробивають у проїзних квитках трамвайні компостери; мабуть - для вентиляції, щоб звіряткам усередині вільно дихалося; а горло пакета було зав'язане шпагатом, як шия повішеника зашморгом.

- Громадянку, - чемно звернувся до неї батько Дормидонта Полікарповича, то пак людина Іванов, - це ви зараз не цих, випадково, купили, не репу... еее...

- Не репугнаростенсусів? - доробив питання старий у чорній майці.

- Репугнаростенсусів, ага, - кивнула дама.

- А можна подивитися, які вони? - сказав пенсіонер і знову видув гумову м'ятну бульбашку.

- Ой, ні, я відкрию, а вони вистрибнуть, і хрін потім спіймаєш. Ні-ні-ні, - злякалася покупниця, і ще ніжніше притисши до себе пакета, швидко видалилася.

Не минуло й п'яти хвилин стояння в черзі, коли людина Іванов вивчила напам'ять слово "репугнаростенсуси" і змогла вимовляти його без запинки. Із дверей, протискуючись між одвірком і чергою, виходили покупці із шарудливими й ворухливими паперовими пакетами. Черга поступово втягувалася в крамницю, як м'ясна вирізка в розтруб м'ясорубки, але менше від цього не ставала, навіть навпаки, зростала набагато швидше, аніж пагін бамбука. Бо до неї прилипали, як мухи до липкої стрічки, усе нові й нові перехожі, що зажадали придбати таємничих і невідомих їм репугнаростенсусів, ким би ті не виявилися. У казці про Мауглі пітон Каа заковтував мавпочок - бандар-логів, впливаючи на них гіпнотично так, що вони самі лізли до нього у пашу. От так само гіпнотично впливала на радянських громадян схожа на пітона черга: поглинала їх, не здатних пручатися її тяжінню.

Коротаючи час у цій неспішній мандрівці до прилавка, людина Іванов почала розмову зі старим, що стояв попереду, у чорній майці з білим текстом. Мовляв, цих самих репугнаростенсусів він прагне купити для синочка на ймення Дормидонт Полікарпович, у якого нині день народження - шість років виповнюється малому. І, мовляв, дуже навіть добре, що в продаж викинули цих репугнаростенсусів, а то вона, людина Іванов, не могла придумати, що подарувати нащадкові. А звірятка - для дитини прекрасний подарунок.

Пенсіонер теж виявився говірким і повідав співрозмовникові коротенько свою трудову біографію, періодично видуваючи гумові бульбашки. До виходу на заслужений відпочинок він, бач, був металургом. Саме тому на ньому майка з написом "Я шаленію

від важкого металу" (старий випнув груди й провів мозолистим пальцем роботяги по білих латинських буквах на тканині). Мовляв, за сорок із гаком років роботи з металом він цей самий метал дуже навіть полюбив, незважаючи що той важкий.

Потім співрозмовники стали припускати, якими вони можуть бути, оці загадкові репугнаростенсуси. Судячи з величини коричневих паперових із дірочками пакетів, у які ці істоти були, так би мовити, розфасовані, репугнаростенсуси – тварини невеликі за розміром, не те що кінь або взагалі слон. І це зручно для тих, хто жадає тримати фауну в малогабаритній радянській квартирці.

- Може, вони на кшталт хом'ячків, – припустив старий фанат важкого металу.

- Або на взірєць папужок, – сказала людина Іванов.

- А то ще бувають такі великі тропічні таргани, – пригадав гумодув, знову ляснувши бульбашкою.

- А може, типу ящірок, – вивергнув черговий здогад люблячий батько.

- Або жаб.

- Або черепах.

- Або змій.

- Але вже точно не рибки.

- Так, у паперових пакетах із дірочками...

Не минуло й півгодини, як старий у "важкометалевій" майці, а слідом за ним і людина Іванов опинилися усередині крамниці. Там були акваріуми з рибками, тераріуми з ящірками, жабами, зміями, великими тарганами, клітки із пташками, хом'ячками, морськими свинками і т.д. Звичайний асортимент подібних торгових точок. Отут стояти в черзі було приємніше, чим зовні: природа як-не-як, цікаво любоватися. Тут людина Іванов майже зраділа, що так доречно визначилася з вибором подарунка для нащадка.

Нарешті, коли й "балдіючий від важкого металу" пенсіонер обміняв гроші на ворухливий і шарудливий паперовий пакет і, чемно попрощавшись зі співрозмовником, вийшов, черга притисла до прилавка й саму людину Іванова.

- Мені теж парочку репугнаростенсусів, – сказав він продавщиці, виймаючи з кишені гаманця.

- Репугнаростенсуси закінчилися, – приголомшила його та густо на помадженими губами кольору цегли.

- Опа! – сказала собі людина Іванов. Стільки простояти в черзі й...

- А ви візьміть інкредібіліудікаторусів, – порадила цегляногуба, бачачи його прикрість, – вони нічим не гірше за репугнаростенсусів.

- А вони які? – запитав спантеличений складним словом покупець.

- Чоловіче, ви прийшли купувати, чи розмови розмовляти? – забурчав хтось позаду; у черзі обов'язково знайдуться нетерплячі склочники. – Ви чергу затримуєте.

- Он інкредібіліудікаторуси, – указала торговка цегельним же нігтем на одну із кліток у вітрині.

- Не бачу, – зізналася людина Іванов, втупившись у цей об'єкт і напружуючи зір.

- Чоловіче, якщо вам хочеться поворкотати із продавчиною, то дочекайтеся, поки магазин закриють, і потім воркочіть хоч усю ніч, а чергу не затримуйте, - продовжив гарчати хтось позаду.

- Сховалися в будочці, - пояснила продавщиця.

Дійсно, у клітці було щось на зразок маленької будки. Черга не давала людині Іванову шансу відійти від прилавка, підійти до вітрини, спробувати розглянути вміст будочки, а потім повернутися до прилавка й продовжити процес придбання. Добре, подумав він, була не була, візьму парочку цих, як вони там називаються, а вже удома на них подивлюся.

- Скільки коштує пара?

- Двадцять карбованців.

- Гаразд. Загорніть мені парочку цих інк... Як пак?

- Інкредібіліудікаторусів. Почекайте.

Продавщиця на півхвилини зникла з поля зору покупця, а потім вручила йому стандартний пакет, що ворухився й шарудів, із щільного коричневого паперу з дірочками, зав'язаний шпагатом.

- Тільки вони дуже жваві. Відкривайте пакет обережно, щоб вони не втекли, - наставляла цегельногуба, приймаючи від покупця гроші. - Спочатку засуньте пакет у клітку, і тільки потім розв'язуйте, а коли вони вистрибнуть, швидко витягніть пакета і відразу закрийте дверцята.

- Ой, а в мене немає клітки.

- Так купіть.

Купив.

- А корм у вас є? - поцікавилася вона.

- Який? - запитав він.

- Ну, їх же треба годувати.

Склочник із черги не переривав це "воркування" тому що сам уважно слухав і мотав на вус. Людина Іванов купила і пакет корму. Крім того, одержав безкоштовно папірець із видрукованою на друкарській машинці через копірку інструкцією: як утримувати в неволі інкредібіліудікаторусів і репугнаростенсусів. Запхнувши пакета з кормом і інструкцію в кишеню піджака, взявши клітку під пахву лівої руки, а пакет із тваринками пальцями правої, людина Іванов залишала магазин дуже задоволена, що так славно вирішила проблему з подарунком.

На вулиці, дорогою додому він намагався розглянути вміст ворухливого пакета крізь дірочки, але чи то дірочки були занадто малими, чи то усередині пакета було занадто темно, а нікого він так і не розглянув. Придбання інкредібіліудікаторусів у пакеті мало більшу невизначеність, ніж метафоричне придбання kota в мішку. Там ти міг не знати, якої породи і якого забарвлення оний кіт, але в цілому знаєш, хто такі коти. А отут взагалі нічого невідомо.

Дружини й сина удома не виявилось. Зирнувши на годинника, людина Іванов зміркувала, що дружина пішла забрати Дормидонта Полікарповича з дитячого садка й

із хвилини на хвилину вони повернуться. А отут такий сюрприз! Він поставив клітку на стіл, застелений скатертиною в дрібну синю квіточку, і відкрив дверцята. У цю клітку теж була вмонтована маленька фанерна будка із круглою діркою – входом. Акуратно ввів у дверцята клітки пакет. Притримуючи його просунутими між металевими прутами пальцями однієї руки, пальцями іншої він потягнув, розв'язуючи, шпагат. Сподіваюся, вони не кусаються, забоявся він. Не вистачало, аби, вистрибнувши, вони вчепилися щелепами, можливо, гострими в його персти. Шпагат розв'язався, пакет відкрився.

І з нього вистрибнули...

Хто б ти думав, безцінний читачу?

Заінтригований, читачу?

А автор не поспішає проголошувати. Автор тягне паузу. Щоби потопити тебе цікавістю. Тобі несила чекати повідомлення, що ж це за таємнича й загадкова покупка? Це добре. Чим більше читач заінтригований, чим більше його гризе цікавість із приводу змісту твору, тим більше ймовірність, що він не кине, а дочитає твір до кінця, або, принаймні, до розгадки таємниці. Інтрига й цікавість прив'язують, пригвинчують, прикручують, приклеюють і т.д. читача до твору, а авторові тільки цього й треба.

Ну, гаразд, автор не садист і не буде тебе, читачу, далі катувати невідомістю. З пакета вискочили... не інкредібіліудікаторуси, а репугнаростенсуси!

Отже, продавщиця помилилася.

І повідомивши тобі цей курйозний факт, автор закінч...

– Стоп, стоп, стоп, як це закінчує?! – обурено, можливо, скрикуєш ти, безцінний читачу. – Нічого ж не ясно! Що це за репугна... ну, ці самі? Як вони виглядають? До якої біологічної родини належать? Взагалі, хто це такі? Звірі? Птахи? Плазуни? Земноводні? Членистоногі? Молюски? Хто?

Ай, читачу, не мороч мені голову питаннями, відмахується автор. Я тобі не зоолог якийсь, щоб знати такі подробиці. Я, сказати чесно, взагалі дуже сумніваюся, що ці репугнаростенсуси існують у природі, адже я сам склав це слово для цьої побрехеньки, утворивши його від латинського "repugnare ostensa" (що означає "нісенітниця"). Такою ж була й, так би мовити, технологія виготовлення мною слова "інкредібіліудікаторуси", утвореного від латинського "incredibile iudicatur" (що значить "неймовірне"). А раз таких тварин, як видно, у реальності не існує, то що ж їх описувати й класифікувати. Втім, якщо тебе, безцінний читачу, щодо них мучать нестерпні тортури цікавості, то запитай про це свою власну фантазію й свою власну уяву. Якщо добре їх попросиш, то вони розкажуть тобі про цих, латиною ж висловлюючись, бестій, а по-нашому говорячи, тварин усе, що тільки забагнеш, до найменших подробиць. Якщо ж фантазувати й уявляти не бажаєш, то це твої проблеми. У цьому випадку залишайся в здивуванні.

А автор цю свою так звану дивну нісенітницю – гоп! – і закінчив.

1989, 2011 р.

Сміття для поезії

Малесенька сага про хуліганські дії

І, взявши в руки перо, я став щось писати на аркуші. Зізнаюся відверто: вийшла якась нісенітниця...

Михайло Булгаков, "Театральний роман".

Пляшка, що пролітала над Федором Натановичем (так, не пташка, а саме пляшка), іскрилася в променях полуденного сонця й кидала відблиски на його (не сонця, а Федора Натановича), потилицю, що починала лисіти. Парубчина Ухабін, нетверезий двадцятип'ятилітній індивід багатирської статури, гаряче й барвисто висловився в тому смислі, що його не задовольняє траєкторія переміщення пляшки, яку він із усією пристрасстю ображеного індивіда відправив у політ із метою зіткнення з обличчям Федора Натановича.

Ні, Федір Натанович ніякими діями або словами не ображав парубчину Ухабіна, навіть не робив йому жодних зауважень, на взірець "Нализався як свиня, алкаш"; нічого такого; Федір Натанович просто спокійно й мовчки пройшов повз парубчину Ухабіна. Але останньому не сподобалося обличчя Федора Натановича. Його, можна сказати, образила недостатня, з позиції його вишуканого художнього смаку, естетичність рис цього обличчя. І він навіть сказав про це обличчя, мовляв, "морда просить цеглини". Через нетривалий час, коли Федір Натанович уже трохи відійшов від парубчини Ухабіна, той вирішив раптом задовольнити це ним же самим придумане прохання. А оскільки цеглини під рукою не було, то була задіяна скляна пляшка, з якої перед цим парубчина Ухабін висмоктав залишки горілки. Хміль завадив пляшкокидачу зміркувати, що не могла она склотара ввійти в зіткнення з обличчям суб'єкта, що віддаляється, тому що голова останнього була звернена до пляшки не обличчям, а потилицею, і щоб дістатися фізіономії, цей посуд повинний був би пролетіти повз цю голову, а потім розвернутися й полетіти у зворотному напрямку, що тими властивостями володіють бумеранги, але аж ніяк не пляшки.

Федір Натанович, піднявши обличчя й начепивши на ніс окуляри у важкій роговій оправі, із цікавістю розглядав предмет, що пролітає над ним, міркуючи, чи не пов'язане його переміщення з отим що лунав позаду рокотом парубчини Ухабіна.

Через деякий час пізнаний літаючий об'єкт увійшов у контакт із потилицею міліціонера Івана Ліхтенштейна-Мухамедова, що той міліціонер виходив із себе з приводу запізнення його нареченої на призначене їй тут і зараз побачення. У результаті зіткнення потилиці із пляшкою, міліціонер припинив виходити із себе, а навпаки: у себе пішов. Лежачи на теплому шорсткому асфальті, він справляв враження людини сильної й тілом і духом, морально стійкої, такої що постійно підвищує свій культурний рівень.

Парубчина Ухабін, що мав честь спозирати процес зіткнення пляшки зі співробітником відомих органів і відхід співробітника в себе, дістав незабутнє враження, під впливом якого закінчив свій емоційний монолог і усвідомив усю важкість здійсненого ним кидка. Розвернувшись на сто сімдесят вісім з половиною градусів, він

не твердою, а розбовтаною й навіть трохи як би танцюючою ходою став віддалятися від Ліхтенштейна-Мухамедова й зігнутого над ним Федора Натановича.

У цей час мужній міліціонер, незважаючи на отриманий важкий удар долі у вигляді пляшки, зібрався із силами й безстрашно вимовив: "Апчхи!". На що Федір Натанович, із властивими йому делікатністю, увічливістю й людинолюбством, відповів:

- У, хуліган проклятий! Стріляти таких треба!

Оскільки фуражка міліціонера злетіла і відкотилася при його переміщенні з вертикальної позиції в горизонтальну, то ніщо не заважало побачити на його коротко підстриженій потилиці шишку, що випнулася від удару. Народна медицина рекомендує в таких випадках прикласти до такого, так би мовити, горбочка прохолодний предмет, наприклад, монету. Федір Натанович не став займатися пошуками монети у своїх кишенях, оскільки був упевнений, що там її немає, а обмацав кишені лежачого стража порядку. Так, у нагрудній кишені Івана Ліхтенштейна-Мухамедова, що продовжував перебувати в прострації, виявився металевий карбованець із олімпійською символікою. Цією-от монетою Федір Натанович і зробив, так би мовити, термотерапію шишки.

Іван Ліхтенштейн-Мухамедов прийшов у себе й відразу із себе вийшов при думці про віроломний напад із тилу. Першим його питанням було: "Де ворог?" Федір Натанович відповів, що міліціонер серед своїх, а ворог відступив. Мужній працівник внутрішніх органів за допомогою Федора Натановича привів себе у вертикальну позицію, підняв із асфальту упущений ним при падінні букетик конвалій та фуражку, що злетіла. Фуражку стиснув у руці, а букетик надяг на голову. Тобто, тьху, звичайно ж, навпаки. Потім без тіні страху на суворому обличчі він перемістився в найближчу телефонну будку й, вставивши вказівний перст десниці (тобто, простіше висловлюючись, палець правої руки) в отвір телефонного диска й зробивши оним перстом обертальні ворухіння, набрав номер 02.

А тим часом п'яний парубчина Ухабін заплутував сліди. Для цього він спотикливою ходою випишував по тротуару синусоїду, часом ішов рачки й навіть повз попластунськи, описував кола навколо ліхтарних стовпів і дерев, одним словом, усіляко намагався збити зі сліду можливих переслідувачів.

Зупинившись на перехресті вулиці Гоголя із проспектом імені банщика-стахановця Іллі Шнапса, він, очевидно, з метою маскування, наспівуючи ах-одесу-жемчужину-у-моря, спробував станцювати танець маленького лебедя з балету композитора Чайковського, за назвою, здається, "Водойма пернатих водоплавних", чи щось на зразок того. Що, як йому здалося, у нього вийшло легко й красиво. Підводячись із асфальту й потираючи забите чоло, парубчина Ухабін вимовив довгу фразу, що складалася з однокореневих слів, які не знайдеш у жодному загальнодоступному радянському словникові, чим, звичайно, міг би вразити будь-якого філолога. Філологів поруч не виявилося, а суб'єкти, які поруч виявилися, не оцінили цієї вербальної імпровізації й висловилися дуже некультурно, мовляв "нализався, скотина, та матюкається; куди міліція дивиться?" Такий збочений погляд на його творчі потуги співака, танцюриста й оратора пожолобили тендітну душу парубчини Ухабіна, і він зі

словами "спят усталиє іграшки, книжки спят" перекинув сміттєвий бак, що стояв біля узбіччя, визнавши його, очевидно, іграшкою, якій належить спати на боці.

Не встигнув він насолодитися справленим на публіку ефектом, як відчув, що його підтримують під руки двоє атлетичної статури чоловіків у цивільному. Така турбота зворушила парубчину Ухабіна, і він натхненно кинувся назустріч світлому майбутньому, усіма грудьми вдихаючи аромат волі й вихлопних газів. Однак атлетичного виду чоловіки пригальмували його устремління й, не випускаючи його ліктів зі своїх чіпких рук, делікатно шепнули йому на вухо: "Стояти, заразо!"

Коли подали автомобіль, парубчина Ухабін душевно оповідав про те, що хотів щось кудись класти, і інформував навколишніх про чийсь матір. Але його фізичним впливом зупинили, повідомивши, що свої показання він, по приїзду на місце, зможе викласти в письмовій формі. Потім імпровізатор був втиснений усередину автомобіля й відбув туди, де на нього вже чекали.

Іван Ліхтенштейн-Мухамедов, що як би розчинився в юрбі на деякий час, після від'їзду громадянина Ухабіна сконцентрувався перед очима майора Зюрюкіна, котрий знімав із перехожих показання свідків про неподобства повезеного. Зачаровуючи всіх своєю скромністю, Іван проінформував Зюрюкіна, що, мовляв, саме він, будучи травмований правопорушником, викликав групу захоплення. За що одержав від майора усну дяку на очах у нареченої, котра нарешті прийшла на побачення.

Що ж до Федора Натановича, то він, не очікуючи від міліціонера Ліхтенштейна-Мухамедова ніякої дяки за терапевтичні дії стосовно його травмованої потилиці, скромно пішов, з неуважності забувши повернути ону міліціонерові витягнутий із міліцейської кишені терапевтичний металевий карбованець із олімпійською символікою.

Уся ця історія розбудила раптом у Федорові Натановичі поетичне натхнення, котрого раніш не спостерігалось, і цей індивід за мотивами подій склав вірша, який озаглавив "Скляний ангел":

Пролітає наді мною пляшка
І виблискує на мене звисока,
І кричить хтось ззаду (слухать важко),
Що траєкторія польоту не така,
Що летить вона не так, як личить,
Хоч метнута й добрим фахівцем,
Що повинна пляшка цьої миті
Увійти в контакт з моїм лицем.
Та продовжує летіти, як той ангел,
З міліціонером на контакт.
По фуражці міцно посуд дзвякнув.
Буде шишка. Притули п'ятак.

Як читач, можливо, пам'ятає, прикладався не п'ятак, а аж цілий карбованець. Але слово "карбованець" чомусь нахабно ухиялося від римування зі словом "контакт",

тому, заради рими, довелося погрішити проти істини.

Федір Натанович навіть хотів цей твір опублікувати, для чого запропонував його редакції газети "Радянський асенізатор". Редактор цього видання відмовив починаючому поетові. Втім, зробив це делікатно й тактовно. Мовляв, тема трохи дрібнувата. Покажіть нам, мовляв, інші свої вірші, може, вони кращі, і ми їх надрукуємо. Але інших, на жаль, у Федора Натановича поки немає, тому публікація так і не відбулася. Але, як знати, може, у майбутньому...

Одна видатна поетеса писала, мовляв, якби ви тільки знали, читачі, з якого сміття виростають вірші! Хуліганські дії парубчини Ухабіна, з яких, так би мовити, виріс цей поетичний твір, поза всяким сумнівом, можна вважати саме що сміттям, котре ганьбить нашу дійсність. Але це сміття розбудило в іншій особистості поетичний хист, тому якщо Федір Натанович стане в майбутньому великим поетом, то шанувальники поезії повинні будуть відчувати за це деяку вдячність парубчині Ухабіну, незважаючи на його протиправну й асоціальну поведінку.

Але це не означає, звичайно, що нам слід пиячити й хуліганити в надії, що наші бешкетування розбудять у комусь поетичний або ще якийсь корисний для суспільства хист.

Жовтень 1983, серпень 2011 р.

Михайліада

Хроніка лаконічного побоїща

Ого!!!

"Піснь про гениталії".

Слово узяв професор Михайло Ломоногов.

- Шановні колеги, - казав він із трибуни, колупаючи у вусі дужкою окулярів, - я прагну ознайомити вас зі своєю новою ідеєю щодо цікавої нам проблеми. Напередодні, працюючи над цією проблемою своїм напруженим черепом, я раптом утямив, що з погляду зюзюблямистого кукідринізму геть неможливо перефриньлююїти асисюри лушпяниськом, тож про те, щоби хувирканити пюпіки уприбубелями, не може бути й мови! Більше того, навіть чичантристі гапіпулики не можуть допомогти в вирішенні даного завдання. Тому залишається тільки один вихід: спробувати бамзихляпнути по асисюристим лушпяниськам гіперфриньлююєними зюзюблями!

- Ти з глузду збіг, колего! - крикнув, підхоплюючись у третьому ряді, професор Михайло Ломоребров. - Бамзихляпати по асисюристим лушпяниськам гіперфриньлююєними зюзюблями - це дуросці й мракобісся! Кожний мало-мальськи обізнаний кукідринист знає, що у випадку їхньої взаємодії відбудеться хувиркантивна уприбубеляція, котра неминуче призведе до перелушпанищення асисюроїдних гапіпуликів, яке, у свою чергу, спровокує виділення квазіпюпікуючої зюзюблями, у результаті чого чичантрики уприбубеляються до бісової матері так, що й кукідринів не

збереш!

- Спірне твердження, колего, - заперечив, водячи хусточкою по лисині, професор Михайло Ломоруков із четвертого ряду. - Досліди, проведені нещодавно в моїй лабораторії, показали велику ймовірність того, що хувиркантивної уприбубеляції при бамзихляпанні гіперфриньлююєними зюзюблями по асисюристим лушпяниськам можна уникнути, якщо попередньо перепюпикати недозюзюблямлені лушпяниська ультрабамзихляпистими асисюрами!

- Тю, дурень ненормальний! - заволав обурений професор Михайло Ломорєбров. - Тільки ідіот безмозкий може заявити, що перепюпикання недозюзюблямлених лушпяниськ ультрабамзихляпистими асисюрами допоможе уникнути хувиркантивної уприбубеляції при бамзихляпанні гіперфриньлююєними зюзюблями по асисюристим лушпяниськам! Кретинів, які белькочуть подібну ересь, треба пропускати крізь бамзихляпатрон, щоб не варнякали надалі подібну маячню!

- Сам ти козлозавр недороблений! Самому тобі треба всі ніздрі пошарпати, щоб не вищав про те, у чому анічогісінько не тямиш! - вибухнув професор Михайло Ломоруков, вихоплюючи з кишені свій улюблений свинцевий кастет. - Ти б ще заявив, дурню, що інфрабамзихляпистими асисюрами можна синхронізувати хувиркантивність уприбубелів із гапіпуликами в період фриньлююєння!

Усі професори, що були присутні на цьому вченому засіданні, зареготали з цього дотепу (професор Михайло Вибийзубов навіть сповз із стільця на підлогу зі сміху); усі, крім професора Михайла Ломорєброва, що прийняв цей жарт як особисту образу. Професор Михайло Ломорєбров за словом у кишеню не поліз. Професор Михайло Ломорєбров поліз у кишеню за сталевим ланцюгом. Грізно розмахуючи цим ланцюгом, як який-небудь ніндзя, професор Михайло Ломорєбров провищав Михайлові Ломорукову:

- А за "синхронізацію хувиркантивності уприбубелів із гапіпуликами інфрабамзихляпистими асисюрами" відповіси! Зараз я тобі покаджу, гаде, як перепюпикувати недозюзюблямлені лушпяниська ультрабамзихляпистими асисюрами!

- Я сам тобі покаджу, сволото, як виділяти квазіпюпикуючу зюзюблям, от тільки підійди! - прогарчав розлютований професор Михайло Ломоруков, граючись кастетом.

- Тримайся, колего, я з тобою! - підтримав професора Михайла Ломорукова професор Михайло Ломоногов, із тріском відламуючи дошку від трибуни. - Зараз ми цьому носатому вколотимо в довбешку прогресивні наукові ідеї! Буде знати, як козиряти хувиркантивною уприбубеляцією!

- Колега Ломорєбров правий, - сказав професор Михайло Ломочелюстьєв із першого ряду.

- Не правий! - заперечив професор Михайло Оторвіухов із четвертого ряду й жбурнув у Ломочелюстьєва гіпсовий бюстик Альберта Ейнштейна. Але влучив бюстик у голову професора Михайла Вирвикишкова.

- Це через тебе, сучий сину! - загорлав останній і важким професорським кулаком заїхав в око Михайлові Ломочелюстьєву.

Тим часом професор Михайло Ломоногов уже гамселив дошкою по голові професора Михайла Ломореброва, щомиті поправляючи окуляри, що з'їжджали по носі, й одночасно відбрикуючись лівою ногою від професора Михайла Рвиноздрова, який із солідарності з Михайлом Ломоребровим норотив вкусити Михайла Ломоногова за кишеню штанів. Професор Михайло Ломоребров же, намагаючись ігнорувати дошку, що торохкає його по потилиці, азартно маніпулював сталевим ланцюгом, прагнучи вперішити ним лисого професора Михайла Ломорукова. Останній віртуозно, як професійний витязь, ухилився від ланцюга, дражнячи суперника штурханами кастета.

Одним словом, на ґрунті наукових розбіжностей вибухнуло, пафосно висловлюючись, велике бойовище професорів, більшість із яких, за дивним збігом, мали ім'я Михайло й, так би мовити, "калічницьку" фамілію (до "комплекту" не вистачало хіба що якогось Михайла Ломоносова). У обох точок зору виявилася рівна кількість прихильників, тому жодна з воюючих сторін не мала чисельної переваги.

Учені мужі в поті чола колошматили один одного всім, що під руку втрапило. Михайло Вивихолоктєв бив Михайла Ломошєєва портфелем. Михайло Кусизадов лупив Михайла Стегайпузова стільцем. Михайло Ломоспинов тузив Михайла Порвипастєва тубусом. Михайло Прищємиязиков гамселив Михайла Колиягодицєва указкою. Михайло Рвиволосов дубасив Михайла Ломолобова зубочисткою. Михайло Ломопальцев лупцював Михайла Пекипяткова настільною лампою. Михайло Ломоплєчев періщив Михайла Лупипупова Михайлом Вирвикишковим і т.д. і т.п. Пил стояв стовпом, а волосся дибом!

Нєстямнє побоїще звєла нанівєць прибиральниця Глафіра Перфілівна. В азарті бою несамовиті розумники не помітили її прищєстє. Але не минуло й двадцяти двох секунд її мовчазної присутності, як лупцюючі профєсори так званим шостим почуттям уловили, що над ними, так би мовити, згущуються хмари у вигляді невдоволення Глафіри Перфілівни, як за командою обернулися до дверей, де вона стояла, уперши руки в боки, і блискавично вгомонилися. Лише тільки Михайло Вибийзубов щє секунд тринадцять за інерцією продовжував люто гризти комір остовпілого Михайла Ломореброва.

- Знову бєшкетуєтє! - гнівнє віщала прибиральниця. - Знову бісів розгартдіаш, а мені все цє усувати! Як діти малі! Давнєнько вас, учених, не палили на багаттях, от ви й розпустувалися! Вимітайтєся із приміщєння, голубчики, мені час прибирати! Ну й напаскудили, ну й напаскудили! А щє профєсори! Е-єєх! Шваброю б вас!

- Ви вжє не ображайтєся, Глафіро Перфілівно, - бєлькотав збєнтєжений, як і всі інші колеги, Михайло Ломоруков, відбираючи свій відірваний рукав у Михайла Вищипобровьєва. - Погарячкували, звичайно. Пєрєборщили. Ви вжє того... Нє того... Добре?

- На цьому, шановні колеги, оголошую сьєгоднішнє засідання закритим. Обговорєння цього питаннєа продєвжимо завтра в той жє час, - гучно вимовив Михайло Ломоспинов, затикаючи хусточкою кровоточиві нїздрі.

Присмирнілі профєсори стали залишати зал, двома потоками несміливо обтікаючи

прибиральницю, з побоюванням, аби вона не здійснила своє бажання щодо швабри.

І Глафіра Перфілівна заходилася звично підмітати уламки окулярів, закривавлені олівці й ручки, вставні щелепи, обривки краваток, відірвані ґудзики й решту професорського сміття, буркочучи, крекчучи й наспівуючи: "Мій номер двісті сорок п'ять, на тілогріїчці печать..."

Ця жорстока наукова розбірка свідчить про те, що кримінальний стиль спілкування проникає в різні сфери нашого життя й охоплює майже всі шари суспільства. Зуб даю, шановне панство, вік волі не видіти!

2003, 2011 рр.

Про що глаголять оці троє

Конспект теревенів

І глаголять вони там і сям, і глаголять про те і про се...

Із нествореного Вільямом Шекспіром.

Полюбляють вони потеревенити про те, про се, іноді навіть і посперечатися; за чашкою чаю або за чаркою коньяку, зібравшись у квартирі одного з них, або ж без усяких напоїв на лавці в сквері. Вони – це Клим Пилипович Майоров, Остап Богданович Рибалко і Йосип Соломонович Детектор. Пересічні, як говориться, наші співгромадяни; не суперзірки, не кар'єристи, не олігархи, а звичайний швець, простий слюсар і скромний бухгалтер.

От тобі, безцінний читачу, фрагменти їхнього патякання:

Одного разу, попиваючи чай із лимоном на кухні Остапа Богдановича, Клим Пилипович зирнув у вікно, побачив охайну забігайлівку "McDonald's", а поблизу від неї два рекламні щити, так звані білборди, на одному з яких ковбой спокушав американськими сигаретами, а на іншому красуня зваблювала американською ж газировкою (чи то пепсі, чи то кока...), і сказав:

– Дивна це країна – Америка. Своєю нав'язливістю вона вміє до нудоти набриднути навіть тим, хто в ній ніколи не бував.

– Так, країна надмірно нав'язлива, – кивнув Йосип Соломонович, беручи з вазочки передостаннє печиво. – А в принципі, американці нормальні люди.

– Ну так, люди як люди, є хороші, є погані, – підтакнув Остап Богданович, підсипаючи у вазочку ще розсипчастого печива.

– От тільки хріново, – додав Клим Пилипович, – що вони здебільшого не вміють розмовляти по-людськи, а кумкають наче марсіяни – ні біса не второпаш без перекладача.

– А знаєте, що мене дратує в Америці найбільше? – запитав Остап Богданович.

– Що? – поцікавився Йосип Соломонович і посмоктав напівпрозорий диск лимона.

– Мене в Америці найбільше дратує те, що там немає мене...

Якось Йосип Соломонович говорив:

- Александр Македонський, Юлій Цезар, Тамерлан, Наполеон Бонапарт і тому подібні шмакодявки...

- Шмакодявки?! - перебив його Остап Богданович. - Та це ж великі полководці!

- Завойовники багатьох країн! - підтакнув Клим Пилипович.

- Ну так, мілітаристи, агресори, окупанти, - кивнув Йосип Соломонович. - А оскільки я як би пацифіст, то мені належить зневажати мілітаристів. "Шмакодявка" - це ж зневажливе слово, правда?..

- Досить популярний співак, - зауважив раз Остап Богданович, глянувши на телевізор, у якому під музику видавав звуки чоловік, схожий на підтоптаного пупсика.

- Його пісні вже, можна сказати, увійшли до аналів сучасної вітчизняної естради, - підтакнув Клим Пилипович.

- Ага, він попу... гм... лярний. Усі вони там такі, - хмикнув Йосип Соломонович. - Й пісні в нього, так би мовити, анальні

- На що тільки не йдуть люди, аби мати свій шматок хліба з маслом, або, наприклад, шматок золота з діамантами, - міркував уголос Остап Богданович. - Деякі заради цього докотилися аж до того, що стали суперзірками. Хоча могли залишитися просто людьми.

- Якщо користуватися астрономічною термінологією, то більшість наших так званих естрадних зірок є, у найкращому разі, лише естрадними метеоритами, - вимовив Йосип Соломонович. - Й цей естрадний, так би мовити, метеоризм мене не радує.

- Так, багато хто жадають стати відомими, - вимовив Клим Пилипович. - Для цього навіть створюються якісь чи то комбінати комет, чи то фабрики зірок, чи то заводи астероїдів...

- Я чув про мужика, який, бажаючи, будь-що-будь, потрапити до книги рекордів Гіннеса й у такий спосіб прославитися, намагається висякати найдовшу у світі шмарклю, - повідомив Остап Богданович. - Напевно, він уже не може висякатися, не приставивши до носа лінійку.

- Багато також кар'єристів, для яких сенс життя в тому, щоб стати великим начальником, або, інакше висловлюючись, впливовою шишкою, - сказав Йосип Соломонович. - Воістину, людина сама є ковалем свого шила в дупі.

Співрозмовники знову подивилися на телевізор, у якому темношкірий іноземець під музику повідомляв російською мовою з африканським акцентом, що він, мовляв, шоколадний ссавець, що він ласкавий мерзотник і що о-о-о...

- Взагалі-то кар'єристи - істоти корисні, - вирік Остап Богданович. - Прогрес цивілізації базується неабиякою мірою на кар'єризмі.

- Так, кар'єристи по-своєму корисні, - кивнув Йосип Соломонович. - А ще корисні павуки: вони харчуються мухами, комарами, міллю, тарганами й іншими нехорошими тваринами.

- Дощові черв'яки теж дуже корисні, - підхопив Клим Пилипович, - вони розпушують ґрунт і, ковтаючи й переварюючи опале листя й інше природне сміття, підживлюють землю, що необхідно рослинам.

- Я усвідомлюю чималу користь цих істот - і павуків, і кар'єристів, і дощових черв'яків - і навіть готовий, як то кажуть, зняти перед ними капелюха, - продовжив Йосип Соломонович, - але особисто мене цілком улаштовує іпостась звичайного бухгалтера, і я не хотів би бути ані дощовим черв'яком, ані павуком, ані кар'єристом...

Вони сиділи якось у сквері напроти пам'ятника Гоголю, і Остап Богданович говорив:

- Журналу, який розповідає про політику, варто було б йменуватися "Порнографія".

- ?! - мовчки здивувалися Клим Пилипович і Йосип Соломонович.

- Аргументую. Усім відомо, що політика - справа брудна, у моральному аспекті. Про це навіть самі політики іноді прохоплюються. Отже, журнал, який правдиво пише про політику, пише, по суті, про бруд. А грецьке слово "порнографія" у перекладі українською саме це й означає: "писання про бруд". Таким чином, "Порнографія" - це найвідповідніша назва для журналу про політику.

- Логічно, - оцінив Йосип Соломонович.

- Політики вміють так запудрити мозок, що потім на ньому хоч кіл теши, - мовив Клим Пилипович. - Політика... Давайте називати речі своїми іменами...

- Давайте! - перебив його, піймавши на слові, Йосип Соломонович і так лукаво посміхнувся, що співрозмовники зрозуміли: зараз він втне якийсь дотеп або скаламбурить. - Давайте я назву своїм іменем - підкреслюю: СВОЇМ - от цю річ, - і він указав нігтем на пам'ятник. - Називаю: це пам'ятник імені Йосипа Соломоновича Детектора!..

Одного разу, обговорюючи якесь питання, Клим Пилипович і Остап Богданович палко засперечалися. Кожний гарячково доводив свою точку зору, відмахуючись від аргументів опонента. Дійшло навіть до того, що Остап Богданович сердито крикнув:

- Та у тебе є взагалі голова на плечах?!!

- Це в тебе голова на плечах, - огризнувся Клим Пилипович, - а в мене голова на шиї. І я правий!

- Ні, це я правий! Навіть один академік, лауреат Нобелівської премії, говорив, що...

- Ай, не вистачало ще слухати всіляких там задрипаних лауреатів Нобелівської премії! - відмахнувся Клим Пилипович. - От ти, Йосипе, підтвердь, що правий я.

- Ти правий, - підтвердив Йосип Соломонович.

- Ага, он як! - образився Остап Богданович. - Він правий, а я дурень, я безмозкий бовдур. Так, Йосипе? Ну, дякую! Я, отже, нічого не тямлю, нічого не знаю, я, отже, не правий!

Дивлячись на Остапа Богдановича, Йосип Соломонович вимовив:

- Правий ти.

- Він?! Тобто... А тільки-но... - розгубився Клим Пилипович. - Так він, чи я?

- Обоє, - відповів Йосип Соломонович.

- Як це? Неможливо! - сторопів Остап Богданович. - Це що ж виходить: і вашим і нашим? Думки наші щодо даного питання є діаметрально протилежними й взаємовиключними!

- Тут уже правим може бути тільки один із двох! - підтакнув Клим Пилипович.

- Аж ніяк, - заперечив Йосип Соломонович. - Зрозумійте: якщо два індивіди довго сперечаються про щось і відстоюють кожний свою точку зору, не погоджуючись із опонентом, то це означає, що в кожного з них є вагомий й незаперечний аргумент, котрі доводять його правоту. А раз і в того й в іншого є такі аргументи, виходить, і той і інший правий, кожний по-своєму, навіть якщо їхні точки зору діаметрально протилежні. Висновок, можливо, парадоксальний, але, за великим рахунком, наше життя багато в чому складається з парадоксів. Таким чином, праві ви обоє, - резюмував Йосип Соломонович, наливаючи в чарки коньяк, - хоча й не згодні один з одним. - І, піднявши чарку, додав: - За це й вип'ємо.

От так мудрий Йосип Соломонович примирив сперечальників і, ймовірно, навіть урятував їхню дружбу.

Якось сиділи вони в сквері й мовчачи дивилися на гарне небо.

- Про що думаєш? - запитав, порушивши мовчання, Остап Богданович Йосипа Соломоновича.

- Та ні про що я зараз не думаю. А ти?

- І я ні про що не думаю.

- Я теж ні про що не думаю, - зізнався й Клим Пилипович.

- Отож, ми однодумці, - зробив висновок Остап Богданович.

- Вона просто ангел! - сказав раз про якусь жінку Йосип Соломонович.

- Ага, ангел, - підтакнув Остап Богданович, - із силіконовими... еее... крильми.

- А я знав дівчину, якій море було по коліно, так би мовити, - згадав Клим Пилипович.

- Вона що - це?... - Остап Богданович постукав себе нігтем по горлу.

- Ні, не п'яниця, - заперечив Клим Пилипович, - а в смислі: ноги були дуже довгі, а море в тому місці мілке. Азовське.

- Деякі жінки мають огидну звичку приклеювати або відрощувати собі довгі нігті, - сказав Йосип Соломонович. - Від цього їхньої ручки стають схожими на курячі ноги.

- Ага, або на пазурі орла, - погодився Клим Пилипович. - Здається: от вчепиться цими пазурами, і не вирвешся, закліє... Втім, серед жінок багато милих і чарівних. А серед нас, мужиків, обмаль таких, хто їх по-справжньому цінує. Я знав одного шевця, який був настільки похабним і цинічним, що на запитання "Що тобі найбільше подобається в жінках?" відповідав: "Отвори".

- Похабник, - сказав Остап Богданович.

- Цинік, - сказав Йосип Соломонович.

- Він був з тих, кого хлібом не годуй, а дай впорснути чергову порцію сім'я в яку-небудь піхву, - додав Клим Пилипович. - Цинічний бабій із девізом "У кожної жінки має бути свій я".

- Один мій сусід найбезцеремоннішим чином надув свою кохану жінку, - сказав Йосип Соломонович.

- От гад! А як він її надув? - поцікавився Клим Пилипович.

- А ротом. Після того, як купив її в секс-шопі.

- Тьху, збоченець! - поморщився Клим Пилипович. - А погодьтеся, друзі, що ми, нормальні мужики, дуже м'яко висловлюючись, недолюблюємо всяких там збоченців.

- Так, особливо якщо їхні збочення відрізняються від наших власних, - додав Йосип Соломонович.

- Мені один випадковий попутник у поїзді після п'яти склянок горілки зізнався, що він сексуальний маніяк, - повідав Остап Богданович, - а після сьомої склянки уточнив, що він маніяк настільки нерішучий, ледачий і боягузливий, що за все життя нікого не зґвалтував і взагалі дівич.

Співрозмовники на хвилинку замовчали, і стало чутно, що по радіо в іншій кімнаті якийсь читець декламує щось патетичне, щось на зразок "Реве та стогне Гайавата, сердито томагавком б'є..."

- Сказати по правді, люблю жіночий стриптиз, - повідомив Йосип Соломонович.

- А я не люблю, а обожнюю, - зізнався Клим Пилипович.

- А мені в жіночому стриптизі подобається не стільки, може, навіть сам процес, скільки кінцевий результат, - щиро повідав Остап Богданович. - Коли любиєшся неодягненою жінкою, то навіть спадає на думку, що напинати на таку красу одяг, нехай навіть і так зване сексуальну білизну, це таке ж блюзнірство й святотатство, як на картині великого живописця - якого-небудь там Рафаеля або Леонардо да Вінчі - малювати каляки-маляки.

- Скажи, Йосипе, а це правда, що іудеї й мусульмани перед тим, як застосувати презерватив, роблять йому обрізання? - пожартував Клим Пилипович.

- Плюнь у ліву ніздрю тому, хто бовкнув тобі таку дурість!

- А в праву можна?

- Можна.

- Я помітив, що якщо жінка запитує тебе, чи не бажаєш ти, мовляв, розслабитися, то це означає, що тобі доведеться напружитися, - сказав Остап Богданович.

- За милих дам! - викликнув Клим Пилипович, піднімаючи чарку з коньяком.

- А потім наздожену й ще раз за милих яа-ак дам! - миттю скаламбурих Йосип Соломонович, і вони весело випили...

- Якщо тебе вдарять по правій щоці, підстав ліву, - процитував одного разу Клим Пилипович.

- А якщо вдарять по лівій, підстав щелепу, - додав Йосип Соломонович, але вже не

цитату, а від себе.

- А якщо вдарять по щелепі, підстав чоло, - продовжив Остап Богданович.

- А якщо вдарять по чолу, підстав ніс, - сказав Клим Пилипович.

- Ну, а якщо вже й по носу вдарять, то тоді... тоді уколошкой цих гадів найзвірячишим способом! - підбив риску Йосип Соломонович.

- Олігофрен, - указав раз Клим Пилипович на самовдоволеного суб'єкта в телевізорі. - Тобто, тьху, не олігофрен, а олігарх, обмовився. Схожі слова, плутаю. От уже в кого грошей кури не клюють!

- Так у всіх, абсолютно в усіх, у тому числі й у нас із вами, грошей кури не клюють, якщо підійти до питання педантично, - мовив Йосип Соломонович. - І це пов'язане не тільки з тим, що в нас із вами немає курей...

- У моєї тещі в селі є, - вставив Остап Богданович.

- ... але в першу чергу з тим, що курям взагалі не властиво клювати гроші. Вони клюють зерно, або там черв'ячків... Інша справа - страуси. От вони клюють усе поспіль, клюють і ковтають, у тому числі можуть і гроші... Тому вірніше було б говорити: у нього грошей страуси не клюють. У смислі, грошей так багато, що страуси ними вже обжерлися і більше не хочуть.

Клим Пилипович пробубонів:

- Огидно дивитися, як багатії жирують у той час, коли бідаки...

- Е, дозволь з тобою не погодитися! - перебив його Йосип Соломонович. - Нині багаті стежать за своїм здоров'ям, зокрема, споживають корисну їжу, коштовну й корисну, у якій, зокрема, немає зайвих жирів. А от бідаки приречені їсти їжу дешеву й некорисну, у тому числі занадто жирну. Так що, жирують у нас, мимоволі, саме бідаки, а багаті можуть собі дозволити не жирувати.

- Хм... бідаки жирують, а багатії навпаки... Парадоксальна ситуація, - сказав Клим Пилипович. - Добре все-таки, що ми з вами не стали олігархами, спотвореними солідністю й стурбованими надприбутками, а залишилися нормальними людьми

- Не треба думати, що в олігархах немає нічого людського, - зауважив Йосип Соломонович. - Дещо людське в них все-таки є.

- От, наприклад, сеча в них чисто людська, - підхопив Клим Пилипович, - думаю, це підтвердить будь-який аналіз. Ну й ще дещо...

- По-моєму, шляхетна, справедлива, жаліслива, безкорислива людина, тобто людина справжня, у принципі не може бути надбагатою, так само, як вода в принципі не може перебувати в дірявій посудині, якщо тільки не стала льодом або не зависла в невагомості, - міркував Остап Богданович. - Не зможе така людина мати мільярди грошей, коли на світі стільки людей не мають найнеобхіднішого. Вона роздасть зайві багатства нужденним і стане небагатою.

- От ми з вами люди порівняно небагаті, але це далеко не єдине наше достоїнство, - похваستався Йосип Соломонович. - Можливо, і цей, - Йосип Соломонович кивнув на самовдоволеного у телевізорі, - колись був нормальною людиною. А потім чомусь

олігархнувся.

- У Біблії сказано: легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому увійти до раю, - процитував Клим Пилипович.

- А це залежить від розмірів голки, - вимовив Йосип Соломонович. - Дуже багатий індивід може замовити й оплатити виготовлення голки настільки величезної, що крізь її вушко зможе пройти не тільки верблюд, але й слон, або навіть жираф, не пригинаючись.

- Жадібність погубить наш світ, - зітхнув Остап Богданович. - Мало, дуже мало, катастрофічно мало у світі шляхетності, справедливості, духовності, порядності, безкорисливості, співчуття...

- А я думаю, що в глибині душі багато хто з людей прагли б бути шляхетними, справедливими, безкорисливими і так далі, одним словом, прагли б бути хорошими, але або соромляться, бояться виглядати "білими воронами", або прагматично міркують, що це невигідно, - сказав Йосип Соломонович. - Ех, як було б здорово, якби бути шляхетним, безкорисливим, духовним, справедливим, чесним, непідкупним і т.д. було б настільки модно й вигідно, що всі, хто цього жадає, могли б собі це дозволити!..

Якось сиділи Остап Богданович і Йосип Соломонович у сквері на лавці, де на дерев'яній спинці хтось колись вирізав ножичком загадковий текст: "Тварюка я безстрашна, чи ліво маю?" Клим Пилипович не змусив їх на себе довго чекати, з'явився, потиснув сидячим руки й, і, дістаючи з кишені блокнота, повідомив:

- А я отут допіру дещо написав.

- Так ти в нас тепер письменник?! - здивувався Йосип Соломонович.

А Остап Богданович іронічно зауважив:

- Ну, писати кожний письменник може. А от ти спробуй стати письменником, нічого не написавши! Це дійсно не кожному дано!..

От і все поки, що хтів я тобі повідати, безцінний читачу, про базікання Йосипа Соломоновича, Кліма Пилиповича й Остапа Богдановича.

А якби це був не літературний твір, а кінострічка, я закінчив би її такими титрами:

Під час зйомок цього фільму не постраждав жоден мазохіст, як не набивався.

Лютий 2007 р.

Томагавки, мокасини, скальпи, пір'я та вігвами

Неначебто замальовка з життя північноамериканських індіанців XIX-го століття

Взагалі запахло здиранням скальпів і тому подібними дитячими радощами.

Ілля Ільф, Євгеній Петров, "Одноповерхова Америка".

На північноамериканську прерію гепнувся ранок. Світанок узяв, та яа-ак зайнявся!

Сонце, не яке-небудь там житомирське, або, скажімо, тамбовське, а саме як там не є типово північноамериканське виплюнулося з-під обрію й подзюрило променями на землю. Його жовте світло наче сеча потекло по індіанських вігвамах.

Якийсь північноамериканський птах закукурікав утретє. (Автор відразу повинен вибачитися перед читачем за те, що не повідомляє назву цього птаха. Просто автор не орнітолог і не знає, які там водяться птахи, а шукати інформацію в довідниках та енциклопедіях йому ліньки). Не встигнула ця перната тварина прокукурікати, як із вігвама № 37, позіхаючи, шулячись від ранкової прохолоді й почухуючи сідницю томагавком, вийшов північноамериканський індіанець Тимофіїч, тобто в перекладі українською мовою Стріляний Горобець. Він теж був істотою пернатою, бо ж всім відомо, що індіанці носять пір'я. Поправивши на перенісці перекошене пенсне, він оглянув зіркими очима вігвами сусідів, таких же, як він, північноамериканських індіанців із племені... еее... із племені, скажімо, яких-небудь магікачів, або, наприклад, апачарів, а може, делашонів... (Автор знову повинен вибачитися перед читачем за те, що назви індіанських племен вимушений висмоктувати з пальця, або брати зі стелі, оскільки, не будучи етнографом, справжніх назв не знає, а ритися в довідниках і енциклопедіях йому... Ну, ти зрозумів, читачу. Так що вибирай із цих трьох придуманих автором варіантів ту назву, яка тобі більше до вподоби, або ж знайди в енциклопедії й підстав сюди іншу).

Потім гострий погляд індіанця Тимофіїча ковзнув прерією до західного обрію. Там, на горизонті, він побачив гори. Зщулившись, вступився в ці височини, щоб розглянути – що там відбувається. Гострий зір, посилений скельцями пенсне, дозволив індіанцеві помітити, що гірською стежкою спускається гурт людей. Індіанець насторожився: а раптом це блідолиці. А, як відомо, блідолицих хлібом не годуй – дай виміняти на дешеву біжутерію безцінні індіанські землі, або, гірше того, дай заразити гордих аборигенів дурною імпортною хворобою за назвою алкоголізм. О, із цими блідолицими треба тримати ніс за вітром, вушка на маківці, а хвіст пістолетом, або, краще, пістолет хвостом, а ще краще не пістолет, а гвинтівку, і не хвостом, якого немає, а твердою рукою.

Тимофіїч Стріляний Горобець зняв пенсне, поплював на скельця, ретельно протер їх підошвою мокасину, щоб краще бачити, і водрузив назад на горбатий індіанський ніс. І так напружив очі, що аж кришталіки хрумтіли. Так, тепер він чітко видів, що це такі блідолиці, і що вони, спускаючись із гір на прерію, про щось жваво переговорюються. За рухами їхніх губ і жестами рук індіанець Тимофіїч визначив: вони говорять про незліченні корисні копалини у надрах тутешніх земель, і про те, як можна розбагатіти, якщо розколупати цю землю буровими вишками та шахтами. Але спочатку, мовляв, треба прогнати із цих земель "смердючих червоношкірих" з їхніми вігвамами та томагавками. І от ці, мовляв, ящики зі зброєю допоможуть їх прогнати, а якщо не прогнати, то, у крайньому випадку, винищити.

– Бач, що замислили, койоти пархаті! – пробуркотів, позіхнувши, Стріляний Горобець і, піднявши настегневу пов'язку, ліниво подзюрив убік гір.

- Кого це ти лаєш, мій червоношкірий брате? - запитав виходячи з вігвама № 4 індіанець Ілліч, або, у перекладі українською, Лапчастий Гусак, і привітально поплескав Тимофіїча по плечі томагавком.

- Блідолицх, - коротко пояснив Стріляний Горобець, забинтовуючи кровоточиве плече.

- Яких блідолицх?

- Які спускаються сюди з гір.

- З яких гір?

- Які на заході. Інших же звідси не видно.

- А де захід?

- Там.

Але як не вдивлявся Ілліч Лапчастий Гусак, ніякого заходу з горами й блідолицими він так і не зміг розглянути крізь густу мережу тріщин, що покривали скельця його пенсне після того, як по ньому (по пенсне) пробіг табун бізонів.

- У них є громові трубки, що плюють вогнем, які ми, індіанці, називаємо рушницями, і вони будуть викорінювати нас із наших споконвічних житлоплощ. От спустяться з гір, перетнуть прерію й, як мінімум через тиждень, будуть отут, - пояснював, розчісуючи пір'я на голові гребенем з рога бізона, індіанець Тимофіїч Стріляний Горобець.

- М... так, діла, - простягнув Лапчастий Гусак, теж починаючи дзюрити. - Треба сказати вождеві. Він у нас мужик тямкий, щось скумекає. Пам'ятаєш, на нас напало плем'я мурокозів, і ніхто не знав, що робити. Тільки наш мудрий вождь зміркував, що треба тікати. І тепер чого-небудь виметикує. Либонь викрутимосся.

Лапчастий Гусак рішуче стряхнув останні краплі.

- Так, час на міркування поки є. Покуримо? - запропонував індіанець Тимофіїч.

- А як же. Ми ж як-ніяк індіанці, - підтримав пропозицію індіанець Ілліч, виймаючи з кишені настегневої пов'язки люльку. - Хоча наш Борисич і белькоче про шкоду паління, але як же нам, індіанцям, не курити. Індіанець без тютюну й люльки - це як італієць без макарони, або українець без галушки, або француз без жаби.

Борисичем, себто в перекладі із цієї індіанської мови на українську Цілющою П'явкою кликали одного із двох чаклунів цього племені. Другого чаклуна йменували Мойсеїчем, що в перекладі означає Мінлива Хмарність. Борисич трудився на ниві чаклунства в галузі охорони здоров'я й псування здоров'я, а Мойсеїч спеціалізувався на стихійних лихах і стихійних радощах.

(- Дурниця якась виходить, - буркоче раптом внутрішній голос автора. - Не буває в індіанців таких імен: Тимофіїч, Ілліч, Борисич, Мойсеїч. Це взагалі не імена, а по батькові, і зовсім не індіанські. От Гаїавата, Чинґачгук, Віннету, Оцеола - це дійсно індіанські імена, які давали своїм персонажам письменники Генрі Лонгфелло, Фенімор Купер, Карл Май, Майн Рід - літератори, що добре знали на індіанському житті.

- Ну так, я не лінгвіст і не поліглот, - відповідає внутрішньому голосові автор, -

тому справжніх індіанських імен не знаю, взагалі не знаю індіанських мов і говірок, от і доводиться знов-таки брати імена зі стелі або висмоктувати з пальця. А те, що ці індіанські імена схожі на тутешні по батькові, прошу вважати випадковим збігом.

- Й не носили індіанці пенсне. Індіанець у пенсне – це якась карикатура.

- Твердження, що індіанці не мають права носити пенсне – це дискримінація за національною або расовою ознакою. Що, індіанці – не люди, чи що? Звичайно, люди, і ніщо людське їм не чужо, у тому числі й носіння пенсне, тим більше що дія відбувається в дев'ятнадцятому столітті, коли носіння пенсне було справою звичайною.

- Взагалі, якого біса (або іншого представника демонології) ти взявся за тему індіанців, якщо не знаєш ані назв індіанських племен, ані індіанських імен, та й взагалі в цій темі явний профан? Письменник повинен брати для своїх творів теми, з якими він добре знайомий або з власного досвіду, або вивчивши великий обсяг відповідної літератури, а не так, з ні з того ні із сього. Тобі варто було б перш, ніж сісти за твір про індіанців, ретельно простудіювати десятки томів з етнографії, географії, лінгвістики, зоології (щоб, наприклад, знати, яка там пташка кукурікала), і навіть ботаніки (щоб знати, яка там рослинність росте в цих преріях); або навіть з'їздити до Америки й поспілкуватися зі справжніми індіанцями, незважаючи, що сучасні індіанці відрізняються від тих, із дев'ятнадцятого століття. А ти нічого цього не зробив, нічого майже про індіанців не знаєш, а туди ж – писати. Якого, повторюю питання, біса (або іншого представника демонології) ти узявся за цю тему?

- Ну, якось от приспичило. Я ж у дитинстві, як і багато хлопчиськ, читав про пригоди Гайавати, Чингачгука, Оцеоли... Дивився в кінотеатрах сосиско-вестерни...

- С... Це що за...

- Ну, бувають справжні фільми-вестерни, американські, а бувають спагеті-вестерни, названі так тому, що їх знімають італійці, які, як відомо, полюбляють їсти спагеті. А в радянських кінотеатрах крутили вестерни східнонімецького виробництва, а оскільки німці люблять сосиски, то я такі фільми називаю сосиско-вестернами. Головні ролі індіанців (Віннету, Чингачгука, Оцеоли, Текумзе, Зіркового Сокола, Ульзани і т.д.) у цих сосиско-вестернах виконував мускулистий югославський актор Гойко Мітіч. Начитавшись отаких книг, надивившись отаких фільмів і беручи приклад із індіанця Мітіча, радянські хлопчачки встромляли у волосся пір'я (голубині – якщо жили в місті, або гусячі – якщо жили в селі), робили з підручних матеріалів настегнові пов'язки або інші елементи індіанського одягу, обов'язково з бахромою, озброювалися саморобними томагавками або рушницями й, так би мовити, індіанцювали. Я теж не уник у дитинстві таких ігор. І от тепер, будучи дорослим писакою, я раптом і подумав: а чи не написати щось про індіанців. А оскільки про індіанців я мало що знаю, навіть те, що читав у дитинстві, призабув, то й виходять от такі відсебеньки. Але це навіть смішніше. А сміх, як стверджують медики, дуже

корисний для здоров'я. Тому буду продовжувати в тому ж дусі).

- Наш Борисич зовсім поганий зробився, - говорив Стріляний Горобець, потрошачи цигарку, щоб вилученим із неї тютюном набити індіанську люльку. - Заговорюється старий. Нещодавно бовкнув: "Мийте руки перед їдою". Уявляєш?! Споконвіків усі нормальні індіанці облизували руки після їжі, а він каже "перед". Будь-який пацан знає, що облизувати руки перед їжею немає жодного сенсу - це й не смачно й не поживно. Зовсім заплутався дід. Старість - не радість.

- Мені теж днями чаклун Борисич сказонув: "Зуби треба чистити". Я йому відповідаю, мовляв, чищу регулярно, дивися, як блищать. А він мені: "Це зуби койота, а чистити треба свої власні". Ну, як тобі? Свої власні! Маячня якась! Якщо я намисто зроблю зі своїх власних зубів, то чим же я буду кусати й жувати?!

- Я ж і кажу: заговорюється старий, плутає.

Поки ці двоє, по черзі присмоктуючи люльку й пускаючи зі правої ніздрі й інших отворів організму тютюновий дим, перемивали кісточки чаклунові, з вігвамів виколупувалися інші члени племені: пернаті мужики й баби; отроки і отроковиці що тільки-но оперилися; шмарката голозада дрібнота що поки не оперилася. Чоловіки приступилися до своїх чоловічих справ: нанесенню на обличчя макіяжу, заплетенню кісок, примірянню коралів, намист, браслетів й іншої біжутерії. А дами зосередилися на жіночих обов'язках: заходилися готувати печеню з бізона. Бізон на знак протесту з ревінням метався прерією, норотив брикатися й буцатися, але жінки, що мають досвід сімейного життя, без особливих турбот дали йому по рогах, тому парнокопитний рогоносець відкинув копита й став слухняно вертітися на рожні над багаттям, апетитно димлячись.

Коли аромат бізона просочився у вігвам № 1, почалося виверження вождя. Вождь вивергався з вігвама статечно, не метушливо, поважно, як і належить шановному індивідові. Спочатку із сутінків приміщення вплив його солідний ніс. Незабаром з'явилися мудрі очі із такими що на них наплинули бровами. Через нетривалий час стали прорисовуватися гофровані зморшками щоки. Потім проявилася розкішна корона з пір'я. І так далі.

Коли вождь цілком вилупився з вігвама, плем'я вітало його лементами: "Хай живе наш дорогий вождь!", "Вождь і плем'я - єдині!", "Наш вождь - розум, честь і совість нашої епохи!", "Ми говоримо "вождь" - маємо на увазі "плем'я", Ми говоримо "плем'я" - маємо на увазі "вождь!", "Вождь - наш рульовий!"... Якийсь молодий і недосвідчений індіанець невлад ляпнув: "Вождем ти можеш і не бути, але людиною - повинен!", але йому відразу дали потиличник - не виголошуй несанкціоновані гасла!

Вождя кликали Едуардич, що в перекладі із цієї індіанської мови на українську означає Велика Шишка (мається на увазі шишка секвої; автор чув, що в Північній Америці ростуть гігантські хвойні дерева - секвої, і вважає, що, як і в інших хвойних рослин, у секвой повинні бути шишки, а оскільки секвої - рослини величезні, то й шишки в них мають бути великі). Кивком нігтя Едуардич дозволив одноплемінникам закінчити виречення гасел і продовжити початі справи. І вони, припинивши вивергати

слова, таки продовжили займатися макіяжем (чоловіки), обертанням бізона (дами) і пусканням шмарклів (дрібнота).

Отут наш зіркий Стріляний Горобець, застромивши губи у вушну раковину Великої Шишки, нашептав відому читачеві інформацію.

- Блідолиці... - задумливо повторив вождь, ворущачи великий ніс всуненим у нього перстом. - Гм. Після сніданку пораджуся з народом.

(- Може, і індіанець Едуардич Велика Шишка носив пенсне? - посміхається презирливо внутрішній голос автора.

- Ні, Велика Шишка пенсне не носив, - відповідає своєму внутрішньому голосу автор.

- Так отож, - схвально зауважує внутрішній голос.

- Велика Шишка носив монокль.

- Тьху!)

Мужики на чолі з Едуардичем сіли в коло, і баби заходилися їх пригощати, відрубуючи їй підносячи їм фрагменти бізона, що розточували звабні аромати.

Наситившись свіжою бізонятиною, кавалери помили руки язиками й, гучно відригуючи та попукуючи, підвелися й розбрелися стійбищем, а баби приступилися до годівлі себе й потомства.

Нарешті, бачачи, що всі його одноплемінники вжили корм, вождь кивком нігтя підкликав до себе жилавого нервозного суб'єкта на ймення Леонідич - Банний Лист і неголосно вимовив:

- Ану ж бо, любчику, простукай збір на племю.

Любчик, то пак Банний Лист, заходився дубасити кулаками по барабану, який являв собою видовбаний шматок колоди з напнутою на торець шкірою бізона, не того, свіжоз'їденого, а його прапрапрапрадідуся. Індіанець Леонідич був ударником виробництва... Тобто, тьху, навпаки: виробником ударів. Він виробляв удари по барабану, сигналізуючи в такий спосіб одноплемінникам про важливі події. От тепер він сигналізував, що всі члени племені, крім дітей, повинні зійтися на загальні збори. Оскільки в таких зборах брало участь усе плем'я (діти не беруться до уваги), то й називалося воно відповідно - племю.

- Оголошую двадцять шостий племю відкритим! - урочисто оголосив вождь, коли всі зібралися й розсілися на ґрунті. - Слово для доповіді надається товаришеві Стріляному Горобцеві, який завдяки своїй пильності відкрив небезпеку, що нам загрожує. Починай, любчику.

(- Товаришеві Стріляному Горобцеві? - знову гарчить внутрішній голос автора. - Це нагадує радянську фразеологію. Це ж, здається, більшовики придумали використовувати слово "товариш" у якості звертання, замість "пан", або там "добродій". Сумніваюся я, щоб індіанці...

- Дружба й товариство властиві всім народам, - огризається автор, - і, отже, у всіх мовах, у тому числі й індіанських, є слова, що означають "товариш". Тому немає нічого незвичайного в тому, що один індіанець іншого назвав товаришем. І взагалі,

попрошу не перебивати мою брех... гм, мою прозу всякими причіпками!)

Отже, любчик, себто цього разу Стріляний Горобець почав:

- Товариші! За минулий від сходу сонця період мною була пророблена наступна робота: я вчинив огляд гір, що мають місце на західному обрії. У результаті цього заходу мною був виявлений кричущий факт. А саме: підступні задуми блідолицих ворогів, що спускаються з вищезгаданих височин. Те, що дані особини мають задуми й саме підступні, я визначив за їхньою розмовою, якої, звичайно, не чув через величезну відстань, але їхня міміка й жести говорили самі за себе. Коротше кажучи, ці койоти пархаті задумали... - Ну й далі доповідач виклав одноплемінникам уже відомі читачеві результати спостереження.

Плем'я загомоніло. З гулу голосів витикалися фрази на зразок "кепські індивідууми", "негативні суб'єкти", "нехороші особистості", "недосконалі істоти", "персони невисокого інтелектуального й морального рівня" і т.д. Кивком нігтя вождь Едуардич відновив тишу.

- Те, що ці койоти пархаті не є зразками чесноти, саме собою зрозуміло, і не варто із цього приводу видавати звуки, - неспішно звучав Велика Шишка. - Давайте краще видавати звуки за темою: що робити.

- Можна мені? - підняв руку індіанець Геннадійч, що в перекладі означає Вістря Коржа.

- Можна, якщо обережно, - вимовив улюблену індіанську приказку Едуардич.

- Я пропоную без метушні й нервозності зібратися з духом і із усіх своїх сил із усього розмаху послухати, що скаже із цього приводу наш мудрий вождь.

Спочатку пролунали звичайні оплески всіх членів племені, потім вони (не члени, а оплески) переросли в бурхливі й тривалі, а незабаром взагалі перетворилися на овації. Вождь намагався осадити такий ентузіазм кивком нігтя, але публіка, що називається, шаленіла в захопленні від настільки своєчасної й розумної пропозиції Вістря Коржа, так що заради відновлення тиші Едуардичу довелося постукати томагавком по найближчому предмету, яким виявилася голова індіанця Васильїча, тобто по-нашому Влучного Глиста. Вид крові утішив шаленство й відродив тишу.

- Я, звичайно, скажу своє слово, - зазвучав знову вождь і, помітивши, що Лапчастий Гусак розсовує долоні, явно наміряючись знову заплодувати, вступився в нього суворими зіницями й поворухнув томагавком, що той натяк змусив Ілліча стриматися від хлопка. - Скажу. Але спочатку послухаю думку народу. Одна голова, як то кажуть, добре, а не одна - краще. Висловлюйтеся, пропонуйте, радьте, рекомендуйте, а потім я підведу ризику.

- А давайте із блідолицих знімемо... - заговорив Васильїч Влучний Глист, голову якого забинтовував чаклун Борисич, але, не договоривши, засичав від болю.

- Так, давайте з них знімемо штани! - закінчила фразу індіанка Матвіївна, що в перекладі значить Мокра Курка.

- Скальпи, дурепо, скальпи, а не штани, - перемагаючи біль, закричав індіанець Васильїч.

(– Навіщо ж щоразу повідомляти, що той або інший член племені був індіанцем? – знову чіпляється внутрішній голос автора. – Адже вони всі індіанці. Неіндіанців серед них немає, адже так? Ну то й пиши просто "Васильїч", "Ілліч", "Тимофіїч" і т.д., не пришпандорюючи щоразу до імені слово "індіанець", бо це читачеві вже й так зрозуміло.

– Не треба мене вчити! – огризається автор. – Мені, може, просто подобаються такі словосполучення типу "індіанець Тимофіїч", або "індіанець Васильїч", або "індіанка Матвіївна" і т.д., ну й не заважай, внутрішній голосе, мені цим насолоджуватися).

– Так, це непогана ідея щодо зняти скальпи, – підхопив індіанець Валерїїч, тобто Швидконогий Карась.

– Я взагалі людей ідейна, – похвалив себе Васильїч Влучний Глист, намагаючись вивільнитися з пута, бо чаклун Борисич, почавши забинтовувати його голову, чи то заслухавшись, чи то захопившись, забинтував швидко всього Васильїча, перетворивши його на єгипетську мумію, так що той не міг ворухнути ані рукою, ані ногою, а ізвивався як черв'як. – Ну ти що чиниш, Борисичу?! У мене ж тільки голова. Зовсім отетерів? Розмотуй взад!

Стріляний Горобець і Лапчастий Гусак переглянулися, мовляв, так, Борисич таки... Старість не радість.

– А якщо блідолиці не захочуть, щоби ми з них знімали скальпи? – висловив сумнів індіанець Сергїїч – Волохатий Слимак. – У мене от, наприклад, був випадок. Зустрічаю це я одного блідолицього й кажу йому, мовляв, агов, чоловіче, а давай-но я з тебе зніму скальп. Він мені: "Це навіщо ж? Ні, не хочу, мені й зі скальпом непогано. Він мені саме за розміром. Дякую за пропозицію, але не варто турбуватися". Я йому, мовляв, ти не хвилюйся щодо сплати, я оскальпую тебе задурно; ані копійки не візьму; цілком за мій рахунок. Він стоїть, чеше скальп, ну, ясне діло, хто ж не полюбляє отримати послугу на дурняка. Але потім відмахнувся, мовляв, ні, і задурно не жадаю. Повернувся й пішов.

– Це ти вмовляти не вмієш, – сказав Тимофіїч Стріляний Горобець і поправив на перенісці перекошене пенсне. – Знав я одного індіанця на ймення Парнокопитний Індик, так той кого завгодно міг переконати, так що до нього навіть стояла черга бажаючих бути оскальпованими.

– Та хто їх взагалі питає, блідолицих – бажають, не бажають. Що це за церемонії? Які там умовляння? Довбонув томагавком по черепушці – от і всі умовляння, – звівся нервозний Леонідич Банний Лист.

– Теж вірно, – схвалив Ілліч Лапчастий Гусак. – Жорстоко, так, але вони самі винуваті. А нехай не замишляють...

– Правильно, нема чого отут, розумієш... А то взяли манеру – захоплювати індіанські землі, – підхопив індіанець Святославич – Слизький Їжак.

– Ну, припустимо, скальпи... А як це зробити? Конкретно, – обвів одноплемінників скельцями пенсне індіанець Тимофіїч Стріляний Горобець.

– Коли вони наблизяться до нашого, так би мовити, населеного пункту, – Леонідич

Банний Лист обвів рукою вігвами, – зненацька напасти на них із засідки, і чик-чик. Без скальпів вони вже нам нічого не зроблять.

– Так, треба взяти їх зненацька, – схвалив цю думку Святославич Слизький Їжак, колупаючи у вусі цибухом люльки. – Причаїтись в засідці за вкриттям, а коли вони підійдуть – гоп...

– Ну яке отут укриття? Яка отут засідка? Степ та степ кругом. Ані тобі горбка, ані тобі кущика. Нікуди сховатися. Вони нас здалеку побачать, і не буде ніякого "зненацька", – забуркотів індіанець Мойсеїч Мінлива Хмарність.

– Ти, Мойсеїчу, замість щоб гарчати, придумав би, як зварганити це вкриття, – накинувся на нього Васильїч Влучний Глист, якого Борисич таки розповив, залишивши забинтованою тільки голову. – Ти в нас чаклун, фахівець із погоди, от і... Створи, наприклад, густий туман. У тумані вони нас не побачать.

– У тумані й ми їх не побачимо. А як напасти на ворога, якщо його не видно, – заперечив Мойсеїч і висякав із ніздрі довгого земляного хробака (він любляв шокувати одноплемінників такими от чаклунськими витівками).

– А давайте побудуємо на їхньому шляху вкриття, яку-небудь стіну, наприклад. – запропонував індіанець Євгенїч, тобто по-нашому Сизокрилий Кріт. – Ми за нею сховаємося, і вони нас не будуть бачити, а коли вони до неї наблизяться, ми з-за неї зненацька вискочимо...

– Вони не ідіоти, і відразу второпують, що недарма хтось посередині прерії зварганив стінку, – відмахнувся Стріляний Горобець, – зміркують, що отут якийсь підступ, насторожуються й... Не вийде ніякої раптовості.

– А давайте прикинемося тваринами, начеємо шкіри й будемо переміщатися рачки, – придумав Геннадїч Вістря Коржа. – Вони, прийнявши нас за звірів, не звернуть уваги, а ми підкрадемося й – хрясь, хрясь!

– На звірів полюють, – покачав негативно пір'ям Ілліч Лапчастий Гусак. – Побачивши нас у звірячому вигляді, вони можуть відкрити пальбу, мовляв, от дичина, настріляємо та з'їмо.

– Я не люблю, коли мене їдять, – зіщулився індіанець Адольфич, тобто Хижий Заєць.

– Придумав! – заволав індіанець Борисич Цілюща П'явка, старий чаклун. – Треба прикинутися не тваринами, а наслідком їхньої життєдіяльності!

– Висловлюйся по-людськи, Борисичу, – набурмосився індіанець Вадимич – Великий Мікроб, – давай по-простому, без таких от мудрованих словосполучень.

– Ну, по-простому висловлюючись, давайте придуримося лайном, – пояснив старий чаклун. – Тобто гноєм. Вийдемо назустріч ворогам і, обліпившись бізонячими какашками, заляжемо в них на шляху. Вони приймуть нас за купи гною й не стануть стріляти, тому що ніхто не стріляє в гівно. Та просто не звернуть уваги, чи мало в прерії гною валяється. От отут-но ми їх і захопимо зненацька. Це буде для них повна несподіванка. Вони отетеріють: чого-чого, а напад гною вони аж ніяк не очікують.

– Нарешті я почув мудру думку! – вимовив вождь Едуардич Велика Шишка. – Іди, Борисичу, я тебе поцілую просто в ліву брову! Цьом! Чого-чого, а бізонячих какашек

навколо вистачає. Часу ще багато, до приходу ворогів встигнемо вдосталь запастися скотинячим гівном. Так, це геніальний план, простий, але дуже несподіваний. Ніякий ворог нічого не запідозрить. Браво, Борисичу!

Стріляний Горобець і Лапчастий Гусак переглянулися: бач, що Борисич вичудив. Старий, старий, а таке зміркував, до чого й сотня молодих не доміркується. Та за такий винахід йому можна вибачити й "мийте руки перед їдою", і "зуби треба чистити" та інші дивацтва.

– Отже, вирішено: будемо готуватися стати лайном! – проголосив вождь. – На цьому двадцять шостий плеєм оголошую закритим.

Над північноамериканською прерією, наче білі какашки блакитною водою, пливли небом хмари. Бізони мирно паслися, перетворюючи травною системою даремну траву на корисний засіб маскування. Тривав ясний і екологічно чистий день індіанського племені магікачів, а може апачарів, а може делашонів...

1990, 2011 р.

ХИМЕРНІ СПРАВИ

Житіє таргана Пафнутія

У двох епісодіях із двома стасимами

Вам ніколи не траплялося бути в товаристві справжніх тварин?.. О, так ви не знаєте, скільки чесноти, скільки дійсної моральності й невимушеної веселості завжди буває в подібних зібраннях!

Барон Брамбеус, "Осіння нудьга".

Епісодій перший. Похмілля

Тарган Пафнутій зіщулився й повів вусами. На нього падала гігантська брила ароматного торта. Ще мить, і Пафнутій буде заживо похований під лавиною делікатесу!!! Тарган у жаху сіпнувся... і прокинувся.

Привидиться ж такий кошмар, та ще не у звичайний день, а саме в середу! (По середах тарган Пафнутій святкував свій день народження, бо саме в середу він з'явився на світ). Брр! Дотепер серце стукається! Ну й сон, щоб його...

Пафнутій солодко потягнувся всіма шістьма кінцівками й піднявся з ложа, що ним слугував шматочок промокального паперу, котрий потрапив в ущелину плінтуса – обитель нашого героя – ще в ті прадавні часи, задовго до народження Пафнутія, коли люди писали чорнилом, яке потрібно було промокати, щоб не розмазалося. Ложе перейшло до нього в спадщину від предків. Піднявшись і наспівуючи з "Одруження Фіґаро" Моцарта – "чи не доста гасати та грати, чи не час чоловіком вже бути" і т.д. – тарган зробив підбадьорливу ранкову гімнастику. Жваво (ать-два, ать-два) порухав

трьома парами кінцівок, черевцем, вусами й навіть крильми, котрі натякали, що мільйони років тому предки Пафнутія вміли літати.

Зарядка прогнала похмурий осад від кошмару й розбудила апетит.

Сніданок був, дійсно, святковим, як і належить в день народження. На перше – шматочок смаженого минтая. На друге – порція баклажанної ікри. На третє – повна шкарлупка (від соняшникового насіння) компоту із сухофруктів. Тарган, незважаючи, що середа було днем народження, вирішив гостей не запрошувати. Бо ж гостей, як відомо, хлібом не годуй... а годуй делікатесами. А ділитися такими делікатесами, добутими вчора майже з ризиком для життя, Пафнутію не хотілося. Пов'язавши серветку, яку люди обізвали б просто порошиною, наш герой взявся до трапези.

Він не просто жер, він вкушав, як досвідчений гурман. Його довгі вуса-антени томно ворушилися від насолоди...

Наситившись, відвалився від їжі й облизав кігтики передніх кінцівок. Залишки ласощів прикрив пушинкою, до обіду.

Нинішній день народження Пафнутій вирішив ознаменувати одноденним туристичним походом рідним краєм. Те, що тарган називав рідним краєм, автор цього твору назве квартирою громадянина Ю.Е. Антикефірова.

Перш ніж залишити рідну обитель, тобто вилізти з ущелини плінтуса, Пафнутій подумки склав маршрут походу.

Спочатку – уздовж плінтуса до ніжки тумбочки.

Потім – сходження на тумбочку й проникнення крізь вентиляційний отвір усередину телевізора, що стоїть на тумбочці.

Від телевізора до підвіконня – по кабелю телевізійної антени.

Від підвіконня до карниза – по гардині.

Від карниза до шафи – по стіні під відсталими від неї шпалерами.

А потім, спустившись по шафі до плінтуса, знову уздовж останнього – до рідної ущелини.

Втім, такий план не був догмою й міг бути змінений зважаючи на обставини.

Під час походу Пафнутій гадав робити тривалі зупинки, не тільки для відпочинку, але й для огляду визначних пам'яток. Наприклад, усередині телевізора він розраховував помилуватися мальовничим масивом величезних запилених ламп (телевізор був стареньким, ламповим). З підвіконня, видершись до скла, можна побачити потойбічний світ, тобто світ по той бік вікна. З висоти карниза можна подовгу озирати "ландшафти", що розстеляються внизу, тобто всю кімнату. Багато цікавого було й у шафі з одягом; наприклад, запонка в куті на підлозі, прикрашена буквою "Ю"... Крім іншого, Пафнутій збирався поспілкуватися з живучою в шафі старою міллю Аделаїдою... "Я планов наших люблю громадье" – написав поет Володимир Маяковський у поемі "Хорошо!". Тарган теж любив "громадьє" планів своїх на сьогодні й наперед тішився, що день народження відбудеться дуже цікаво.

Втім, не треба думати, що запланований похід був цілковито безпечним! По-перше, зійшовши на вершину тумбочки, можна було потрапити на очі гігантському, за

тарганячими мірками, громадянинові Ю.Е. Антикефірову, який хоч і не був громовержцем, зате був, якщо так можна сказати, газетовержцем. Тобто міг обрушити на комаху удар згорнутої в трубочку газетою. Удар, не сумісний з життям. По-друге, у телевізорі присутня висока електрична напруга, яка здатна уколошкати навіть декого побільше таргана. По-третє, за карнизом у своїй павутині причаївся кровожерливий павук на прізвисько Упир, що може, упившись у комаху жахливими щелепами, висмоктати з неї життя. Пафнутій залучив до свого маршруту не ту ділянку карниза, а протилежну, але все-таки...

Отже, турист, налаштований на цікаву і десь небезпечну дорогу, вийшов із житла. І відразу, буквально біля самого, образно кажучи, порога своєї домівки натрапив на цілком нову визначну пам'ятку. Біля плінтуса стояла порожня скляна пляшка. На її прозорому корпусі що спрямувався вгору, красувався обривок афіші. (Такі афіші люди називають пляшковими етикетками). На афіші були букви. Пафнутій умів і любляв читати, тому він досить швидко прочитав усі шість літер:

П Ш Е Н И Ч

Із прочитаного зробив висновок, що колись у цій прозорій "цистерні" був продукт пшеничний, тобто хлібний. Який конкретно – залишалося неясним, тому що крім цих шести букв ніякої іншої інформації на паперовому обривку не збереглося.

Задумливо почухуючи кігтикими передньої кінцівки чоло, Пафнутій став міркувати логічно. Що виробляють із пшениці? Борошно. А що роблять із борошна? Хліб, булки, пончики, пироги і так далі. Дуже мало ймовірно, щоб у посудині з вузьким горлечком перебував хліб, або булка, або... Як би люди їх звідти виколупували? Людина не тарган, у вузьке горлечко не пролізе. Інша справа – рідина... Хлібна рідина, це... Це... Ну звичайно ж! Це хлібний квас! Ай да Пафнутій! Ай так молодець! Як швидко розгадав загадку! Або все-таки не квас?

Таргана розібрала така цікавість, що він вирішив, будь-що-будь, піднятися до отвору й понюхати, чим із пляшки пахне.

Спроби дертися по пляшці не увінчалися успіхом. Кігтики сковзали по гладкому склу, не знаходячи нерівностей, за які можна зачепитися. Пафнутій ледве був не засумував з невдачі, але тут на думку спала інша ідея. Приблизно в сотні тарганячих кроків від житла Пафнутія, біля плінтуса під шафою, наш герой якось бачив досить довгу гілочку, що відламалася від віника. Якщо один кінець цієї гілочки вперти у верхню кромку плінтуса, а іншу покласти на горлечко пляшки, то вийде як би міст, по якому можна... Так! Чудова ідея!

Не буду описувати, скільки сил витратив тарган, аби дотягти ту гілочку до пляшки. Тарган трудився як мураха. Ще більше зусиль йому знадобилося, щоб нагромадити цей міст між плінтусом і пляшковим горлом. Кілька разів кінець гілки зсковзував зі скла й міст обрушувався. Але, зрештою, фрагмент віника з'єднав плінтус із устям пляшки.

Передихнувши після настільки тяжкої праці, Пафнутій поплював на кігтики передніх кінцівок і обережно став переміщатися по цій кволій незакріпленій поперечині, що трохи прогнулася під вагою таргана. Упасти з такої висоти Пафнутій не

боявся. Йому доводилося падати й з більших висот. Таргани мають крила. І хоч вони не можуть підняти таргана вгору, зате можуть зіграти при падінні роль парашута, завдяки чому падіння навіть із дуже великих вишин обходяться без травм. Нахилилися над отвором і заглядати усередину пляшки обережний Пафнутій не збирався, тому що розумів, як це небезпечно. Можна зісковзнути в черево посудини без усякого шансу вибратися назовні. Тарган праг лише наблизитися й понюхати, не більш того.

Коли спритний Пафнутій, перебираючи по гілці від віника чіпкими кінцівками, доповз майже до самого скла, він нагострив вуса й потягнув повітря, передчуваючи апетитний аромат хлібного квасу. Але замість цього із прозорого кратера на нього пахнуло таким задушливим і дурманним смородом, що в нього перехопило подих і збаламутився розум. Тарган заточився й звалився з поперечини. Крила, інстинктивно розчепірівшись, забезпечили очманілій комасі м'яку посадку. Слава богу, він упав не усередину пляшки, а поруч із нею.

Отже, виходило, що Пафнутій помилився. Що в посудині, до того, як його спорожнили, був аж ніяк не хлібний квас, а якась дурманна гидота. Повержений ядухою тарган віддихався й з деяким подивом відзначив, що перед очима все пливе й двоїться, а думки плутаються й вислизають.

- Мучочомо... - промурмотав Пафнутій.

Він хотів сказати "Чому...", але замість цього рот, що став неслухняним, пробубонів от таку нісенітницю. І Пафнутію зробилося смішно. Він гепнувся на спину й зареготав, дригаючи кінцівками. У мозку ворушилася думка: я сказав "мучочомо", я сказав "мучочомо"; і ця думка його страшенно веселила. Але, регочучи, тарган у той же час і дивувався такій незвичайній своїй поведінці.

Насміявшись до сліз, він, схлипуючи, спробував підвестися, але його хитало із боку убік, як моряка на палубі під час шторму, і він знову валився на підлогу. Це його розвеселило ще більше, і він знову зайшовся в реготі, що доходив до вереску, стукаючись у конвульсіях головою об скло пляшки.

Нарешті Пафнутій стомився сміятися й затихнув. У голові томно текли обривки його власних думок, а також промов і пісень, які він чув із радіо, телевізора й рота громадянина Ю.Е. Антикефірова, що змішалися в потік безглуздя. І одурманеному тарганові чомусь хотілося, щоб ця мислена ахінея тяглася й тяглася нескінченно: "...ех життя моє малина недорізана кукареку хе-хе Пафнутесько буцни цеглину не кочегари ми не плотнікі захід нам допоможе о сколько нам открытій чудних гоп гоп гоп уносі готовенького ігноруючи підступи імперіалізму о кто ж сравнітся с Матільдой моєї генеральний секретар наверно только дельтаплан поможет мне і ніяких цвяхів..."

Раптом Пафнутій схлипнув і зарідавав. Йому згадалася перша й назавжди втрачена любов. Ще зовсім юним тарганятком він полюбив привабливу крихітку. Так, крихту від яблучного пирога, що впала зі стола. Вона так апетитно пахла! Пафнутій ласкаво гладив свою крихту, відщипуючи від неї малесенькі шматочки, і вкушав їх дуже неспішно, щоб ласощів вистачило подовше. Але раптом нагрянув товстий нахабний цвіркун і, відіпхнувши юного таргана, жадібно, швидко й діловито зжер на очах у

Пафнутія його любиму крихту. Цей спогад сльозами душив нашого героя. "За що така несправедливість?! – плакав він. – О де ти, де ти, моя солодка, ароматна, ніжна крихта!"

Раптово він відчув себе борцем зі світовою несправедливістю.

– Я вам усім покаджу де рогам роги правлять!!! – видихнув тарган.

Похитуючись, підвівся, опираючись об скло пляшки, і кинувся в бій проти недосконалого всесвіту:

– Ламай! Трощи! Бий! Руйнуй! З корінням вирвем, а потім...

Озвіріла комаха з голими рука... гм... з голими кінцівками накинuloся на перше, що потрапило під ру... під кінцівки. Цим присудженням до руйнування об'єктом виявився рідний плінтус. Пафнутій, погойдуючись, намагався нанести плінтусу нищівний удар правою передньою, але підступний плінтус увесь час різко ухилявся від удару, тому боець, промахуючись, систематично падав.

– Та ну тебе! – образився на суперника тарган і презирливо плюнув.

Після такого дебошу Пафнутія потягнуло на лірику. Захотілося співати. Взявшись у боки, він запищав у всю свою тарганячу горлянку:

Горіла сооосна пааалала,

Горіла сооосна пааалала,

Під нею діівка стооояла,

Під нею діівка стооояла.

Пісня почала заколисувати Пафнутія, навівати дрімоту, і тому ставати понуріше й тихіше. Тарганові приспичило продовжувати спів лежачи:

Під нею діівка стооояла,

Під нею діівка стооояла,

Русяву кооосу мням-мням чее... чееесала,

Русяву коо... мням-мням... русяву ко... хррр... че... хррр...

Так, заколисаний власним співом, наш вокаліст заснув. І де заснув! Просто на підлозі біля плінтуса й пляшки! На видному місці! Втративши всяку обережність і передбачливість! Ну чи можна було такого очікувати від настільки розсудливого й обережного таргана як Пафнутій! Що тепер буде!!!

А от що.

Пафнутій прокинувся в темному місці, привалений чимсь твердим.

– Де я? – запитав він, але відповіді не надійшло.

Тарганові було погано. Голова боліла, гуділа, кружлялася. Організм був як не свій.

Пафнутій спробував згадати, що було. Ну, як повз по гілці від віника до горлечка таємничої пляшки, він пам'ятав. Як пахнуло чимсь смердючим і він упав, теж пам'ятав. А от подальше вимальовувалося дуже мрячно й уривчасто. Пляшка, що роздвоїлася... Плінтус, що ходить ходуном... Кози, котрим роги правлять... Сосна, що горіла ... Біс зна, що таке! А де він тепер? І як сюди потрапив?

Пафнутій став обмацуватися й обнюхуватися. Предмет, що його привалив, був чотиригранною балкою. Під тарганом була прохолодна й пружна площина. Запахів було багато, тому наш герой визначив місце свого перебування як звалище різних

різностей. Піднатужившись, тарган зіпхнув із себе балку. Обережно, обмацуючи шлях вусами-антенами, поповз навмання. Наткнувся на ґрати. Протиснувся між їхніми прутами. Раптом угорі брязнуло. Стало світліше, і Пафнутій розгледів, що ґрати були риб'ячим кістяком, пружна площина – фрагментом капустиного листа, а чотиригранна балка – наполовину обгорілим сірником. Тарган перебував у якійсь великій посудині, на купі всілякого сміття.

Пафнутій підняв погляд нагору, звідки лилося світло, і встигнув помітити гігантську руку громадянина Ю.Е. Антикєфірова і якусь падаючу із цієї руки брилу. У свідомості таргана мигнув спогад про останнє сновидіння, а в підсвідомості – розуміння, що сон виявився віщим. Інстинкт самозбереження, дригнувши тарганячими кінцівками, відкинув Пафнутія убік, а брила гепнулася на те саме місце, де тарган був мить тому. Угорі знову брязнуло, і стало темно.

Так, так, так, це що ж виходить, міркував страждаючий від похмільного синдрому тарган. Виходить, що під впливом випарів, що здіймалися із пляшки, я зробився ідіотом і повівся неадекватно. Зокрема, улїгся спати просто на підлозі, на відкритому місці. А громадянин Ю.Е. Антикєфіров вряди-годи підмів свій холостяцький барліг, і разом із рештою сміття змів віником на совок і мене, нерухомого таргана, прийнявши за дохлого. А потім висипав усе це в сміттевий бачок, де я тепер і перебуваю. Тааак. Погуляв я у свій день народження, нічого не скажеш.

Пафнутій понюхав і помацав вусами брилу, що ледве його не занапастила. Ні, це був не торт, як уві сні, а всього лише гнилий помідор. Теж їстівне, і навіть, можна сказати, смачне, але до торта далеко.

Перш ніж вчинити втечу зі сміттевого бачка, наш герой вирішив підкріпитися. Зачерпнув кігтиками передніх кінцівок побільше помідорової м'якоті, що роз'юшилася, і жадібно став її жувати...

Стасим перший

Спілкуйся з алкоголем обережно:

Зіпхнути може з вірного шляху.

Епісодій другий. Закоханість

У п'ятницю, а якщо бути вже зовсім точним, у ніч із четверга на п'ятницю тарган Пафнутій закохався. Ні, це була вже не любов до крихти від яблучного пирога; ті почуття до тієї крихти вже сам Пафнутій уважав першим, але незрілим, несерйозним захопленням. Нова закоханість, що вразила нашого героя, була, з його погляду, жагучою, болісною й навіть романтичною. Романтичність цього почуття полягала, зокрема, у тому, що тарган її, свою обраницю, ніколи не бачив. Точніше, не бачив наяву. Лише уві сні. Зате її голос...

Кажуть, кохання буває з першого погляду, а буває не з першого, а, наприклад, із тринадцятого, або із чотириста сімдесят другого, або із дві тисячі вісімсот п'ятдесят дев'ятого з половиною, або... Оскільки у випадку із закоханістю Пафнутія головну роль зіграли не органи зору, а органи слуху, то вірніше отут мовити не про кохання з

першого або не першого погляду, а про кохання з першого чи не першого звуку. Кажу відверто: коли Пафнутій перший раз прослухав у Її виконанні ту пісеньку про значну кількість рослин, він позіхнув і сказав:

- Якесь казна-що.

Коли він почув Її пісеньку в другий раз (а зазвучала вона рівно через чотирнадцять секунд після того, як пролунала першого разу), він нічого не сказав, а лише намурмосився. Коли ж через сімнадцять секунд після другого звучання пісенька зазвучала знову, втретє, Пафнутій у серцях тупнув лівою задньою кінцівкою й вилаявся:

- А щоб її... - додавши таку матірщину, яку автор соромиться повторити.

Це відбулося ще в понеділок. Саме в цей день громадянин Ю.Е. Антикєфіров приніс додому грамплатівку з пісенькою про "мільон, мільон, мільон алик роз". Так, тарганові Пафнутію, який поважав класичну й джазову музику, цей простенький шлягерок відразу не сподобався, а тому й відносно його виконавиці він не зазнав ніжних почуттів, хоча голос був непоганий. У міру того як громадянин Ю.Е. Антикєфіров знову й знову заводив на програвачі цю платівку (у понеділок це трапилося вісімнадцять разів, у вівторок двадцять три, у середу - день народження Пафнутія - тільки сім разів: у цей день громадянин Ю.Е. Антикєфіров повернувся додому ввечері пізніше звичайного), тарган усе більше знемагав.

Але, незважаючи на антипатію до цього музичного добутку, Пафнутій сам мимоволі став підспівувати:

Мільон, мільон, мільон алик роз
Із окна, із окна, із окна відіш ти,
Кто влюбльон, кто влюбльон, кто влюбльон і всерйоз,
Для тебе свою жизнь превратіл в цвети.

Ненависна йому пісенька так вдовбалася в його мозок, що видворялася з рота автоматично; і це Пафнутія ще більше пригнічувало.

У четвер громадянин Ю.Е. Антикєфіров увімкнув свій старенький телевізор, який приймав лише один телеканал. На запиленому екрані проявився диктор і сталевим голосом оголосив початок трансляції опери "Пікова дама" композитора Чайковського П.І. Тарган Пафнутій зрадів, миттю вибіг по стіні, чіпляючись за шорсткі шпалери кігтиками кінцівок, і, прошмигнувши під край оних шпалер, що відклеївся від стіни, приготувався слухати й дивитися шедевр оперного мистецтва. Але громадянин Ю.Е. Антикєфіров раптом мерзенно пробуркотав:

- Тьху, знову опера! Катують народ класикою, нелюди! Краще послухаю "Мільон алик роз".

Після чого - о жах! - телевізор був вимкнений, а програвач увімкнений, і знову закружилася все та ж платівка.

Пафнутій був оскаженілий! Як!!! Таку оперу!!! Такий шедевр!!! На якесь ботанічного змісту казна-що!!! О будь проклята ця платівка! О будь проклятий цей програвач! Ні, більше не можна цього терпіти!

Пафнутій вирішив урятувати високе мистецтво від "навали низькопробної масової культури": за всяку ціну заглушити пісеньку про рози. Навіть ціною власного життя, якщо не знайдеться інших варіантів! "Залізу усередину програвача й чого-небудь там замкну, щоб він перегорів до павучої матері! У крайньому разі, кинуся на електричні контакти й пропущу крізь себе коротке замикання! Сам згорю, але й пісню, тьху на неї, задущу! Образно висловлюючись, заслоню своїм молодим тілом амбразуру динаміка!" – планував тарган, схлипуючи й рюмсаючи.

Але такої страшної жертви не знадобилося.

Після того як громадянин Ю.Е. Антикефіров замінив оперу пісенькою (прослухавши останню п'ять разів поспіль), він більше, до самої ночі, і, як пізніше з'ясувалося, у наступні дні, вже цю платівку не заводив. У чому причина подальшого незвучання "алих роз", залишається загадкою. Чи то пісня набридла й самому громадянину Ю.Е. Антикефірову; чи то він цю платівку в когось позичив на час і в четвер повернув; чи то...

Отже, бажання таргана Пафнутія здійснилося – ненависна пісенька припинила звучати. Але він не став у зв'язку із цим почивати на лаврах. По-перше, тому що в цім незвучанні не було жодної його особистої заслуги. А по-друге, тому що почивати на лаврах жорстко. Набагато затишніше почивати на промокальному папері. Пафнутій у цьому був упевнений, тому що одного разу йому довелося почивати на лавровому листі в кухонному столі, і він мав можливість порівняти.

Так, у четвер увечері наш герой ліг почивати не на лаврах, не на коріандрах, не на перцях або інших супових приправах, а на вже згадуваному ложі із промокального паперу. Колись цим папером промокнули якийсь чорнильний текст, і на тому шматочку, що став ложем Пафнутія, проглядалися дві фіолетові букви, що розпливлися, – "х" і "у". Звичайно, тарган не знав, частиною якого саме слова було це саме "ху", але чомусь він уважав, що було то слово "зверхудосконалення".

Саме в цю ніч із четверга на п'ятницю Пафнутію й приснився сон, що став причиною невідомого йому досі почуття.

Йому приснилася невідома співуха, що співала тим самим голосом ту саму пісню про художника, що продав усе своє майно, аби піднести заїжджій акторці мільйон червоних троянд. Але закінчився спів приспівом з іншої пісні:

Ету песню напевает молодьож, молодьож, молодьож.

Ету песню не задушиш не убьёш, не убьёш, не убьёш.

Пафнутій не міг розглянути співуху як належить – вона маячила в якімсь серпанку; він лише помітив, як граціозно ворушилася пара вусиків на її потилиці і як еротично вона рухала правою задньою кінцівкою. Але так стало приємно сплячому тарганові від її присутності, така ніжність наповнила його серце, так солодко затріпотіли всі фібри його душі, особливо сьома фібра ліворуч (або сьомий фібр? Якого вони роду – чоловічого або жіночого – ці фібри?), так захотілося обійняти співуху трьома-чотирма кінцівками, ласкаво погладити кігтками її крильця, відважно захистити її від якого-небудь павука або іншого кримінального елемента!!!...

Прокинувшись, Пафнутій перебував під сильним враженням від сновидіння. Навіть апетит у нього... ні, не скажу, щоб цілком пропав, але під час сніданку він з'їв їжі аж на десяту частину грама менше, чим зазвичай! У душі таргана поселилося так зване томління.

Нашому героєві дуже забаглося поділитися з кимось цим новим почуттям; дізнатися в досвідченого індивідуума, що б це значило; одержати пораду про те, як тепер бути... Ну, звичайно, з подібними почуттями нема чого йти до таргана Геннадія, що мешкає в тріщині за опалювальною батареєю; або до мокриці Карла Вольфганґовича, що має апартаменти під ванною; або до цвіркуна Ванька, що живе під кухонною плитою... Ці циніки лише посміються над його томлінням. Ні, з настільки делікатними почуттями треба йти в одягню шафу – у гості до Аделаїди...

Бесіду з міллю Аделаїдою Пафнутій почав з нейтральних тем.

Спочатку вони поговорили про погоду, що панує у квартирі громадянина Ю.Е. Антикєфірова.

Потім тарган розповів, що з ним відбулося в останній день народження, тобто минулої середи.

Потім довідався від молі, що вона планує зробити завтра безпосадковий переліт звідси аж на кухню й назад. На що Пафнутій нагадав їй про павутину Упира за карнизом. Але Аделаїда заперечила, що настільки віртуозному літунові як вона павутиння не страшно. Більше того, вона спеціально пропурхає повз цю павутину, аби подразнити Упира. Одного разу, хвасталася Аделаїда, навіть сам громадянин Ю.Е. Антикєфіров, спостерігаючи її віртуозний політ, гучно заплодував від захвату!..

І тільки після такого вступу Пафнутій розповів молі про млосні почуття до співусі, що йому наснилася. Досвідчена Аделаїда, вислухавши симптоми співрозмовника, з розумінням поворухнула в'ялими крильцями, начебто присипаними бронзовою пудрою, і поставила діагноз:

– Це кохання, голубе мій.

– Ні!!! – вжахнувся тарган.

Наш герой якось чув закінчення радіовистави "Ромео та Джульєтта" за п'єсою Шекспіра, тому знав, що кохання – штука смертельно небезпечна. А він же ще такий молодий! Йому б іще жити та жити!

– Може, є який-небудь засіб... Ну, щоб позбутися. Га? – з боязкою надією питав приречений.

– Засіб один: час, – відповідала Аделаїда.

Вона віщала аристократично: гаркавлячи й у ніс. Втім, гугнявість була не стільки наслідком аристократизму, скільки наслідком хронічного нежитю – алергійної реакції на нафталін, що був присутній у шафі. Висякавшись у мереживну хусточку, яку люди обізвали б просто порошиною, вона продовжувала:

– Чекайте, голубе мій, чекайте. Можливо, воно само минеться. Кажуть, час іноді це лікує. Не гарячкуєте, голубе, не робіть різких необдуманих учинків, дотримуйтеся в міру можливості холонокровності і чекайте, спокійно чекайте.

Пафнутій повернувся в ущелину плінтуса й став чекати, коли сплинеється недуга, що його охопила.

Залишок п'ятниці чекав.

Усю суботу чекав.

І неділю...

І от, уже наприкінці неділі, коли тарган, що сквири́в від ніжних почуттів, зібрався почивати на ложі, прикрашеному написом "ху", над ущелиною плінтуса шурхнули по шпалерах, наближуючись, чийсь кроки. Пафнутій усе виразніше чув дотики до шпалерного паперу чіпких кігтиків.

"Яке це членистоноге шустає в моїй вотчині?" – насторожився наш герой.

Таємничий прибулець у нерішучості зупинився біля ущелини, потім став ритмічно шаркати кінцівками.

– Хто там? – запитав тарган.

Незваний гість соромливо кахикнув і продовжив шерхотати на одному місці. Така нерішучість візитера заспокоїла Пафнутія, і він гостинно запросив невідомого:

– Та не витирайте ви ноги, заходьте вже, у мене отут однаково не метено.

Нерішучий сунувся в ущелину, і Пафнутій відчув тривожний запах павутини й трупів. "Упир!!!" – жажнувся тарган, і його маленьке серце заколотилося в передчутті моторошного кінця. Невже дійсно Упир, цей похмурий відлюдний канібал, котрий діловито плете за карнизом свою павутину, котрий висмоктує внутрішності членистоногих громадян, що потрапили в ці тенета, неville саме він покинув своє закарниззя й забрів у таку далечінь – в ущелину плінтуса?!

У квартирі громадянина Ю.Е. Антикефірова було вже темно, а в ущелині плінтуса було б ще темніше, якби не прадавнє пшоняне зернятко, яке перетворилося на гнилля, котре злегка фосфоресціювало, слугуючи начебто лампадою у комірці нашого героя. У примарному світлі цього гнилля Пафнутій побачив волохатого восьминого. Так, Упир, власною персоною!

– І до мене добралися, – ледве чутно прохрипів тарган пересохлою глоткою, почувуючи, що от-от гримнеться в непритомність. – Жадаєте моїх нутрощів.

Павук соромливо почухав щетинисту потилицю пазуром правої передньої кінцівки й буркнув:

– Та ні, нині я вечеряв. Побалакати з тобою хочу.

Пафнутій, уперше бачачи канібала так близько й уперше чуючи його скрипливий голос, відзначив, що Упир не виявляє лютості й агресивності. Це його трохи заспокоїло, і вже бадьоріше він відповів:

– Ну, балакайте.

– Я нещодавно одну міль злопав...

– Аделаїду?! – похолодів тарган.

– Ага, Делавиду оцю саму... Тьху, одні хрящі, ніякого тобі делікатесу... Так вона, сердешна, перед смертонькою про тебе балакала... Й адресу твою мені повідала...

"Бідна Аделаїда! – уболюючи, подумав Пафнутій. – От тобі й віртуозний літун, от

тобі й не страшно павутиння!.. Тільки якого ж біса вона канібалові про мене напатякала! Ну, потрапила в лабеті хижака, то й лежи мовчки та чекай, поки тебе з'їдять, а язик-от розпускати навіщо! Мало того, що сама вплуталася, так і мене теж... Про небіжчиків не прийнято погано говорити, але в наявності надмірна балакучість!"

- Та я теж не дуже апетитний, - у голос вимовив він, як би виправдовуючись.

- Ша! Не про те йдеться! - продовжив восьмиконечний гість. - А балакала вона от що: мовляв, тебе голос баб'ячий хвилює. Вірно, чи ні?

- Ну... - невиразно простягнув Пафнутій, і миттєвий спогад про приємний сон зігрів серце.

- А не отой голос, що про квіти... оті... забув... хризантеми, чи що... у незліченній кількості виводить? Га?

- Про мільйон червоних троянд, - уточнив Пафнутій.

- Так я теж маруджуся! - обрадувався Упир.

- Невже?! - не повірив наш герой.

- Зуб даю, вік волі не видіти! Життя мені немає! Усе свербить у довбешці отой голос, розмахай його щетину, хоч вищи! Хоч об стінку довбешкою... От така, значить, приключилася зі мною меланхулія, розмахай її щетину!

- А міль Аделаїда сказала, що це кохання, - зніяковівши, повідомив Пафнутій.

- Жилава була миларва, - колупаючи в щелепі пазуром, недбало кинув павук, а в Пафнутія все усередині похолоділо. - Я їй ще коли довбешку відривав, так відразу скумекав, що ніякого в ній делікатесу, буцни її слимак! А нафталіном просмерділася! Тьху! Ледве злопав.

Пафнутій не найшовся, що на це сказати, і лише, співчуваючи, зітхнув.

- Та не про неї йдеться, - продовжував Упир. - Про бабу побалакаємо. Про ту, що співає. Бач, як виводе, миларва! Мовляв, штукатур, або там маляр, розмахай його щетину, усе як є начисто продав, та й накупив отих хризантем, буцни його слимак, та узяв і навалював велику купу отих, стало бути, мімоз під вікном однієї миларви... Просто за душу хапає, розмахай її щетину. У мене, віриш ти, так просто сльози із балухів ледве не бризнули, буцни їх слимак, вік волі не видіти! Я як жував кишки однієї мухи, та як почув, так ледве не подавився від розчулення, зуб даю, щоб мені здохнути, якщо брешу!

Пафнутія стало нудити.

- Та не про кишки йдеться... Хоча якщо серйозно, то мушачі кишки - це, я тобі скажу, чистий делікатес: жирні, смачні, аж слинки течуть. Мухи, вони смачні, миларви... Ну та я про бабу, що співає. Дуже кортить мені її, голосисту, у живому вигляді, значить, побачити, розмахай її щетину.

- Так, добре б, - зітхнув Пафнутій.

- Я два дні тому відпочивав по обіді - зжував молодого клопика, щоб він здох: печією замучив, миларвець, - і привиділася вона мені уві сні, ну, та баба співуча, буцни її слимак. І сниться, віриш ти, начебто співає вона, значить, оту пісню про мімози, а щетинка на ній м'якенька, а ніжки в неї волохатенькі, така лапочка, розмахай її

щетину, от так би її, миларву, і обійняв би, щоб мені блохою подавитися! Он як! Кохання це, чи ні, не відаю, а от свербить її голос у довбешці, буцни її слимак, і хоч ти що, розмахай її щетину!

- І мені вона приснилася, - зніяковіло промурмотав тарган і навіть посміхнувся від розчулення, згадавши той сон.

- Брешеш, миларвецю, щоб ти здох! Брешеш, чи як?! - зрадів павук.

- Чиста правда. Мені вона приснилася з такими чарівними вусиками, і задньою ніжкою так еротично ворушить, ворушить...

- Бач, буцни тебе слимак! Ми з тобою начебто як одного поля ягоди, розмахай твою щетину, однодумці, буцни тебе... Однакова, бачиш ти, у нас, стало бути, душа, миларвецю. Ніжний ти, стало бути, як і я, щоб ти здох! Подобаєшся ти міні, буцни тебе слимак, вік волі не видіти!

Коли хижак зізнався, що тарган йому подобається, серце в Пафнутія тривожно кевкнуло, злякавшись, що така симпатія може мати гастрономічне підґрунтя.

- Ну, так ти той... Вибачай, що я тебе потурбував, миларвецю... Ти, мабуть, уже спати,... а отут я... - прийнявся розводити церемонії волохатий канібал.

- Та нічого... Буває... Житейська справа... - відмахнувся Пафнутій.

- Ну, тепер ти теж, розмахай твою... Теж заходь до мене в гості, щоб ти здох. У мене є засушений комарик, так ми його з пивцем. Га?

- Кхе... Та я, взагалі-то, на дієті, так би мовити... Не вживаю, знаєте...

- А, ну то так посидимо, без комарика, просто побалакаємо. Я проживаю за карнизом із правого б...

- Я знаю, - перебив тарган. - Ну... можливо,... якимсь...

- Ага, обов'язково заходь, щоб ти здох. Буду дуже радий, буцни тебе слимак... Дякую, значить, за бесіду, розмахай її щетину. Душеньку відвів, аж полегшало... Ну, так я піду. До зустрічі!

- Скатертиною шпалери! - побажав хижому гостеві вголос Пафнутій, а про себе додав: "Щоб тебе громадянин Ю.Е. Антикефіров побачив! Бач, у павутину мене запрошує! Ага, поспішаю аж падаю! Однодумець вишукався! Жере членистоногих співбратів і не подавиться, нелюд!"

Упир покинув ущелину в плінтусі, і наш герой чув, як шарудять по шпалерах кігтики волохатого восьминога, віддаляючись, усе тихіше й тихіше, поки зовсім не затихнули на висоті.

- Фу ти, - видихнув Пафнутій і скрушно похитав головою.

У цю ніч йому снилися такі жахи, що й говорити про них не хочеться.

Наступного дня, у понеділок, наш герой терміново евакуювався з ущелини в плінтусі. Тому що тепер ненажерливий канібал, завдяки балакучості покійної молі Аделаїди, знав адресу таргана й, ледве зголоднівши, може сюди наскочити, щоб скористатися Пафнутієм у якості провіанту. Однодумець не однодумець, а голод не тітка!

Новою обителлю Пафнутія стало радіо, що висіло в кухні на стіні. Це джерело

звуків було, звичайно, житлом досить гучним, але зате ця адреса страшному Упиреві невідома. Пафнутій навіть перетягнув усередину радіо шматочок промокашки з написом "ху", так він до нього звик.

У цих хвилюваннях із приводу Упира й турботах, пов'язаних з переходом на нову житлоплощу, якось забулася й пісенька про троянди, і зворушливе нічне сновидіння зі співухою...

Поетично висловлюючись, "кохання минуло, як сон, як дим".

Стасим другий

Перед усяким душу відчиняючи,

Ти ризикуєш зіпсувати долю.

Епілог

В автора у голові таргани, подумав читач.

1984, 2007 р.

Хто уколошкав натурника?

Нібито детективне оповідання з дурнуватою розв'язкою

Не минуло й трьох чвертей години, як я за допомогою розмірковувань збагнув дійсний стан речей. Тебе, звичайно, здивує та легкість і швидкість, з якою я розгадав цю таємницю. Але хіба я дарма прослужив десять років детективом у Лондоні? Смію тебе запевнити, геть не дарма.

З листа Льюїса Керролла до знайомої дитини.

Приватний детектив Солопій Охрімович Нишпорка, напівлежачи на холодильнику, у двадцять шостий раз перечитував улюблений епізод із еротичного роману "Волога ніздря брюнетки", коли дверний дзвоник бадьорим голосом вимовив: "Дзень-дзелень!"

Дочитавши до рядка, де героїня роману, пристрасно простогнавши "Апчхи!", сміливо оголила свою спокусливу носову хусточку, Солопій Нишпорка закрив книгу, скориставшись замість закладки сушеним тарганом, устав із лежачого на боці холодильника, натягнув на нижню частину свого організму фіолетові спортивні штани, пов'язав на верхню частину малинову краватку й тільки після цього роззявив двері.

За дверима фігурував друг Солопія Охрімовича – Захар Захарович Полуящиков, що тягся удруге великим пальцем правої руки до пупка дверного дзвоника.

– Захаре! – сказав приватний детектив.

– Моє шанування, Нишпорко! – привітався Захар Захарович, перемістивши себе у квартиру й захоплюючи двері поштовхом сидниці.

Якщо ти, безцінний мій читачу, обожнюєш подробиці щодо зовнішності персонажів, то от тобі по три штришки до портретів цих двох. Перший штришок: Нишпорка середнього росту, Полуящиков же русявий. Другий штришок: у Нишпорки над лівим оком коричнева брова, а неподалік – над правим оком – друга, аналогічна; у Полуящикова ж тільки одна, але теж коричнева, на лівій нозі трохи вище коліна,

родимка. Третій штришок: Нишпорка носить волосся переважно на грудях; Полуящikov же більше на голові, а на грудях – татуювання:

Не забуду кримінальний кодекс!

Якщо ж трьох штришків тобі, безцінний читачу, обмаль, то наштрихуй ще сам чого пожадаєш, я дозволяю.

Називаючи Солопія Охрімовича Нишпорку приватним детективом, я – автор цього нібито детективного оповідання – маю на увазі не його професію, а його хобі. За професією й за освітою він був двірником, а приватним розшуком займався заради власного задоволення у вільний від підмітань дворів і вулиць час.

А от Захар Захарович Полуящikov займався розшуком саме в робочий час, оскільки був інспектором карного розшуку. У нього теж було хобі, досить своєрідне: він полюбляв у вільний від роботи час підмітати двори й вулиці.

І що характерно – аматор Полуящikov підмітав асфальт талановитіше, чим професіонал Нишпорка, а аматор Нишпорка викривав злочинців успішніше, ніж професіонал Полуящikov. Тому вони часто вдавалися до допомоги один одному й ніколи один одному в такій допомозі не відмовляли.

От і нині, у день двадцять шостого перечитування Нишпоркою улюбленого епізоду "Вологої ніздрі...", інспектор Полуящikov геть недаремно перемістив себе у квартиру двірника, захоплюючи двері поштовхом сидниць.

– Убивство, – заявив гість, перемістившись і захопнувши.

– Гаразд, – погодився хазяїн. – Проходь на кухню, Захаре, сідай.

– Якогось громадянина Небіжчика, – додав Захар Захарович, сідаючи на газову плиту через брак стільця.

– Ясно, – кивнув Солопій Охрімович, лягаючи на холодильник.

– Іллі, – сказав інспектор.

– Зрозуміло. І ким же він був, цей убитий Ілля Небіжчик? – запитав двірник, ворущачи ліву ніздрю нігтем мізинця.

– Він був цим... Григоровичем, – уточнив Полуящikov.

– А чим він займався, цей Ілля Григорович Небіжчик?

– Він це... Натурив.

– Що-що?

– Або натурував? Ну, загалом – працював натурником. В ізостудії Палацу дитячої творчості імені Герострата. Позував для дитинчат, юних художників. А у вільний від цієї роботи час ще підхалтурював в університеті професором філософії. А вихідними й святковими днями ще підробляв, позуючи в себе вдома для професійних художників. Коротше, крутився мужик.

– Ясно. Він страждав на хріматафілію. Це іноді буває.

– На що?

– На хріматафілію. Ну, гроші любив.

– Так і я теж... Кхе... От і сьогодні він у себе у квартирі позував відразу для трьох: для живописця Іваненка, скульптора Петренка й фотохудожника Сидоренка. Він їм

позував, вони його... еее... живописали, скульптурили й фотохудожнили, потім улаштували перекур, він вийшов у ванну, а після перекуру Іваненко, Петренко і Сидоренко знайшли його у ванні мертвим, зі зашморгом на шиї, із сокирою в потилиці й з осколками скляної ампули в роті. Ну, і зателефонували до міліції.

- Може, самі художники його й того? Сусідів опитали?

- Опитали, крім одного - сусіда зверху. Сусіди говорять, що приблизно дві години тому, а саме тоді й настала смерть Небіжчика, вони чули з його квартири шум, на кшталт тупоту бегемотів, кулеметної черги й тривалого вихлопу кишкового газу. Однак, Іваненко, Петренко і Сидоренко стверджують, що шуму не чули. А ти чув?

- А до чого тут я?

- Ну, ти ж і є його сусід зверху. Він мешкав саме під тобою.

- А. Небіжчик?! Ілля Григорович?! Той самий сучий син, що вибив мені зуб за те, що я, забувши закрутити крани, залив йому квартиру! Той самий мерзотник, що ледве не зламав мені ребро за те, що я ненавмисно зронив недопалок на його балкон, через що вигоріла половина його квартири! Той самий гад, що ледве не задушив мене за те, що я без злого наміру вмертвив совком його собачку! Той самий негідник, що роздер на мені одяг за те, що я кілька разів з неухважності підпалював газети в його поштовій скриньці! Той самий поганець, що вимазав мені фізіономію екскрементами за те, що я випадково випорожнивсь біля його дверей! Той самий паразит, що грозив мене знищити за те, що я, бач, часто й гучно роняю на підлогу холодильник! Той са... Ще б не знати! Так це його? Таж я сам із задоволенням такого уколо... Кхе... Добре, розберемося. Шум, кажеш? Так, пару годин тому і я чув шум знизу, тільки він був схожий не на тупіт бегемотів, кулеметну чергу й тривалий вихлоп кишкового газу, а на тупіт носорогів, автоматну чергу й спів Віллі Токарева. Я навіть постукав шкарпетками по паркеті, щоб унизу припинили шуміти. Як це Іваненко, Петренко і Сидоренко могли не чути?!

- І мрець, і живці, то пак живі художники, залишаються на місці злочину. Підемо, оглянеш, допитаєш, - попросив інспектор Полуящиков.

Двірник Нишпорка, крім фіолетових спортивних штанів і малинової краватки, надяг ще й блакитну майку, і картатий коричневий піджак, після чого обидва детективи - професіонал і аматор - поїхали до місця злочину. Їхати довелося недовго, усього одну зупинку. На ліфті.

У квартирі натурника панувало творче безладдя. Погляд двірника наштовхувався на тюбики з фарбою, полотна, грудки глини, фотоапарати, художників і міліціонерів.

Міліціонерів Жужжалова, Зільберкукіна, Достоевського й Переплюньпаркана Нишпорка привітав, по черзі потискуючи їм руки й проказуючи:

- Здрастуйте... Добрий день... Вітаю вас... Радий зустрічі.

Потім перепитав у друга:

- Так кажеш - труп негі... тьху, Небіжчика - у ванні?

- Ага, плаває, - підтвердив Полуящиков.

- Помилуємося.

Солопій Охрімович відкрив двері, до яких була приклеєна репродукція "Купальниці" Ренуара, і помилювався: у червоній водичі мальовничо плавали останки Іллі Григоровича, радуючи око насиченістю колориту й експресивністю композиції.

Оглянувши тіло і його околиці, Нишпорка вирік:

- З погляду недосвідченого детектива, тут мало місце банальне самогубство. Небіжчик узяв у рот ампулу із ціаністим калієм або іншою миттєво діючою отрутою, підвісся на край ванни, надяг на шию зашморг прив'язаної до гака на стелі мотузки й, розкусивши ампулу, повісився. Але мотузка виявилася неміцною, порвалася, і самогубець плюснувся у ванну з водою. При цьому мотузка захлиснула сокиру, що лежала на полиці над ванною, сокира зірвалася вниз і встромився в череп самогубця.

- Геніально! - викликнув інспектор Полуящиков і заходився конспектувати слова друга фломастером у блокноті. - А як пишеться слово "банальне"? Через букву "ю" або букву "и"?

- Здається, через літеру "у", - підказав молодий міліціонер Достоевський, мигаючи рудими, як мандарин, віями.

- Не поспішай, Захаре. Я сказав, що банальне самогубство отут мало місце тільки з погляду недосвідченого детектива, - нагадав двірник Нишпорка. - А з погляду детектива досвідченого... - Зір досвідченого детектива він пропустив крізь велику лупу. - А з погляду досвідченого детектива - це інсценівка самогубства, спроба ввести слідство в оману.

- З чого це впливає? - запитав Захар.

- З мотузки, - відповів Солопій. Охрімович. - Надскрупкульозний її огляд за допомогою збільшувального скла показує, що в дійсності мотузка не обірвалася сама собою, а була перегризена зубами. Напевно, натурника спочатку утопили у ванні, а потім, щоб це виглядало як самогубство, засунули йому в рот ампулу, устромили в череп сокиру, а мотузку перегризли на дві частини; одну надягли у вигляді зашморгу на шию покійного, а другу прив'язали до гака на стелі. Коротше, у наявності - банальне вбивство. Тобто не на явності, а на шиї, на потилиці й у роті.

- Геніально! - повторив інспектор Полуящиков, записуючи. - А як пишеться "банальне": через "з" або через "х"?

- По-моєму, через "щ", - підказав молодий міліціонер Достоевський, мигаючи рудими, як мандарин, віями.

- Але я не знаю, як пояснити той шум, що мав місце в цій квартирі, який чув і я, і інші сусіди, - задумливо вимовив Нишпорка, ворущаючи ніздрю мізинцем. - Поспілкуюся з художниками.

Бадьоро клацнувши неживого сусіда нігтем по холодному носу, двірник вийшов із ванної. Чотири міліціонери - Достоевський, Зільберкукін, Переплюньпаркан і Жужжалов - розступилися, пропускаючи його до Іваненка, Петренка й Сидоренка.

- Так що ж ви отут натворили, служителі муз? - говорив Солопій Охрімович Нишпорка, наближаючись до живописця, фотографа й скульптора.

- Я натворив скульптуру "Пісяючий хлопчик", - відповів Серафім Едуардович

Петренко, указуючи нігтями на натворене.

- Забавно, - оцінив двірник-детектив, зирнувши на скульптуру.

- Звичайно, пісяючий хлопчик - досить заїжджена тема, - продовжував скульптор, мигаючи крізь вус металевим зубом. - Пісяючих хлопчиків неодноразово зображували скульптори різних країн і різних епох. Я вирішив унести в цей розтиражований сюжет свіжий струмінь, тому зобразив пісяючого хлопчика таким, що стоїть на броньовику, з кепкою в руці.

- Струмінь хороший, а от сам хлопчик мало схожий на Небіжчика, - критично зауважив інспектор Полуящиков. - Ви ж з нього ліпили.

- По-перше, робота ще не кінчена, це тільки чорновий варіант, - образився Петренко, - а по-друге, я взагалі не прагнув до портретної схожості.

- А ви? - Детектив-аматор Нишпорка обернувся до живописця Вольфганга Ходжибердийовича Іваненка. - Бачу. Натюрморт із ананасом.

- Ні, картина називається "Ранок металурга", - соромливо буркнув живописець, намагаючись відідрати від волохатої бороди присохлий до неї тюбик.

- Ви вважаєте, металурги починають день із таких екзотичних сніданків? - поцікавився детектив-професіонал Полуящиков.

- Це не ананас, це доменна піч, - зніяковіло пояснив Вольфганг Ходжибердийович, намагаючись відколупнути пензлик, що присохнув до коміра.

- А, ну так, піч. А ліворуч - стомлений металург, - зімркував двірник. - Бач, як зіщулився, роботяга. Усе зрозуміло.

- Ні, це не стомлений металург, а вагонетка з рудою, - несміливо поправив Іваненко, намагаючись відірвати від рукава присохлу до нього палітру.

- А де ж тут сам металург?! - викликнув Полуящиков.

- Металург їде на роботу в тролейбусі, - промурмотав стушований живописець, смикаючи другий тюбик, що присохнув до штанів на коліні.

- Та де ж тут тролейбус, хрін подери!!! - вискnuв обурений живописом молодий міліціонер Достоевський, мигаючи рудими, як мандарин, віями.

- Поки немає, - зітхнув знічений художник і почухав третій тюбик, що присохнув до волохатої потилиці. - Я писав диптих, тобто картину, що складається із двох окремих полотен, об'єднаних спільною темою. На одній частині я зобразив доменну піч у очікуванні металурга, а на другій збирався зобразити натурника Небіжчика у вигляді металурга, що їде в тролейбусі на роботу.

- Логічно, - оцінив Солопій Нишпорка.

- І от поки Ілля Григорович нібито дзюрив як би із броньовика для Серафіма, я дописав першу частину, щоб після перекуру приступитися до другої. А воно он як вийшло, - зажурився Вольфганг Ходжибердийович.

- Так, воно вийшло до ванної й там загинуло, - підтакнув двірник. - А ви чим похвастаєтеся, громадянине Сидоренко? - повернувся Солопій Охрімович до третього жерця мистецтва, що сумовито гладив нігтем велику стародавню дерев'яну фотокамеру, яка норовила прикинутися гармошкою.

Фотограф Дормидонт Єрмолайович Сидоренко гірко поворухнув чолом, трагічно покачав пустельним (в аспекті рослинності) черепом, смутно схлипнув правою ніздрею, похмуро зіщулився, розстроєно мигнув очима, тужно зітхнув і, нарешті, неголосно... промовчав.

- Визнайтеся, над чим працювали, - наполягав детектив Нишпорка.

- Над фотосерією "Ню і ню!", тобто серією знімків оголеної натури, - буркнув невеселий фотохудожник і змахнув рукавом скупу чоловічу шмарклю.

- Оголена натура - це Небіжчик? - уточнив Солопій Охрімович.

- А хто ж. Ілля Григорович. Він був кращою моєю фотомоделлю, розумієте. - Сидоренко змахнув другу зрадницьку краплю. - Тепер уже ніколи, розумієте, ні-ко-ли...

- Плюньте, - сказав двірник.

- Вам легко казати! А де я візьму іншого такого натурника! Це ж був віртуоз! Маестро! Живий класик позування!

- Плюньте, повторюю. От у цю пробірку, - наполягав Нишпорка, діставши з кишені скляшки.

- Навіщо?

- Нам потрібний зразок вашої слини.

- Ви мене у чомусь підозрюєте?

- Ані в чому, абсолютно ані в чому. Крім хіба тільки звірячого вбивства. І ви, громадяни Іваненко і Петренко, теж плюньте в пробірки.

Служителі муз пустили ротову вологу в три скляшки.

Солопій Охрімович, закупоривши оті посудинки чорними гумовими корками, простягнув їх інспекторові Полуящикову зі словами:

- Нехай у лабораторії порівняють цю слину зі слиною на перегризеній мотузці.

- Геніально! - захопився Захар Захарович.

- А ви докладно викладіть, - знову повернувся двірник Нишпорка до трьох так званих жерців мистецтва, - що отут сталося від моменту, коли натурник пішов у ванну, до миті, коли ви зателефонували до міліції.

- Ну, Ілля Григорович пішов у ванну обполоснутися, оскільки, працюючи пісяючим хлопчиком, так би мовити, він спітнів від роботи. А ми втрьох вийшли на балкон покурити й погомоніти, - почав розповідати "жрець" Петренко. - Минула година, а Ілля Григорович із ванної все не виходить і не виходить. Ми його покликали, а він - анітелень. Тоді ми зрозуміли, що з ним щось скоїлося, увірвалися у ванну й побачили його у воді із сокирою в потилиці й зашморгом на шиї. Він уже був мертвий. Отоді ми відразу й зателефонували...

- На двері ванної із внутрішнього боку зламана засувка. Це ви її, або вона вже була...

- Це нам довелося зламати, двері ж були замкнені зсередини.

- Під час перекуру ви чули який-небудь шум?

- Спочатку з ванної чулося хлюпання води й спів Іллі Григоровича, - пригадував скульптор Петренко, блискаючи крізь вус металевим зубом.

- Він співав: "В траве сидел кузнечик совсем как огуречик..." - уточнив фотограф Сидоренко і змахнув рукавом ще одну скупу чоловічу краплю з носа.

- А хвилин через п'ять ці звуки припинилися, і доти, поки ми виламали двері, усе було тихо, якщо не брати до уваги нашої розмови, - зніяковіло додав живописець Іваненко, смикаючи присохлий до бороди тюбик.

- Усі сусіди години дві тому почули шум у цій квартирі, - сказав двірник Нишпорка.

- Особисто я ніякого шуму не чув, - знизав плечима Іваненко.

- І я шуму не чув, - підтвердив Петренко.

- І я, - підтакнув Сидоренко. - Я ще подумав: як це Ілля Григорович міг так беззвучно зірватися з мотузки й плюснути у ванну? Ані стукоту, ані плескоту, ані стогону...

Нишпорка з Полуящиковим вийшли на балкон, де дійсно були попіл і недопалки сигарет в імпортній бляшанці з-під тушонки з корейського собаки.

- Зверни увагу, Захаре, що з балкона не видно двері ванної, тому якщо у ванну входить або з неї виходить, стоячі на балконі цього не побачать, - зауважив детектив-аматор.

- Але якщо хтось увійшов у ванну й убив натурника, поки художники отут курили, то як же вбивця міг вийти, якщо двері залишилися замкненими зсередини? Не міг же мрець їх замкнути після відходу вбивці! - висловив сумнів детектив-професіонал.

- Це питання, - погодився Солопій Охрімович.

- А може, все-таки самогубство? - з надією запитав Захар Захарович.

- Втім, про те, що двері були замкнені зсередини, ми знаємо тільки зі слів художників. Якщо це вони уколошкали натурника, то й засувку на двері зламали спеціально для того, щоб увести слідство в оману, - вивергнув версію Нишпорка, ворущачи ніздрю мізинцем.

- Але якби вони його уколошкали й інсценували самогубство, то запевняли б нас, що чули, як натурник покінчив із собою, як зірвався з мотузки й плюснувся у воду, як зверху гримнулася сокира. Навіщо ж їм мовити, що таких звуків не було, якщо це суперечить версії про самогубство. Нелогічно, - сказав інспектор карного розшуку.

- Так, нелогічно, - погодився двірник.

Вони повернулися до художників.

- Скажіть, служителі муз, а який у натурника був настрій? Він був у депресії? - запитав Нишпорка.

- Навпаки! - викликнув Петренко, блиснувши крізь вус зубом. - Ілля Григорович був сьогодні життєрадісний, веселий. Увесь час жартував.

- Анекдоти розповідав! І про Вовочку, і про Штірліца, і про Вінні Пуха з П'ятачком, і про Василя Івановича з Петькою, - уточнив Іваненко, смикаючи пензлик, що присохнув до коміра.

- Мені особливо запам'ятався той, де П'ятачок із червоним прапором бігає туди-сюди під великим-превеликим дубом і співає: "Наш паровоз, вперьод леті, в комуні останковка...", а Вінні Пух, здіймаючись на повітряній кульці, йому зверху кричить:

"Агов, П'ятачку, по-моєму, бджоли однаково не вірять, що я паровоз". Я так сміявся! – схлипуючи, згадав Сидоренко і змахнув скупі чоловічі краплі.

– Ілля Григорович завтра мав одержати гонорар за написану ним монографію про філософію епікурейців, от він і радів, – пояснив Петренко, продовжуючи блискати коронкою крізь вус. – Не було в нього ані депресії, ані навіть натяку на поганий настрій! Ума не прикладу – із чого це він наклав на себе руки!

Нишпорка з Полуящиковим презирнулися й дуєтом подумали, що якби художники уколошкали натурника й інсценували самогубство, то запевняли б, що він був у депресії й не хотів жити. Хоча, як знати...

– Я б хотів допитати вас трьох окремо, – вимовив двірник. – Давайте, почнемо з вас, Іваненко. Давайте, усамітнімося з вами... еее... ну, хоча б от на балконі ж.

І Солопій Охрімович знову попрямував на балкон, а за ним, стукаючи об паркет рамою, що присохнула до підосви, потупав живописець.

– Скажу вам, громадянин Іваненко, просто, не в брову, а у вухо, що в мене є підстави думати, що кончина натурника – це вбивство, а не самогубство, – сказав там у вухо Вольфгангу Ходжибердийовичу Солопій Охрімович, – і що цей шляхетний вчин... тьху... і що це лиходійство вчинив або хтось із вас трьох, або хтось четвертий, що заходив у квартиру, поки ви перекурювали на балконі. Зізнайтеся чесно, чи відлучався хтось із вас трьох із цього балкона під час перекуру?

– Відлучалися, – зізнався живописець, почухуючи нігтями тюбик на потилиці. – Спершу мені приспичило за малою нуждою, я сходив до туалету, подзюрив. За кілька хвилин Сидоренко відлучився на кухню, щоб, як він сказав, запити пігулку від нежитю. А ще через кілька хвилин Петренко відлучився в коридор, щоб, як він сказав, зателефонувати дружині.

– А як ви гадаєте – кому вигідна смерть Небіжчика?

– Ну, не знаю... А! Небіжчик якось говорив, що в нього є мерзенний сусід, от, зверху, саме над ним, – живописець указав забрудненим фарбою нігтем нагору – на балкон Нишпорки. – Така, казав, сволота! Цей гадський сусід йому й квартиру заливав, і підпалював, і під дверима паскудив, і собачку вбив, і газети в скринці палив, і спати не давав, улаштовуючи ночами гуркіт, та інші всякі капості... Вони ненавиділи один одного. От я й ду...

– Ні-ні-ні, – перебив Солопій Нишпорка, – це не те... Це... Кхе... Ну... Гм... Це... Еее... А інші?

– Ну, не знаю... Хіба тільки... Ні, не певен...

– Давайте, давайте, викладайте.

– Сидоренко – родич Небіжчика. Єдиний родич, наскільки я знаю. І єдиний спадкоємець, у випадку, якщо Небіжчик... Ну, ви мене розумієте. А Небіжчик, хоч і живе, як бачите, скромно... жив... людина не бідна. Кажуть, він у карти багато навигравав і в нього на ощадкнижці... Ну, ви мене розумієте.

– Спасибі за важливу інформацію, – подякував живописцеві двірник і, відправивши його з балкона (звичайно, не вниз, а назад у квартиру), крикнув: – Наступний!

Сидоренко!

Схлипуючи ніздрею, фотограф поплентався на балкон.

Там він підтвердив детективові-аматорові, що під час перекуру Іваненко відлучався начебто до туалету, Петренко – мовбито телефонувати дружині, а він – Сидоренко – ходив на кухню, щоб набрати з крана води й запити пігулку від застуди, а то з носа так і дзюркотить.

На запитання, хто, на його думку, зацікавлений у смерті Небіжчика, Дормидонт Ермолайович відповів:

– Скажу по секрету: Небіжчик мав таємний інтимний зв'язок із дружиною Петренка, із Зінаїдою Орестівною. Ілля Григорович сам мені прохопився у хмелю, як родичеві. Ми з ним кузени... були. Наші матері, царство їм небесне, – рідні сестри. А Петренко жахливо ревнивий. Увесь час дзвонить дружині, стежить, перевіряє. Якби Петренко довідався, що Зінаїда йому наставляє роги з Небіжчиком, то... Цей Петренко – справжній Отелло. Ілля Григорович зізнався, що він Петренка боїться. – Сидоренко, затисши пальцем одну ніздрю, бризнув з іншої носовою краплею, але вже не скупую, а щедрою. Бризнув влучно – точно в "Мерседес", що проїжджав під балконом. – Ні, я не натякаю, начебто Петренко причетний до загибелі Іллі Григоровича, я просто констатую факт.

– Дружина Петренка – це така щупленька, гостроносенька, з таким волоссям? Я їх одного разу разом бачив, – уточнював Нишпорка.

– Ні, то Люська, швачка з фабрики "Червона шапка", а Зінаїда Орестівна – вона навпаки... У неодруженого Небіжчика було дві коханки. Звичайно, від кожної з них він приховував наявність суперниці.

– Жінки теж бувають дуже ревливими й здатні за зраду... – задумливо промурмотав двірник, подякував фотографові за інформацію, відпустив його й покликав Петренка.

На запитання, кому, на його думку, вигідна смерть Небіжчика, Петренко, мигаючи крізь вус металевим зубом, відповів:

– Ну, наприклад, Іваненку, так, цьому. Іваненко програв Небіжчику в карти величезну суму, і Ілля Григорович усе чекав, коли ж Вольфганг віддасть йому той картковий борг. А раз Небіжчик умер, виходить, і картковий борг анульований; Вольфгангу, ну, Іваненку вже нема кому віддавати програні гроші. Але це не означає, звісно, що саме Іваненко винний у смерті Іллі Григоровича...

– Тепер мені треба як слід обмізкувати зібрані факти, – сказав потім Солопій Охрімович Нишпорка Захарові Захаровичу Полуящикову. – Загадкова справа. Особливо цей дивний шум, який чули зовні, але не чули усередині... Піду додому, попрацюю мозковими звивинами.

– Так-так! – зрадів інспектор карного розшуку, знаючи з досвіду, що якщо вже цей двірник почне працювати мозковими звивинами, то обов'язково допрацює ними до викриття злочинця. – А я до тебе завтра навідаюся й повідомлю результати розтину трупа й лабораторного порівняння слини.

Перш ніж покинути квартиру натурника, Нишпорка заглянув у ванну, щоб

попрощатися з міліціонерами, котрі зібралися витягти з рідини слизького голого мерця. "Без труда нема плода" – проказує народна мудрість. Це твердження залишається слухним, навіть якщо замінити слово "плід" на слово "мрець". Добре ще, що небіжчик не був товстуном, а то б довелося додавати ще більше зусиль.

Потискуючи руки налаштованим на цю працю Переплюньпаркану, Жужжалову, Зільберкукіну й Достоевському, Солопій Охрімович вимовляв:

– До побачення... Усього доброго... До нових зустрічей... Радий був здибатися... Бажаю довгих років життя.

П'ята потиснута рука виявилася мокрою ногою мертвяка, якому двірник побажав довгих років життя.

– Тьху ти! Виставив! – лайнувся Нишпорка й витер пальці об штани, ні, не свої, а сусіда, що висіли на батареї.

Після цього він покинув квартиру уколошканого натурника й піднісся за допомогою ліфта на один поверх – до своїх рідних пенатів.

Переступаючи рідний поріг, детектив-аматор ледве не розчавив підошвою капця свого, так би мовити, співмешканця – свійську тварину. Тварина була, по-науковому висловлюючись, люмбрикусом; а, по-простонародному виражаючись, земляним хробаком, або, як ще кажуть, дощовим черв'яком. На кличку Робесп'єр. Відчувши тапок хазяїна, слизький шнуркоподібний Робесп'єр радісно завиляв своїм організмом.

Із книг і фільмів Нишпорка знав, що деякі відомі детективи тримали вдома свійських тварин. Наприклад, у лейтенанта Коломбо, з американського телесеріалу, був улюблений цуцик... Рівняючись на них, детектив-аматор Нишпорка теж заводив у себе різних звірків. Будучи за природою індивідуумом оригінальним і навіть дещо екстравагантним і ексцентричним, двірник ігнорував таких банальних істот, як кішечки, собачки, хом'ячки або акваріумні рибки, а волів тримати когось більш екзотичного. Так, у різний час на житлоплощі двірника мешкали такі "брати менші": блоха Христофор, носоріг Пушок, слимак Людовик, горила Аполлінарій Андрійович, солітер Вітька, верблюд Самокат і тарган Сумароков. Тільки тварини виявлялися всі якісь не живучі й швидко здихали. Після того як здох тарган Сумароков (названий так на честь улюбленого російського поета; до речі, саме мумія Сумарокова – таргана, а не поета – працювала тепер закладкою в книзі "Волога ніздря брюнетки"), Солопій Охрімович завів удома дощового хробака (викопавши його із клумби біля будинку), якого назвав Робесп'єром на честь знаменитого французького революціонера.

– Зголоднів, Робесп'єрчику? – Детектив ласкаво поплескав черв'ячка носком капця.

Робесп'єр, як би погоджуючись, ще динамічніше завиляв собою.

– Зялязь мі погодуємо насего Льобесп'ельчика, – засюсюкав зменшувально-ласкаво Солопій Охрімович, схопив слизького вихованця, що ізвивається, двома пальцями й потупав на кухню, продовжуючи сюсюкати: – Зялязь мі дямо нясему улюбленцеві чельвоної ікольочки.

Нишпорка підняв хисткий холодильник, перевівши його з горизонтального положення у вертикальне, підклав під його дно закам'янілий батон, щоб зафіксувати

агрегат у вертикальній позиції, відкрив дверцята балансуєчого холодильника, дістав баночку червоної ікри, ляпнув цей делікатес на порцелянове блюдо вісімнадцятого століття, поставив блюдо на лінолеум підлоги й став тикати хробака мордочкою в ікру. Хробак увертався.

- Та що ж і ти усе нічого не їси! - засмутився Нишпорка, спостерігаючи, як улюбленець відповзає від блюда до салатниці з того ж сервізу, що також стоїть на підлозі, до салатниці, наповненою вгноєною землею, у якій Робесп'єр і провадив більшу частину свого життя.

Солопій Охрімович сам поглинув ікру, облизав блюдо й сказав:

- А тепер віддамся роздумам. О ліро! Розбуди в мені ідеї!

Із книг і фільмів Нишпорка знав також, що деякі відомі детективи віддавалися роздумам, музикуючи на якому-небудь інструменті. Наприклад, Шерлок Голмс грав на... Ну, це загальновідомо. І одного разу двірник вирішив наслідувати їхній приклад. Але у зв'язку зі своєю оригінальністю, що переходить в екстравагантність, Солопій Охрімович не схотів опускатися до таких банальних варіантів, як скрипка, або, скажімо, фортепіано, а зажадав грати на чомусь більш винятковому.

- От, наприклад, ліра! - сказав собі Нишпорка.

Він пам'ятав, що в шкільні роки читав якийсь вірш, у якому якийсь поет визнавався, що за допомогою ліри в комусь щось пробуджував.

Спробувавши придбати ліру, двірник із радістю переконався, що не помилився у виборі: це інструмент дійсно рідкісний. Судячи з того, що ніяких лір у продажі не було.

Ця обставина надихнула його на спорудження ліри власними кінцівками. Але заковика була в тому, що Нишпорка не знав, як і із чого робляться ліри, ніколи їх не бачив і взагалі, крім того, що хтось у комусь щось лірою пробуджував, ніякої інформації про цей інструмент не мав.

- Але це не привід для відступу! - сказав собі детектив. - Немає інформації - покладуся на інтуїцію!

Не встигнув він як слід покластися на інтуїцію, а вона вже підказала йому, що ліри робляться із цеглин, автопокришок і пластиліну. Дуже здивувавшись такій підказці, Солопій Охрімович, проте, засукав рукава й приступився до роблення інструмента. Через дві години й двадцять три хвилини від початку роботи ліра була готова!

Якщо ти, безцінний мій читачу, думаєш, що така ліра погано звучала, то ти глибоко помиляєшся! Навпаки! Така ліра взагалі не звучала! У цьому й полягала її основна перевага! Адже, по-перше, музичних інструментів, які при грі на них видають які-небудь звуки, хоч греблю гати; а от музичні інструменти, які при грі на них дотримуються повної тиші, - це велика рідкість, можна навіть сказати, раритет! По-друге, на беззвучному музичному інструменті можна грати, навіть маючи дуже чутливих і нервових сусідів (на зразок Небіжчика) за дуже тонкою стіною. І по-третє, і це найважливіше, якщо при грі під час роздумів на звичайних музичних інструментах звуки можуть відволікати від самих роздумів, то при грі на беззвучному інструменті ніякі звуки від роздумів не відволікають!

Коротше кажучи, така ліра була саме тим, що й було треба!

Отже, сказавши: "О ліро! Розбуди в мені ідеї!", двірник виволік з кута за газовою плитою свою громіздку беззвучну ліру й прийнявся з натхненням на ній грати, працюючи гамселячи трубчастим гумовим "смичком" по обох клавішах.

Граючи, щосили тужився мозковими звивинами, бажаючи доколупатися до розгадки таємничого вбивства сусіда.

При цьому його замислений погляд переміщався з цегляно-автопокришко-пластилінової ліри на нестійкий холодильник у позі Пізанської вежі; з холодильника – на книжку "Волога ніздря брюнетки" із сухим черевцем покійного таргана Сумарокова, що визирає між сторінок; із книжки "Волога ніздря брюнетки" – на книжку "Злочин і кара", на якій лежить сковорідка; зі "Злочину й кари" – на порцелянову салатницю, наповнену землею, у яку поринув черв'як Робесп'єр; із салатниці – назад на ліру...

Поступово під напором його титанічної мозкової напруги, стахановської праці звивин, правда про злочин стала проявлятися у всій своїй мерзенній наготі...

І коли Нишпорка зрозумів усе, ця порнографічно гола правда так торсоннула детектива, що він у шоці водив так званим смичком по холодильникові, витирав блюдце малиною краваткою, почухував потилицю сковорідкою й бурмотав:

– Та як же так! Що ж тепер робити?!..

Знайшовши відповідь на запитання "Хто вбив Небіжчика?", але не знайшовши відповіді на запитання "Що ж тепер робити?!", Солопій Охрімович прийшов у таке роздратування, що сердито відіпхнув свою беззвучну ліру, нервово вбіг у спальню, люто скинув штани, гнівно обрушився на постіль і злісно... заснув.

Спочатку йому снилося, що він спить у своїй постелі й бачить сон про те, як він спить у своїй постелі й бачить сон про те, як він спить у своїй постелі й бачить сон про те, як...

Потім йому приснився я – автор оповідання "Хто уколошків натурника?". У тому сні я так несамовито й моторошно реготав, що в детектива кров холонула в жилах від мого жахливого сміху...

На щастя, цей кошмар, зрештою, закінчився, і почалося приємне: героїня роману "Волога ніздря брюнетки" любострасно стогнала: "Апчхи!.. Апчхи!.. Апчхи!.."; і все сміливіше й сміливіше оголювала свою спокусливу носову хустку...

Цей приємний еротичний сон був ранком перерваний знайомим гримотінням. Знову Робесп'єр холодильник звалив, здогадався Нишпорка, прокинувшись і потягуючись. Підвівся і, почухуючи труси, поплентався на кухню.

Здогад виправдався: нестійкий холодильник знову лежав на боці, а шнуркоподібний слизький годованець винувато відповзав до своєї салатниці. Двірник погрозив йому (не холодильнику, а годованцеві, звісно) босою п'ятою.

За віконцем ранкове сонце сіяло так життєрадісно, начебто йому – сонечку – полоскотали під пахвами. Під впливом такої оптимістичної погоди й тонус у Солопія Охрімовича був аналогічним. Він бадьоро заспівав арію глухонімого з опери "Мовчання – золото" і почвалав у ванну, щоб віддатися там чищенню зубів, ніздрів, вух і іншим

гігієнічним подвигам.

І раптом, у момент, коли детектив чистив вухо ваткою, намотаною на зубочистку, брьохнувся у його душу, начебто морозиво на голову, спогад про розгадане вчора вбивство сусіда. І ошелешений двірник завмер з виряченими очима, спостерігаючи лицьове зіщулення задзеркального двійника...

З ванної Нишпорка вивалився з роз'юшеною душею й тремтячими кінцівками.

Апетит кудись накивав п'ятами, і двірник, не снідаючи й абияк одягшись, узявши улюблену мітлу, яку спеціально для нього виготовив відомий і геніальний столяр-червонодеревець Мойша Святославович Страдіварін, подався з будинку назовні, сподіваючись у роботі забути й заспокоїтися.

Але хіба заспокоїшся після такого!

Тому двірник підмітав асфальт смутно, неуважно, через що пропустив два обгорілі сірники, слинявий недопалок, дохлу муху й запилюжений презерватив.

Очкастий громадянин, із портфелем і в капелюсі, проходячи повз, уголос звернув увагу на цей недогляд. Був би в Нишпорки хороший настрій, він ані в якому разі не став би посилати очкастого громадянина за мікроскопом, та ще таким хамським тоном. Очкастий громадянин спалахнув і заперечив: мовляв, сам ти з колодою у вусі; явно натякаючи на зубочистку, яку Солопій Охрімович через розлад забув витягти зі слухового органа. Двірник, вийнявши зубочистку, на це нецензурно парирував: мовляв, деякі (...!) бачать колоду в чужому вусі (...!), але (...!) не помічають (...!) порошок у своєму власному (...!) Очкастий громадянин тоді злобливо й демонстративно витрусив з кишень прадавні тролейбусні талони на вже підметену площину...

Чи треба говорити, що двірник повернувся додому нітрохи не заспокоєним, та ще й із синцем під оком?

Скинувши верхній одяг, приготувавши й з відразою запихавши у себе яєчню, Солопій Охрімович вирішив вдатися до останнього засобу душевного зрівноваження - у двадцять шостий з половиною раз перечитати улюблений епізод з роману "Волога ніздря брюнетки". Учора він намагався перечитати цей фрагмент у двадцять шостий раз, але спроба була перервана дзвінком Полуящикова. Тому вчорашнє читання належало вважати не двадцять шостим, а всього лише двадцять п'ятим з половиною. Отже, сьогоднішнє повинно було стати (25,5 + 1) двадцять шостим з половиною.

Але тільки він приліг на холодильник, який у період смаження яєчні був приведений у вертикальне положення, але незабаром з гуркотом знову прийняв горизонтальне, і тільки розкрив книгу на сушеному тарганові Сумарокові, як дверний дзвоник заволав: "Дзинь-дзилинь-дзинь!!!" Даю волосся на відсікання (те, що під пахвами), що ти, безцінний читачу, уже зміркував, чий це палець знущався над кнопкою. Ну, звичайно ж, після того як Нишпорка захопнув "брюнетку", остаточно розваливши мумію Сумарокова на окремі фрагменти, і, навіть не пов'язавши малинової краватки, почалапав до дверей, він виявив, роззявивши їх, збудженого інспектора карного розшуку Полуящикова 3.3. Збудженого не сексуально, а, так би мовити, детективно.

- Захаре, - сказав невеселий двірник-детектив.

- Моє шанування, Нишпорко! - привітався збуджений Захар Захарович, перемістивши себе у квартиру й захлопуючи двері поштовхом сидниць. - Отут такі справи!!! До речі, я тут неподалік бачив на асфальті заплігнаний презерватив, дохлу муху, слинявий недопалок, два обгорілі сірники, прадавні тролейбусні талони й зубочистку з намотаною ваткою. Можна, я їх потім підмету?

- На здоров'я! - дозволив похмурий двірник, переміщаючи улюблену мітлу - шедевр столяра Страдіваріна - з комори до входних дверей, після чого повернувся на кухню й приліг на холодильник.

- А в мене такі новини, що голова обертом йде! - похваستився Полуящиков і осідлав плиту.

- Я собі уявляю, - гмикнув невесело двірник.

- По-перше, знаєш, чия слина виявилася на перегризений мотузці?! Нізачо не вгадаєш!

- Це вже однаково, - буркнув Нишпорка.

- Моя! Моя слина! Хоч убий, не розумію, як моя слина могла потрапити на мотузку! Я тобі клянусь, що я ту мотузку не гриз, я навіть на неї не плював! Але от як, як... Але це тільки квіточки! Результати розтину трупа Небіжчика - це взагалі щось фантастичне! Ти здивуєшся!

- Навряд чи.

- А хто тобі око...

- Про це перекодя.

- Ага, розтин. Уяви - у серці натурника виявився кульовий отвір! А шкіра й м'язи цілі! От як куля могла пробити серце, не пробивши тіла?!

- Мене це не дивує, - зауважив похмурий двірник, угвинчуючи в ніздрю мізинець.

- Але й це дрібниця в порівнянні з тим, що кишки Небіжчика, виявляється, вигризла якась хижа тварина, однак зовні тулуб мерця, як ти сам бачив, залишився неушкодженим! У черевній порожнині навіть залишився уламок зуба того хижака! Ми показали той уламок фахівцям-зоологам, і з'ясувалося, що це зуб якогось звірозубого ящера, або, по-науковому висловлюючись, теріодонта, що жили на Землі приблизно двісті п'ятдесят мільйонів років тому і давним-давно вимерли!!!

- От дає! - незрозуміло про кого сказав лежачий на холодильнику детектив-аматор, продовжуючи меланхолійно ворухити мізинцем ніздрю. - Але навіть це мене не дивує.

- Але й це ще не все! Уявляєш, кістяк твого сусіда виявився не кістяним, а з якогось невідомого металевого сплаву!!!

- Я не здивувався, навіть якби його кістяк виявився із чистого золота, інкрустований смарагдами й рубінами, - знову гмикнув двірник, витираючи ніготь мізинця об фіолетові спортивні штани.

- Невже в тебе вже є пояснення цієї неймовірної події?! - заволав, згоряючи від цікавості й нетерпіння, інспектор карного розшуку, і так завоштузився на газовій плиті, що ледве не беркицьнувся з неї на підлогу. - Невже ти знаєш, чому в натурника

металевий кістяк?!! Невже ти можеш розтлумачити, як його кишки вигризла тварина, що жила сотні мільйонів років тому, та ще не ушкодивши поверхні тіла?!! Невже ти знаєш, як йому прострелили серце, не пробивши шкіри?!! Невже ти знаєш, як на мотузку зі зашморгом потрапила моя слина?!! Невже ти знаєш, хто твоєму сусідові засунув у рот ампулу з отрутою, як з'ясувалося – ціаністим калієм, і встромив сокиру в потилицю?!! Невже знаєш?!!

– Знаю, – зітхнув сумний Нишпорка.

– Хто?!! Як?!! За що?!! Розповідай, розповідай скоріше!!! – Збудження детектива Полуящикова дійшло до точки кипіння, і видалося, що він сидить не на холодній газовій плиті, а на палаючій, і що всередині нього вже клекоче пара. – Ну-ну-ну, давай же!

Солопій Охрімович, лежачи на холодильнику, відповідав, відповідно, з холодком:

– Мого сусіда Іллю Григоровича Небіжчика вбив... Ні, перш ніж я відповім на це питання, ти відповіси на моє. Хто вбив стареньку?

– Чур, не я!

– Ні, я серйозно.

– Яку стареньку?

– Стареньку-лихварницю. У Достоевського. Ні, не у вашого Достоевського, а в письменника, у Федора у Михайловича. У романі "Злочин і кара". Читав?

– У школі проходили. Пам'ятається, бабусю там замокрушив студентик... Еее... Родіон... Еее... Распутін. Так, Родіон Распутін. Прийшов до бабусі із сокирою й порозкинув мізками. Її.

– Раскольников, – поправив Нишпорка.

– Так-так, Раскольников, Родіон Раскольников! Пам'ятаю!

– А якщо хорошенько подумати? Порозкинути мізками... Ні, своїми. Поворухити звивинами.

Інспектор Полуящиков поворухнув звивиною, другою, третьою... Переворушивши усіма, через пару хвилин повторив:

– Ну Родіон Раскольников же! А хто?

Солопій Нишпорка підвівся з холодильника, задумливо пройшовся по кухні, узяв зі стола досить засалений том – "Злочин і кара" – і, стукаючи по обкладинці нігтем, заговорив:

– Стареньку-лихварницю уколошків не хто інший, як сам письменник Достоевський! Хоч і зробив це руками Раскольнікова. Раскольников був лише маріонеткою в руках душогуба Достоевського. Тому що справжніми вбивцями придуманих персонажів є не інші персонажі, а самі автори! Достоевський зарубав стареньку, Тургенєв утопив Муму, Толстой пхнув під поїзд Анну Кареніну, Пушкін пристрілив Ленського, Шекспір задушив Дездемону і так далі. Тому, відповідаючи на запитання: "Хто вбив того або іншого персонажа?", сміливо говори: "Автор" – і ти не помилишся!

Двірник поклав книгу назад на стіл і схрестив руки:

- Тепер, щодо вбивства Небіжчика... Коли я вчора повернувся додому й віддався роздумам, я звернув увагу на купу навколишніх безглуздостей. На цю дурну беззвучну ліру. На книжку з ідіотською назвою "Волога ніздря брюнетки" і з мумією таргана Сумарокова між сторінок. На цей постійно падаючий на бік холодильник, на якому я постійно лежу, хоча холодильники не призначені для лежання. На дощового черв'яка, що живе в салатниці й чомусь названий Робесп'єром. На інші нісенітниці й курйози, побачені й почуті мною вчора... Навколишнє здалося мені якимось театром абсурду. І така кількість курйозів наштовхнула мене на думку: тут щось не так! Щоб розібратися в абсурді, нормальне, традиційне мислення не годиться! Тут треба мислити десь нетрадиційно, десь нестандартно, навіть десь абсурдно. І я став мислити нестандартно. Хіба може бути стільки курйозів, стільки дурощів, стільки абсурду в нормальному, реальному житті, мислив я. Чого вартий один тільки суб'єкт, пісяючий із броньовика! У реальному житті такої концентрації глупств, такого згустку курйозів бути не може, подумав я. І тоді я напружив усю свою інтуїцію, аж до посиніння... А ти ж знаєш, яка в мене інтуїція, майже безпомилкова... Ну, випадок з лірою не береться до уваги. І от напружив я її, не ліру, а інтуїцію, і вона мені раптом яа-ак підказала...

- Що?!! - здійснюється Захар Захарович.

- Що я, а також ти, а також уколошканий Небіжчик, а також міліціонери Переплюньпаркан, Жужжалов, Достоевський і Зільберкукін, а також художники Іваненко, Петренко і Сидоренко, а також невідомий капелюшно-портфельно-очкастий тип, що підбив мені нині на вулиці око, що всі ми є персонажами оповідання "Хто уколошкав натурника?"; оповідання, яке зараз придумує якийсь графоман; так, усього лише персонажами й не більш того; що всіх нас вигадав цей графоман; що ми існуємо не в реальному світі, а у світі, так би мовити віртуальному, що має місце лише в уяві цього графомана!

- Он як! - здивувався Захар Захарович.

- А раз натурник Небіжчик, як і ми всі, - персонаж оповідання "Хто уколошкав натурника?", виходить, його вбив... Ну, міркуй!

- Виходить, його вбив сам автор оповідання "Хто уколошкав натурника?"! - догадався персонаж Полуящиков.

- Він самий, душогуб! - кивнув персонаж Нишпорка. - Якби він не напхав у своє оповідання стільки дурниць, курйозів, дивацтв, я б, може, ні про що й не здогадався. Якби це оповідання було солідним, серйозним, одним словом, нормальним, то і я б мислив серйозно, стандартно, і в результаті такого нормального думання прийшов би до висновку, що Небіжчика вбив або Іваненко, або Петренко, або Сидоренко, або ще хтось із нас, персонажів, як це зазвичай буває в солідних детективних творах. Але своєю несерйозністю, своїм літературним блазнюванням автор сам підбив мене на нестандартне й десь несерйозне мислення, у результаті якого я й викрив цього автора-убивцю! Автор ще може звалити це вбивство на когось із нас так само, як Достоевський - не міліціонер, а письменник, - уколошкавши стареньку, звалив це на Раскольнікова; Тургенєв, уколошкавши Муму, звалив це на Гарасима; Толстой, уколошкавши Анну

Кареніну, звалив це на неї саму; Пушкін, уколошківши Ленського, звалив це на Онегіна; Шекспір, уколошківши Дездемону, звалив це на Отелло... Але на кого б не звалив убивство Небіжчика автор оповідання "Хто уколошків натурника?", я тепер певен, що вбивця сам автор! І око мені нині підбив саме автор оповідання "Хто уколошків натурника?", адже той капелюшно-портфельно-очкастий тип був усього лише маріонеткою в авторських руках!

Нишпорка, щоб промочити пересохле від довгої промови горло, висмоктає з носика чайника холодної кип'яченої води. Після чого продовжив:

- Тепер стають зрозумілими дивні обставини вбивства: і те, що воно супроводжувалося шумом, який чули сусіди, але не чули художники; і те, що двері ванної виявилася замкнені зсередини... Адже все це лише вигадки автора, а навігадувати що завгодно можна, папір же все стерпить! Тому я анітрошки не здивувався, довідавшись, що на перегризеній мотузці була твоя слина. Не здивувався, довідавшись результати розтину трупа Небіжчика. Чи мало що автор може напридумувати! До речі, у результатах розтину він - автор оповідання - звернув із детективної історії в якусь фантастику, а це вже тхне еклектикою! А оскільки всі ці обставини - суть вигадка автора, то я б навіть не здивувався, якби виявилось, що Небіжчика утопила у ванні яка-небудь русалка, що живе нібито у водопровідних трубах; або що він умер, подавившись непізнаним літаючим об'єктом, прийнятим ним за вареник, що залетів у ванну крізь вентиляцію... Фантазія - штука непередбачена. Коротше кажучи, убивця натурника - наш автор!

- І за що ж він його?

- Та ні за що! Автори вбивають своїх персонажів не за щось, а просто так, щоб читачеві було цікаво!

- Але якщо вбивство натурника втнув автор оповідання "Хто уколошків натурника?", то як же ми, персонажі цього оповідання, можемо заарештувати нашого власного автора?!

- Та ніяк не можемо! Це він може з нами робити все, що йому заманеться, а ми з ним нічого не можемо зробити! Та й до того ж убивство персонажа не вважається злочином і не веде до кримінальної відповідальності, тому автори вбивають нас, персонажів, не несучи за це ніякого покарання! Візьми для прикладу відому літературну маніячку-рецидивістку, серійну вбивцю Агату Крісті, у якої руки по лікоть в... чорнилах, на совісті якої сотні вмертвлених персонажів. Її за ці численні вбивства не тільки не посадили, але навіть не оштрафували! Навіть не докорили! Навпаки, тільки хвалили й підбивали, мовляв, продовжуйте в тому ж дусі, мем!

- Так що ж нам тепер робити?! - викликнув персонаж Захар Захарович Полуящиков.

- А що тут можна зробити, - зітхнув персонаж Солопій Охрімович Нишпорка. - Нічого! Нам залишається тільки плюнути.

- У пробірки?

- Ні, взагалі.

- Тьху!!!

- Тьху!!!

* * *

- Так, мій персонажу Солопію Охрімовичу Нишпорка, ти правий: натурника Іллю Григоровича Небіжчика вбив не хто інший, як я сам, - кажу я - автор оповідання "Хто уколошкав натурника?", закінчуючи оповідання. - Але хоч ти мене й викрив, мені це дійсно нічим не загрожує. Ми, автори, добре влаштувалися: можемо у своїх віртуальних світах творити які завгодно лиходійства й при цьому залишатися абсолютно безкарними. Багато хто з нас, тішачись своєю безкарністю, мучать і вбивають персонажів у таких кількостях, що це схоже на літературний голокост. Особисто я вбив натурника не тому, що я такий кровожерливий (навпаки, я навіть зазнаю каяття сумління із цього приводу, хоч натурник і був не справжньою людиною, а придуманим мною персонажем, тобто істотою, так би мовити, не існуючою), а для того, щоб показати громадськості, наскільки ви, персонажі, перед нами, авторами, безправні й беззахисні. Може, коли-небудь людство дійде до такого рівня гуманності, що навіть за невинуватого вбивство персонажа автора будуть якщо не саджати за ґрати, то хоча б штрафувати, що призведе до різкого зниження кількості насильства в літературі, кіно і т.д. А поки що... Я вам, персонажам, не заздрю, ой, не заздрю.

Ех! Як все-таки здорово, що сам я - не придуманий кимсь персонаж (чи, може... ні, сподіваюся, що так), а навпаки - автор! Як здорово, що я можу робити зі своїми персонажами що бажаю, не боячись, що мене за це покарають! Красота!!!

І отут я, автор оповідання "Хто уколошкав натурника?", тішачись своєю безкарністю, починаю так дико й моторошно реготати, що від цього страшного сміху в моїх персонажів кров холоне в жилах...

Це і є обіцяна в підзаголовку дурнувата розв'язка!

1986, 2000 р.□

Куди крокує Зільберкукін?

Нібито новела

...ути чи не б...

Вільям Шекспір, "Гамлет".

Шляхом крокує Зільберкукін...

- Куди? - запитує раптом у мене, автора новели "Куди крокує Зільберкукін?", цей самий персонаж Зільберкукін, у міру вгодований невисокий лисуватий чоловік років сорока п'яти, що крокує шляхом.

- Що - куди? - здригаюся я від його несподіваного питання.

- Куди це я крокую шляхом? - допитується персонаж Зільберкукін.

- Не твоє персонажаче діло знати, куди ти крокуєш. Це моя авторська справа знати, куди ти крокуєш, - презирливо кидаю я, автор новели "Куди крокує

Зільберкукін?", персонажеві Зільберкукіну.

- Як це - не моє діло?! - обурюється персонаж Зільберкукін. - Я крокую шляхом, і не моє ж діло знати, куди я ним крокую?! Свинство яке! Я маю повне право знати, куди я крокую шляхом!

- У-у, який склочний нудотний Зільберкукін мені попався... Тьху, не попався, звісно, а я сам його придумав. Якщо б я знав, що він такий нудотний склочник, я б його й не придумував зовсім, - пошепки гарчу я.

- Ну-ну, попрошу без образливих ярликів! - кричить мені, авторові новели "Куди крокує Зільберкукін?", нудотний персонаж Зільберкукін.

- Не смій підслухувати мої авторські думки! - репетую я.

- Не лементуй! - волає персонаж Зільберкукін. - Подумаєш - автор! Теж мені, велика цяця!

Ясно: персонаж Зільберкукін уважає мене, автора новели "Куди крокує Зільберкукін?", чи то маленькою цяцею, чи то великою нецяцею.

- Слухай, авторе, не випендрюйся, а блискавично повідом: куди це я крокую шляхом. Не можу ж я крокувати шляхом, сам незнаючи куди, як ідіот якийсь! - продовжує нудити персонаж Зільберкукін.

- Можеш. І не втручайся в мій творчий процес, Зільберкукін! Я сам знаю, коли мені повідомляти, куди ти крокуєш шляхом! Захочу - і сповіщу про це аж наприкінці новели!

- І це що ж виходить?! Що я всю новелу буду тупотіти, буцімто загальмований debil, бозна куди?! Не згодний я! Нині не дев'ятнадцяте століття, щоб автор вертів як хотів своїм персонажем; змушував його топити собачку, рубати сокирою бабусю, кидатися під поїзд, або чухрати невідомо куди! А ну, повідомляй, пройдисвіте, поки я не розприндився!

- Тьху, Зільберкукін, ти ж всього-на-всього мій персонаж, мною придуманий! Ти повинен слухняно танцювати під мою авторську дудку!

- Станцювати я можу. Давай, дуди. - Зільберкукін починає вихлятися в ритмі танцю "ламбада", що вийшов з моди - А от крокувати шляхом незвісно куди - зась! Поки не повідомиш, куди я крокую, я й кроку не ступлю!

- А ну, крокуй! - наказую я.

- Сам крокуй! - огризається персонаж Зільберкукін.

- Я тебе написав, я тебе й закреслю! - загрожую я.

- Громадяни!!! Світова громадськість!!! Гляньте, як цей гнобитель гнобить мої права людини!!! - верещить персонаж Зільберкукін.

- Цить! Яка ти людина?! Ти не людина, а всього лише людиноподібний літературний персонаж, мною придуманий. Бач, прав він захотів! Та тебе взагалі на світі не існує! - гримаю обурений я, автор новели "Куди крокує Зільберкукін?"

- Це ще питання - кого з нас не існує! - сперечається персонаж Зільберкукін. - Серед нас, персонажів, ходить думка, що це вас, авторів, не існує; що автори - це лише вигадка самих персонажів; що віра в існування авторів - це марновірство й опіум для персонажів!

- Ха, якщо мене не існує, то з ким же ти зараз сперечаєшся?! - посміхаюся я.

- Ну... А може, у мене біла гарячка і я просто марю. Може, ти мені просто ввижаєшся. Може, ти - усього лише галюцинація! - комизиться персонаж Зільберкукін.
- Втім, я сам можу задати тобі те ж питання: якщо мене не існує, то з ким же ти зараз сперечаєшся?! Га? Хи-Хи.

- А за галюцинацію відповіси! - погрожую я, закочуючи рукави сорочки. - Зараз я тобі покаджу, яка я галюцинація!

Зібравши в кулак увесь свій потужний письменницький інтелект, усе своє могутнє авторське натхнення, всю свою гігантську пописувацьку уяву, всю свою колосальну творчу фантазію, я, автор новели "Куди крокує Зільберкукін?", нещадно даю щигля Зільберкукінові нігтем по чолу.

- Ой! - скрикує персонаж Зільберкукін і починає масажувати набухаючу шишку.

- Ну що, існую я, чи не існую?! Зрозумів, хто тут головний?! - тріумфально віщаю я, упоений своєю могутністю.

Зільберкукін на це нічого не відповідає, а мовчки дістає з-за пазухи й розвішує уздовж шляху червоне полотнище, на якому білою фарбою написано:

ГЕТЬ ТИРАНА АВТОРА! УСЯ ВЛАДА ПЕРСОНАЖАМ!

Десь удалечині починає звучати революційна піснь, що виконується хором персонажів: "Віхрі враждебніе веют над намі, тьомніе сіли нас злобно гнетут..." Мені, авторові новели "Куди крокує Зільберкукін?", стає моторошнуvато.

- Товаришу Зільберкукін, - запобігливим тоном белькочу я, - увійдіть у моє становище! Я ж уже написав заголовок: "Куди крокує Зільберкукін?", я вже написав перший рядок: "Шляхом крокує Зільберкукін", а ви нікуди не крокуєте! Виходить, я обдував читача...

- Сам ти ввійди в моє становище! - жорстко перебиває персонаж Зільберкукін, виволікаючи з-за пазухи письмовий стіл, стілець і друкарську машинку із заправленим у неї чистим аркушем паперу. ("Як це все там містилося?!" - дивуюся я, автор новели "Куди крокує Зільберкукін?") Сідає за цей стіл на цей стілець і друкує цією машинкою на цьому аркуші заголовок:

Куди крокує автор новели "Куди крокує Зільберкукін?"?

Новела

А під цим заголовком друкує перший рядок цієї своєї писанини:

"Шляхом крокує автор новели "Куди крокує Зільберкукін?"..."

І раптом я, автор новели "Куди крокує Зільберкукін?", що от так зненацька перетворився на персонажа новели "Куди крокує автор новели "Куди крокує Зільберкукін?"?", мимоволі встаю з-за свого письмового стола, виходжу з дому і крокую шляхом...

Крокую шляхом...

Крокую шляхом...

Бажаю знати - куди...

2003 р.

Сон ельфа

Не зовсім фентезі, або зовсім не фентезі

Думайте, що ви заснули

І перед вами сни майнули.

Вільям Шекспір, "Сон літньої ночі".

Час ночі знову темряву приніс, і морок оповив чарівний ліс. Дерева листям не здригнуть у темі, принишкли, наче статуї німі, немовби ждуть чаруючих подій і чийсь до часу бережуть покій.

І не пустують ельфи, як завжди, не шмигнуть у траві туди-сюди. Маленьких фей теж криє морок цей, не чути крилець тріпотливих фей.

Все замерло. Нерушна тиша та... Аж станеться невдовзі суєта!

На товстій гілці дуба, як на ложі, заснув ельф Пак з достоїнством вельможі, і в ніч оцю чудацьку навесні щось дуже дивне бачить уві сні.

Сниться йому, немовби він не ельф Пак, котрий живе в чарівному лісі, а звичайна людина на ймення Олександр Олефір, що мешкає в провінційному місті й служить актором у тамтешньому театрі.

Сниться йому, ельфові Паку, що сидить він, актор Олександр Олефір, перед дзеркалом в убогій гримерці й наносить на свою фізіономію дешевий грим. На ньому недороге театральне вбрання ельфа з накрохмаленими мереживними крильцями на дротяному каркасі, бо театр ледь зводить кінці з кінцями й не може собі дозволити коштовні і якісні наряди, грим, декорації...

На сусідньому стільці, закинувши ногу на ногу й постукуючи нігтем по пачці сигарет, сидить колега, актор Марко Бабанський, в аналогічному вбранні короля ельфів з накрохмаленими ж мереживними крильцями на дротяному каркасі, і каже:

– Так, уже все оформив. От допрацюю до кінця сезону, і – прощай вітчизна, здрастуй закордон. Отут чекати нема чого.

– Ти що, сподіваєшся, що там ти станеш зіркою Голівуда або Бродвея й будеш гребти лопатою мільйони? – невесело посміхається актор Олександр Олефір (тобто ельф Пак, якому сниється, що він актор Олефір), наносячи на обличчя останні штрихи.

– Ні, звичайно. Там на акторській кар'єрі напевно доведеться поставити хрест. Там своїх акторів навалом, іноземців їм і задурно не треба. Тим більше, не володію досконало мовою. Ні, там доведеться працювати не за фахом. Так ким завгодно... В автосервісі можу... Або хоча б посуд у ресторані мити. Там посудомийник за день заробляє більше, чим у нас актор за... Ким завгодно, аби тільки не в цій злиденності. Дістало таке життя! Я-от поки бездітний парубок, мені легше. А тобі... За копійки кривлятися на сцені, а потім ще на ніч бігти на станцію розвантажувати вагони, аби заробити дитинчатам на іграшки... Ти ж уже як вижатий лимон. Крутишся, як фарш у м'ясорубці. Скоро при таких навантаженнях, бач, просто на сцені зомлієш від

виснаження. Кидай усе й гайда зі мною. Спочатку будеш висилати родині гроші, а як облаштуєшся, і їх туди, "за бугор" забереш...

- Хлопчики, не почастуйте сигареткою? А то мої закінчилися, - заглядає в гримерку акторка Евеліна Цвигун, в уборі королеви фей з такими ж, як в Олефіра й Бабанського, накрохмаленими мереживними крильцями на дротяному каркасі.

- Пригощайся, - Марко простягає їй пачку й, уловивши на її личку миттєве розчарування, ехидно додає: - Вибачайте, ваша величносте, коштовних не палимо.

- Нічого, зійде, - вона довгими нігтиками витягає з пачки жовто-білий циліндр.

- Королева фей, бодай тобі, - ехидничає Бабанський після її відходу. - З неї така ж фея, як з мене цей... Напевно, переспала з Любомиричем і за сексуальні послуги отримала цю роль, шльондра. Бездарність. Добре, що за п'єсою мені не треба цілуватися із цією - тьху! - мінетницею.

Ох, не любить він, Олександр Олефір (тобто ельф Пак, якому сниться, що він актор Олефір), ці залаштункові плітки, інтриги, склоки, лихослів'я...

- Олефір, незабаром ваш вихід. Приготуйтеся, - повідомляє театральна радіоточка у вигляді динаміка в ґратчастій пластмасовій цеглині на стіні.

- Ну так ти помізкуй щодо еміграції, - наполягає Бабанський, теж залишаючи гримерку, оскільки й він зайнятий у даній сцені спектаклю, тільки виходить пізніше Олефіра, - а то зовсім згниєш у цім болоті.

- Помізкую, - відмахується Олефір (тобто ельф Пак, якому...)

Крізь запилений, скрипливий, напівтемний залаштунковий світ актор Олександр Олефір проходить на сцену, відгороджену від глядацького залу завісою.

Чутно, як глядачі покахикують, шарудять обгортками шоколадок, переговорюються, стукають кріслами...

Олександр Олефір (тобто ельф Пак) улаштовується на декорації, що зображує товсту гілку дуба.

Пішла музика (звукове оформлення максимально економне - магнітофонні записи), і завіса розсовується.

Линувши в очі, світло юпітерів не дає можливості побачити занурених у морок глядачів і оцінити їхню кількість.

Мелодія вмовкає, і на сцену вибігає акторка Капшеєва в убранні феї.

І ельф Пак, якому сниться, що він актор Олефір, виголошує першу фразу своєї ролі:

- Ну, що там, феє, га? Куди біжиш?..

Тут стрепенувся Пак, прокинувшись умить. Таким поганим був той сон - душа тремтить. І фею ельф уздрів, що килимом із трав прожогом йшла кудись, і Пак її спитав: "Ну, що там, феє, га? Куди біжиш?" І та відповідати стисла примусила уста: що буцім для Титанії - для королеви фей - вона росу збира з конвалій та лілей, що всіяла вночі ті квітки де-не-де. Сама ж Титанія за нею з почтом йде.

Сказала отаке та пирснула в п'ятьмю. А Пак подумав, що недобре те, тому що близько Оберон, тож стрінувшись отут подружжя знов утне взаємну дику лютть. У сварці ж та і той - два носії корон - володарка Титанія та владар Оберон.

Пак Оберонові і блазень, і слуга... От лихо – путь обох сюди, бач, проляга...

Ну от, зчинилася ізнов подружжя перепалка – докори ревнощів, образи... Пару жалко...

Ага, Титанія із почтом віддалились. Чом злагоди нема, скажіть на милість?..

Король слугу уздрів та кличе щось робить. І Пак до нього – вжик – і тут як тут умить. Що володар жадає? І король йому важливу призначає роль: приборкати щоб дружину до досвітку, таку от треба розшукати квітку. Тож ти, мій любий Паку, швидше вітру чухрай щосили аж до краю світу. Знайди там квітку ту скоріш мені на втіху! Я соком квітки вже зіб'ю з дружини пуху.

Допомогти монархові Пак, звісно, аж тремтить. Злітаю за квітом та повернусь умить!

А той поганий сон... Від нього я втечу. Я ельф і я лечу, лечу, лечу, лечууу....

2006 р.

Дурні тварюки

Правдива історія, що сталася триста років тому вперед

Ці тварини досить розумні, судячи з того, як легко вони піддаються дресируванню.

З репортажу.

Мемуари, фрагмент із яких я пропоную безцінному читачеві, поки ще не народжений дресирувальник Трістан Геннадійович Цвях напише тільки через 308 років. Але мені цей текст удалося дістати задовго до його написання. Не суди ці писання занадто суворо, читачу, адже Трістан Цвях – приборкувач звірів, а не професійний прозаїк, тому йому пробачно, що проза його не дуже художня, через що мемуари нагадують скоріше сухий протокол або конспект, аніж так зване красне письменство.

– Ну до чого ж дурна тварюка! – розчаровано прогарчав я й навіть плюнув з прикrostі.

Перетинчастовухий лускохвіст Лимарчука, як охрестив цього трігейського звіра біолог Рамзес Лимарчук, зовсім не піддавався навчанню, що свідчило про відсутність у звіра навіть зачатків інтелекту. Схоже, природа створила цю тварюку тільки для того, щоб жерти, спати, випорожнюватися, ну, звісно, і розмножуватися, і ні на що інше це примітивне створення не здатне. А шкода. Зовні тварина цікава. Я розраховував, що з неї вийде толк. Яка оманна буває зовнішність. Доведеться цю безперспективну істоту відпустити, щоб даремно не займала клітку й не переводила харчі; і повністю присвятити себе дресируванню інших, більш розумних трігейських створінь.

Так, із жалем любуючись лускатим симпатягою, думав я, відмикаючи дверцята клітки, коли за моєю спиною загавкав, захилинаючись від люті, вірний пес Паломід. Я обернувся... і знепритомнів. Останнє, що побачив, провалюючись у несвідомість, – це

дві товсті гнучкі змії, що нависли наді мною...

Можливо, я був першим, кому спало на думку використовувати інопланетних тварин у циркових шоу (фантасти не беруться до уваги).

Після того як людство знайшло спосіб переміщатися в просторі зі швидкостями, у рази перевищуючими швидкість світла, що з погляду відомих людям законів світобудови неможливо, вивчення рідної галактики принесло рясні плоди. Гасаючі в космосі шукачі виявляли все нові сонячні системи із планетами, на яких було життя. Гуманоїдів, братів за розумом на цих недавно відкритих обертових кулях, обтяжених біосферою, не виявилося, але тваринний і рослинний світ був різноманітним і цікавим. Біологи активно вивчали інопланетну флору й фауну, неземні рослини вже росли в земних ботанічних парках і оранжереях, неземні тварини вже жили в земних зоопарках. А от у цирках неземних істот дотепер не було. Чи то тому, що ще нікому не спало на думку їх дресировувати (у такому випадку я дійсно перший), чи то тому, що заводити в себе інопланетну фауну циркам просто не по кишені. Зоопарки, біологічні та інші наукові дослідження субсидіювалися державними й суспільними фондами, і субсидіювалися щедро, а цирки жодних субсидій не отримували й розраховували тільки на власні фінансові можливості, а можливості ці – не дуже. Вартість експедиції в глибини галактики для вилову інопланетних тварин у кілька разів перевищувала середній цирковий бюджет. Навіть наш цирк, у якому я – Трістан Цвях – є не тільки дресировальником, але й співвласником (мені належать 14% циркових акцій), один із найуспішніших на Землі, що часто збирав аншлаги, у першу чергу – завдяки моїм дресированим тваринам (земного, звичайно, походження), навіть наш, повторюю, цирк не міг собі дозволити такої розкоші.

Проте, ідея зробити наш цирк першим у світі цирком із дресированими інопланетянами не давала мені спокою, і я, у вільний від роботи час, вивчав інформацію про космічний транспорт, населені планети й неземну біологію, робив розрахунки...

І, нарешті, намацав можливість придбання інопланетних істот, причому саме таких, які годяться для циркової роботи.

План був наступний. Я разом з узятими в оренду роботами-звірологами переміщаюся на планету Трігей, де є різноманітна флора й фауна. Причому переміщаюся не на спеціально зафрахтованому для цього астроплаві, а на попутній вантажівці – космовозі "Харків", що обійдеться в кілька разів дешевше. Космовоз висаджує мене на Трігей і продовжує шлях. На Трігеї роботи відловлюють різноманітних звіряток, а я займаюся дресурою, з'ясовуючи, які з виловлених піддаються навчанню, і відбираю п'ятірку найздатніших. Приблизно через пару місяців після мого висадження на Трігей космовоз "Харків", вертаючись із вантажем платинової руди, підбирає мене з роботами й відібраними кандидатами в циркові артисти, і доставляє назад на Землю.

Сонячна система планети Трігей має місце всього в 1/35 світлового року від умовної

прямої лінії між сонячною системою Землі й сонячною системою планети Еет – маршруту "Харкова". Щоб висадити мене на Трігей і дорогою назад підібрати, "Харкову" доведеться зробити два "невеликі відскоки убік" від маршруту. А нам доведеться заплатити "Харкову" усього лише за ці "відскоки", та за оренду на борту "комірки" для тварин: моє перебування на вантажівці нічого не буде коштувати за умови, що я з узятими напрокат роботами-звіроловами буду під час рейсу задурно виконувати підсобні роботи. Домовляючись із власниками "Харкова", я поторгувався й зумів трохи збити ціну за "відскоки" в обмін на право для власників вантажівки й членів її екіпажу, а також їхніх родичів, безкоштовно відвідувати наш цирк, хоч щодня.

Таким чином, виходило, що якщо наш цирк "затягне пасок", то вистачить коштів і щоб купити ліцензію на вилов п'яти трігейських тварин, і щоб узяти на прокат трьох роботів-звіроловів, і щоб заплатити за моє переміщення до Трігея й назад. "Затягування паска" полягало в тому, щоб вкласти в проект усі циркові кошти, залишивши лише прожитковий мінімум, плюс кошти від продажу конкурентам дорогого реквізиту й частини наших дресированих земних тварин, плюс особисті заощадження трупи й співвласників.

Ризик був великий. У випадку невдачі наш цирк ставав банкрутом і припиняв існування. Але зате у випадку удачі він ставав єдиним у світі місцем, де можна побачити атракціон із дресированими інопланетянами, з усіма, що впливають із цього, прибутками, котрі сторицею компенсують наші витрати. Мені вдалося переконати й дирекцію цирку, і трупу, і співвласників; хоча всі, у тому числі і я сам, розуміли, що це авантюра, не у французькому смислі цього слова – "пригода", а в українському – "ризикована витівка". "Хто не ризикує, той не п'є шампанське", – резюмував директор цирку, на що клоун Фук пожартував: "Ризикує не той, хто п'є шампанське, а той, хто п'є гальмову рідину"...

Коли конкуренти відвозили моїх слонів, я розрюмсався. Але нічого, коли ми почнемо одержувати надзвичайні прибутки від виступів дресированих інопланетян, я викуплю слоників назад, нехай навіть втридорога...

У період переміщення на космовозі "Харків", де я з орендованими роботами-звіроловами трудився як каторжний, виконуючи найнекваліфікованішу, найтяжчу, найбруднішу роботу, юнга Аскольд, сімнадцятилітній, гарний, як дівчинка, блондин із блакитними очима, розповів мені, що пересування зі швидкостями, у рази переважаючими швидкість світла, стало можливим завдяки якомусь парадоксу (забув назву). Завдяки цьому парадоксу навіть не діяла розрахована Альбертом Ейнштейном теорія відносності, і час у надшвидкісному кораблі співпадав із земним. Зрозуміти й пояснити цей парадокс, що суперечить науковим знанням і здоровому глузду, людство поки не змогло, але використовує чимдуж. От так само прадавні люди, не розуміючи й не вміючи пояснити природу плазми, чимдуж використовували плазму, тобто вогонь, для готування їжі й обігріву житла.

"Харків" віз на планету Еет нове обладнання для тамтешніх платинових рудників.

Приблизно на півшляху від сонячної системи Землі до сонячної системи Еета, дещо в сторонці від цього маршруту (1/35 світлового року при нинішніх швидкостях – відстань дріб'язкова) і мала місце та жовта зірка, навколо якої з іншими шістьма планетами оберталася й потрібна мені планета Трігей.

Крім узятих напрокат трьох роботів-звіроловів, яким я дав імена – Ілля, Добриня й Олеша, – я прихопив в експедицію й домашнього улюбленця – пса Паломіда – далматинського дога. Хоч і чотириногий, а друг, земляк, землянин. Він скрасить мою самотність на Трігейі. Екіпаж космовоза проти такого безквиткового пасажера не заперечував: Паломід умів робити масу забавних трюків і потішав команду "Харкова", будучи кимсь на кшталт позаштатного блазня.

Коротше кажучи, приблизно через пару місяців після того, як цей космовоз стартував із орбіти Землі із мною на борту, він зробив "відскік убік" і опинився в сонячній системі Трігея.

Невеликий човник, відстебнувшись від великого космовоза, поніс мене, роботів і Паломіда до потрібної планети. Я попросив Вітека й Лукулла – пілотів човника – висадити мене на острові Муртазаєва.

Трігей і Земля мають дуже схожі розмір, масу, атмосферу, клімат, періоди обертання навколо власної осі й навколо сонця. Як і Земля, Трігей покритий великими океанами. Трігей навіть має природний супутник, на зразок нашого Місяця. Назву "Трігей" планета одержала за іменем персонажа античної літератури. Давати імена античних персонажів сузір'ям і планетам – найдавніша астрономічна традиція. І планета Еет, де були величезні поклади платини й куди прямував "Харків", названа так за іменем античного персонажа – міфологічного царя Колхіди, який був власником золотого руна, поки його не конфіскували аргонавти. А Трігей – персонаж комедії стародавнього грека Арістофана. Цей Трігей, виноградар, нібито розгодував гноєм гнойового жука до гігантських розмірів і літав на ньому, як на Пегасі, до богів на Олімп. Теж, можна сказати, дресирувальник, приборкувач, колега. Про це мені повідав начитаний юнга Аскольд.

Лукулл і Вітек, орієнтуючись за мапою планети, яку їм надав я, спрямовували човник до острова Муртазаєва, названого так на честь Зигфріда Богдановича Муртазаєва – одного з перших дослідників планети. До острова, який є фрагментом розгонистого тропічного архіпелагу, що розметався в океані трохи північніше екватора. До острова, майже суцільно покритого строкатими джунглями. До острова, який я вибрав для своєї місії, оскільки знав, що на цьому шматочку суши багата фауна, є з кого вибирати майбутніх артистів цирку, і в той же час немає тварин, небезпечних для людини (у свій час фауна цього острівця була ретельно вивчено однією з земних експедицій; і я, збираючи інформацію із цього питання, звернув увагу на цей позитивний факт). Коли ти сам, коли тобі нема кому допомогти, слід уникати небезпек.

Човник зробив коло над островом на висоті пташиного польоту, щоб я вибрав місце для стоянки. Мені сподобалася мальовнича галявина на півдні острова, кілометрах у

трьох від океану, на березі кришталевої річечки з піщаними пляжами й чарівними водоспадами.

Човник опустився, завис у напівметрі над ґрунтом. Я швидко викинув з літаючої машини на траву всі необхідні для життя й роботи тут причандали, а потім стрибнув сам. За мною пішли Паломід і роботи Ілля, Добриня й Олеша. Я помахав на прощання Вітеку й Лукуллу долонею. Човник здійнявся в небо й умчався в позахмарну далечінь – наздоганяти дрейфуючий крізь цю сонячну систему "Харків".

Отже, я опинився в раю, бо острів Муртазаєва на планеті Трігей – справжній рай, як я його собі уявляв. Красота невимовна! Рясно квітуча й плодоносна рослинність різних барв і відтінків, строкаті організми, що пурхають над нею, – аналоги земних метеликів і пташок, доводячі до екстазу аромати на заздрість парфумерам, мальовничі водоспади... Робота в такому місці – не труд, а блаженство.

Я був не єдиним землянином на Трігейі. Тут постійно працювали наукові експедиції: геологічні, метеорологічні, біологічні та інші. І все-таки людей на цій планеті було так небагато, що можливість випадкової зустрічі з ними була близька до нуля, а спеціально займатися їхніми пошуками в мої плани не входило – у мене вистачить іншої роботи. Та й ніякого транспорту для переміщення планетою я не мав. Тому мені залишалося робінзонити на острові, поки за мною не прилетить той же човник з "Харкова".

Першим ділом я розклав намет з усіма зручностями й вибрав місце для речей. І намет, у якому я міг би пережити непогоду, та інші прихоплені із Землі предмети (крім роботів, звичайно) я помістив серед густих заростей таким чином, щоб цих речей не було видно, щоб мій погляд міг насолоджуватися райськими ландшафтами, не спаплюженими стороннім барахлом. Терпіти не можу, коли первозданна природа засмічена промисловими виробами. От тільки клітки для виловлених тварин доведеться ставити на видному місці: якщо їх розмістити в густих заростях, це буде незручно для роботи. Саме тому я замовив дизайнерові спроектувати клітки таким чином, щоб вони виглядали не утвором людських рук, не штучними предметами, а частиною природи.

Повітря на Трігейі, як я вже згадував, майже не відрізняється від земного (на кілька відсотків більше кисню, на кілька відсотків менше азоту), а клімат на острові Муртазаєва тропічний за земними мірками. Тому скафандр там не потрібний. І не тільки в скафандрі, але й у будь-якому іншому одязі потреби не було. Одяг як захист від сонячного опромінення був зайвим, тому що цю планету від ультрафіолетових променів надійно захищає озоновий шар, товстіший і більш ретельно відфільтровуючий оті випромінювання, ніж озоновий шар Землі, тому сонячні промені на Трігейі не можуть стати причиною опіку, або тим більше, злоякісної пухлини на шкірі. Одяг як захист від кровосисних комах був зайвим, бо тамтешні аналоги земних комарів і гедзів, що ссали кров трігейських тварин, нас, землян, відверто ігнорували: схоже, їх відлякував наш запах. Ну й, зрозуміло, одяг як прикриття голизни від поглядів інших людей був зайвим, оскільки інших людей не було.

Отже, у носінні одягу не було жодної необхідності, тому, щоб сполучати корисне із

приємним – роботу із прийняттям повітряних, сонячних і водних ванн – я незабаром після прибуття скинув із себе все й став жити як Адам у раю: у чому мама народила (втім, Адама народила не мама). Єдиний сторонній предмет, що я залишив на своєму організмі, – це портативний наручний комп'ютер, ударостійкий і вологонепроникний, що виглядає як півсфера тілесного кольору, тому зі сторони він схожий на пухирець або бородавку на зап'ясті. За допомогою цього приборчика, крім усього іншого, я міг визначати своє місце розташування в просторі, завдяки чому не здатний заблукати; міг підтримувати зв'язок з Іллею, Добринею і Олешею – роботами-звірологами; міг визначати, які з тутешніх плодів є їстівними (при введенні в плід комп'ютерного датчика, прилад повідомляв про хімічний склад і смакові властивостях плода)...

На другий же день нашого перебування на Трігеї роботи зловили істоту, що нагадує хвостату мавпу або лемура, але вкриту не волоссям, а лускою, з великими вухами, схожими на крила летучої миші. Мій "пухирець" – комп'ютер, у пам'яті якого був докладний довідник з трігейської фауни й інша інформація про цю планету (тобто цей незамінний приборчик був, до всього іншого, так би мовити, наручною енциклопедією з трігеезнавства), – оглянувши лускатого бранця своїми об'єктивами – парюю крихітних "вічок-бусинок", не більшими ніж очі комах, – ідентифікував звіра як перетинчастовухого лускохвоста Лимарчука (*avreswebbed caudasquamea Lymarchuk*).

Першим ділом я за допомогою робота Іллі (імена роботів я написав маркером на їхніх пластикових "тулубах", інакше не зміг би розрізняти цих механічних близнюків; хоча практичної потреби в людських іменах не було – роботи мали особисті цифрові коди; я зробив це з, так би мовити, чисто емоційних міркувань) спорудив для лускохвоста зручну клітку. Знаючи, що лускохвости більшу частину часу проводять на деревах, клітку змонтували навколо зростаючого посередині галявини маленького деревця.

Утримування тварин у клітках – прадавній пережиток. Людство вже давно використовує для цих цілей як невидимі огорожі силові поля. Але обладнання, що створює силові поля, коштує значно дорожче примітивних архаїчних кліток, і обмеженість у коштах, необхідність заощаджувати на всьому, змусили мене вдатися до настільки застарілого способу утримання фауни в неволі.

Клітки, виготовлені на моє замовлення, були збірними; можна сказати, що це був нехитрий конструктор, з деталей якого склалися клітки різних розмірів і конфігурацій.

Зібравши житло для перетинчастовухого бранця, я не міг не похвалити подумки дизайнера, що спроектував цю конструкцію. Клітка прекрасно вписувалася в ландшафт і гармоніювала із природою. Навіть не вірилося, що вона створена людиною, а не виросла сама собою як дерево або корал. Цей людський добуток тішив мій погляд так само, як рослинність і водоспади.

Опинившись у клітці, лускохвіст шустро шугонув на дерево й завмер на гілці. Схожість цього лускатого симпатяги із земними мавпами вселила в мене впевненість, що він цілком придатний для циркових трюків.

Знаючи, що ці створення полюбляють ласувати плодами картопляного дерева, названого так за плоди, схожі на варену картоплю (знання я продовжував черпати зі своєї ерудованої "бородавки"), я дав завдання роботів Олеші розшукати й принести такі плоди. І незабаром простягав лускохвосту спілу "картоплину", бажаючи встановити із бранцем контакт. Звір наїжачився й позадкував. Може, ще не оправився від стресу, а може, просто не голодний. Я настромив цю "картоплину" на сучок дерева, інші висипав у годівницю. І, залишивши тварину, щоб вона звикала до нової "житлоплощі", пішов зі своїм вірним догом освіжитися, похлюпатися в кришталевій річечці...

Коли повернувся, лускатий симпатяга все так само похмуро сидів на гілці, але "картоплин" у годівниці було вже поменше. Ну й прекрасно!

На жаль, день проходив за днем, а мої спроби налагодити з перетинчастовухою істотою контакт залишалися безуспішними. Вона мене відверто ігнорувала. Їжу з моїх рук не брала, тільки з годівниці. Я трохи поморив його голодом, але й це не допомогло: навіть будучи голодним, він завзято відмовлявся від їжі, якщо їжа перебувала в моїй долоні. Коли я спробував його погладити, симпатяга злобливо цапнув мене зубками за палець, що цілком суперечило заснованим на спостереженнях твердженням біологів про повну відсутність у цих звірів агресивності й наявності добрودушності.

Тим часом протягом тижня Ілля, Добриня й Олеша зловили ще чотирьох тварин, що нагадують земних ссавців: рукокрилого трубконоса Сміта (*manusalas nasustube Smith*), схожого на гібрид кажана й мурахоїда; плоскодзьобого стрибуна Куроями (*rostrumplanus exiliens Kuroyama*), схожого на гібрид тушканчика й качкодзьоба; гребенчатозубого голкоспина Левіна (*pectinatimdentibus scapulaechedinated Levin*), схожого на гібрид кота та їжака; і гіллясторогого свинорила Папакакіса (*ramosamicon susnaribus Papakakis*), схожого на гібрид кабана й оленя.

Я змонтував клітки й для цих бранців, і зайнявся їхньою дресурою, а роботи поглибилися в джунглі в пошуку інших кандидатів у циркові артисти.

Мені було треба лише п'ять створінь, тому що зібраних цирком грошей вистачило, щоб купити ліцензію на вилов саме такої кількості трігейських тварин. Відповідні земні служби суворо стежили, щоб кількість виловлених на інших планетах тварин точно відповідала кількості, зазначеної в ліцензії. Кожний астроплав, космовоз або іншого типу корабель, що повернувся з інших планет, на орбіті Землі ретельно обшукувався за допомогою чуйних приладів, і якщо на борту виявлялася зайва інопланетна істота, то слідувала нещадна кара за браконьєрство й контрабанду: конфіскація всіх тварин плюс величезний штраф.

П'ять тварин уже перебували в клітках, але я дав завдання роботам продовжувати вилов, щоб мати вибір. Чим більше створень відловлять орендовані механічні звіролови, тим більше шансів вибрати п'ятірку дійсно талановитих, після чого менш талановиті й повністю бездарні будуть відпущені на волю.

Отже, поки роботи Ілля, Добриня й Олеша шустали в джунглях, вистежуючи

чергового звіра, я займався із уже виловленими, пережежуючи заняття з купаннями в ріці, іграми з Паломідом, сном і вкущанням плодів.

Серед тутешніх їстівних плодів деякі виявилися настільки смачними й багатими всіма необхідними для організму речовинами, що я б зовсім не доторкався до прихоплених із Землі консервів, якби не треба було годувати ними далматинця. Усі бранці, крім перетинчастовухого лускохвоста, швидко навчилися брати їжу з моїх рук і взагалі показали свою схильність до приручення. Незабаром я вже розучив із ними декілька нехитрих трюків: трубконіс за моєю командою пурхав крізь обруч, стрибун утримував на плоскому дзюбі м'ячика, голкоспин робив кілька кроків на задніх лапах, а свинорил за командою кланявся. Здатність до настільки швидкого навчання свідчила про наявність у цих тварин кмітливості.

А лускохвіст мене все більш і більш розчаровував. Він виявився зовсім некмітливим, що виражалось в нездатності до навчання. Цей симпатяга нічого не бажав робити, крім як їсти, спати й випорожнюватися. Він годинами нерухомо сидів на дереві, ігноруючи всі мої потуги зав'язати з ним спілкування, і спростовуючи своєю поведінкою повідомлення біологів про жвавість і товариськість цих тварин. На жаль, доводилося визнати, що інтуїція мене обдурила. Лускохвіст – істота примітивна, обділена розумом, для роботи в цирку абсолютно непридатна. Адже саме здатність до навчання, вміння пристосовуватися до обставин і комунікабельність є основними свідченнями наявності розуму. Серед земних тварин легше всього навчаються шимпанзе, дельфіни, слони й собаки, тому вони й уважаються найінтелектуальнішими, після людини, істотами.

Почавши на сімнадцятий день останню безуспішну спробу роботи з перетинчастовухим бранцем, я роздратовано прогарчав: "Ну до чого ж дурна тварюка!", і плюнув. У мене, як, напевно, у всякого дресирувальника, бували невдачі, але такий повний провал зі створінням, на яке я так розраховував, трапився вперше. Остаточно переконавшись, що користі від нього не буде, прийняв рішення цю безперспективну істоту відпустити.

Але тільки узявся за дверцята клітки, як почув лютий гавкіт Паломіда за моєю спиною. Різко обернувся глянути, що чотириноного земляка роз'ярило, і в ту ж мить, висловлюючись поетично, світло померкло в моїх очах і ґрунт пішов з-під ніг, лише дві невиразні змії встигнули відобразитися в гаснучій свідомості (про що, інтриги заради, я вже повідомив читачеві на початку цієї частини моїх мемуарів). Якби я встигнув здивуватися, то здивувався б, тому що знав, що ніяких змієподібних організмів на острові не водилося...

Прочунавшись, виявив себе лежачим на траві під кремезним деревом. Відчуття були як після доброї п'ятики: голова розколювалася, тіло було ватяним, рухи загальмованими. Крекчучи, підвівся на лікті й озирнувся. Я валявся на великій галявині, навколо якої усе так само стовбурчилися в небо трігейські дерева й усе так само пурхали трігейські аналоги земних метеликів і пташок. Усе так само похмуро сидів на гілці дерева (не того, під яким я лежав, іншого) перетинчастовухий лускохвіст.

Усе так само перебували неподалік і рукокрилий трубконіс, і плоскодзьобий стрибун, і гребенчатозубий голкоспин, і гіллясторогий свинорил, і мій вірний пес Паломід, що лежав, як і я, на траві. Але галявина була інша! Але дерево, на якому сидів лускохвіст, було інше! Але лускохвіст, трубконіс, стрибун, голкоспин, і свинорил перебували не в клітках; кліток взагалі не було! Але, крім перерахованих, на цій незнайомій галявині були й інші трігейські істоти, яких я раніше бачив тільки в зоопарках, на картинках і відео! Втім, одну тварину, що нагадувала слона, я ніколи ніде не бачив.

Приголомшений, я першим ділом довідався за комп'ютером, де перебуваю. Виявилося – в 13 кілометрах і 18 метрах на південь від того місця, де знепритомнів; уже не на острові Муртазаєва, а на півночі острова Флоки, що відділений від Муртазаєва дев'ятикілометровою протокою. Однак! Чорт, якби не протока, я б міг, якщо буде потреба, викликати на допомогу роботів. Але до плавання в океані вони не пристосовані, хоча й не бояться води (оренда роботів-амфібій коштувала дорожче, і я з міркувань економії вибрав сухопутних), і ані човна, ані іншого транспорту не мають.

Зв'язавшись за допомогою комп'ютера з Іллею, Добринею і Олешею, довідався, що вони зловили ще одного звіра – лопатохвостого латника Густавсона, схожого на помісь броненосця й бобра, повернулися на стоянку, де виявили зламані клітки, і не знають, що робити далі. Я, проконсультувавшись із комп'ютером, наказав їм спорудити клітку для латника, неодмінно з невеликим басейном, годувати звіра гілками вафельного дерева й чекати на моє повернення. Комп'ютерний хронометр свідчив, що із часу мого знепритомніння минуло більш чотирьох годин. На підтвердження цього сонце присмоктувалося до обрію.

Я підвівся на ноги, отряхнув листочки й палички, прилиплі до голого тіла, і свиснув Паломіду. Пес теж піднявся, але без звичайного ентузіазму, – мабуть, теж почувався зле, – і мляво побіг до мене. Але відразу відскочив, начебто його відпружинила невидима еластична перешкода. Він став тупцювати на місці й скиглити, немов до мене його щось не пускало. Здивований, я сам зробив кілька кроків до далматинця й раптом уперся в незриму стіну начебто спресованого повітря. Це нагадувало силове поле, яке в якості огорож використовується в наших зоопарках. Став переміщатися уздовж цієї невидимої стіни, своєю пружністю схожою на пористу гуму. І виявилося, що вона оточує мене у вигляді багатогранника або окружності із кремезним деревом у центрі. Згодом виміряв я діаметр цього "зачарованого кола" – 17 кроків. Потуги протиснутися крізь невидимий згусток виявилися марними: "зачароване коло" мене не випускало.

Не знаючи, що й думати про всі ці чудності, став робити єдине, що міг у такій ситуації: спостерігати за тим, що відбувалося навколо.

Спостерігаючи, дійшов висновку, що всі істоти на цій галявині обмежені "зачарованими колами". Усі, крім небаченої тварини, що нагадувала слона. Нагадувала в першу чергу наявністю хобота, і не одного, а цілих двох. Як і слон, цей звір переміщався на чотирьох кінцівках, тільки кінцівки ці були граціозніше слонячих тумб і скоріше скидалися на ноги коня. Тіло створення було покрито рідким чи то хутром, чи то пухом, крізь який просвічувала маслинова шкіра. Хвоста не було. Вуха були

невеликі, як в, знову таки, коня. Та й розміром воно було ближче до коня, ніж до слона. Велика голова замість носа була прикрашена двома хоботами, що робило цю істоту віддалено схожою на виродливого безголового кентавра з довгими змієподібними руками. Отож, на відміну від мене й інших істот, ув'язнених в "зачарованих колах", цей "кентавр" розгулював галявиною зовсім безперешкодно. От так само в наших зоопарках по-хазяйськи вільно розгулюють горобці.

Я, спрямувавши на "кентавра" комп'ютер-"бородавку", попросив приборчик ідентифікувати цю істоту. Оглянувши двохобота своїми малесенькими об'єктивами, ерудований "пухир" знизав плечима, у переносному, звичайно, смислі; тобто відповів, що науці це створення невідоме. Але відразу пригадав, що в щоденниках одного з перших дослідників Трігея, якогось Марка Ушета, опублікованих лише торік, є така фраза: "... мені здалося, начебто я побачив у заростях тварину із двома хоботами, але, напевно, це було дерево..."

Виходить, я став першовідкривачем невідомої біологам інопланетної істоти! А вважалось, що всі великі сухопутні тварини планети Трігей уже відомі. Треба буде придумати для нього назву. Щось на кшталт "безхвостий двохобот Цвяха".

Коли двохобот наблизився до мого "зачарованого кола", я розглянув цього звіра краще. Під двома очима, дуже схожими на людські, зі зморшкуватими повіками, ворушилися два хоботи, що являли собою дуже витягнутий ніс, котрий зрісся з верхньою губою, як у слона, тільки роздвоєний (очевидно, саме ці хоботи я прийняв за змії). Якщо в слона на хоботі є дві ніздрі й один "палець", то в цього двохобота на кожному з хоботів було по одній ніздрі й по три "пальці", причому "пальці" були дуже спритними щупальцями, що не уступали пальцям людини. Такими можна й нитку в голку всунути, і зібрати складний прилад... Ех, отаку б тварину – та у наш цирк!

Розглядаючи мене, двохобот підняв хоботи й роззявив пащу. Я очікував, що він прореве або протрубить, навіть помітив, як у глибині пащі затріпотіла чимала глотка, але звуку не було.

І отут я побачив ще трьох двохоботів. Вони наближалися з тієї сторони, де за мереживом дерев маячив великий, гладкий до блиску камінь, або округла скеля. У хоботах ця трійця тягла якісь предмети. Я відразу відзначив, що ці троє чимсь відрізняються від першого, а коли вони підійшли ближче, ойкнув. Якщо перший двохобот був явно живою істотою, то ці троє були його механічними двійниками, роботами!

Он воно що! Я опинився в полоні у слоноподібного брата за розумом, представника цивілізації, що створює роботів! Людство сотні років шукає в космосі розумне життя, а першим його знайшов я! Вірніше, воно – мене! Але як же дослідники, що вже не перший десяток років вивчають цю планету, могли, висловлюючись словами байкаря, "слона-то й не примітити"?! Якщо цивілізація двохоботів досягла такого рівня, що вони створюють настільки досконалих роботів, то на Трігеї повинні бути їхні міста, заводи, лабораторії... Але нічого подібного дослідники на цій планеті не виявили.

Тим часом двохоботи-роботи безперешкодно ввійшли в моє "зачароване коло" і, не

звертаючи на мене уваги, заходилися із принесених предметів збирати якісь конструкції. Просто любо-дорого було дивитися, як майстерно вони трудяться. Усього за пару хвилин змонтували. Виявилося – годівницю, поїлку, купальню (до яких трохи пізніше підвели шланг, що подавав воду з найближчого струмка) і будку. У мої "апартаменти" було поміщено й щось подібне до дека або піддона з піском. На цей пісок я незабаром справив природну нужду, через брак унітаза, після чого пісок був замінений чистим, і надалі я випорожнювався саме туди, і пісок регулярно замінювався.

Такі ж "зручності" слоноподібні роботи встановили й у "зачарованих колах" тварин, включно з Паломідом. Із чого я зробив висновок, що пухнатий "кентавр" – хазяїн роботів – сприймає мене не як брата за розумом, а як дикого звіра.

Мене ця обставина образила. Як! Мене! Гомо сапієнса! Людину розумну! Ставити урівень із якимись тваринами нерозумними!

Може, його ввела в оману моя голизна? Втім, він і сам не носить одягу. Або його омана щодо мене пов'язана з тим, що зовні я на нього не схожий. Може, він певен, що всяка розумна істота зобов'язана мати пару хоботів і чотири ноги. Ми ж, земляни, гомо сапієнси, розшукуючи в космосі братів за розумом, розраховували, що вони виявляться гуманоїдами, тобто схожими на нас не тільки інтелектом, але й зовнішністю. Тільки фантасти у своїх творах іноді зображували розумне життя, не схоже з нами: то у вигляді інтелектуальних гігантських комах, то у вигляді мислячого океану, то... Якби не двохоботні роботи й не силове поле "зачарованих кіл", то я б теж уважав пухнатого "кентавра" за дикого звіра.

Звичайно, я спробував переконати слоноподібного брата за розумом у тому, що я теж істота вищого порядку. Я кричав йому, мовляв, "ми з тобою брати за розумом, я теж представник розвитої цивілізації", сподіваючись, що моє вміння розмовляти, нехай і незрозумілою для нього мовою, розсіє його оману. Не розсіяло. Схоже, він взагалі не чув моїх криків. Напевно, він видає й сприймає тільки інфразвуки, і мій голос був для нього ультразвуком, який його вуха не уловлювали, як наші вуха не сприймають лементи кажанів; напевно, з його погляду, я лише мовчачи ворухив ротом. Втім, якби навіть чув... Уміння живої істоти видавати звуки люди не вважають ознакою розуму. Ми ж не вважаємо горобця братом за розумом через те що він уміє цвірінчати, а коника – тому, що він уміє скрекотати.

Тоді я спробував висловлюватися жестами. Але всі мої рухи тіла, ворухіння кінцівками й гримаси навіть мені самому здалися непереконливими. Тварини теж роблять складні рухи й навіть цілі ритуали, але ми пояснюємо їх не проявом розуму, а проявом інстинктів.

От якби в мене під рукою були роботи або інші предмети нашої цивілізації... А спробуй довести, що ти істота розумна, коли ти голий і під рукою нічого немає. Тільки комп'ютер, що виглядає бородавкою на зап'ястя. Але бородавка на кінцівці живої істоти не є свідченням її розумності.

Я згадав, що у фантастичних творах земляни встановлювали контакти із представниками високорозвинених позаземних цивілізацій, надаючи їм наукові схеми,

креслення, графіки з області математики, хімії, фізики, зрозумілі високорозвиненим з будь-якого куточка Всесвіту. Якби начертати таку схему... На жаль, я не міг скористатися цим методом. У школі в мене з цих предметів були непогані оцінки, але за роки роботи в цирку я все забув – дресировальникам точні науки як би ні до чого. І взагалі, такі схеми зрозумілі вченим, але далеко не всі представники цивілізацій є такими. Покажи такі схеми людям на Землі, і багато, може навіть більшість, не зрозуміє що там до чого. Не факт, що цей конкретний двохобот є саме вченим – математиком, фізиком або, скажімо, астрономом.

Зате я можу просто щось намалювати. Не будучи професійним художником, я малюю відносно непогано – це моє хобі. Тварини ж малювати не вміють. Це притаманно тільки розумним. Я маю на увазі, звичайно, винятково реалістичне мистецтво, тому що абстрактну картину може намалювати і слон, і мавпа, і дельфін... Навіть жаба, намазана фарбою, поскакає по полотну – от вам і "шедевр" абстракціонізму.

Намалюю реалістичний портрет пухнатою двохобота, і він відразу зрозуміє, що я не тварина, а брат за розумом. Але чим і на чому? Спочатку я намагався видряпати зображення на стінці будки камінчиком, виколупаним із ґрунту. На жаль, пластик будки виявився занадто міцним, а камінчик – навпаки: розкришився, не залишивши подряпин. Спроба наносити на ту ж поверхню зелений сік трави теж не дала успіху – пластик був вологовідштовхувальний. Тоді я став наносити трав'яний сік на кору кремезного дерева. Кора була занадто рельєфною, а сік занадто блідим, тому "живопис" виходив дуже нечітким. Коли по закінченню роботи я відійшов від дерева й глянув на цей "шедевр" зі сторони, то із прикрістю зрозумів, що ця невиразна мазанина, котра виглядає просто вологою плямою на корі, ніяк не може бути доказом моєї цивілізованості.

Нарешті, я намагався добути вогонь первісним способом, тертям палички об деревину. Тварини ж вогню не добувають, а деревина – єдине, що є в мене під рукою. Але скільки я не вертів між долонями паличку, упираючи її у відірваний від дерева шматочок кори, ані вогню, ані іскорки, ані димку не виникло. Чи то деревина була недостатньо суха, чи то я робив щось не так. Мене ж цим первісним штукам ніхто не вчив. Єдине, що я добув, намагаючись добути вогонь, це пухирі на долонях.

Отже, усі мої спроби показати, що я істота розумна, виявилися безуспішними, і це мене, людину емоційну, роздратовало. Я метався "зачарованим колом", копаючи ногою будку й дерево, і супроводжуючи ці копання нецензурним монологом... Після цього боса нога боліла, і я кульгав.

Потім, стомлений люттю, похмуро сидів, через брак стільця або інших меблів, на нижній горизонтальній гілці кремезного дерева.

Занурений у свої переживання на дереві, я не дуже-то звертав увагу на двохоботного робота, що копошився в моєму "зачарованому колі", а коли звернув – робот закінчив метушню й вийшов.

Спустився з дерева глянути, який ще сюрприз для мене приготовлений.

Виявилося, слоноподібний механізм приніс мені плоди різних тутешніх рослин,

тушки дрібних тварин і шматки сирого м'яса великих, усяких хробаків і комашок, сніп сіна...

Очевидно, мені пропонувалося вибрати їжу. Я був голодний, тому з апетитом злопав смачні плоди вафельного дерева, схожі на вафельні стаканчики, через що дереву була дана така назва; картопляного дерева, майже без смаку, але багаті білком і вітамінами; ватяного дерева, смаком схожі на волоський горіх, а видом – на ватяний кокон; та інші, якими ласував на острові Муртазаєва. Не з'їдені мною продукти були роботом прибрані, і надалі в мою годівницю клали тільки обрані мною плоди.

Моєму псові теж був запропонований різноманітний асортимент; Паломід вибрав свіже м'ясо. Іншим істотам, ув'язненим в "зачарованих колах", як я помітив, у годівниці були покладені цілком конкретні продукти: "кентаври" знали, чим їх годувати.

Тим часом сонце пірнуло під обрій, і прийшла ніч. Я забрався в будку, підлога якої виявився пружною, нетвердою, придатною слугувати ложем, і, зрештою, заснув. Тим більше – зовні зашурхотів дощ, що вміє заколисувати.

У наступні дні мого перебування в неволі, в "зачарованому колі", я зрозумів, що двохоботний інопланетянин є, так би мовити, моїм колегою – дресирувальником.

Так, він дресирував тварин!

І треба віддати йому належне – робив це талановито! Його майстерність дресури не поступалася моїй! Незабаром тварини брали їжу з його хоботів і помалу-помалу починали "танцювати під його дудку". Навіть мій вірний Паломід, який спочатку гавкав на загарбника, через п'ять днів уже виляв перед ним хвостом, брав із щупалець "кентавра" м'ясо й стрибав перед ним на задніх лапках. Друг людини називається! За шматок м'яса так плазувати й принижуватися! Що значить – тварина. Ніякої самоповаги, гордості, почуття власної гідності.

Продовжуючи й мене вважати такою ж твариною, двохобот норувив і мене змусити танцювати під його дудку, але я, звичайно, не принизився до того, щоб плазувати перед загарбником. Мене бісили його спроби мене дресирувати. Дресирувати мене – знаменитого дресирувальника Трістана Цвяха! Ну й нахабність! Ні, колего, з нами – гомо сапієнсами – такі штуки не пройдуть! Ми не звірятка. Ми не раби – раби не ми. Спілкуватися на волі як рівний з рівним – прошу, із превеликим задоволенням, але бути слухняним рабом або дресированою твариною – зась! Дулю тобі! Коротше, я став ігнорувати його наміри, саботувати всяку роботу, яку він мені нав'язував. Я оголосив страйк і часткове голодування в знак протесту проти утримування мене в неволі. Часткову, оскільки брав їжу тільки з годівниці й навідріз не брав із щупалець слоноподібного дресирувальника, навіть після того, як він два дні морив мене голодом.

Одного разу, увійшовши в моє "зачароване коло", цей узурпатор безцеремонно простягнув до мене правий хобот, начебто збираючись погладити по голові. Я, розлютований такою нахабністю загарбника, такою панською розв'язністю, вкусив його за один із трьох "пальців", м'який як язик: ніякої іншої зброї самозахисту, крім зубів, у мене ж не було. "Кентавр" відсмикнув правий хобот і відіпхнув мене лівим, так що я,

вдарившись об дерево, забив плече. Після чого він, спересердя розмахуючи хоботами, вийшов.

Плеche боліло, але зате я показав йому, що не дозволю робити із собою безкарно все, що йому заманеться! Мабуть, наступного разу побоїться простягати до мене свої шмаркаті кінцівки! Бач, рабовласник вишукався! Мало того, що тримає в неволі, так ще й тягне свої погані щупальці!

Дні проходили за днями. Я непохитно ігнорував усі спроби загарбника наді мною панувати, і ці спроби були усе більш рідкими й менш тривалими. "Кентавр" більше часу приділяв іншим істотам, які дозволяли приборкувати себе. Особливо великих успіхів двохоботний приборкувач домогся з Паломідом, що не дивно, бо ж пес уже був вимуштруваний мною. А от з перетинчастовухим лускохвостом Лимарчука "кентавр", як і я, не зміг нічого добитися: звірок не піддавався дресируванню. Я навіть заповідав за це лускатого симпатягу. Навіть подумав: а може, він і не так вже дурний.

Перебуваючи в неволі, я продовжував через комп'ютер підтримувати зв'язок з Іллею, Добринею і Олешею – людиноподібними роботами, що залишилися на острові Муртазаєва. Не втрачаючи надії вибратися з полону, повернутися на стоянку й довести до кінця почате, наказав механічній трійці продовжувати вилов тварин. Вони відловлювали звірток, споруджували для них клітки, заготовлювали корм... Мало того, за моїм наказом і під моїм чуйним керівництвом роботи почали дресувати виловлених звірток. Звичайно, це виходило в них невміло й незграбно, але, як говориться, на безриб'я й рак риба, або, перефразовуючи, на безлюддя й робот дресувальник.

Коли мої роботи повідомили, що зловили ще одного перетинчастовухого лускохвоста Лимарчука, я наказав їм його відпустити.

Через двадцять два дні після того як я потрапив у полон до чотириноного дресувальника, у блакитному небі з'явилася темна крапка, яка, поступово збільшуючись, перетворилася на літальний апарат.

Спочатку я вирішив, що це повернувся за мною човник з "Харкова". Але човник повинен був прилетіти не раніше, чим через три тижні, та й виглядала ця машина інакше. Тоді я подумав, що це апарат однієї з тих, що перебувають на Трігеї, земних експедицій, і заходився стрибати й розмахувати руками, щоб мене помітили.

Ні, цей апарат, досить схожий на земні, виявився машиною двохоботів. Опустившись на край галявини, точніше – зависнувши у напівметрі над ґрунтом і загородивши від мого погляду спорудження, яке я спочатку прийняв за великий камінь або скелю, апарат роззявив вхід і вивалив трап. Усередині я розгледів пару слоноподібних створінь, але не пухнатих, а вкритих оболонками, начебто одягненими в комбінезони. Втім, і пухнатий дресувальник, що зник на час із мого поля зору, виявився обряджений у якусь текстильну оболонку. Виходить, двохоботи носять одяг, а тут дресувальник розгулював голим, як і я, приймаючи повітряні й сонячні ванни!

Слоноподібні роботи заметушилися, збираючи манатки й переміщаючи їх в апарат. Один з роботів швидко розібрав мої годівницю, поїлку, купальню й будку, а також повисмикував із ґрунту вздовж окружності мого "зачарованого кола" непомічені мною в траві кілочки, і перетаскав усе це в літаючу машину. Кілочки, як я зміркував, і створювали силове поле. Наше, земне встаткування для створення аналогічних огорож, як відомо, виглядає інакше.

Коротше кажучи, двоохотні механізми здійснили ретельне прибирання галявини і її околиць. Дресировані тварини, включно з Паломідом, дотримуючись наказів чотириноного дресирувальника, виражені жестами, увійшли, уповзли, заплигнули, впурхнули в літальний апарат. Туди ж завантажилися й роботи. Останнім у цей невеликий літаючий "Ноев ковчег" перемістився двоохотний приборкувач. Зовні, на галявині залишилися лише я та перетинчастовухий лускохвіст. Трап втягся, вхід закрився, апарат злетів, став набирати висоту й швидкість, у блакитному небі перетворився на темну крапку, яка, зменшуючись, незабаром зовсім зникла.

Я, ошелешений таким поворотом подій, озирнувся. Навколо красувалася лише первозданна природа, ніякого великого "каменю" за деревами вже не було. Єдине, що нагадувало про присутність отут слоноподібного інопланетянина і його механічних двійників – це притоптана ними трава, але вона знову розпушиться, і слідів не залишиться.

Схоже, цей двоохот зовсім не абориген Трігея, як я думав, а такий же тимчасовий гість на цій планеті, як і я. Схоже, він теж прилетів сюди, щоб вибрати трігейських тварин, придатних для роботи в цирку, щоб потім виступати з ними на своїй, невідомій землянам планеті. Слава Богу, що я не став танцювати під його дудку, інакше б він і мене потяг у невідому космічну далечінь, і прощай Земля навіки. Мій саботаж мене врятував. А бідолаху Паломіда ми вже напевно ніколи більше не побачимо. Уявляю, як дочка засмутиться.

Перетинчастовухий лускохвіст спустився з деревця й безперешкодно вийшов з колишнього "зачарованого кола". Не поспішаючи рушив на північ і зник у заростях ватяних дерев. А я, перш ніж покинути це місце, заходився обнишпорювати галявину і її околиці, сподіваючись відшукати який-небудь артефакт, що підтверджує існування братів за розумом. Адже якщо я на Землі заявлю, що зустрічався з розумним інопланетянином, представником позаземної цивілізації, не надавши жодних матеріальних доказів, то придбаю репутацію барона Мюнггаузена, стану об'єктом глузувань, як це вже бувало з тими, хто робив подібні бездоказові заяви. Зображення двоохота і його роботів зафіксувалися в пам'яті мого наручного комп'ютера, але ніякі зображення не можуть служити свідченнями реального існування того, що там зображено; адже неможливо довести, що зображення не є віртуальною реальністю, створеною самим комп'ютером.

На жаль, ретельні пошуки нічого не дали. Двоохотні роботи скрупульозно прибрали цю територію, не залишивши мені навіть дрібного сміття, тобто хоч яких артефактів. Ані тобі інопланетного цвяшка, образно висловлюючись, ані тобі

інопланетної шпильки. А раз немає доказів, думав я, доведеться, мабуть, помовкувати про найбільше відкриття. Ну, близьким, що вірять мені на слово, я, звичайно, повідомлю. Але від широкої земної громадськості доведеться, схоже, приховувати правду, щоб не уславитися брехуном.

Дещо засмучений цією обставиною, але більш обрадований знаходженням на волі, я, орієнтуючись за комп'ютерним компасом, поплентався на північ, убік острова Муртазаєва. Усього через півгодини був уже на березі протоки, за якою розкинулася твердинь, де на мене чекали мої роботи-звіролови й виловлені ними, замість викрадених двохоботом, кандидати в циркові артисти.

Ані сокири, ані пилки, ані інших інструментів у мене не було, і я не міг спорудити човен або пліт з дерев. Зате на роз'юшених берегах струмка, що впадає в протоку, шелестіли густі зарості очерету, і я, згадавши, що в стародавності люди борознили моря й океани на очеретяних плотах, прийнявся споруджувати плотик, висмикуючи пустотілий, як поплавець, очерет з коріннями з болотистого ґрунту. Дев'ять кілометрів, що відокремлюють острів Флоки від острова Муртазаєва, – відстань невелика, досвідчений плавець запросто проплив би таку дистанцію в теплій воді. Але я, по-перше, не був досвідченим плавцем; а по-друге, людина, що борсається на поверхні, могла привабити великих морських хижаків, у той час як дрейфуючий поверхнею очерет для хижаків не становить інтересу. Коротше кажучи, через чотири години я вже плив на купі зв'язаних тонкими ліанами очеретяних снопів, гребучи замість весла кроною зламаного деревця. Океани борознити на такому кволому плавзасобі не можна, але на дев'ять кілометрів його мало вистачити, тим більше що над протокою панував штиль.

Загрібаючи океанський розсіл своїм пухнатим веслом, я міркував.

Двохоботний дресирувальник відбракував мене через те, що я не став танцювати під його дудку, очевидно, порахувавши мене істотою дурною і примітивною, так само, як я відбракував перетинчастовухого лускохвоста, думав я. Але я-от ігнорував інопланетного приборкувача не тому, що не маю розуму, а тому, що маю почуття власної гідності. Я читав, що колись людей, які, володіючи почуттям власної гідності, відмовлялися холопствувати перед представниками влади, проголошували безумцями й відправляли в лікарні для божевільних. Це що ж, ми вважаємо собак, дельфінів і шимпанзе найрозумнішими із земних істот тому, що в них немає почуття власної гідності, і вони охоче плазують перед нами, наче холопи танцюють під нашу дудку? Виходить, критерієм розумності ми вважаємо відсутність почуття власної гідності, уміння й здатність холопствувати й плазувати? А наявність почуття власної гідності, нездатність або небажання холопствувати й плазувати – це для нас критерій нерозумності? Напрошується припущення, що на Землі можуть бути істоти розумніші, навіть майже брати за розумом, але, маючи почуття власної гідності, вони нас ігнорують, і тому ми їх у гріш не ставимо, уважаючи дурними, примітивними тваринами. Може, розумні істоти, яких ми вважаємо нерозумними звірюками, нехтують нами за маніакальне прагнення панувати над природою, наносячи їй непоправну

шкоду; за ідіотичне прагнення до самознищення у війнах, таборах смерті, терористичних актах... Може, вони гидують контактувати з настільки нерозумними й недобрих істотами, як ми, люди, гомо сапієнси. Може, вони вважають людство не вищим досягненням еволюції, а злжксною пухлиною біосфери.

(Коли я згодом, уже вертаючись на Землю на космовозі "Харків", поділився своїми міркуваннями з юнгою Аскольдом, цей начитаний юнак відповів мені цитатою. Він прочитав напам'ять рядки німецького письменника-романтика Ернста Теодора Амадея Гофмана; рядки, написані на початку дев'ятнадцятого століття нібито від лица тварини (або, коли мова про тварину, правильніше казати не "від лица", а "від морди"?): "Невже вміння ходити прямо, на двох ногах, – таке велике досягнення, що плем'я, яке зветься людьми, привласнило собі право панувати над нами всіма, хто ходить на чотирьох, набагато краще нього втримуючи рівновагу? Але я знаю, вони, люди, найбільше пишаються тим, що нібито сидить у них у голові й що вони кличуть розумом. Я погано уявляю собі, що це таке, але одне знаю напевно: якщо розум – лише здатність свідомо діяти й не робити дурниць, то я не поміняюся з жодною людиною".)

Коротше кажучи, віддаючись такому філософствуванню з нальотом мізантропії, без відриву від веслування деревцем, я, не поспішаючи, за чотири з невеликим години, переплив на вутлому плоту протоку й причалив до острова Муртазаєва, де, повернувшись на стоянку, продовжу дресирування вилонених роботами – Іллею, Добринею і Олешею – і ними ж уже дещо вимуштруваних тварин, вибираючи найталановитіших і очікуючи повернення за мною човника з космовоза.

Коли до берега залишалося всього якихось дві сотні метрів, я помітив, що паралельно мені від острова Флоки до острова Муртазаєва водою переміщається якась крапка. Напружив зір, намагаючись її розглянути.

Начебто, це був маленький плотик.

Начебто, на ньому плила невелика істота, гребучи маленьким веслом або просто кінцівкою.

Начебто, істота була схожа на мавпочку або лемура.

А може, мені це тільки привиділося.

Так завершується фрагмент мемуарів дресувальника Трістана Цвяха, схожий на притчу, закримовану під науково-фантастичне оповідання.

Але перш ніж ти, безцінний читачу, закінчиш читання, пропоную переміститися в ще більш видалену від Землі частину галактики – на планету, де має місце цивілізація двохоботів; переміститися не за допомогою транспорту, а за допомогою уяви. Двохоботи називають рідну планету Аммиихх (їхня фонетика дуже відрізняється від людської, тому згадувані тут тамтешні імена і назви мало схожі на те, як вони звучать у дійсності, тим більше що людське вухо взагалі не здатне сприймати мовлення цього народу), тому назвемо їх аммииххіянами. Люди ж цю планету ніяк не називають, тому що не підозрюють про її існування.

Аммииххіянин на ймення Ххууммех, що працює директором одного з

аммиххіяньських цирків, перебуваючи на конференції циркових керівників, одержав повідомлення про повернення з космічного відрядження дресирувальника Хаххаауха. Півроку тому цей дресирувальник відправився з узятими напрокат роботами-звіроловами на загублену в галактиці планету Уаеххех, відкриту аммиххіяньськими космічними мандрівниками півтора десятка років тому. Мета відрядження – відловити на цій планеті екзотичних тварин і вибрати з них таких, які придатні для циркової роботи. Хоч аммиххіяни вже виявили в галактиці вісім планет, на яких було життя (братів за розумом там не виявилося), хоч тварини із цих планет вивчалися аммиххіяньськими вченими, хоч такі тварини вже жили в аммиххіяньських зоопарках, у жодному з аммиххіяньських цирків дресированих інопланетних істот дотепер не було. Поява на цирковій арені інопланетян повинне було стати сенсацією й принести цирку вагомі прибутки. Тому директор цирку, довідавшись, що дресирувальник повернувся, і не один, а із групою уаеххехіанських тварин, зрадів. Він ледь дочекався закінчення конференції, щоб поспішити в рідний цирк.

У цирку дресирувальник, демонструючи директорові відібраних на Уаеххеху кандидатів у циркові артисти, повідав подробиці експедиції. Зокрема, жестикулюючи хоботами, повідомив:

– На острові, що розташований поруч із тим, де я розбив стоянку, роботи зловили сімох тварин. Причому п'ятеро з них перебували в клітках, на кшталт тих, які плете зі своєї товстої твердіючої павутини гігантський десятиногий трупод із планети Хххеммх. Не знаю, яка уаеххехіанська тварина плете аналогічні ловчі клітки: у комп'ютерному довіднику такої інформації не виявилося. Інформація про п'ять істот, що потрапили в ці клітки, у комп'ютері була, а от ще двох тварин, які перебували там поза клітками і яких роботи доправили знерухомленими з того острова, комп'ютер не зміг ідентифікувати, тому я сам придумав для них назви. Одного з них я назвав краплистим розумником, за його легку здатність до навчання, за вміння пристосовуватися до обставин і за комунікабельність. От він. – Говорячи це, Хаххааух увійшов у вольєр білого в чорну цяточку створіння, у якому читач упізнавав би пса породи далматинський дог. Пес завиляв хвостом і застрибав на задніх лапах перед приборкувачем, а той ласкаво погладив пса хоботами. – А іншу тварину, про яку немає інформації в комп'ютері, я назвав вертикальноходячим голотілом, за те, що вона постійно ходить на задніх кінцівках і її тіло майже повністю голе, лише частина голови й низ живота покриті хутром. От вона...

Дресирувальник узяв з кишені правим хоботом пульт стереоскопічного візора й, витягнувши вперед хобот, натиснув м'яким щупальцем клавішу. Перед директором цирку виникло об'ємне кольорове зображення істоти, у якій читач упізнавав би оголеного землянина-людину чоловічої статі, у натуральну величину. Гомо сапієнс похмуро сидів на гілці кремезного дерева.

– Взагалі, серед тварин, виловлених роботами на островах того архіпелагу, лише двоє виявилися абсолютно дурними, примітивними, що не піддаються навчанню й

тому непридатні для циркової роботи: от цей вертикальноходячий голотіл і тварина, яку біологи назвали лускохвостим перетинчастовухом Ммуххоеха. Вона була роботами витягнута із клітки, про які я говорив. От ця тварина...

Дресировальник знову нажав на клавішу пульта стереовізора, і виникло зображення істоти, схожої на покриту лускою мавпочку, з вухами, що нагадують крила кажана. Воно так само похмуро, як і людина, сиділа на гілці деревця.

– Мабуть, природа створила вертикальноходячого голотіла й лускохвостого перетинчастовуха тільки для того, щоб жерти, спати, випорожнюватися, ну й розмножуватися, звичайно, і ні на що інше ці примітивні тварини не здатні, – продовжував чотириногий дресировальник. – А шкода. Зовні тварини цікаві. Я розраховував, що з них вийде толк, коли побачив, що щупальця на їхніх передніх кінцівках такі ж спритні, як наші, – Хаххааух демонстративно поворухнув щупальцями лівого хобота. – Яка оманна буває зовнішність. Довелося цих двох безмозких тварин відпустити. Зате решта піддавалися навчанню. Особливо – краплистий розумник. Навдивовижу мізковитий звір! Він так швидко розуміє, що від нього треба, і з таким ентузіазмом виконує команди, що працювати з ним – одне задоволення. Краплистий розумник набагато розумніший за вертикальноходячого голотіла й лускохвостого перетинчастовуха разом узятих. Він стане зіркою нашого цирку, цвяхом програми!

І дресировальник Хаххааух знову заходився ласкаво гладити хоботами пса. При цьому випадково натиснув щупальцем клавішу пульта, який продовжував тримати правим хоботом, і поруч із вольєром знову виникло зображення похмуро сидячого на гілці гомо сапієнса. Перш ніж відключити пульт, двохоботний дресировальник зирнув на людину й розчаровано прогарчав:

– Ну до чого ж дурна тварюка!

Вересень 2003 р.

Помста Оскола

Апокриф

И придоста къ горамъ киевськимъ, и увидѣ Олгъ, яко Осколдъ и Диръ княжита... И убиша Аскольда и Дира... И сѣде Олегъ, княжа в Киевѣ, и рече Олегъ: "Се буди мати городом русскимъ".

...

И приѣха на мѣсто, идеже бяху лежаще кости его голы и лобъ голъ... И вѣступи ногою на лобъ, и выникнуци змѣя и уклону и в ногу...

"Повѣсть временныхъ лѣтъ".

В один із днів осіннього місяця вересня, який видався в тому році – 6420-ому від створення світу – по-літньому спекотним, князь київський Олег повернувся з

полювання до Києва разом із вірним Свенелдом і молодим Містишею. Зійшовши зі свого сірого в яблуках жеребця на кличку Кмет і, передавши коня кульгавому Олександеру, старійшині конюхів, князь раптом згадав руду, як білка, кобилу Мись, на якій їздив ще до походу на греків. І спитав Олександера:

- А як там моя кобилка поживає, моя Мись?
- Здохла твоя Мись, княже, - зітхнув конюх.
- Здохла?!
- Ще п'ять років тому, коли ти був у Візантії.
- Що ж ти дотепер не говорив?!
- А ти ж і не запитував.
- Здохла, - повторив Олег і раптом розреготався.

Містиша Свенелдич, син воєводи, отрок рослий і вайлуватий, увесь у батька, здивовано витріщив очі: дивно, князя розвеселила смерть улюбленого коня!

- Я ж ще за чотири роки до походу на Константинополь запитав Доку: від чого я вму, - став пояснювати свою несподівану реакцію Олег, - і Дока провістив, що я прийму смерть, мовляв, від неї, від Мисі. Ну, я подумав: а дійсно, кобила гаряча, з норовом. От вона мене скине, і я зверну собі шию. Або брикне копитом у скроню... Я й наказав от йому, Олександеру, щоб конюхи пасли її подалі від Києва, а сам з тих пір більш до неї не підходив і навіть не бачив. І от тепер - Мись дохла, а я - от він - живий! Посоромив кудесника: уник його пророцтва, ха-ха-ха...

Воєвода київський Свенелд, борода якого - лисячого кольору - по краях уже ледь засріблилася сивиною, теж посміхнувся, потираючи товстим грубим пальцем шрам на обличчі: виходить, все-таки можна уникнути навіть тих неприємностей, які напрозорочив кудесник Дока!

- Її кістяк лежить у Кирпичівом яру, - додав Олександр і повів Кмета до стайні, волочачи ліву ногу й загрибаючи носком пил...

Після цього став докучати князеві київському Олегу внутрішній голос: їдь та їдь, мовляв, до останків Мисі. Та що я, кінських костей не бачив, чи що, теж мені дивовижа, ще час витрачати на дохлятину, відмахувався від внутрішнього голосу владар Києва. А внутрішній голос своє нудить: поїдь у Кирпичів яр, поїдь у Кирпичів яр... Та з'їжджу, насправді, чого вже там, Кирпичів яр не так вже й далеко. А зворотною дорогою зроблю невеликий гак: навідаюсь до старого бортника Гуда, поласую гречаним медом у стільнику... Наказав осідлати Кмета й, не повідомивши нікому мету поїздки, поскакав з Києва до Кирпичівого яру, названому так на честь Кирпича - слов'янського божества - намісника мохів і трав...

Хоча й сонце з безхмарного неба сіяло яскраво, життєрадісно; і метелики, бабки й пташки пурхали весело; і дерева, кущі й трави радували очі життєстверджуючою зеленню; одним словом, хоча природа була джерелом оптимізму і радості буття, на душі в Олега по виїзді зі стольного града чомусь зробилося тривожно й хмуро. Але вроджена впертість і наполегливість утримали його від того, щоб, відмовившись від наміченого під впливом смутного настрою, повернути назад. Вирішено - у Кирпичів яр,

значить – у Кирпичів яр; і плювати на настрої...

А на півшляху нахлинув на нього раптом, ні з того ні із сього, спогад про перші хвилини його перебування в Києві. Про діяння тридцятирічної давнини. Заметалися перед внутрішнім взором, як живі, образи тих переломних митей... І, поринувши у спомин, князь спрямовував жеребця до наміченої мети майже машинально...

Тоді, тридцять років тому, весняний місяць травень видався в Країні Полян політньому спекотним. Яскраве світило із гладі блакитного верхнього океану щедро гріло земну твердінь. Грунт, просочений рясно поталою водою (зима була дуже сніжною), вистрілила пишною зеленню. Усюди пурхали метелики й пташки. Серця й очі раділи веселому буйству природи.

От в один із тих славних травневих днів і прибув до Києва – столиці русів-полян – вісник із Новгороду – столиці Країни Словен. Кошлатобровий такий мужичок зі слизькими вічками. Прибув, припливши в човні Дніпром, і повідомив київським правителям, що, мовляв, сюди, у Київ, із дружнім візитом, пропозицією про співробітництво й багатими дарунками, прямує Дніпром же на лодіях новгородська делегація на чолі з молодим новгородським конунгом. І прибуде якщо не завтра, то післязавтра...

І дійсно, через день із півночі наблизилася до Києва ціла флотилія...

На берег Дніпра, що виблискував під сонцем як розгонистий розсип алмазів, зустрічати новгородських гостей спустилися обидва правителі київські. Один – дещо дебелий, ставний плішивий Оскол, другий – худий, в'юнкий, смаглявий кучерявий брюнет Дір (шостий десяток, а ні сивого волосся, ані лисини). А з ними – численні родичі: жони, діти, онуки, брати, сестри, племінники... Настасія, внучата племінниця Діра, руде веснянкувате дівчисько семи років, навіть прихопила із собою на зустріч північних гостей улюблене домашнє звірятко, мавпочку Матоху, подарунок заморських мандрівників, що припливали до Києва позаторік, але не з півночі, як ці, а з півдня.

Праворуч від багатолюдних князівських сімейств рівними рядами вишукувалася князівська дружина у святковому облаченні, а віддалік на схилі безформною масою з'юрилися простолюдці – цікаві роззяви.

Князь Оскол, із краплями поту на безволосому черепі, з-під долоні (світило сліпить очі) спостерігає наближення суден, що ворущать веслами, наче комахи-водомірки ніжками. Борти лодій зовні прикрашають бойові щити, схожі на великі розплющені коренеплоди. Оглядається на родичів і мимоволі сміється – дуже вже комічні скомороські кривляння мартишки на шкіряному повідці.

З лодії, що приплила на чолі флоту, на брусований причал перекидається збитий із соснових дощок трап. По ньому хвацько збігає на київський берег молодий варяг, невисокий кремезний прищавий блондин, двадцятичотирилітній ясноокий швед. За ним вервечкою сходять інтернаціональний загін новгородських кметів – добірних витязів, новгородська гвардія. Молодий варяг із гордою поставою й владним поглядом – це і є конунг Халгі, що очолив Новгород три роки тому, після смерті конунга Рьорика. Бідний Рьорик...

Відзначивши, що всі його кмети вже на березі, Халгі рішуче прямує до виступаючих назустріч Оскола й Діра, князів київських, побратимів-співправителів. За владарем новгородським, як тінь, слідує молодий богатир Свенелд, огрядний рудий гігант зі шрамом на лиці – від перенісся до вилиці; уже призначений на посаду воєводи, хоча йому від роду тільки неповні двадцять років. Втім, сам Халгі був навіть трохи молодше, коли конунг Рьорик зробив його новгородським же воєводою. Цілеспрямовані активні люди без комплексів і сантиментів напрочуд швидко роблять кар'єру.

Сумно кричить на дубі птах. Несподівана хмаринка, непомітно з'явившись на чистому небі, прикриває сонце, накидаючи на Київ легкі сутінки. Зривається вітер, навдивовижу прохолодний серед такої спеки; по Дніпрі ворухнуться хвилі; шумить дуб.

Вони зупинилися обличчям до обличчя – молодий, жвавий, рішучий, рвучкий кошлатий Халгі й досвідчений, неквапливий облісений п'ятдесятьсорокрічний Оскол, що багато бачив, багато пережив, й багато міркував. Ясноокий швед дивиться на князя київського гордовито й холодно, начебто не гість, а суворий володар. Це трохи жолобить Оскола, але він тепло й м'яко, як і належить гостинному християнинові, виголошує:

– Вітаємо тебе, дорогий гостю, у місті Кия!

Душа князя ще не усвідомила, що сталося, а його простромлене металом тіло вже повалилося на коліна. "Дорогий гість", висмикнувши з жертви закривавленого клинка, дивиться на поверженого із глузуванням і презирством, смакуючи його агонію.

Оскол прийняв хрещення й став християнином ще двадцять два роки тому, відразу після походу на Константинополь. І деякі земляки послідували його прикладу, але Дір, вірний побратим, волів молитися колишнім богам, що, втім, не заважало їхній дружбі. Однак Оскол не примушував киян хреститися (як це зробить один з його правнуків, Володимир), уважаючи вибір віри справою добровільною. Але зараз, в останню мить свого життя, він раптом звернувся не до християнського Ісуса, що вчив вибачати ворогів і підставляти під удар щоку, а до слов'янського Сварога, творця Всесвіту, прадавнього заступника Русі. Вгасаючи, Оскол зрозумів, що його вбили, і, харкнувши кров'ю, хрипить:

– Великий Свароже, дай мені...

Халгі не дає йому домовити: наносить заточеним металом другий удар, остаточний.

Свенелд між тим не гаяв часу і блискавично зрубав бойовою сокирою князя Діра, як дроворуб деревце.

У ту же мить дружинники київські, обурені підступництвом прибульців-душогубів, висмикнули з піхов зброю. Але скористатися нею не встигнули – у їхні тіла зі свистом устромилися летучі гостроносі пруті: у ладях піднялися сховані до того лучники.

Кмети конунга Халгі з агресивними лементами кинулися рубати й колоти родичів убитих правителів Києва: чоловіків, жінок, дітей, немовлят. Під корінь обоє князівські роди, щоб уже ніхто з тутешніх не зміг ніколи претендувати на київський престол! Сам Халгі наздоганяє верескливе дівча, хапає за руду кіску... Блиснув метал...

Простолюдці, шоковані загибеллю князів, їхньої рідні й дружини князівської, кидаються врозсип і забиваються у свої хатини, молячись, хто Сварогу, хто Ісусу... Даремно вони бояться: конунг Халгі прийшов убити тільки князів з їхніми родичами й захисниками, щоб набути влади над Києвом. Він геть не збирається винищувати київський народ, він збирається ним володарювати.

Прибульці з півночі ще добивають пораних, а їхній ватажок, заляпаний червоною рідиною, сідає на землю під неосяжним дубом, зриває пучок трави й витирає ним забруднене червоним, із прилиплими рудими волосиками, лезо меча.

Хмаринка зникла, вітер стих, знову сонячно й спекотно.

Тепер Київ мій, самовдоволено міркує Халгі. Птах, спурхнувши з гілки, впустив на нового владаря Країни Полян густу чорно-білу краплю. Швед лається рідною мовою й витирає із плеча слід, розмазуючи заодно чужу кров.

Добре-от як: тепло, сонечко тут щедre, не те що в нас на півночі; погода, кажуть, переважно ясна, а на батьківщині майже постійна хмарність і сльота; природа отут пишна, яскрава. Дніпро хлюпає, дуб шелестить, пташки щебечуть... Благодать!..

Дуб прадавній, зморшкуватий, неосяжний. Йому, напевно, більше п'ятисот років, а то й уся тисяча. Може, він тут ріс ще в ті давні часи, коли Київ називався Данпрштадиром і був столицею королівства остrogотів. Може, от під цим самим дубом, думає Халгі, проводячи долонею по рельєфній корі, більш п'яти сторіч тому старого Германаріха, конунга остrogотського, проштрикнули мечами Аммірус та Сарус, брати жінки Сунільди, як віщають старовинні саги.

- Що із трупами робити? - Свенелд, присівши навпочіпки на границі суши й води, зачерпує долонями із Дніпра й змиває з рук і обличчя червоні бризки.

- Князів, мабуть, можна закопати тут, у місті, а решту, щоб не возитися, просто виволокти за місто подалі, розкидати по лісах і луках. Нехай ворони бенкетують, орли, вовки, леви й інші тварини. А тут кров треба засипати піском, а то неприємно...

До річч, леви... Живучи в Новгороді, а тим паче на рідній шведській землі, на левів не пополюєш - немає їх там, на півночі. Зате тут... Полювання на левів - знатна розвага, гідна великого конунга. От ще одна перевага життя в Києві. Так думає Халгі, спостерігаючи, як залишені в живих кияни, яких витягли з хатин і підганяють його воїни, волочать забитих, залишаючи на ґрунті рубінові смуги. Конунг шулиться: баби верескливо голосять над небіжчиками й від цього виття в нього мороз по шкірі. Але така традиція, не забороняти ж. Тремтячий підліток скося зиркає на суворих прибульців, що підштовхують його до трупики в рубіновій калюжі. Злякано спурхнув строкатий метелик із рудої кіски.

Отже, тепер він, конунг Халгі - владар Києва. Голосно, щоб чули й соратники й тубільці, вирікає:

- Київ буде матір'ю міст руцьких!

Сказав і сам здивувався: мав на увазі - міст шведських, а брякнув: "міст руцьких"! Ну, тобто руци - це ж і є шведи: фіни називають шведів руцями. Але чому він, швед, говорячи по-слов'янськи, ужив раптом фінське слово? Мабуть, живучи в Новгороді

серед фінів так слов'ян, він уже почав потроху забувати рідну шведську мову, але слова тубільців ще плутає. От уже ці тубільці. Безглузді слов'яни навіть ім'я його – Халгі, що значить Віщий – перекручують на свій лад і говорять то "Олгі", то взагалі якийсь "Олег"... Ну та добре, сказав і сказав. Усі його різноплеменні соратники – і шведи, і слов'яни, і фіни – зрозуміли ж, що він мав на увазі. Зате як славно сказано! Яке визначне формулювання! Ці слова будуть передаватися з вуст у уста, думає Халгі, і ввійдуть в історію!

Вразивши соратників історичною фразою, конунг прямує оглядати князівські хороми на пагорбах, де йому тепер належить жити. Раптом біля нього виник кошлатобровий мужичок зі слизькими вічками; дрібоче поруч, забігає вперед, заглядає в очі й запобігливо белькоче щось: "... як і було задумано... повірили, нічого не запідозрили... ніякої оборони, ніякого опору... легко, як овець... а якби не я..."

– Одержиж обіцяне, не хвилюйся, – кидає Халгі, гидливо відстороняючи прошака сильною рукою.

І раптом його суворе лице розпливається в посмішці: конунг побачив смішне звірятко, схоже на хвостатого чоловічка. Мавпочка забавно метушиться, намагаючись утекти від прибульців, але її не пускає повідок, що заплутався в прутах куща. Халгі, звільнивши шкіряний шнур, що намотався на гілки, підтаскує звірка, хапає й, регочучи від комічних гримас мартишки, продовжує сходження на пагорб київський...

Так, перший день у Києві...

А потім не все так складеться, як планувалося.

Халгі планував стати засновником нової монархічної династії; розраховував, що Київською Руссю сотні років будуть керувати його нащадки. Але ні: жодних нащадків у нього не буде. Він кілька разів буде одружений, матиме й багато позашлюбних зв'язків, але жодна з жінок не народить йому дитину. Він спочатку думатиме, що проблема в жінках, але коли кинуті ним стануть родити від інших чоловіків, зрозуміє – проблема в ньому самому. Звертатиметься до знахарів-кудесників, але вони не допоможуть...

Він планував зробити Київ шведським містом, навіть "матір'ю міст шведських", але замість цього під впливом тубільців-слов'ян і він, і його земляки, самі тут, так би мовити, ослов'яняться. Стануть говорити переважно по-слов'янськи. Переймуть слов'янські звичаї. Стануть молитися не скандинавському Одину, а слов'янському Сварогу (втім, залишаючись так званим язичником, Халгі не пригноблюватиме нечисленних київських іудеїв і християн, навіть запозичить в останніх і поширить серед язичників християнське літочислення, згідно з яким захоплення ним Києва трапилося в році 6390-ому від створення світу). Навіть свої скандинавські імена стануть виголошувати на слов'янський манер: не Інгвар, а Ігор, не Халга, а Ольга, не Рьорик, а Рюрик, не Валдемар, а Володимир... Сам він, конунг Халгі, стане офіційно називатися князем Олегом.

Він із завзяттям облаштовуватиме державу Київську. Скорить сусідні слов'янські племена: радимичів, сіверян, деревлян... змусить їх платити Києву данину. Він обкладе даниною навіть ті фінські й слов'янські племена, що допомогли йому підкорити

Київську країну – кривичів, мерю, словен... і навіть самий Новгород! Буде воювати з уличами, з тиверцями... Коли іудеї-козари, яким до того платили данину сіверяни й радимичі, обуряться, що Київ перехопив у них цей ласий шматок, Олег піде війною й на козар, розорить їхні поселення аж до Каспію... Він захопить навіть Константинополь, або, як говорили на Русі, Цезарград (скорочено Царград); і на знак перемоги власноручно приб'є до головної брами візантійської столиці бойовий особистий щит; накладе на греків велику контрибуцію й підпише з Візантією дуже вигідні для Києва договори. Ця перемога буде для нього принциповою – так він покаже навколишнім, але в першу чергу самому собі, що він більш гідний правитель Києва, ніж його попередники: князям Осколу й Діру не вдалося завоювати Константинополь, хоч вони й зруйнували його околиці. Про похід Діра з Осколом на Візантію Олег довідається від київських стариганів; сам-от він тоді був ще карапузом на маленькому хуторі в рідній Швеції.

От так, у справах, турботах, походах, боях, минуть тридцять років з того дня, коли він, конунг Халгі або князь Олег, убив князя Оскола.

Жеребець Кмет заіржав і вилучив князя Олега із замисленості; владар Русі виринув зі спогадів про давно минуле у сучасну реальність.

Незважаючи на замисленість, Олег не збився з належного шляху: перед ним розстелявся розгонистий Кирпичів яр, що заріс травною, мохами й папоротями. Східний схил настільки пологий, що можна спуститися, не залишаючи кульбаки, на коні.

Так, минуло тридцять років, думав Олег, з'їжджаючи в яр, і тепер я сам досяг такого ж віку, якого був убитий мною Оскол – п'ятдесят чотири роки.

Кінський кістяк виділявся на яскраво-зеленому поки ще килимі трави, як білосніжний грецький мармур, здалеку кидаючись в очі.

Під'їхав. Зупинився. Строкатий метелик спурхнув із кістяного чола.

– От це Мись, – сказав Олег Кметові.

Жеребець поставився до останків попередниці байдуже. Підняв хвіст, вивергнув з-під нього гній.

Ну, що... Ну, подивився... Ну, кістки, ну, череп, чи варто було через це аж сюди волочитися, сумовито посміхнувся Олег. Гаразд, поїду назад.

Але тут Кмет раптово затявся, чого з ним раніше ніколи не бувало. Ігноруючи понукання наїзника, він тупцював біля кістяка, наче прив'язаний. Оце ще новина! Олег цінував цього жеребця зокрема й через виняткову слухняність, а тут раптом... Здивований незвичайною поведінкою коня князь розгублено зирнув знову на останки кобили, і йому нестерпно захотілося копнути чоботом цей білосніжний череп.

Князь не звик відмовляти собі в бажаннях. Зійшов з Кмета, що став непокірливим, зробив чотири кроки й схилився над костями.

Це від тебе я повинен був прийняти смерть? Ха-ха-ха! Від тебе, дохлятина? Ха-ха-ха!

Олег реготав і несамовито топтав чоботом мертву кінську голову. Жеребець Кмет, здригаючись шкірою, здивовано й злякано косився на цю нетипову для його поважного й гордого вершника істерику...

Раптом Олег здригнувся й скам'янів: дохла Мись дивилася на нього живим оком – чорним, блискучим, рухливим!

Сумно крикнув, спурхнувши з осики на схилі, птах. Несподівана хмаринка прикрила сонце, накинувши на Кирпичів яр легкі сутінки. Зірвався вітер, несподівано прохолодний серед такої спеки. Травою пішли хвилі, затріпотіла осика.

Олег, похолоділий з жаху, втупився в живе око неживої кобили, не в силах поворухнутися. Але ні, це не око, це в порожню очницю черепа визирнула чорна голівка гадюки. Зрозумів. Але було пізно – встигнув лише охнути, коли впилася в стегно товста луската стріла.

І здійснилося пророцтво кудесника Доки: прийняв князь смерть від кобили своєї.

Так, умер князь київський Олег, він же конунг Халгі. Умер від отрути гадюки із черепа коня. Умер, так і не довідавшись, що тоді, тридцять років тому, він і соратники знищили не всіх родичів правителів київських. Один-от родич залишився серед живих: п'ятирічний Ігор, молодший син Оскола від третьої дружини. Він вижив, тому що не було його в той фатальний день у Києві – захворілого синочка віддав батько на лікування кудесникові-зілійщику Троїлу, що жив не в місті, а в лісі, а той, вилікувавши, влаштував сироту в бездітну сім'ю. Умер Олег, не залишивши спадкоємців і не підозрюючи, що після його смерті на київський престол сяде цей самий Ігор, як законний спадкоємець Оскола. Бо підтримають Ігора кудесники, котрі тридцять років зберігали таємницю його походження, і бояри із дружиною покійного Олега, не маючи альтернативи й не бажаючи конфліктувати із кудесниками, визнають Осколова сина своїм новим володарем. Умер Олег, не знаючи, що через пару сторіч київський літописець, з політичних міркувань (щоб послабити вплив Константинополя на Київ), складе небилицю, начебто цей Ігор був шведом, сином конунга Рьорика Новгородського, і що в Київ його ще дитиною привіз із Новгорода, мовляв, сам Олег. Ох, багато чого спотворять літописці, то на догоду політичній кон'юктурі, то просто збурені фантазіями. І від цієї небилиці стануть нащадків Оскола кликати не Осколовичами, а Рюриковичами. Умер Олег, не припускаючи, що після його смерті вірний Свенелд буде жити ще довго, дуже довго, доживе аж до ста чотирнадцяти років, будучи до останніх днів бадьорим, активним (що значить богатирське здоров'я!), дуже впливовим боярином, главою великого й багатого клану. І, залишаючись воєводою, буде так само вірно служити й князеві Ігореві, і його вдові – княгині Ользі, і їхньому синові – князеві Святославу, і навіть одному з онуків – князеві Ярополку...

Так, умер князь Олег від укусу гадюки. Умер напрочуд швидко – агонія тривала всього кілька митей. Тому що отрута цієї гадюки була набагато токсичнішою за отруту звичайних гадюк. Від нанесення гадом укусу до зупинки серця прошмигнув рівно такий же малесенький відрізок часу, який був між миттю, коли конунг Халгі простромив мечем груди князя Оскола, і миттю, коли він завдав смертельного другого удару. І біль від отрути незвичайної гадюки була такою же сильною, як біль прострошеного мечем Оскола...

Строкатий метелик перепурхнув зі смарагдової папороті на воскового кольору

пасмо волосся нерухливого Олега, що втупився застиглими очима в яскраве світило на знову безхмарному небі. Гадюка неспішно виповзла з кінського черепа, вугільним струмком перетекла на груди ще теплого трупа й згорнулася кільцем.

І подумала змія, мовляв, дякую тобі, великий Свароже, за те, що ти дав мені, нарешті, можливість помститися! У відповідь пролунав голос, що походив начебто від самої природи – від землі, трави, каменів, дерев... (А може, це гадюці тільки так видалося, а в дійсності голос звучав лише в її голівці?) "Не варто дякувати, Осколе, – сказав зміюці цей нелюдський голос, – тому що прохання твоє було слухним..."

Так і знайшов їх у Кирпичівому яру отрок Воротислав (один з тих, кого послав воєвода Свенелд на пошуки зниклого князя) – Олега Київського, котрий розметався серед кінських костей, і чорного гада повзучого на його бездиханних грудях. Дохлого гада.

Серпень 2004 р.

ДОМОРОСЛІ ЛЕГЕНДИ МІСТА ХА

Суто харківська легенда

Твір на ґрунті квасного провінційного патріотизму

У руках письменника всі слова, всі ідеї, всі міркування подібні різнобарвним камінцям калейдоскопа. Те ж саме всякий перебреше по-своєму, вийде інша фігурка, і – він щасливий, йому здається, що він її видумав. Божевільний світ! Як усе старо в тобі.

Олександр Фомич Вельтман, "Странник".

Конан, син Ліатлуахра, уколошав дракона в Ірландії. Ланцелот уколошав дракона в Британії. Зигфрід уколошав дракона в Німеччині. Георгій Побідоносець уколошав змія (дракона) у Лівані. Кирило Кожем'яка уколошав змія (дракона) біля міста Києва...

І так далі... Читач сам може продовжити цей перелік, якщо бажає...

А от місто Харків і навколишня Харківська область, де мешкає й автор цих рядків, виявилися в цьому аспекті обділені. Принаймні, авторові невідомо ні однієї легенди про контакти витязів із драконами в Харкові або його околицях. Схоже, прадавні харків'яни просто полінувалися творчо попрацювати над цим питанням і скласти таку легенду. А може, не полінувалися й склали, але нащадки, загрузнувши в прозаїчний метушні, цю легенду забули...

Але автор, будучи в душі квасним харківським патріотом (втім, без фанатизму), не може терпіти такої обділеності рідного міста в цім аспекті! Раз такої легенди немає, отже, треба терміново її зварганити! Чим Харків гірше інших територій і

населених пунктів?!

Коротше кажучи, у нападі kwasного харківського патріотизму автор розчохла друкaрську машинку й заходився працювати топтати її перстами, видавлюючи, буква за буквою, ону легенду...

Порфирій Сидорович жив у місті Харкові, на Павловому Полі в одному з чотирнадцятиповерхових будинків вулиці 23 Серпня. Працював друкарем високого друку в друкарні при видавництві "Вища школа". А у вільний від основної роботи час він іноді полював на дракона. Оскільки дракони до 1985 року в Харкові повністю вимерли, або були винищені харківськими витязями, Порфирію Сидоровичу доводилося вирушати на полювання за місто.

Прийшовши з роботи додому, з'ївши свій улюблений омлет із трьох яєць і запивши його цейлонським чаєм, Порфирій Сидорович виводив із ванної, що слугувала одночасно й стайнею, свого коня на кличку Велосипед Буцефалович, насував на нього кульбаку, насував на цю кульбаку самого себе й виїжджав із квартири на сходовий майданчик. Кінь був білий у яблуко. Яблуко було зелене й розташовувалося на лівій передній нозі коня. Порфирій Сидорович власноручно наніс це яблуко фломастером, тому що праг, щоб кінь був саме в яблуко (нехай і одне), а не цілком однотонним.

Спустившись на вантажному ліфті зі свого десятого поверху й виїхавши з під'їзду свого будинку, Порфирій Сидорович верхи на Велосипеді Буцефаловичі скакав убік селища міського типу Солоницівка, іменованого також Селищем Енергетиків, що кілометри на два-три західніше міста Харкова. Саме там, по всіх прикметах, жив вогнедишний крилатий одноголовий дракон. Його лігвище перебувало в п'ятиповерховому будинку – "хрущовці" за адресою: вулиця Пушкіна, будинок № 13, квартира №... Втім, адреси проживання драконів, як правило, таємничі (мало в якій легенді про драконів ви знайдете координати лігвища з точністю до п'яти метрів).

У правій руці Порфирій Сидорович стискав список, який він змайстрував із лижної палки, а в лівій, як читач уже, звичайно, здогадався, – кишеньковий калькулятор "Електроніка БЗ-14М", куплений 1985-го року за 55 карбованців в універмазі "Харків" для підрахунку повержених драконів.

Діставшись тих оббитих коричневим дерматином дверей, за якими, по всіх прикметах, мало місце драконове лігвище, Порфирій Сидорович тиснув великим пальцем правої руки пластмасову кнопку електричного дзвоника, чуючи, як за дверима дзеньдзеленькає оний дзвоник, потім стукав списком по обдерматинених дверях, потім кричав: "Виходь, підлий боягузе!"

Але дракон не виходив, тому що, сказати чесно, його не було. Так, його, як правило, у такий час не було вдома. Справа в тім, що цей дракон то періодично здійснював безпосадкові перельоти в російське Заполяр'я, де пожирав заморожених мамонтів, відтаючи їх своїм вогненным подихом із вічної мерзлоти, то просто пурхав у небі для розминки крил, то десь займався чимсь таким, про що навіть автор цього тексту нічого не знає... І лише ввечері, до 21.00 він устигав прилетіти назад у Солоницівку й

подивитися інформаційну телепрограму "Час", після чого чистив зуби, мив ноги й лягав спати.

Але й Порфирій Сидорович теж поспішав додому, щоб його вірний Велосипед Буцефалович устигнув подивитися телевізійну вечірню казку "На добраніч, діти" з дідом Панасом. Тому цьому доблесному витязеві до часу ніяк не вдавалося дочекатися дракона.

І все-таки вони зустрілися одного разу віч-на-віч...

Це відбулося 15 січня 1986 року о сьомій годині вечора.

Був спекотний січневий вечір. Теплий сніг поскрипував під копитами Велосипеда Буцефаловича. Цей скрип нагадував вереск старих мостин, коли по них грузно тупотить важкий тарган. Кучугури тішили око молочною білизнаю. Їхня білосніжність нагадувала непорочну чистоту бавовняних кальсонів Порфирія Сидоровича. Аромат спекотного січневого повітря походив на запах зимкукури – улюбленої страви терентопських аборигенів, і наш герой вдихав його всіма грудьми, а якщо не всіма, то, як мінімум, вісімдесятьма вісьма відсотками грудей...

І от уяви, читачу: цим білим й теплим, як парне молоко, снігом, зі списом наперевіс, у світло-коричневому фетровому капелюсі, дублянці, джинсах і кросівках Порфирій Сидорович підкочує на своїй одній кінській силі до під'їзду, у якому має місце лігвище дракона. Звично сходить із Велосипеда Буцефаловича, звично входить у під'їзд, звично підіймається сходами на другий поверх, звично дзвонить, стукає й кричить, звично відвертається від дверей, щоб як завжди ні із чим повернутися додому... Аж раптом оббиті коричневим дерматином двері відкриваються, і звідти вивалюється величезний, навіть більше ніж "Запорожець", фіолетово-синій дракон! (Хтось може заперечити, що, мовляв, крізь стандартні двері в "хрущовці" навіть "Запорожець" не протиснеться, а ні те щоб... Але в легендах і не таке буває!) Він димиться й вивергає вогонь, як пародія на вулкан. Порфирій Сидорович збентежений. Він так звик, що об'єкта полювання немає вдома, що зустріч із потенційною жертвою шокує його.

- Вибачте... - бурмоче він, машинально, але галантно піднявши фетровий капелюх.

- Я Порфирій Сидорович... Гм... Кхе... Й взагалі...

Він умовкає й смикає пальцями наконечник списа.

Дракон сичить, клекаче, фиркає... Під'їзд наповнюється запахом горілого мамонта...

Отут Порфирій Сидорович згадує, що він прибув битися із цією жахливою рептилією, щоб за прикладом інших легендарних витязів уколошкати чудовисько, аби передати його бездиханну тушу в дарунок Харківському музею природи; мовляв, нехай там буде й чучело дракона, нарешті.

Дракон короткозоро витріщається гороховими вічками на незваного індивідуума, пихкає димом із ніздрів, стовбурчить перетинчасті крила, вібрує шорстким хвостом...

Порфирій Сидорович, притисши підборіддям спис, поправляє рукавички на пальцях, потім бере спис у праву руку й, розмахнувшись, тиче наконечником у лускату морду монстра. Дракон задкує й захопує оббиті дерматином двері, а спис від контакту

із дверима із хрускотом розколюється...

От так закінчилася єдина й лаконічна битва цього харківського витязя із цим поблизухарківським драконом.

Наступного дня дракон подав заяву на ім'я селищного дільничного міліціонера. Закінчувалася заява так:

"... Якщо цей бешкетник не припинить наді мною знущатися, я вимушений буду піддати його термічній обробці, або ж з'їсти разом із кобилою. Аби цього не трапилось, бо я істота нервова, благаю Вас, товаришу старший лейтенанте, суворо угамувати цього Порфирія Сидоровича в капелюсі! Нехай більш не турбує добропорядних драконів!

З повагою, дракон Щелепенко.

(Підпис).

16 січня 1986 року".

Увечері 16 січня Порфирій Сидорович майстрував новий спис із другої лижної палки.

А ввечері 17-го він з новою зброєю вирушив усе туди ж, добувати дракона.

Повернувшись із роботи, поглинувши яєчню із чаєм, окульбачивши білого в зелене яблуко Велосипеда Буцефаловича, наш герой виїхав з Павлова Поля убік історичного центру Харкова...

У центрі, біля монумента з неофіційною назвою "П'ятеро з ломбарду поцупили холодильник" звернув праворуч...

Перевалив через Холодну Гору...

Виїхав із Харкова...

І, нарешті, в'їхав у Солоницівку.

Біля знайомого під'їзду знайомого п'ятиповерхового будинку Порфирій Сидорович виявив чоловіка, що поглядав на наручний годинник, у зимовій міліцейській уніформі. Тільки наш витязь зійшов з вірного коня, як міліціонер запитав його (не Велосипеда Буцефаловича, звичайно, а витязя), чи не він, бува, Порфирій Сидорович. Наш герой, галантно піднявши фетрового капелюха, чесно відповів, що так, мовляв, я самий. Тоді страж порядку граціозно пристикував нігті до сірого хутра вушанки й представився:

- Дільничний, старший лейтенант Сьома Ельфман.

Після чого віртуозно провів з Порфирієм Сидоровичем виховну бесіду, після якої в Порфирія Сидоровича цілковито відсохнуло бажання полювати на дракона...

І з тих пір Порфирій Сидорович не полює-таки на дракона.

Чого й усім бажає.

От така вийшла... гм... м'яко висловлюючись, легенда... Зате тепер ніхто не зможе аргументовано белькнути, начебто в Харкова немає власної легенди про контакт витязя із драконом!

Тепер яка-ніяка легенда про який-ніякий контакт, нехай і без летального наслідку, якого-ніякого витязя з яким-ніяким драконом у Харкова є!

Ну, нехай десь не зовсім пафосна, десь доморосла, безглузда, дивна, курйозна...

Але є ж!

Тепер ті, хто відзначають усі місця легендарних контактів витязів із драконами, згадані в літературних і інших творах, повинні й напроти слова "Харків" поставити "галочку"!

А автор тепер може з почуттям виконаного патріотичного обов'язку припинити топтання перстами друкарської машинки й упакувати її назад у лускатий чохол із драконової шкіри.

15 січня 1986 р., 2004 р.

Апчхи

Дрібний випадок міжгалактичного масштабу

Але ж ви не господь бог!

Брати Стругацькі, "Понеділок починається в суботу".

Бухгалтер Остап Григорович Кондратюк вийшов із сутінкового під'їзду свого будинку й примружився. Яскраве березневе сонце з безхмарного блакитного неба щедро опромінювало вулицю Джордано Бруно, на якій проживав Остап Григорович і якою він щодня (за винятком вихідних і свят) ходив до друкарні № 2, де гарував на посаді головного бухгалтера. Друкарня ця мала місце на цій же вулиці всього в п'ятистах кроках від будинку Кондратюка.

Потемнілі від пилу барханчики злежалого снігу активно танули уздовж краю тротуару, будучи родоначальниками жвавого потоку поталої води, що іскрилася вздовж бордюру й провалювалася в ґрати каналізації. Двірник Фелікс Схильний, чиркаючи по асфальті прутами мітли, переміщав дрібне сміття із тротуару в потік. Двірника освистували пташки, що роєм пурхали з дерева на дерево. Весняне повітря бадьорило ранкових перехожих, начебто газоподібний еліксир.

Бухгалтер Кондратюк, мружачись від світла, посміхнувся весні, поправив кашне, привітався із дворником Схильним капелюхопідняттям і, роблячи маятникоподібні рухи портфелем, покрокував вулицею Джордано Бруно до друкарні № 2.

Коли Остап Григорович порівнявся з тютюною крамницею, у вітрині якої пістрявився товар, не схвалюваний Мінздравом, у глибині лівої ніздрі Кондратюка залоскотілося і бухгалтерові нестерпно захотілося пчихнути. Від цього обличчя Остапа Григоровича спотворила мимовільна гримаса: зіниці наполовину закотилися під верхні повіки, брови підстрибнули, склавши чоло гармошкою, нижня щелепа відвиснула, рот відкрився і розтягся у формі коромисла, на нижню губу виповз кінчик язика. Бухгалтер, починаючи видавати гортанний звук, вихопив із кишені носовичка й, прикривши ним лице, могутньо пчихнув, звибрувавши усім тілом і ледве не впустивши портфеля. Після чого, витерши хусточкою рот і ніздрі, продовжив рух...

Чхаючи, Остап Кондратюк не думав, звичайно, про те, що згідно з невідомими нами

законами існування Всесвіту, зовсім незначна подія, що трапилася в одному місці, може спровокувати значні події в іншому місці, нескінченно віддаленому від першого; спровокувати незбагненим чином.

Так, після того як на планеті Земля, у Харківській області країни Україна, у містечку-райцентрі, назва якого не відіграє в даному випадку великої ролі, на вулиці Джордано Бруно поруч із тютюновою крамницею пчихнув дехто Кондратюк, у зовсім іншому районі Всесвіту, на планеті Раєдем, над столицею однієї невеликої імперії пронісся буйний ураган, що розметав халупи простолюдців, зірвав дахи з будинків вельмож, і навіть скинув шпиль із палацу імператора. Крім того, стихія змела недоспілі злаки на полях охрест столиці, а отже, тутешнім мешканцям у найближчі місяці, аж до майбутнього врожаю, доведеться жити не так ситно, як би їм хотілося.

У той час як жителі столиці, лаючи стихію, приступали до розбору руїн, імператор Шен-Уаф Бах зі свитою вирушив зі свого палацу до головного столичного храму, щоб порадитися з Верховним Жерцем щодо того, що трапилося. Імператор брів пошарпаним, розкришеним містом, обходячи фрагменти зруйнованих будівель і упали дерева, вивернуті із ґрунту з коріннями; плентався, ужахаючись і журячись. За імператором дріботав кортеж придворних, також пригноблених видами збитку. Городяни на хвилину припиняли відбудовні роботи, щоб шанобливо поклонитися минаючому повз правителів.

Шен-Уаф Бах наблизився до головного храму, кам'яного, пірамідального й тому стійкішого перед натиском стихій, ніж звичайні житлові будови. Один із придворних, випередивши владаря, вибіг сходами і зник у дверях, щоб попередити Верховного Жерця про прибуття імператора. Шен-Уаф Бах став неквапливо підніматися туди ж. Коли він по сходах піднісся до дверей святилища, сам Верховний Жрець – Шур-Оеф Бех – вийшов назустріч.

Шен-Уаф Бах і Шур-Оеф Бех велеречиво привітали один одного. Потім імператор запитав Верховного Жерця, у чому, на його думку, причина спіткавшего їх стихійного лиха й чи є можливість запобігти подібним лихам у майбутньому.

– Я, Ваша Величносте, саме збираюся проникнути у Вищі Сфери Знань, щоб там одержати відповідь на це питання, – відповів Шур-Оеф Бех. – При цій процедурі дозволяється бути присутніми тільки жерцям, але для вас я зроблю виключення, тим більше що серед ваших предків теж були жерці. Однак вашим придворним доведеться на час покинути межі святилища.

Імператор відіслав почет, а сам, у супроводі жерців, у тому числі й Верховного, пройшов у священні надра храму.

Там жерці заходилися робити дії, необхідні для ритуалу входження Верховного Жерця у Вищі Сфери Знань. Одні облачали Шур-Оеф Беа у священні одіяння, інші розпалювали вогонь у священних світильниках, треті окурювали приміщення дурманними священними пахощами, четверті готували священний напій у священній чаші...

Відсorbнувши рідину, Верховний Жрець прокричав священне звукосполучення,

після чого допив до дна. Хвилини три він перебував у нерухомості, потім його ноги підкосилися, і два жерці, підхопивши його під руки, акуратно уклали Шур-Оеф Беха на приготовлену підстилку. Ще кілька хвилин Верховний Жрець перебував у заціпенінні, а потім став корчитися, битися в конвульсіях, вивергаючи з вуст звуки й піну. Звуки складалися в нерозбірливі слова, лише одне Шур-Оеф Бех повторив кілька разів досить виразно. Таємниче слово, не відоме ані імператорові, ані жерцям, ані самому Верховному Жерцеві, ані жодному з жителів планети Раєдем. Це було слово "Кондратюк".

Імператорові було моторошно дивитися на метання в нестямі Шур-Оеф Беха, і глава держави відвів погляд убік, став розглядати осяйну вогнями світильників фреску на стіні, де було зображено, як чарівна мавпа на ймення Замва народжує першу людину на ймення Амад.

Раптом у храмі стало зовсім тихо. Імператор повернув погляд на Верховного Жерця. Той знепритомнів. Жерці підхопили свого проводиря під руки й під ноги й швидко понесли на свіже повітря, імператор кинувся за ними. На якійсь подібі балкона жерці стали приводити Шур-Оеф Беха до тями: один бив його по щоках, інший хлюпав на нього холодною водою, третій підносив до ніздрів якусь гідоту з гострим запахом, четвертий витирав піну з губ і підборіддя.

Верховний Жрець опритомнів. Він був зовсім знесилений і виснажений спілкуванням з Вищими Сферами Знань.

- Що... я... віщав? - насилу, ледве чутно просипів він.

- Ти кілька разів повторив таємниче слово "Кондратюк", Верховний Жерче, а більше ми нічого не розібрали, - повідомив той, що витирав піну.

- Кондратюк? Гм... - задумався Шур-Оеф Бех. - Що б це значило? Що ще за Кон... Ага, здається, пригадую... Здається, Вищі Сфери Знань повідомили мені, що ураган якось пов'язаний з якимось Кондратюком... Мабуть, цей таємничий Кондратюк і наслав на нас ураган!

- А що це таке - Кондратюк? - запитав імператор.

- Ну, це... еее... це... гм... це, очевидно, якась велика й всемогутня істота, здатна повелівати стихіями, - вирік Верховний Жрець, тремтячи від втоми.

- А за що цей Кондратюк нас так покарав? - продовжував випитувати імператор.

- Ну... еее... напевно... гм... напевно, за те, що ми йому не молимося й не приносимо йому жертв, - міркував Шур-Оеф Бех. - Ми ж молимося Великому Ґрунту, Великій Воді, Великому Небу й Великому Вогню, які вважаються першоосновою всього суцього, а Великому Кондратюку ми зроду ніколи не молилися, от він на нас і озлився, і наслав на нас ураган, щоб покарати за неповагу.

- Виходить, для того щоб Кондратюк нас вибачив і більше не карав, ми повинні йому молитися й приносити жертви? - зміркував імператор.

- Так, відтепер ми повинні будемо молитися й приносити жертви не тільки Великому Ґрунту, Великій Воді, Великому Небу й Великому Вогню, але також і Великому й Всемогутньому Кондратюку, - віщав знесилений Верховний Жрець. - Ви,

Ваша Величносте, оголосите про це народу, розішліть гінців із цією звісткою всією країною, а ми, жерці, приступимося до складання відповідних молитов, до розробки відповідних обрядів і ритуалів...

Нові молитви, обряди й ритуали були складені жерцями дуже швидко, усього протягом декількох днів, тому що жерці боялися повільністю розгнівати Великого й Всемогутнього Кондратюка й спровокувати нові стихійні лиха. У ході цієї роботи жерці прийшли до найбільшого відкриття: раз Великий і Всемогутній Кондратюк здатний повелівати стихіями, виходить, він і є Творець Великого Ґрунту, Великої Води, Великого Неба й Великого Вогню, тобто Кондратюк, по суті, є не хто інший, як Творець Всесвіту!

Було вирішено, що всі жителі імперії зобов'язано молитися Кондратюку три рази на день, трьома молитвами: головною опівдні й двома додатковими ранком і ввечері. Головна молитва повинна супроводжуватися ударами в барабани. Раз на тиждень – палінням пахощів, а раз на місяць – приношенням у жертву дрібних свійських тварин, зазвичай – домашніх птахів, труп яких ущент спалюються на жертвовному вогні.

Так в імперії почалася релігійна реформа.

Усі, від мала до велика, опівдні приходили до храмів, де під ритмічний рокіт барабанів репетували головну молитву, у якій сімнадцять разів повторювалося слово "Кондратюк".

Усі та не всі. Дехто Шав-Аоф Бох – відомий учений, лікар, астроном, винахідник, мандрівник і мислитель – визнав нову віру у Великого й Всемогутнього Кондратюка марновірством і мракобіссям. Шав-Аоф Бох так просто й заявив при свідках Великому Жерцеві Шур-Оеф Беху:

– Ураган – це всього лише переміщення повітряних мас, викликане перепадом тиску, а зовсім не підступ якогось міфічного Кондратюка. Коли ми молилися Великому Ґрунту, Великій Воді, Великому Небу й Великому Вогню – це ще куди не йшло: ґрунт, вода, небо й вогонь дійсно існують і їх усі бачать. Але хто коли бачив цього горезвісного Кондратюка? Ніхто й ніколи. Я певен: ніякого Кондратюка взагалі не існує!

– Ти святотатствуєш, Шав-Аофе Бох! – гнівно викликнув Шур-Оеф Бех. – Великого й Всемогутнього Кондратюка неможливо побачити, оскільки він невидимий і безтілесний, як повітря. Він присутній не в одному якимсь конкретному місці, а скрізь, тому все бачить, усе чує й усе знає. Тож, якщо ти не припиниш блюзнити й не почнеш молитися з усіма Великому й Всемогутньому Кондратюку, щоб він вибачив тебе за це невір'я, я, незважаючи на всі твої колишні заслуги, змушений буду клопотати перед його Його Величністю про видворення тебе за межі імперії, щоб твої єретичні патякання не накликали на нашу батьківщину нового лиха.

Шав-Аоф Бох не бажав бути вигнаним за межі батьківщини, тому став утримуватися від публічної критики нової релігії й навіть став відвідувати храм і робити вигляд, що молиться разом зі співвітчизниками, однак залишився при своїй думці. Таке лицемірство було йому дуже неприємно, але на що не підеш, аби тільки не стати вигнанцем...

Бухгалтер Остап Григорович Кондратюк вийшов із під'їзду свого будинку на вулицю, де мрячив короточасний квітневий дощик, і розчепірів парасольку. Повітря пахнуло дощем (хто вважає, що дощ не пахне, нехай першим кине кремований торт в обличчя свого психіатра в присутності потужних санітарів) і квітучими деревами. Двірник Фелікс Схильний, ігноруючи опади, чесав мітлою тротуар. Бухгалтер Кондратюк привітав його (не тротуар, а двірника, звісно) кивком голови. Хоч на бухгалтерові й був капелюх, привітально підняти його, як це робив зазвичай, він не міг, тому що права рука капелюхоносця була зайнята парасолем, а ліва портфелем. Їжачись від ранкової свіжості, Кондратюк покрокував убік друкарні № 2.

Коли Остап Григорович дійшов до тютюнової крамниці, у глибині його ніздрі залоскотілося і, як читач уже, звичайно ж, догадався, бухгалтерові нестерпно захотілося пчихнути. Тільки не думай, читачу, що Кондратюк чхав щодня, доходячи до цього місця. Ні, Остап Григорович взагалі чхав украй рідко, а на даному конкретному місці, поруч із тютюною крамницею, він пчихнув лише один раз, тоді, у березні. Тепер, у квітні, Кондратюка повторно відвідало на цім же місці таке бажання. Що від того бажання лице Остапа Григоровича, як читач знов-таки догадався, спотворила мимовільна гримаса: зіниці очей наполовину закотилися під верхні повіки, брови підстрибнули, склавши чоло гармошкою, нижня щелепа відвиснула, рот відкрився і розтягся у формі коромисла, на нижню губу виповз кінчик язика. Бухгалтер уже почав був видавати звук "а...", що випереджає "...пчихи", коли раптом йому почулися ритмічний рокіт барабанів і молитовні стогони тисяч голосів, причому в цих стогонах Кондратюк розчув власне прізвище. А крім того, йому відчувся запах невідомих пахощів і горілого м'яса. Звичайно, на вулиці Джордано Бруно ніхто в барабани не бив, молитов хором не репетував, пахощів не кутив і м'яса не палив. Звичайно, усе це Кондратюку лише примарилося. Але після цієї слухо-нюхової галюцинації бухгалтерові раптом геть перехотілося чхати, і він, так і не пчихнувши, привів обличчя в нормальний стан і продовжив прямувати вулицею Джордано Бруно до друкарні № 2, де як і раніше очолював бухгалтерію. Якби я сказав: "він продовжив прямувати, як ні в чому не бувало", це була б не зовсім правда. Галюцинація Кондратюка засмутила, тому що він був впевнений, що всяка галюцинація є явище патологічне, котре свідчить про наявність в організмі якихось відхилень від норми. "Якщо таке повториться, обов'язково звернуся до лікаря-психіатра", – вирішив Кондратюк.

У невеликій імперії на планеті Раєдем тим часом тривала релігійна реформа. Верховний Жрець Шур-Оеф Бех оголосив народу, що колишні уявлення про походження людини, як з'ясувалося, є хибними. Дотепер уважалося, що першу людину – на ймення Амад – народила чарівна мавпа – на ймення Замва. А першу мавпу народила землерийка – на ймення Ткир. А першу землерийку народила ящірка – на ймення Щакияр. А першу ящірку народила саламандра – на ймення Убзолуг. А першу саламандру народила риба – на ймення Бикра. А першу рибу народив хробак – на ймення Бхокар. А перший хробак пішов від інфузорії – на ймення Кибмор. А перша

інфузорія зародилася в чудесному розсолі за назвою Лунєб, що той розсіл утворився від змішання чудесних вод Неба із чудесними водами Надр. Насправді все було не так, оголосив тепер Верховний Жрець, а от як: Великий і Всемогутній Кондратюк виліпив тіло першої людини Амада з Великого Ґрунту, а потім наповнив це тіло душею, створеною за образом і подобою самого Кондратюка. Тіла інших живих істот, що живуть на планеті Раєдем, Кондратюк, мовляв, також виліпив із Великого Ґрунту, але душі для них він зробив не за своїм образом і подобою, а простіше.

Коли вчений Шав-Аоф Бох почув цю реформаторську проповідь Верховного Жерця в головному храмі столиці, то подумки обізвав нову релігію мракобіссям, але в полеміку вступати не став, боячись вигнання.

Шав-Аоф Бох вивчав, крім іншого, випадки викиднів у вагітних жінок, і звернув увагу, що плоди більш пізніх строків вагітності нагадують мавпочок, більш ранніх – звірків на зразок землерийок, ще більш ранні зародки схожі на ящірок і саламандр, ще більш ранні – на черв'ячків, а на найранішній стадії внутрішньоутробного розвитку людина є просто ікринкою. "Це яскравий доказ того, – думав мислитель, вертаючись із храму додому, у будинок, майже відновлений після руйнівного урагану, – що колишня наша релігія була більш правильною. Верховний Жрець сам, напевно, придумує неправдоподібні небилиці, а киває на Вищі Сфери Знань".

Повернувшись у свій будинок, який служив ученому одночасно й житлом, і науковою лабораторією, Шав-Аоф Бох замкнув двері на засув і завісив ганчіркою вікно, щоб нічیه зле око не підгляділо, чим він отут займається, приготував пташине перо, загострене для письмових робіт, пляшечку чорнила, дістав зі схованки пергаментний сувій і, прилаштувавшись за столом, заходився писати.

Це був філософський трактат, у якому Шав-Аоф Бох доводив, що ніякого Кондратюка у Всесвіті не існує. Звичайно, з погляду нової релігійної ідеології, ці писання є єретичними, і потрап вони до рук жерців, мислителеві буде непереливки, тому доведеться трактат добре сховати. Мислитель сподівався, що коли-небудь у майбутньому, коли із мракобіссям буде покінчено, нащадки знайдуть цей сувій і зрозуміють, що навіть в епоху мракобісся в імперії жили прогресивні розсудливі люди.

Замислившись, як би виразніше викласти на пергаменті чергову думку, Шав-Аоф Бох підняв над столом руку, у якій тримав перо, і м'який, довгий, вузький кінчик пера недоречно улучив мислителеві в ніздрю. Від цього в ніздрі залоскотілося, і вченому нестерпно захотілося пчихнути. Лице Шав-Аоф Боха спотворила мимовільна гримаса: зіниці наполовину закотилися під верхні повіки, брови підстрибнули, склавши чоло гармошкою, нижня щелепа відвиснула, рот відкрився і розтягся у формі коромисла, на нижню губу виповз кінчик язика. Мислитель, починаючи видавати гортанний звук, поклав перо й, закривши ніс і рот обома долонями, щоб не забризкати рукопис слиною й шмарклями, могутньо пчихнув, звибрувавши усім тілом і ледве не збивши ліктем чорнильницю. Після чого, витерши ганчірочкою долоні, рот і ніздрі, продовжив роботу над трактатом.

Звичайно, Шав-Аоф Бох і припустити не міг, що, згідно з невідомими йому

законами існування Всесвіту, після його пчиха, десь в іншій галактиці, на планеті Земля, над містечком, назва якого не відіграє в цьому випадку великої ролі, пронесеться ураган...

У цю травневу ніч бухгалтер Остап Григорович Кондратюк і його дружина Ельвіра Потапівна практично не спали, тому що за вікнами їхньої квартири зі страшним шумом буйствував сильний вітер, то як звір виючи, то плачучи як дитя, висловлюючись образами великого поета. Завивання, гул і свист вітру супроводжувалися акомпанементом у вигляді тріску ламання гілок, рокоту зірваних листів дахового заліза, деренчання ринв і шибок, і тому подібних шумових ефектів. Під час цієї свистопляски у квартирі Кондратюків згасло електричне світло. Визирнувши у вікно, бухгалтер з'ясував, що світло згасло у всіх вікнах на вулиці Джордано Бруно, а також на всіх вуличних літарях, із чого випливало, що вітер десь обірвав електролінію...

До світанку стихія вгомонилася, але спати вже було пізно: настав час збиратися на роботу. Стихія не стихія, а робочий день ніхто не скасовував. Збираючись, Кондратюк спробував зателефонувати синові, що жив в іншому місті, мовляв, а як там у них із погодою, але телефон начебто в слухавку води набрав. Отже, і телефонна лінія стала жертвою урагану.

Оскільки не виспався й не поголився (бо електробритва в цьому випадку була не дієздатною), то не в кращому настрої Остап Григорович вийшов із під'їзду на вулицю, і вид вулиці настрою йому не підняв, скоріше навпаки. Уся вулиця Джордано Бруно являла собою звалище усякого сміття: обламаних гілок дерев, покручених листів зірваного дахового заліза, якихось ганчірок, які, очевидно, хтось сушив на балконах і не встигнув зняти... Кондратюк перейшов вулицю, щоб з боку глянути на свою п'ятиповерхівку й візуально оцінити збиток. Перше, що впало в око: вітер повалив телевізійні антени на даху, зірвав пару листів дахового заліза й поцупив шматок водостічної труби.

Зітхнувши, бухгалтер поплентався до друкарні № 2, обходячи численні перешкоди. Звичайно, друкарські машини без електрики працювати не будуть, але бухгалтери можуть трудитися й без електромережі, роблячи розрахунки на калькуляторах із батарейками. Тим більше що в приміщенні бухгалтерії великі вікна й вистачає природнього світла.

Поруч із тютюною крамницею ураган зламав стару тополь, яка тепер перегороджувала всю проїзну частину вулиці. Один із трудівників комунальних служб бензопилою нарізав тополь на скибочки, як ковбасу. Неподалік працівник житлово-експлуатаційного управління обговорював подію з двірником Феліксом Схильним, що опирався на мітлу. Коли Кондратюк наблизився до них, представник ЖЕУ виголошував:

- ... начебто, десь дерево, вивернуте із ґрунту з корінням, упало на автомобіль, у якому були люди. Здається, навіть є людські жертви. Про економічний збиток я вже і не кажу.

- Це нас Бог карає за наші гріхи, - відповідав двірник. - Треба не грішити, а

побільше молитися Богу, отоді й не буде стихійних лих.

Хоч Остап Григорович, незважаючи на "перестройку", залишався переконаним матеріалістом і атеїстом, однак він не був так званим войовничим безбожником і до почуттів віруючих ставився толерантно. Якби не непогода, якби бухгалтер виспався, якби він був акуратно поголений, якби він не бачив усього цього збитку, у нього був би гарний настрій і він мовчачи пройшов би повз двірника, що займався релігійною пропагандою, не вступаючи в полеміку. Але зараз, будучи роздратований усіма цими неприємностями, Кондратюк не зміг змовчати й заперечив:

- Ураган - це всього лише переміщення повітряних мас, викликане перепадом тиску, а зовсім не підступ якогось міфічного Бога. Ніякого Бога у Всесвіті не існує! Ніхто його не бачив.

- Бога неможливо побачити, тому що він Дух Святий, невидимий і безтілесний, - опонував Фелікс Схильний, потрясаючи мітлою, як пророк посохом. - Він скрізь, тому все бачить, усе чує й усе знає. От через таких, як ви, невіруючих безбожників, Бог і насилає на нас стихійні лиха.

Двірник вимовляв "г" так м'яко, що виходило не "Бог", а скоріше "Бох".

- Ай, та що з вами говорити, - відмахнувся Кондратюк і побрів далі своєї дорогою...

* * *

І запитають Його: "Ти побожний, о Всевишній?"

І відповість Він: "Ні, я атеїст".

Книга пророка Адамича.

Травень 2003 р.

Поцілунок

Курортний роман. Втім, не роман, а оповіданнячко

Ми дуже поцілувалися.

Федір Достоевський, "Підліток".

Сьогодні, будь-що-будь, я її поцілую, думає Іван Едуардович, потягуючись після сну.

Яскраве ранкове сонце крізь зелень навколишніх санаторних дерев просочується у вікно санаторних апартаментів Івана Едуардовича й, сліплячи йому очі, підтверджує, що наступаючий день буде пляжним, як і планувалося. Напередодні радіо пророкувало зміну теплої хмарності на спекотну безхмарність.

От на пляжі він її й поцілує, навіть незважаючи на її кокетливі заперечення.

Спекотно. Іван Едуардович встає з накрохмаленого санаторного простирадла й, підчепивши ступнями капці, робить кілька гімнастичних рухів, після чого в одних трусах прямує до душу. Скинувши труси й капці, збадьорює себе контрастним - наперемінно то студеним, то жарким - водопровідним дощичком. Ах, хоррошо!

- Ви хто? - запитала вона.

- Прекрасний принц на білому коні, - пожартував він, показавши в посмішці свої здорові білі зуби.

- А я зачаклована царівна, - пожартувала у відповідь вона...

Це тоді, у день їхнього знайомства, майже тиждень тому...

Після душу, розрум'янивши шкіру тертям рушника, Іван Едуардович трусів не надягає. Надягає плавки. На пляжі мальовничого ставка немає кабінок для перевдягання, тому що ставок усього у декількох кроках від корпусів санаторію "Бермінводи", тому мешканці санаторію виходять на пляж уже в купальниках і плавках. На території цього оздоровчого закладу, що має місце у 25 кілометрах західніше Харкова, три гарні ставки, але лише на одному з них є піщаний пляж і човнова станція, а два інших хороші для милування й риболовлі.

Іван Едуардович, почистивши зуби, голиться перед дзеркалом безпечною іноземною, розхваленою в телерекламі бритвою й любить свою фотогенічну фізіономією. Красень! Йому б не інженером на приладобудівному заводі, йому б із такими зовнішніми даними де-небудь у Голівуді кіноактором... Усяких там Суперменів та Джеймсів Бондів... Не дивно, що жінки йому так охоче віддаються... От тільки ця новенька щось дуже довго ламається. Іван Едуардович уже тиждень до неї фліртується, а вона навіть поцілувати себе не дозволила. Занадто рано, мовляв... Має минути ще декілька там днів, перш ніж... Така молода, майже вдвічі молодша за Івана Едуардовича, а така в цьому аспекті несучасна... І ім'я в неї несучасне, стародавнє: Василиса.

- Василиса? - здивувався він. - Рідке, рідке... Я буду кликати вас Василисою Прекрасною, бо ви дійсно казково гарні...

Ні, чорт забирай, що не кажи, але він дійсно нівроку! Ну хіба даси йому його сорок два? Ну, максимум тридцять із гаком. І чого вона тягне? Інша б на її місці вже давно насолоджувалася б із ним усіма принадастями неплатонічного курортного роману...

Іван Едуардович, стисши губи й випнувши тиском язика шкіру під нижньою губою, зіскрібає лезом з у такий спосіб створеного узвишшя виролу за добу щетину. Під самий корінь її! Більшість жінок не люблять, коли мужик при поцілунку колеться...

Його залицяння вона приймає, у принципі, прихильно, із задоволенням приймає в подарунок квіти, але від поцілунків відсахується, наче черниця. Він їй явно подобається. Отже, виходить, вона прагне його поцілунків. Чому ж ухиляється? Побоюється здатися легко доступною? А може, вона, так би мовити, об'єкт надмірно пуританського батьківського виховання? Але хіба може в наш час дівчина, якій вже за двадцять, залишатися незайманкою?! А може, просто кокетує, ламається, набиває ціну... Цілувати! Неодмінно цілувати! Ігноруючи її "не треба!", її відштовхування... Сама ж рада буде! На пляжі. Ні, краще на човні, це романтичніше. Так, візьму напрокат човна, відпливемо під покров гарних плакучих верб, і... Не забути й презервативи, про всяк "пожежний" випадок... Раптом від поцілунків уміємо, збудимося...

Іван Едуардович змиває з обличчя залишки піни й уважно оглядає результат роботи бритвою. Прекрасно! Утирає в шкіру ароматний крем, щоб не щипало...

Вечорами вони гуляли гарним парком й теревенили. Корпуси санаторію "Бермінводи", що в розгорнутому вигляді звучить як "Березовські мінеральні води", – це не сталінські імперські палаци з колонами, шпилями, барельєфами у вигляді орнаменту з колосків, плодів, серпів і молотів, скульптурами пролетарів і колгоспників, та із іншим помпезним прикрашальництвом. Ні, це типові брежнєвські коробки. Прикрасою цього санаторію є не корпуси, а оточуючі їх парк і ставки

Про що Іван Едуардович із Василюсою щебетали, любуючись цим парком і цими ставками? Про те, якими віртуозними є солоспіви солов'їв під оркестровий акомпанемент коників чи цвіркунів, або ще якихось скрипкових комах. Про те, який незвичайно яскравий місяць і яка неймовірна череда зірок пасуться над "Бермінводами". Про те, які чудові пахощі випліскують квітучі акації, черемхи та інші ботанічні елементи ландшафту... Типове базікання, що випереджає курортний роман. Але іноді Василюса заговорювала про дивне...

– Ну чому ж ти не даєш, як раніше казали, облобизати твої ніжні губки?

– Поки рано... Ну уяви, що я зачаклована царівна, і що якщо мене поцілувати завчасно, то я перетворюся на когось іншого.

– Ну ми ж не діти, Василюсо моя Прекрасна; навіщо ці казочки. Ми дорослі люди, хоч ти й молода... Ну, давай...

– Ні, не можна!.. Не ображайся... Не зараз... Потім...

Ні, сьогодні на човні не відвертиться, думає Іван Едуардович, облачаючись у кремові шорти й білу короткорукавну футболку з легковажним зображенням на грудях мультяшних козаків-запорожців. Що характерно: немає під цією футболкою випнутого пивного пуза, типового для багатьох його однолітків. Іван Едуардович тримає себе в добрій фізичній формі. Якби не ці невеликі проблеми зі шлунком, що змушують його відвідувати санаторії, то можна було б ужити слово "здоров'яга". Він бачив, як, образно висловлюючись, облизувалися на нього представниці прекрасної статі, що оздоровлювалися тут мінеральними водами; з ними в нього все трапилося б дуже швидко; але на фоні Василюси, прекрасної Василюси, усі вони не становлять для нього сексуального інтересу.

Звичайно, він нічого не сказав Василюсі про наявність дружини й сина, а свою обручку – металеве свідоцтво про одруження – на час курортного способу життя перемістив, як звичайно, з пальця в кишеньку гаманця. Про її сімейний стан не допитувався, щоб не спровокувати аналогічних розпитів про самого себе. Брехати Іван Едуардович умів, але не любив.

Після дієтичного, але смачного сніданку (як звичайно, наш герой і його обраниця в ідальні примостилися за одним столиком), Іван Едуардович і Василюса, прихопивши килимки для лежання та інші пляжні приналежності, переміщаються з корпусу до ставка. Сонце пекучими променями-щупальцями тягне пляжників, що швидко нагріваються, в освіжаючу вологу. Розстеливши на піску килимок, Василюса скидає зелений пляжний халатик і залишається в мініатюрному за площею салатному бікіні. Уперше Іван Едуардович бачить її настільки оголеною. Попередні дні були хоч і

теплими, але хмарними, що запрошували до прогулянок парком, а не до загоряння на пляжі. Іван Едуардович, скидаючи шорти й футболку, із замилюванням пожирає очима її струнке тіло. Ах, хорроша!

Між її такими звабними грудьми наш герой мигцем помічає якусь темну ляпку – чи то татуювання, чи то велику фігурну родимку.

Дзеркальна гладь води – перевернений догори дригом пейзаж – вабить шубовснути у водойму.

Василиса укладає свою русяву косу навколо голови віночком, фіксує приколками, щоб волосся не сильно намокнуло, і вступає в розгонисте дзеркало, гофруючи його поверхню повзучими від гарних ніжок хвилями. Іван Едуардович, не юний, але спортивний, з розгону уривається в рідину, висаджуючи кущі бризок, і занурюється. Майже все дами на пляжі з інтересом повернули голови убік спортивного красеня. Ясні детальні звуки надводного світу змінюються розмазаними гучними приглушеними звуками світу підводного. Іван Едуардович, проштовхуючи себе вперед гребками натренованих рук, просувається в товщі вологи настільки далеко, наскільки дозволяє запас повітря в його натренованій грудній клітці. Випірнувши й відфиркнувшись, наче тюлень, із задоволенням відзначає, що допірнув ледве чи не до середини ставка, досить далеко від берега. Іван Едуардович пальцями вабить до себе Василису, мовляв, пливи сюди, люба. Вона занурюється до підборіддя й пливе.

Вода прозора. При ближчому розгляді виявляється, що темна ляпка поміж грудьми приплилої красуні, – це зображення жаби, сантиметра три завбільшки.

– Несподіване татуювання, – зауважує наш герой, удивляючись у дуже реалістичний нашірний портрет земноводного. – Зазвичай дівчати носять тату у вигляді метелика, квіточки, рибки або дельфінчика, іноді ящірки або навіть змійки... Але щоб жабу – бачу вперше. Дівчата зазвичай відчують до жаб бридливість, відразу... Що символізує ця тварина? У цьому схована якась алегорія? Або тобі просто подобається, як вони виглядають?

– Це не татуювання, це... Це зроблене іншим... методом, – якось неохоче, із трудом підбираючи слова, поправляє вона, не поспішаючи, пливучи поруч із ним назад до пляжу.

– Яким? – майже машинально запитує Іван Едуардович, думаючи про те, як йому хочеться оволодіти її тілом.

Вона задумливо мовчить півхвилини. Потім замість відповіді ставить запитання йому:

– Ти коли-небудь думав про те, що крім цього світу існують і інші світи?

– А, інші виміри, паралельні простори? Чув такі гіпотези.

– І що в цих інших світах трохи інші закони природи, які, з погляду людей тутешнього світу, виглядають казковими чарівництвами. І що чудеса в казках, легендах і міфах тутешнього світу – це відгомони прадавніх знань про ті інші світи...

Ага, вона любить фантастику, думає Іван Едуардович...

Сам Іван Едуардович фантастику категорично не любить, ще з дитинства, і навіть

уважає явищем шкідливим. Ну, насправді, яку практичну користь мають небилиці?! Тільки засмічують мозок хибною інформацією. Захоплення фантастикою, казками – це ескапізм, відхід від проблем реального світу в світ мрій, отакий різновид наркоманії, уважає Іван Едуардович. Замість того щоб займатися благоустроєм реального світу, а отут роботи непочатий край, ці так звані фантазери витрачають дорогоцінний час впусту, на створення світів нереальних і на поглинання подібних творінь, у той час як реальний світ залишається настільки невпорядкованим і проблемним, у тому числі й через втрату часу на даремні фантазії... Ні, Іван Едуардович людина раціональна, розсудлива, практична, тому фантастику...

– Я теж люблю фантастику, – бреше Іван Едуардович, дивлячись на Василису чесними очима; як кажуть українці, "позичивши очі в Сірка", або, як говорять великороси, "на голубом глазу".

Якщо я прикинуся її однодумцем, мені легше буде домогтися від неї всього чого прагну, думає наш герой. Так, він не любить брехати. Але коли так прагнеш жінку, яких тільки, як говориться, борошняних виробів не навішаєш їй на вушка. Жінка скоріше відчує симпатію до чоловіка з хорошим смаком, ніж до чоловіка без смаку. Але що таке відсутність смаку й що таке хороший смак? Відсутністю смаку називається смак, який відрізняється від твого власного; а хорошим смаком називається смак, що збігається із твоїм власним. Отже, збреши жінці, що тобі подобається те ж що і їй, і вона вважатиме тебе чоловіком із хорошим смаком.

– Більше того, я сам пишу фантастичні романи, зокрема про чарівні паралельні світи. Скажу по секрету: я досить відомий письменник-фантаст, – зовсім забріхується Іван Едуардович у прагненні до своєї еротичного характеру мети. – Тільки мої книги видаються під псевдонімом.

– Під яким? – з явною симпатією спрямовує на нього зелені очі чарівна плавчиха.

– Ну... Еее... Гм. Кхе. Справа в тому, що я не маю права, згідно з контрактом із видавництвом, до часу розголошувати таємницю псевдоніма. Цього навіть мої найближчі друзі й родичі не знають. Вибач.

Боячись, що ця шанувальниця фантастики продовжить розпити з настільки слизької для нього теми й швидко викрие брехню, Іван Едуардович різко змінює предмет розмови:

– А давай-но покатаємося на човні.

– Давай.

Вони, спливаючі водою, виходять із водойми на пісок, обтираються рушниками. Разом із рушником Іван Едуардович витяг із сумки непомітно й упаковочку презерватива, швидко сховавши її під гумку плавок.

Човняр, що виявився особою жіночої статі пенсійного віку, видає їм два весла. У дощатий причал тикаються носами, як поросята у свиноматку, кілька човнів, кожен з яких має власне ім'я, написане на борті червоною малярською фарбою. Індивідуум, який підібрав і намалював ці назви, мав, очевидно, почуття гумору. Але гумору чорного. Назви наступні: "Титанік", "Офелія", "Княжна Степана Разіна", "Чапаєв",

"Муму", "Китеж-град", "Атлантида"...

Василиса вибирає "Офелію", за благозвучність.

Іван Едуардович ставить на причал весла вертикально, просить її їх потримати й переходить із причалу в човен, балансуючи в хиткій "Офелії", потім приймає від Василиси одне за другим весла й пристиковує їх до кочетів. Нарешті, узявши її за ручку, допомагає переміститися туди ж. Він сідає за весла, вона напроти. Спочатку несиметричними рухами весел Іван Едуардович розвертає човен кормою до причалу, потім симетричними рухає його убік мальовничих очеретів і плакучих верб.

Гребучи й втупившись зіницями в її великі зелені очі, Іван Едуардович декламує напам'ять поезію. От, наприклад, рядки Євгена Плужника:

Ах, флейти голос над рікою –
Цей синій день, і даль, і ти!
З тобою, світлою такою,
Як голос флейти над рікою,
Так легко навмання пливти.
Пускай же човна за водою
В роздолля синявого дня!
Це ж захват – бути молодю;
Це ж спокій – плисти за водою;
Це ж безум – жити навмання!

Як досвідчений донжуан, Іван Едуардович знає, що вірші – хороший ключ до жіночого серця, а через серце й до інших жіночих органів, тому він визубрив цілий ряд невеликих поетичних творів різних авторів і, так би мовити, у боротьбі за жіноче тіло часто-густо пускав у хід цю ефективну зброю.

Весла із плескотом ритмічно зачерпують речовину, іменовану хіміками H_2O . З дерев'яних ластів, що вискакують із рідкого дзеркала, сиплються діаманти. Над водою стрімко й віртуозно, як повітряні аси, гасають елегантні невагомні бабки. Одна з них швидко здійснює посадку на борт човна, захопившись за деревину чіпкими кігтками, але відразу миттєво лине геть, налякана виринанням весла. Василиса мружиться від сонця й смакує поезію, якою охмуряє її наш герой.

Свого коханця чарівна Діана,
Купаючись, голісінька, в криниці,
Тією наготою так не манить,
Як от мене ця дика чередниця,
Яка в воді полоще покривало,
Відкривши золоту свою косицю.
Палюча спека підсобила мало,
Коли кохання дроздом пронизало.
А це – мадригал великого Петрарки^[1].

Тим часом "Офелія" перетинає ставок і наближається до найбільш віддаленої від пляжу частини берега, де межа води й суші декорована завісами срібисто-салатних

плакучих верб і ширмами смарагдових очеретів, за якими можна зникнути з поля зору решти пляжників.

Іван Едуардович припиняє гребти, але човен за інерцією ще пливе, усе повільніше. І нарешті, завмирає, опинившись у затишному завулку водойми, де існують лише шелестка зелень, хлюпаюча об борт вода й щебечуще своїми птахами небо.

- Пересядь сюди, ближче до мене, - неголосно просить Іван Едуардович, поплескуючи долонею по лаві, на якій сам сидить.

- Тільки, чур, не цілуватися, - попереджає Василиса й пересаджується.

Іван Едуардович ніжно гладить її голі плечі досвідченими пальцями й муркоче їй на вушко, яка вона дивовижно гарна, досвідченим ротом. Проти таких дій Василиса не заперечує.

Заслухавшись компліментами, вона навіть прихиляє русяву голівку з віночком-косою на його могутнє плече.

Тепер час, вирішує Іван Едуардович, палаючи від жаги.

Він обхоплює молоду красуню в салатному бікіні сильними руками, притягає до себе й тягнеться жадібними губами до її ніжних дівочих вуст.

- Ні!!! Не цілуй!!! - вжахється Василиса, відхиляючись і відштовхуючи Івана Едуардовича маленькими кулачками.

Але хіба може така тендітна дівчина протистояти силі такого спортивного чоловіка!

- Не можна!!! Я зачак...

Заплющивши очі, чи то для того щоб не бачити жаху на її прекрасному личку; чи то для того щоб, відключивши зір, зосередитися на дотику; чи то підсвідомо побоюючись ляпасу, Іван Едуардович затискає її ротик на півслові жагучим поцілунком.

І в ту ж мить він перестає відчувати Василису, начебто вона якимсь дивом вислизнула з його чіпких обіймів. І чує тихий сплеск поруч із човном, начебто за борт пустили гаманця із монетами.

Іван Едуардович розплющує очі.

Василиси немає!

Він, вертячись у човні, оглядає весь простір навколо себе.

Її немає, немає, немає!!!

Іван Едуардович зі здивуванням виявляє на дні човна "Офелії" салатне бікіні: ліфчик і плавочки.

- Василиса, ти де?! - неголосно кричить сорокадворічний красень-чоловік на ймення Іван, на прізвище Царевич, продовжуючи озиратися в усі сторони. - Василисааа!

З-під лівого весла у відповідь звучить жаб'яче:

- Ква...

Грудень 2003 р.

Яйце

Подорожня історія

Я думаю, ніколи наречений, тремтливо очікуваний, не поспішає так до своєї нареченої, як я поспішав тоді до Харкова, сам не знаючи чому.

Володимир Соллогуб, "Незакінчені повісті".

- Тс! - перебив мене слідчий, - підтверджуються мої попередні припущення. Тут діють загадкові обставини...

Ернст Теодор Амадей Гофман, "Еліксири сатани".

Він почав пісяти...

- Ну хто ж так починає оповідання! - обурюється внутрішній голос автора. - У першому ж реченні ти шокуєш читача настільки ницими фізіологічними подробицями. Недобре, недобре. Почни не з сечовипускання, а з чогось іншого.

- Ну... Добре, почну з іншого, - погоджується зі своїм внутрішнім голосом автор і починає так:

Як багатьом відомо, на Харківщині, східніше самого міста Харкова, має місце селище міського типу за назвою Великий Бурлук.

Як багатьом відомо, колись біля Великого Бурлука була знайдена знаменита "Велесова книга".

А Кий Арнольдович Сало, головний герой цього оповідання, знайшов біля Великого Бурлука яйце, про що мало кому відомо. І не колись там, а конкретно 30 квітня 2004 року, о 18 годині 23 хвилині за київським часом.

Сам-от Кий Арнольдович мешкає не у Великому Бурлуці, а в Харкові, на Холодній Горі; у Великому ж Бурлуці живуть його тесть із тещею, тобто батьки його дружини Руслани Тарасівни Бузок. Той факт, що в нашого героя і його дружини, котра перебуває з ним у зареєстрованому РАГСом законному шлюбі, різні фамілії, пояснюється просто: Руслана залишила дівоче прізвище, розсудивши, мовляв, "Руслана Сало" - звучить якось курйозно і навіть принизливо (бо ж майже кожна жінка прагне бути стрункою та граціозною, а не якимсь "салом"); інше діло - Бузок, рослина із гарними та запашними квітами.

Отже, виїхавши з Великого Бурлука, де він залишив у тестя з тещею на травневі свята погостювати дружину Руслану й сина Богданчика, Кий Сало відчув підвищений тиск у сечовому міхурі й вирішив, що називається, "відлити". А все тому, що теща пригощала його, крім іншого, домашніми соліннями, після яких організм відчуває спрагу й змушує хлебтати й хлебтати напої.

Вишнева "Таврія" нашого героя завмерла на узбіччі траси, а сам він перемістився в найближчі кущі.

У той час як організм Кия Арнольдовича позбувався зайвої рідини, його очі блукали околицями, насолоджуючись видами весняної природи.

- Отут слід дати мальовничі описи оної весняної природи, для так званої художності, - говорить раптом... ні, не герой, а внутрішній голос автора. - Опиши, як із липких бруньок витикаються ніжні світло-зелені листочки; як гудуть над першими

квітами перші комахи, ще сонні після зимової сплячки; як ґрунт, просякнутий вологою розталого снігу, наїжився першою травою, як...

- Нехіть мені робити докладні описи весняної природи, - заперечує своєму внутрішньому голосу автор. - По-перше, тому, що таких описів у красному письменстві й без того хоч греблю гати, і багато з них настільки блискучі, що мені їх однаково не переплюнути. По-друге, від багатослівних просторікувань щодо пейзажів, портретів і натюрмортів моє оповіданнячко може роз'юшитися до розмірів повісти або навіть роману, що в мої плани не входить. І, нарешті, по-третє, читач, звичайно ж, і без мене прекрасно знає, як виглядає весна в наших широтах, і навіть як вона пахне.

Отже, стряхнувши останні краплі, сховавши назад у штани свій... ага, його... і застібаючи "блискавку" ширінки (втім, "блискавками" такі застібки називають мешканці інших міст, а Кий Арнольдович Сало, як усі харків'яни, називав її "змійкою"), він зирнув на кульбабки, схожі на малесенькі лимонного кольору хутрянні туркменські шапки, насаджені на салатного кольору трубочки для коктейлю, і побачив серед них вищезгадане яйце.

Яйце було гарним.

Ні, це було не великоднє яйце роботи ювелірів Фаберже, звісно, а звичайне яйце якогось великого птаха. Але його забарвлення було досить приємне окові: темно-синє в жовту цяточку, або, мабуть, у цяточку кольору слонячої кістки; начебто вечірнє небо, всіяне зірочками. Величиною більше гусячого, або індичого, або лебединого, але поменше страусового.

Наш герой узяв його в руки, щоб розглянути ближче. При ближчому розгляді світлі цяточки нагадували чи то шумерський клинопис, чи то скандинавські руни. Коли Кий Арнольдович повернув знахідку, щоб оглянути з усіх боків, усередині об шкарлупу щось стукнулося. Він злегка потряс яйце. Так, усередині талапалося щось щільне, начебто пластмасова іграшка в шоколадному яйці "кіндер-сюрприз". Невже білок із жовтком позсихалися у тверду грудочку? Або висохла мумія пташеняти, що не зуміло пробити шкаралупу?

Помилувавшись яйцем, переконавшись, що воно не розбите й не тріснуте, а абсолютне ціле, наш герой вирішив, що ця штучка, так би мовити, естетична й може собою прикрасити домашній інтер'єр, тому забрав знахідку. Повернувшись у вишневу "Таврію", акуратно поклав синій у цяточку еліпсоїд на сусіднє сидіння й продовжив шлях.

Не встигнув його автомобіль набрати швидкість, а в тих же кущах, де дзюрив Кий Сало, з'явився інший чоловік. З'явився невість звідки, чи то з кущів же, чи то просто з повітря. Він був цілковито лисий, горбоносий, його профіль нагадував писок хижого птаха. Тіло його було впаковане в чорну оболонку на кшталт дивовижного доспіху. Якби хто-небудь, так от хоча б і сам читач, дивлячись на обличчя цього суб'єкта спробував би назвати його вік, то це звучало б приблизно так: "Йому років тридцять... Ой, ні, не тридцять, а всі п'ятдесят... Та ні, не п'ятдесят, йому й тридцяти-от немає... Втім, йому вже за сорок... Та ні, які сорок, ніяк не менше шістдесяти... Навіть більше

сімдесяти... Навіть усі дев'яносто... Ой, ні, менше сорока... Двадцять із гаком..."

Таємничий чоловік невизначеного віку обвів гострими вічками околиці, упився поглядом у жовту галактику з кульбабок, заплющив повіки й придавив скроні пальцями, потім, розсунувши гілля кущів, спрямував погляд на зменшувану вдалині вишневу цятку, потім обернувся й зник так само раптово, як і з'явився...

Поки Кий Арнольдович Сало, крутячи баранку вишневої "Таврії", від'їжджає від Великого Бурлука, автор поділиться із читачем невеликим обсягом - "дещицею", як говорять українці, або "толікой", як кажуть росіяни, - інформацій щодо цього свого героя.

Його тато, Арнольд Кузьмич Сало, у дитинстві страждав через те, що його дражнили інші малята за нетутешнє, імпортне ім'я. Тому вирішив, мовляв, якщо в нього будуть діти, то він їм обов'язково дасть імена тутешні, слов'янські. І коли наш герой народився, тато Арнольд підшукав для нього споконвіку слов'янське, як він уважав, ім'я в давньоруському літописі "Повість минулих літ". Як читач, звичайно ж, зрозумів, ім'я нашого героя запозичене в легендарного князя, що заснував більш півтора тисяч років тому місто, назване на його честь Києвом. Але, на жаль, і Кію Арнольдовичу не вдалося в дитинстві уникнути дражнилок із приводу імені. Хлопчиська й дівчиська кричали йому: "Кію, Кію, де твої кулі?"; маючи на увазі більярдний кий із більярдними ж кулями.

Нині Кий Арнольдович Сало - дещо гладенький чоловік тридцяти чотирьох років, із шевелюрою кольору неочищеної картоплі, вусиками й борідкою. Він закінчив Московський Літературний інститут, але популярним і модним письменником, відомим широким масам читачів, не став. Працює в одній із харківських телекомпаній редактором краєзнавчої програми "Столиця № 1". Назва натякає, що Харків був першою столицею Української радянської республіки, поки не передав столичний статус Києву. Один із персонажів Ісака Бабеля - "тужний убивця Сидоров" - обізвав Харків "саморобною столицею". Ну, саморобна, не саморобна, а столиця. Перша. Але тепер уже колишня. У вільний же від роботи в "Столиці № 1" час Кий Арнольдович, крім іншого, іноді пише статті, які йменує елегантним словом "есе", для місцевої преси. Але оскільки з розвалом Радянського Союзу розвалилося й правило виплачувати авторам пристойні гонорари за опубліковані опуси, писання статей громадянин Сало називає не роботою, а хобі.

У даний відрізок часу він працював над статтею (есе) під робочою назвою "Харків'яни - основоположники української й російської фантастичної прози періоду романтизму". По закінченню цієї роботи він планував дати твору більш лаконічну назву, щось на зразок "Гніздо фантастичної прози" або там "Вотчина фантастичного романтизму"...

У цьому есе він розповідав і про попечителя Харківського навчального округу Олексія Олексійовичі Перовського, автора фантастичних повістей "Лефортівська маківниця" і "Чорна курка, або Підземні жителі" на типову для романтиків тему

контактування нашого світу із чарівними паралельними світами (свої твори Перовський підписував псевдонімом "Антоній Погорельський"; до речі, і небіж цього харківського попечителя – письменник Олексій Костянтинович Толстой – теж вважається одним із основоположників російської фантастики); і про першого прозаїка нової української літератури Григорія Федоровича Квітку (псевдонім "Грицько Основ'яненко"), автора фантастичних повістей "Конотопська відьма" і "Мертвецький великдень"; і про Ореста Михайловича Сомова, автора фантастичних повістей "Русалка" і "Київські відьми", першого російського письменника, що звернувся до українського фольклору, надихнувши своїм прикладом молодого Гоголя – не харків'янина, але з Харковом теж пов'язаного досить щільно – на написання "Вечорів на хуторі поблизу Диканьки"...

Створення есе просувалося не настільки швидко, як Кию Арнольдовичу хотілося, тому що дружина Руслана відволікала його всілякими дорученнями: то збігай у булочну за хлібом, то забий цвяха, то винеси сміття, то позаймайся з Богданчиком, то... Тепер, коли він відвіз дружину із сином до її батьків, де вони гостюватимуть не менш тижня, можна засісти за есе ґрунтовно.

Закінчуватися ця стаття повинна таким резюме: мовляв, раз і перша російська фантастична повість "Лефортовська маківниця" Погорельського (котра дуже подобалася, до речі, О.С. Пушкіну) – і перша українська фантастична повість – "Мертвецький великдень" Основ'яненка (яку схвалив навіть критик Віссаріон Белінський, що не любив взагалі-то фантастику і стверджував, що "фантастичне в наш час може мати місце тільки в божевільнях, а не в літературі, і перебувати в завідуванні лікарів, а не поетів") – написані харків'янами (нехай навіть Погорельський був харків'янином не довічно, як Квітка, а тимчасово, але все-таки...), виходить, саме Харків можна вважати батьківщиною як російської так і української фантастичної прози періоду романтизму.

І от, сидячи поруч зі знайденим біля Великого Бурлука яйцем і роблячи дві справи одночасно – керуючи автомобілем і подумки творячи есе – наш герой кілометр за кілометром, кілометр за кілометром, повз села й селища – Підсереднє, Дорошенкове, Підгоріле, Гонтарівка, Радькове, Широке – переміщався убік рідного міста Харкова, для якого, до речі, цей 2004-й рік від Різдва Христового був ювілейним: Харків святкував своє 350-річчя. Тобто поселення тут були ще в часи полювання на мамонтів, але перше документальне свідчення про місто Харків як таке відноситься до 1654-го року, року горезвісного союзу між Україною й Росією. Із приводу ювілею, крім інших святкових заходів, заплановане й відкриття пам'ятника легендарному козакові Харку, від імені якого, нібито, і походить назва "Харків". Саме-от місто назване від ріки Харків, що крізь нього протікає, а от, мовляв, ріка... Але хоча і в українських літописах, і в українських народних піснях згадуються козаки на ймення Харко, історики вважають версію про походження назви ріки й відповідно міста від імені якогось козака не більш ніж легендою. Існують ще чотирнадцять версій про походження назви "Харків", і згідно з більшістю з них ріка таку назву одержала за сотні років до виникнення козацтва. Проте, відомий скульптор Зураб Церетелі до ювілею вже створив статую міфічного

козака.

- По-перше, ти відволікся від сюжету, а по-друге, замість художнього твору став видавати суху краєзнавчу інформацію, - обсмикує автора його внутрішній голос, але автор безтурботно відмахується.

На шляху від Великого Бурлука до Харкова лежить і селище Старий Салтів, дещо північніше від якого перебуває його майже тезка Верхній Салтів. Нині оний Верхній Салтів - звичайне маленьке східноукраїнське поселення, а в XII столітті там було досить велике за середньовічними мірками місто, що називалося просто Салтів. Салтів, як говорять деякі знавці історії, був останнім містом на шляху героїв "Слова о полку Ігоревім", що рухалися назустріч половцям, - князя Ігоря Святославича Новгород-Сіверського і його полку. Сама битва, що виявилася трагічною для русичів, трапилася, як говорять усі ті ж знавці, десь на півдні нинішньої Харківщини або півночі нинішньої Донеччини...

- Агов, алло! Ти мене чуєш, чи ні?! - уже не говорить, а кричить авторові його внутрішній голос. - Повернися до сюжету! Це ж оповідання, а не довідник із краєзнавства!

- Так... я дійсно... трохи... - зніяковіло белькоче автор, і сам уже бачачи, що заліз кудись не туди, але відразу намагається викручуватися: - Втім, головний герой мого оповідання - редактор краєзнавчої телепрограми, так що ці мої розпатякування можна віднести на рахунок асоціацій, які викликала в героя ця поїздка.

Отже, проїхавши дамбою, що перетинає Печенізьке водоймище, яке харків'яни - народ сухопутний - патетично називають Печенізьким морем, Кий Сало в'їхав у Старий Салтів і незабаром зупинився на автозаправній станції, щоб, образно висловлюючись, свого металевого коня вишневої масті напоїти студеним бензином. Можливо, на цьому ж самому місці 819 років тому напував свого скакуна й князь Ігор Святославич.

На заправці, крім її працівника - хлопця років двадцяти в комбінезоні з емблемою фірми, якій ця бензоколонка належала, була присутня ще одна жива істота: бездомний безрідний пес сіро-чорно-білої масті, що харчувався подачками працівників і клієнтів цього пункту.

Коли бак вишневої "Таврії" наповнювався пальним, пес дивився на шофера байдуже, поклавши морду на передні лапи й ворущачи бровами. А коли водій, відійшовши від машини, дістав із кишені жилета гаманця, вийняв із нього гривні з портретиками київських князів Володимира Великого і Ярослава Мудрого, інших видатних діячів, і простягнув гроші хлопцю, пес статечно встав, підійшов до нашого героя й, втупившись у нього прохальними очима, завиляв хвостом.

У момент, коли заправник узяв купюри клієнта, настрої тварини раптово перемінився: собака повернув морду на схід - у ту сторону, звідки приїхала вишнева "Таврія", люто ощирився й загарчав. Розплатившись за бензин, Кий Арнольдович обернувся глянути, що викликало невдоволення пса, і став свідком такої сцени: на заправку із траси звильнув чорний мотоцикл, на якому сиділа людина, одягнена у

чорний мотошолом, чорну куртку, чорні рукавички, чорні штани й чорні черевики – таких мотовершників нині називають байкерами; загальмувавши поруч із "Таврією" нашого героя, заглянула у віконце автомобіля (а скло в ньому прозоре, не тоноване), рішуче ухопилася за ручку й смикнула дверцята; пес гавкнув, метнувся до чорного мотоцикліста й вчепився щелепами в його черевика; байкер кркнув, мотоцикл газанув; від ривка пса мотнуло, і він дивом не втрапив під заднє колесо, випустивши жертву; незнайомиць шугонув трасою на захід, убік Харкова, а собака люто загавкав услід.

Працівник заправки, що спостерігав цей моментальний бойовик із не меншим здивуванням, аніж Кий Арнольдович, прокоментував:

– Украсти у автомобілі той чоловік щось певно праг. Украв би, якби псом сміливо не атакований був враг. Умить куснув його за ногу, умить злодійство припинив. Він здивував мене, їй-богу. Не пес, а чистий детектив.

Кий Сало погодився:

– Я б обікрадений був, звісно, та пес так вчасно налетів... Він дресирований навмисно відлякувати крадіїв?

Хлопець заперечив:

– Дворняга, ні з якого боку не вчений. Без якихсь турбот жив тихше миші тут півроку. І от... Я сам роззявив рот!

– Стоп, стоп, стоп! Це що таке?! – вигукує раптом уже не хтось із персонажів, а внутрішній голос автора. – Чому це персонажі заговорили віршами?! У реальному житті люди так не розмовляють!

– Ну, "вірші" – це занадто голосно сказано. Я не поет, справжніх віршів писати, на жаль, не вмію. Я б назвав це просто рифмовано-ритмізованою прозою, – відповідає внутрішньому голосу автор. – Дійсно, у реальному житті люди так не розмовляють, згодний. Але я ж пишу не міліцейський протокол реального життя, а так званий художній твір, а в художньому творі...

– У поемі або віршованій п'есі – так, персонажі мають говорити віршами, але не в оповіданні ж! – перебиває внутрішній голос. – В оповіданні, нехай і фантастичному, персонажі повинні говорити прозою й тільки прозою!

– Кому? – запитує у внутрішнього голосу автор.

– Що "кому"? – перепитує внутрішній голос.

– От ти говориш: "персонажі повинні", а я запитую: кому? Кому саме щось повинні мої персонажі?

– Ну... Еее... Читачеві, – непевно відповідає внутрішній голос.

– Ані мої персонажі, ані я особисто читачеві нічого не винні, ми в читача нічого в борг не брали. Ну, а якщо читач вважає, що ми йому винні, то нехай домагається повернення цього боргу через суд. Творча особистість має право на випендрюж, або, солідніше висловлюючись, на художню оригінальність. Якщо б мої здатності були ширше, то мої персонажі не те що віршами заговорили, а заспівали б оперні арії. Уявляєш, як це було б неординарно: фантастичне оповідання, де персонажі

спілкуються за допомогою оперних арій, з додатком нот! Але, на жаль, оперної музики я скласти не вмію, тому нехай персонажі хоча б просто говорять у риму.

- Це неправильно, неправильно, неправильно... - бубонить внутрішній голос.

- Зате, так би мовити, оригінально. У мільйонах оповідань персонажі говорять прозою, а в мене... Яка-ніяка різноманітність. Уважай це творчим пошуком нових шляхів у літературі, - витребенькується автор.

- Ай, роби що хочеш, - здається внутрішній голос. - Тільки видається мені, що в тебе вийде якась дурня, а не оповідання.

Отже, Кий Арнольдович розплатився за бензин до нападу пса на байкера, а після цього інциденту дав хлопцеві поверх того зайву купюру з портретиком гетьмана Богдана Хмельницького - а це, мовляв, спеціально для пса, йому на ковбасу. Працівник заправки пообіцяв, що витратить цю п'ятірку саме на ласощі для Кутмира, як хтось із проїжджих охрестив цю дворнягу.

Захлопнувшись у "Таврії", наш герой поїхав далі.

На виїзді зі Старого Салтова дві дівчини - смаглява брюнетка й світлошкіра білявка - "ловили" транспорт. Кий Сало пригальмував. Блондинка запитала: мовляв, до Харкова підкинете? Наш герой відповів: мовляв, так, підкину, чому ж не підкинути. Дівчата стали прощатися одна з одною, із чого випливало, що їде тільки одна, а інша лише її проводить. Виявилося, їде смаглява. Вона відкрила дверця, а Кий Арнольдович прибрав із сидіння темно-синє в жовту цяточку яйце й переклав його в бардачок; смаглявка із цікавістю вп'ялася в гарне яйце, сідаючи на те місце, де воно тільки-но лежало.

Ця дівчина в тонкій літній кремовій курточці, синіх джинсах і синіх же кросівочках була не просто смаглявою, а мулаткою зі шкірою кольору какао й антрацитовими кучериками. Звичайне діло, подумав наш герой: плід любові чорношкірого студента з Африки, яких у Харкові було і є чимало, з білошкірою українською аборигенкою, так би мовити. Від таких чорно-білих пар бувають талановиті нащадки. Олександр Пушкін, Олександр Дюма...

Мулатка на прощання покивала білявці пальчиками у віконце, водій закрив бардачок, і машина рушила в подальший шлях трасою Т-2104.

Незабаром пасажирка порушила мовчання проханням:

- Я вибачаюсь, а чи можна розглянуть ближче те яйце? Таким красивим є не кожне. Більш, може, не побачу це.

Кий Арнольдович знову відкрив бардачок, і подав мулатці знахідку, зауваживши, що знайшов це в кущах біля Великого Бурлука, змовчавши, втім, навіщо він у ті кущі ходив.

Дівчина, обертаючи еліпсоїд какаовими пальчиками, цокала язиком й шепотіла - треба ж, мовляв, яке гарне; а цяточки-от нагадують букви або ієрогліфи. Кий Арнольдович сказав, що особисто йому цяточки на яйці нагадують так звану велесовицю - літери "Велесової книги"; треба ж, до чого вигадливим дизайнером буває

природа. Ухопившись за тему "Велесової книги", про яку він колись писав есе (але, охолонувши, так і не дописав), літератор висловив припущення, що біля Великого Бурлука в середні віки було язичеське капище, де волхви провадили обряди й ритуали, і там була знайдена кимсь ця прадавня "книга" волхвів у вигляді дощечок з текстами, що ті дощечки опинилися в маєтку князів Задонських, котрий біля Великого Бурлука ж. І, мовляв, от який збіг, що пташине яйце із цяточками, схожими на велесовицю, знайдене ним у тому ж районі. Мулатка зазначила, що десь чула або читала, начебто вивчення "Велесової книги" хочуть увести на Україні в шкільну програму, незважаючи на те, що професор Григорій Грабович та інші академіки вважають ону "книгу" не текстами прадавніх волхвів, а підробкою, фальшивкою кінця XIX-го або початку XX-го століття. Кий Арнольдович гмикнув, мовляв, професор Грабович певен, що й "Слово о полку Ігоревім" чиста фальшивка, містифікація, зготована наприкінці XVIII-го століття. Але багатьма шанований історик Дмитро Лихачов, мовляв, був упевнений, що цей літературний шедевр написаний сучасником князя Ігоря Святославича.

Супутниця, поклавши яйце назад у бардачок, повідомила, що в неї є вдома енциклопедія слов'янської міфології й що в цій енциклопедії поряд із Велесом, Сварогом, Даждьбогом, Стрибогом, Мокошей і т.д. слов'янськими божками названі й такі відомі всім з дитинства персонажі, як Кощій і Яга. Мовляв, споконвічно слов'яни поклонялися Кощієві і Язі як божествам. А після викорінювання язичества християнством ці двоє перейшли з релігії до казок. Кий Арнольдович сказав, що в ірландців у часи друїдів була язичеська богиня Бригіта, а коли на зміну язичеству прийшло християнство, ця богиня була оголошена християнською святою; і тепер свята Бригіта входить у трійку найшановніших ірландських християнських святих поряд зі святим Патриком і святим Колумбою, хрестителями Ірландії. От, бач, мовляв, яка різниця: у нас, слов'ян, колишні язичеські боги стали казковими лиходіями, а в них, кельтів, колишні язичеські боги перейшли в категорію християнських святих.

Потім Кий Сало вголос згадав, що давньогрецькі вчені, що жили ще в VI-IV століттях до нашої ери, – Гекатей із Мілета, Палефат, Гелланік із Мітілени й Евгемер – уважали, що прототипами язичеських богів були конкретні смертні люди, котрі реально колись існували, – видатні політичні й військові діячі й т.п.; а в основі міфів лежать події, котрі реально відбувалися; які від багаторазового переказування набули фантастичних форм. Наприклад, убив хтось величеньку змію; про це стали говорити та переказувати; хтось заявив, що змія була не просто величенька, а велетенська; інший додав, що в неї було дві голови; ще хтось уточнив, мовляв, не дві, а три... І у результаті вийшов міф про дев'ятиглаву гідру.

Мулатка сказала, що читала в харківському журналі "Багатогранний світ" гіпотезу, начебто язичеські капища були не просто місцями поклоніння божествам, а порталами, котрі з'єднують інформаційно-енергетичне поле нашого світу з інформаційно-енергетичними полями інших, паралельних світів в інших вимірах. Кий Арнольдович, якому цей журнал був добре знайомий, оскільки він і сам писав для цього видання статті, повідомив, що у найсвіжішому номері цього журналу, котрий ще не потрапив у

продаж, є стаття якогось Фауста Рабіновиченка, "незалежного дослідника таємниць світобудови", як він себе називає, з гіпотезою, що прототипами язичеських богів були реальні люди, але не з нашого світу, як стверджували вищезгадані стародавні греки, а з паралельного; мовляв, із тамтешнього світу в наш просочилася інформація про якихось видатних діячів, і тут їх стали вважати богами. Цьому сприяло, мовляв, і те, що в паралельному світі трохи інакші закони природи, тому діяння, які там є нормою, у нашому світі сприймаються як чудеса...

Уколошкуючи час от таким інтелектуальним базіканням, Кий Сало і його пасажирка їхали на захід трасою Т-2104, а повз них за віконцями автомобіля повзли східноукраїнські лісостепові пейзажі й промайнули села Федорівка й Шестакове. Водієві було приємно, що йому подибалася така начитана, розумненька попутниця, з якою є про що поговорити. Суб'єктивно час нагадує еластичну гуму або пружину: цікава розмова може його дуже стискати, а томливе очікування – навпаки, страшенно розтягувати.

Тим часом наш герой знову відчув підвищений тиск у сечовому міхурі й, як сказав поет, "пом'янув незлим тихим словом" соління тещі, котрі спровокували його на водохлебання й наслідки, що із цього випливають. Саме що випливають... Терпіти ставало усе сутужніше й сутужніше. Робити нема чого, приведеється знову "відливати". Де тут у нас кушики? Ага, он, попереду. Отам і зупинимось.

Припаркувавши вишневу "Таврію" на узбіччі, Кий Арнольдович пояснив пасажирці: приспічило-от, так що ви отут, панночко посидьте, а я збігаю в насадження. Панночка кивнула, мовляв, почекаю, але додала, що не буде сидіти, а походить біля машини, розімне ніжки, а то сидіти набридло. Він відбіг у зарості, втім, відносно прозорі, бо листя ще не остаточноросло, а вона залишилася потягуватися й тупцювати окрай дороги.

Повернувшись до природи передом, до траси задом, наш герой поливав моріг і відчував від цього велике полегшення. За ці заняттям він почув неголосний зойк дівчини, а коли закінчив вологовилити, застібнув ширінку й вибрався з кушів, то побачив коло свого автомобіля, пафосно висловлюючись, битву діви з невідомим супостатом. Що той супостат був мотоциклістом у чорному одязі, здається, тим же, що на автозаправці... Це був рукопашний бій двох професіоналів. Мулатка наносила удари кулачками й кросівочками в корпус супротивника, а він уміло удари відбивав або ухилявся. Мотоцикл, на якому він сидів, заважав йому бути більш поворотким, сковував рухи.

Зрозуміло, Кий Арнольдович кинувся на допомогу супутниці й першим ділом вихопив із "Таврії" монтировку, яку завжди тримав під рукою, тому що ніхто не гарантований від зустрічі на дорозі з лихими людьми. Чорний мотоцикліст, оцінивши, що супротивників уже двоє й один із них озброєний залізною, зволів ретируватися, під ударами дівчини розвернувся й помчав на ревучому металевому "скакунові" трасою убік Харкова.

Розпаленіла боєм пасажирка пояснила:

- Ви відійшли, й отут примчався на мотоциклі цей відтіль. В машину влізти намагався, щоб обікрасть автомобіль. Ну, звісно, я стоять не можу байдуже, мов незрушний стовп, і тую витівку ворожу спинила, не відбулась щоб.

Наш герой сказав, що це вже друга спроба чорного байкера обкрати його автомобіль, у якому, втім, немає нічого особливо коштовного (гаманець був у кишені жилета, а жилет на Києві Арнольдовичі).

- Ви бились амазонка наче! Злодюзі добре припекло! Хороброю дівчини вдачей був ошелешений ракло! Уміло б'єтесь, наче витязь: спритна нога, прудкий кулак! Звідкіль у вас ця бойовитість? Де ви навчилися битись так?

Мулатка відповіла, що з дитинства займалася бойовими мистецтвами: у шкільні роки відвідувала секції карате й дзюдо; навчаючись у міліцейській школі, яку закінчила торік, освоїла самбо; а тепер займається в секції бойового гопака - мистецтва рукопашного бою запорізьких козаків, яке здобуває в Україні все більшу популярність. Так, вона міліціонерка, тому не могла дозволити, щоб при ній відбувся злочин. Ех, шкода, не вдалося затримати злодюгу. Мотоцикл у нього дуже жвавий, на "Таврії" не наздогнати.

Тим часом на землю опускалися сутінки й серпанок.

Наш герой і попутниця зайняли свої місця в автомобілі. Прийшов час познайомитися, і шофер із пасажиркою назвали один одному свої імена. У мулатки ім'я виявилося не африканське, а наше, слов'янське: Милослава.

Вишнева "Таврія" рушила в подальшу путь трасою Т-2104 до Харкова, до якого залишалося всього нічого, як говориться, - кілометрів двадцять із гаком. Хвилин п'ятнадцять їзди...

І отут стало коїтися дивне.

Кий Сало й Милослава, обмінявшись репліками щодо злочинності взагалі й автомобільних крадіжок зокрема, замовчали.

Серпанок згущався, перетворюючись на туман. Попутниця начебто почала дрімати, а водій...

Чи то Кий Арнольдович поринув у себе й вів машину геть автоматично, чи то він і сам занурився у якусь дрімоту з відкритими очима, чи то втрапив під вплив якогось навіювання, але якийсь час він керував машиною, не помічаючи, куди їде.

І тільки коли супутниця промурмотала, мовляв, ой, я, здається, задрімала; а потім вигукнула, мовляв, а де це ми їдемо (?!), він начебто очунявся й зі здивуванням виявив, що вони рухаються не асфальтованою трасою, а ґрунтовою дорогою! Коли й де він збочив із траси на ґрунтовку, Кий Сало аж ніяк не пам'ятав, і навіщо це зробив, зовсім не розумів.

Загальмувавши, пробубонів:

- Тьху, що тут ще за чортovinня! Дурниця коїться якась! Куди заїхала машина? Звідкіль дорога ця взялась?

Кий Арнольдович, отетерілий від несподіванки, розвернув "Таврію" на сто вісімдесят градусів, і вони поїхали ґрунтовкою назад.

А серпанок уже згустився в справжній туман. А сутінки вже нагадували нічну темряву.

Довелося включити фари.

У матовій завісі туману дорога проглядалася вперед усього метрів на двадцять, тому, щоб не збити можливого перехожого, що зненацька з'являється з туману, або не урізатися в несподівану перешкоду, або не розтрясти до розвалювання машину на кострубатих вибоях цього далеко не рівного й не гладкого шляху, або не збочити з дороги в бездоріжжя, вони їхали повільно, дуже повільно.

Із туману проявилось самотнє дерево – сосна, покручена так, начебто якийсь велет намагався зав'язати її у вузол, – і незабаром розчинилося в тумані ж за кормою "Таврії".

Хвилин за п'ять обережного пересування автомобіль опинився перед розвилкою доріг. Кий Арнольдович поїхав навмання правою.

Ще за кілька хвилин в'їхали в ботанічну колонаду – схоже, лісочок – і незабаром дісталися галявинки, де дорога й закінчувалася. Судячи із маленької чорно-сивої арени, що залишилася від багаття, порожніх бляшанок, пластикових пляшок і висячого на гілці презервативу, цим шляхом якісь жлоби їздили в лісочок на пікніки. Довелося розвертатися й повзтися назад до розвилки...

Ліва дорога, не сприйміть за тавтологію, звертала все ліворуч й, перетнувшись із іншою ґрунтовкою, зрештою вткнулася у руїни хати-мазанки, давно занедбаної й оброслої непрохідними дикими кущами. Теж тупик.

Повернулися до перехрестя, що нагодилося недавно, і звернули праворуч... Ця ґрунтовка теж кренилася вліво, але незабаром, злившись із іншою, випрямилася... З туману проявилось дерево – сосна, покручена так, начебто якийсь велет намагався зав'язати її у вузол. Гм, щось знайоме... Через п'ять хвилин після сосни – розвилка... Та сама? Поїхали лівою її гілкою... опинилися на перехресті, так, здається, тому самому, і звернули вже ліворуч. Їхали довго, і цей шлях кренився все вліво... Злився з іншим... З туману проявилось дерево – сосна, покручена так... Ну так, та сама! Що за мара. Там, по дорозі були ще якісь перетинання. Повернутися й спробувати по них... Розвернулися, поїхали назад, кудись звернули... Повзли, повзли... Приповзли – знову покручена сосна... Тьху!..

Ґрунтові дороги виляли, петляли, перетиналися, зливалися, розходилися, утворюючи якийсь пекельний лабіринт, і Кий Сало з мулаткою Милославою, схоже, у цьому лабіринті заплутали. Відсутність компаса і будь-яких орієнтирів геть збивала з пантелику: у якому напрямку траса, у якому напрямку Харків, у якому напрямку що?

У процесі їхнього блукання в тумані зовсім стемніло.

У черговий раз попетлявши мереживом ґрунтових доріг і знову натрапивши на знайоме дерево, Кий Арнольдович зирнув на наручного годинника і свиснув: одинадцята година вечора! А він припускав бути вдома о пів на дев'яту, максимум о

дев'ятій! І перед пасажиркою незручно – підкинув, називається. І як це він міг з'їхати із траси й заїхати в таку глухомань?! А тепер кружляє й виляє на околицях цієї сосни-покруча, начебто нечиста сила його водить колами...

Розвернувши вкотре "Таврію", поїхав шукати шлях, яким ще не їздив. Знайшов, але й той, попетлявши і перетнувшись із іншими, повернув їх до вже неабияк обридлої сосни.

Стільки часу витрачено, бензину спалено, а користі нуль!

Милослава зітхнула:

– Нас наче чортзна-хто морочить, нас наче хтось увів в обман... Не їздить треба опівночі, а ждять, поки пройде туман.

Кий Арнольдович погодився: краще чекати, ніж без користі витрачати паливо.

– Так, так, так... Чоловік і дівчина змушені заночувати разом... Здається, накльовується еротика... – припускає внутрішній голос автора.

– Ні, еротики тут не буде, на жаль, – заперечує автор. – Я не ханжа, нічого проти еротики не маю, навіть навпаки, я б із великим задоволенням увігнав би в цю історію чуттєву сексуальну сцену, але... Я-от свого героя знаю: він аж ніяк не шалений бабій, підступний спокусник, що зваблює всіх дівчат, котрі трапляються на його шляху, зраджуючи законній дружині направо і наліво; зовсім ні... Та й до того ж між ним і Милославою не виникло ніякого жагучого ваблення. Безневинне спілкування інтелігентних людей, що випадково опинилися поруч і не більше за те, без усякої чуттєвості.

– Шкода. Люблю еротику, – зізнається внутрішній голос.

– Та хто ж не любить, – підтакує автор. – Але – ні.

Отже, вони припаркувалися біля покруча й вирішили чекати. Кий Сало в черговий раз вийшов "відлити", цього разу не в кущики, а просто в туман, який був візуально щільніше кущиків.

Повернувшись після цього до "Таврії", яка світлом фар указувала своє місцеперебування в розгонистій тьмі, наш герой побачив, що його пасажирка дряпає на ґрунті смужку сухою гілкою й щось бубонить. Запитав, що вона робить, а Милослава піднесла до опуклих губок какаоовий пальчик, мовляв, цитьте ви, і продовжила креслити й бурмотати.

Чаклує, чи що, подумав Кий Арнольдович.

Вона окреслила навколо автомобіля нерівне коло діаметром метрів дванадцять, а потім відповіла водієві, що ця їхня неможливість знайти вірну дорогу схожа на вплив якихось злих сил, і вона про всякий випадок відгородилася від злих сил спеціальним заклинанням-молитвою. Він посміхнувся: невже вона дійсно вірить у таку містику; самот він, хоч і пом'янув подумки нечисту силу, був впевнений, що вся причина в тумані. Вона відповіла, мовляв, віриш або не віриш, а краще підстрахуватися, гірше від цього не буде. Він запитав: а звідки вона знає такі заклинання. Вона відповіла, що її рідний дідусь Панько, що жив на хуторі біля Мерефи, але недавно, на жаль, умер, був знахарем, або, як раніше казали, відьмаком, характерником; от він-то й навчив свою

"чорняву онуку" деяким заклинанням; звичайно, він був дідом не за батьківською, африканською лінією, а за материнською, українською.

Потім чекаючи на прояснення, вони сиділи в автомобілі й теревенили про те, про се.

Милослава розповідала, що її рідний тато живе в Нігерії, де очолює якесь велике підприємство, а мама тут, у Харкові, з іншим чоловіком, вітчимом Милослави, шведом за національністю, але не з тих шведів, що живуть у Швеції, а з тих, що з початку XVIII століття живуть в Україні, забули шведську мову й практично не відрізняються від українців. Та й сама вона, Милослава, живе в Харкові, а у Старому Салтові була в гостях у подружки, так, тієї, білявки. Що вона (не білявка, а Милослава) служить у міліції, і наречений її теж. Що наречений, на ім'я Остап, не мулат, але теж, так би мовити, полукровка: напівеврей-напівукраїнець. Що восени вони прагнуть зіграти весілля й з'їздити до її тата в Нігерію, куди він їх наполегливо запрошує (вони спілкуються за допомогою Інтернету), у весільну, так би мовити, подорож...

А Кий Арнольдович розповідав їй про своє почате, але незакінчене есе, про перших харківських прозаїків-фантастів періоду романтизму: Олексія Перовського, Ореста Сомова, Григорія Квітку-Основ'яненка.

Захопившись, розповів також про те, що оний Олексій Перовський, він же Антоній Погорельський, будучи попечителем Харківського навчального округу, разом з десятилітнім племінником Олексієм Толстим, для якого він складе пізніше повість "Чорна курка", в 1827 році гостювали у Веймарі у великого Ґете (мабуть, О.К. Толстой – єдиний російський письменник, що сидів, у повному розумінні слова, на колінах в автора "Фауста"). І про те, що в 1827-у ж великому Ґете було присвоєно звання почесного члена вченої ради Харківського університету, про що, очевидно, і повідомив йому Перовський при особистій зустрічі. І про те, що це звання було надано авторові "Фауста", не тільки письменникові, але й ученому, за його активну, хоч і заочну участь у заснуванні одного вузу. І про те, що ще в 1803 році на прохання тодішнього попечителя Харківського навчального округу графа Северина Осиповича Потоцького Ґете зайнявся підбором викладацьких кадрів для майбутнього університету. І про те, що саме за рекомендацією Ґете в Харків переселилися й стали викладати в нововідкритому вузі німецькі професори Теодор Пільгер, Людвіг Шнауберт і Йоганн Шад. І про те, що ще граф Северин Потоцький клопотав перед петербурзькими начальниками про присвоєння Ґете одного почесного звання, але тоді влада відмовила, порахувавши, очевидно, автора "Фауста" для цього недостатньо благонадійним. І про те, що в 1816 році в неблагонадійності, вільнодумстві, поширенні "крамольних" ідей про необхідність демократії й дотримання прав людини був обвинувачений протеже Ґете – професор Йоганн Шад, оголошений персоною нон ґрата й висланий не тільки з Харкова, але й взагалі з Російської імперії, а його праці були спалені у дворі університету. І про те, що професор Шад був улюбленим викладачем харківського студента Миколи Григоровича Білоусова, згодом – професора й ректора Ніжинської

гімназії вищих наук (це про Білоусова ніжинський гімназист Микола Гоголь писав своєму приятелеві Гарасиму Висоцькому наступне: "Я не знаю, чи можна гідно вихвалити цю рідкісну людину. Він обходиться з усіма нами зовсім як із друзями своїми, заступається за нас проти претензій конференції нашої й професорів-школярів. І, зізнаюся, коли б не він, то мені бракувало б терпіння тут закінчити курс"). І про те, що в 1827 році за доносом "професорів-школярів" проти Білоусова була заведена "Справа про вільнодумство", де йому, зокрема, інкримінувалося, мовляв, у своїх лекціях він дотримується "крамольних" поглядів опального професора Йоганна Шада. І про те, що за наказом Миколи Першого Білоусов був висланий з Ніжина до Харкова під нагляд поліції, а улюблений учень цього харків'янина, гімназист Гоголь, у зв'язку із цим був позбавлений кандидатського ступеня. І про те, що Олексій Перовський, повернувшись після спілкування з Гете з Веймара до Харкова, у зв'язку зі "Справою про вільнодумство" подав у відставку з поста попечителя Харківського навчального округу, тому що саме до цього округу належала Ніжинська гімназія й Перовський був безпосереднім начальником "вільнодумця" Білоусова. І про те, що лекції "неблагонадійного" професора Йоганна Шада слухав, напевно, і харківський студент Орест Сомів. І про те, що, переселившись в 1817 році з Харкова до Петербурга Сомов – прозаїк, поет, критик, видавець, теоретик російського романтизму – співробітничав з О.С. Пушкіним, поки ці два романтики не посварилися на ґрунті фінансових питань. І про те, що в 1829 році Сомов увів двадцятилітнього провінціала Гоголя в коло столичних літераторів, познайомивши його з В.А. Жуковським і П.А. Плетньовим, а ті – з О.С. Пушкіним. І про те, що Гоголь, онук харківського поштмейстера, спілкувався й листувався з рядом харків'ян, зокрема з письменником Г. Квіткою-Основ'яненком, етнографом і головою Харківського гуртка романтиків І. Срезневським, істориком В. Пассеком. І про те, що польський поет-романтик і друг Пушкіна Адам Міцкевич неодноразово бував у Харкові, спілкувався з харківськими романтиками, у тому числі з Петром Петровичем Гулаком-Артемівським, професором Харківського університету, одним з основоположників нової української літератури, що зробив перші переклади творів Гете й Міцкевича українською мовою (Гоголь запозичив з творів цього харківського професора цитату й імена головних героїв для першої повісті "Вечорів на хуторі..." – "Сорочинського ярмарку"), а рідний брат Адама Міцкевича, Олександр, майже двадцять років викладав у Харківському університеті римське право. І про те, що поет Альфонс Осипович Валицький, теж професор Харківського університету періоду романтизму, переклав "Фауста" Гете польською...

Отут наш герой глянув на Милославу, яка, як він думав, його уважно слухала, і побачив, що дівчина солодко спить, схиливши до скла вугільні кучерики. Заколисав нудотною лекцією, самокритично подумав Кий Арнольдович.

І сам він позіхнув, прикривши рот долонею. І його повіки стали злипатися. А туман-от ще більш згустився, начебто ми в батискафі, що пливе в молоці, подумав наш герой.

І раптом йому здалося, що в освітленому фарами тумані промайнула чорна тінь. Удивляючись у близьну, Кий Сало трохи опустив скло й прислухався.

Десь пролунало завивання, від якого в нього мурашки промарширували уздовж хребта: так приблизно у фільмах жахів виють перевертні.

Потім начебто глухуватий тупіт...

І начебто знову тінь майнула в молочному повітрі...

Десь схропнуло... Заіржало...

Проплескали начебто великі крила...

Знову тупіт...

Тінь...

Кию Арнольдовичу згадалося, як кружляли навколо Хоми Брута вурдалаки й покійниця-панночка в гоголівському "Вії". Не те щоб наш герой був боягузом, хоча й великим сміливцем теж не був, але він був творчою особистістю й, як багато творчих людей, мав емоційність, що провокує переживання з усякого приводу, і розвинену уяву, здатну зробити з мухи якщо не слона, то хоча б орла-стерв'ятника. Звуки й тіні навіяли на вразливого літератора так звану жуть, і Кий Сало навіть невміло перехрестився.

Взагалі-то часто-густо страх підбадьорює живу істоту й людину зокрема, але Кий Арнольдович, незважаючи на охоплення його жахом, відразу, начебто наковтавшись снодійного, заснув, опустивши обличчя на кермо...

Прокинувся він через те, що його організм знову зажадав сходити за малою нуждою, коли вже світанок займався. Туману вже не було, був серпанок, і мрячив дощик. Мулатка Милослава спала.

Кий Арнольдович вийшов із "Таврії", помітив, що фари як і раніше горять, виключив їх, тому що було вже досить світло, хоча сонце ще не зійшло, і озирнувся по сторонах. Найближчі околиці являли собою поля, що розкинулися по обидва боки ґрунтової дороги із самотньою покрученою сосною на узбіччі, а далекі розчинялися в серпанку.

Ідучи до дерева, коріння якого він мав намір зросити вмістом сечового міхура, Кий Сало побачив, що вологий ґрунт потоптаний кінськими підковами, начебто кінь довго кружляв і тупцював біля кола, яке окреслила Милослава сухою гілкою. Отже, тупіт, схропування, іржання й тінь Кию Арнольдовичу не примарилися... Хоча дивно...

Оглянувшись і переконавшись, що Милослава спить, на нього не дивиться, він розстебнув ширінку й зросив коріння дерева.

Застебнувши "блискавку", або, по-харківськи висловлюючись, "змійку", пішов назад до машини, їжачись від світанкового холоду й мжички, і раптом відчув на собі чийсь погляд; повернув голову...

На дорозі, перед автомобілем, метрах у десятих стояв чорний мотоцикл, а на ньому, схрестивши руки, сидів чорний мотоцикліст.

Треба ж, який нав'язливий злодюга. І тут знайшов!

Кий Арнольдович узяв монтіровку й демонстративно потьопав нею по долоні, мовляв, якщо в тебе лихе на умі, непрошений гостю, то ми постоїмо за себе.

Чорний байкер підняв руки, ворухнув пальцями, очевидно, показуючи, що він беззбройний (а виглядало, начебто здається в полон), потім знову схрестив.

Вони обоє мовчали й дивилися одне на одного. Втім, очей незнайомця Кий Сало не бачив, тому що обличчя злодія ховалося під тонованим оргсклом мотошолома, але відчував на собі його погляд. Наш герой не витримав тиші й першим порушив її:

- Чого ти причепився, хлопче, ховаючи своє лице? Чого від мене взяти хочеш, скажи нарешті вже.

- Яйце.

Голос у незнайомця був глухуватий, хрипкий, начебто застуджений, і говорив він з акцентом, не кавказьким, не прибалтійським, а незрозуміло яким.

Яйце, здивувався Кий Арнольдович. Він навіть не відразу зміркував, про що йдеться. Коли в чоловіка вимагають яйце, це звучить, щонайменше, двозначно. А звідки цей тип знає, що Кий Сало знайшов... А, він же там, у Старому Салтові, на автозаправці під'їхав до "Таврії" і заглянув крізь скло, а яйце лежало на сидінні. От що його так звабило, от що він намагався вкрати два рази! А на біса йому пташине яйце? Може, він орнітолог, або, може, він їх просто колекціонує, а це якесь рідкісне... Так, справжній колекціонер заради раритетного екземпляра й украсти може, це як наркотик... Кий Арнольдович сам колекціонував старі книги й одного разу утнув крадіжку в людини, що використовувала сторінки як туалетний папір. Це він міг зрозуміти.

Незнайомиць продовжив:

- Давай мінятись. От я кину тобі свій золотий браслет, а ти, невідомий мужчино, віддай негайно той предмет.

От це інша розмова, от із цього й треба було починати, а то красти... Кий Сало поклав монтровку назад під сидіння.

Незнайомиць розплів руки, в одній з яких уже щось тримав, і акуратно кинув це щось нашому героєві. Річ упала просто в підставлені долоні Кия Арнольдовича. Так, це був дуже гарний браслет із жовтого металу, досить важкуватенький, прикрашений зображеннями грифонів, що виглядають так реалістично, начебто дизайнер браслета зобразив їх з натури. Звичайно, це ніяке не золото (бо хто ж стане за пташине яйце, нехай і красиве, віддавати такий важкий виріб зі щирішого золота!), а латунь або інший мідний сплав, подумав Кий Сало, але штучка ефектна. Самому йому яйце дісталось задурно, тому він і не претендував, аби за яйце з ним розраховувалися, але раз цей сам пропонує щось натомість, навіщо ж відмовлятися. Це яйце прехороше виглядало б на декоративному блюді, купленому Києм Арнольдовичем у Самарканді, біля мавзолею Гур-Емір, де спочивають полководець Тамерлан і його онук-астроном Улугбек; і гармоніювало б колоритом із живописним полотном "Дама в синьому" (для якого одному харківському художникові позувала Руслана Бузок, дружина Кия Арнольдовича), що висить над акваріумом... Але цьому яйце вочевидь потрібніше.

Кий Сало відкрив бардачок, узяв гарне, темно-синє в жовту цяточку яйце й простягнув мотоциклістові, мовляв, на, забирай. Байкер під'їжджати не став, а показав жестом: кидай. Ну, як хочеш, якщо розіб'ється – я не винуватий, подумав наш герой і, прицілившись, кинув. Той спритно зловив еліпсоїд правою рукавичкою, як досвідчений

бейсболіст-кетчер ловить м'ячик. Києві Арнольдовичу навіть здалося, начебто в останній момент яйце само притяглося до руки незнайомця, як залізка до магніту. Незнайомиць відразу впакував здобуток у чорний футляр, що висів у нього на шиї.

Бачачи, що чорний мотоцикліст збирається їхати, літератор сказав:

- Гей, хлопче, підкажи, будь ласка, де траса. Почекай ще мить. Ми заблукали, дай підказку, куди нам їхати.

- Позад їдь.

Ще Кий Сало запитав, чи знає його візаві, який птах зніс таке гарне яйце, але на це питання незнайомиць не відповів, розвернувся й поїхав.

Кий Арнольдович швидко сів у "Таврію", поклав браслета у бардачок, захопнувшись дверцята машини, розбудивши звуком Милославу, і рушив слідом за байкером. Мулатка спросонку здивувалася: ой, уже ранок, ой, ми вже їдемо, ой, спереду той самий злодій! Наш герой відповів, що з мотоциклістом вони порозумілися й він показує їм дорогу до загубленої ними траси.

Незабаром буде роздоріжжя, подумав Кий Сало; але ніякого роздоріжжя, надивовижу, не було. Мотоцикліст і слідом за ним вишнева "Таврія" в'їхали в невелику посадку й незабаром виїхали з неї просто до траси. Треба ж, ми годинами кружляли біля самої траси, здивувався Кий Арнольдович.

Чорний незнайомиць, виїхавши переднім колесом із ґрунтовки на асфальт, обернувся й помахав рукою направо, показуючи, що їм туди, а сам звернув ліворуч і швидко поїхав.

Кий Сало й Милослава, утомлені довгим сидінням, голодні й заклопотанні прагненням швидше дістатися домівок, не виявили спостережливості, а якби виявили, то помітили б, що спереду на вологому ґрунті є свіжі відбитки кінських підков, але немає свіжих відбитків мотоциклетних шин...

Вишнева "Таврія" нарешті виїхала на трасу Т-2104 і повернула до Харкова.

Подальша путь відбулася без усяких пригод.

Салтівським шосе вони в'їхали до Харкова, більшість жителів якого ще віддавалися сну. Милослава попросила висадити її біля першої ж що трапиться станції метро, якою на маршруті нашого героя була "Площа Повстання". А куди їй, властиво, треба? На Лису гору, відповіла вона, там її дім; але оскільки метро на Лису гору не провели, вона поїде з пересадкою: на метро до Холодної Гори, а далі на тролейбусі. Ні, заперечив наш герой, по-перше, метро, здається, ще не працює, занадто рано, а по-друге, сам він їде на Холодну Гору, від якої до Лисої рукою подати, тому доправить її просто до дому. Її, зрозуміло, такий варіант дуже навіть улаштував. (Довідка для незнаючих географію Харкова: Холодна й Лиса Гори – пагорби-райони в західній частині міста).

Так і було: Полтавським Шляхом вишнева "Таврія" виїхала на Холодну Гору, за станцією метро з тією же назвою – "Холодна Гора" – повернула праворуч... І незабаром Кий Арнольдович висадив Милославу – молоду мулатку, що служить у міліції, що володіє бойовими мистецтвами й заклинаннями – біля її садиби в приватному секторі

на Лисій горі. А сам повернувся на Холодну Гору, де із родиною проживав в одній з дев'ятиповерхівок...

От, власне, і вся історія.

Що ж до чорного мотоцикліста, то він, дещо не доїхавши до Великого Бурлука, збочив із траси в кущі, ті самі, де Кий Сало знайшов яйце, зупинився, зняв шолом, оголивши цілковито лису голову, дістав із футляра яйце, підніс до вуха, потрусив і всміхнувся (якщо цю страшнувату гримасу можна назвати посмішкою), чуючи, як у яйці талапається, стукаючись об шкарлупу, безцінна голка, потім сховав яйце у футляр, надяг шолом, рвонувся вперед і... зник.

В останню мить його чорне одіяння начебто придбало вигляд доспіха, а мотоцикл начебто збільшився й прибрав обриси чорного коня з плескаючими з боків чи то закраїнами попони, чи то крилами...

- І це все? - запитує внутрішній голос автора.

- Усе, - відповідає автор.

- Гм... По-перше, тут не все зрозуміло, залишилися питання... А по-друге... Цей, м'яко висловлюючись, твір почався як оповідання, потім ти став напихати читача інформацією з історії й географії, начебто це краєзнавчий довідник, потім ти змусив персонажів говорити в риму, буцімто це поема... А закінчилося все взагалі казкою... Голка в яйці... А на кінці голки, треба думати, смерть Коція; а перебувало яйце до того, треба вважати, в качці, а качка в зайці, а заєць у скрині, а скриня в ланцюгах на високому дубі... Змішав різні жанри, і вийшло оповідання не оповідання, довідник не довідник, поема не поема, казка не казка... Ні те ні се, якийсь вінегрет. Ні, я розумію, що ти праг як найкраще, я тямлю, що тобою рухали містечковий патріотизм і прагнення до оригінальності: ти волів з одного боку створити рідній Харківщині репутацію території романтичної, фантастичної, чарівної, легендарної, а з іншого боку поекспериментувати зі змішанням жанрів... Але результат, на жаль... Невже ти всерйоз думаєш, що яке-небудь видавництво це опублікує?!

- А чом би й ні... І не таке... гм... іноді друкують, сам читав... - буркоче автор.

- А от закладаємося, що жоден журнал, жодне видавництво цей вінегрет не надрукує! От закладаємося! - заводиться внутрішній голос.

- Закладаємося. А на що? - азарт охоплює автора.

- Та хоч на щигля!

- Згодний! - азартно кричить автор, не замислюючись, як він у випадку виграшу дасть щигля власному внутрішньому голосу, або, як у випадку програшу, внутрішній голос дасть щигля йому самому.

У знак вступу цього закладу в силу, автор і його внутрішній голос б'ють по руках... У переносному, звичайно, смислі, бо які ж кінцівки у внутрішнього голосу...

А от ти особисто, безцінний читачу, ти-от як думаєш: хто з них - автор чи його внутрішній голос - переміг у цій суперечці? Га?

Лютий - березень 2004 р.□

Головний герой

Фантастичне оповідання зі свіжоспеченим персонажем

- А де ти вчора пропадав? - запитав він.

- У Харкові.

- А, і ти побував у Харкові?

- Хто ще?

- Та майже всі.

Брати Стругацькі, "Хвилі гасять вітер".

0.

Це не буква "О", а цифра нуль. Нульовий розділ. Тобто, по суті, передмова.

Зізнаюся тобі, безцінний Читачу, що подобаються мені, авторові цієї писанини, харківські вулички, що розповзлися південним схилом пагорба, іменованого Нагорним районом; вулички, що мають місце між Пушкінською - колишньою Німецькою - і рікою Харків, що дала ім'я всьому полісу. Ні, не тільки вулички на південному схилі, звичайно. Авторіві подобається взагалі це місто, що дає тобі право, безцінний Читачу, обізвати автора "квасним харківським патріотом". Але саме вулички на південному схилі ввижаються авторіві одними з найромантичних у Харкові; напевно, просто тому, що сам автор на одній із них народився, а на іншій провів так зване босоноге дитинство. Так зване, тому що в центрі великого міста, де панує не травичка, а асфальт, не дуже-то походиш без взуття.

Гуляючи вуличками на південному схилі, можна побачити раптом будиночок, начебто перенесений із середньовічного Амстердама... Або особняк, що прикидається античним храмом... Або мініатюрний нібито мавританський палац... А місцями тутешні завулки нагадують задвірки вікторіанського Лондона... А то раптом, піднявши очі, побачиш башточки начебто лицарського замку, що виткнулися над дахами... А то раптом висунеться зі стіни будинку кам'яний грифон... Або який-небудь там кентавр... Або ангел... Або просто лев...

Крім автора цієї писанини, мешкали отут, на південному схилі, і інші літератори, куди більш відомі. От на цій вуличці, наприклад, жив один із основоположників нової української літератури Петро Гулак-Артемівський, той самий, якого цитує в "Вечорах на хуторі поблизу Диканьки" пов'язаний з Харковом багатьма "ниточками" Гоголь. А от на цій якийсь час мешкали одесити Юрій Олеша й Валентин Катаєв. А от на тій гостював у брата-революціонера гімназист Іван Бунін, майбутній лауреат Нобелівської премії з літератури. А от на тій...

Навіщо автор морочить мені мозок цим краєзнавчим базіканням, можливо, думаєш ти, безцінний Читачу. Я-от чекаю від автора фантастичну історію, згадану в підзаголовку, а він тицяє якийсь довідник. А справа просто в тім, що саме в цій частині міста Харкова автор вирішив оселити головного героя пропонованого твоєї увазі

фантастичного опусу, так і названого: "Головний герой".

Але хто він, цей герой?

Кожний творчий суб'єкт, крім плагіаторів і епігонів, прагне у своєму творі проявити яку-ніяку оригінальність, так звану ізіюминку, видати щось таке, свіженьке, не розтиражоване іншими. От класики, ті знали почім фунт ізіюминок. Автор цієї писанини теж не позбавлений подібних амбіцій; і тому він (то пак я) вирішив проявити оригінальність (у просторіччі іменовану випендрьожем) уже у виборі головного персонажа, зробивши таким індивіда, не експлуатованого іншими літераторами.

Але кого вони не експлуатують? Людей різної статі, різних характерів, різних професій і різної зовнішності у творах повнісінько. Людиноподібних, так би мовити, нелюдей – як то: ельфів, ангелів, русалок, орків, гоблінів, гуманоїдів-прибульців, чортів, тролів, гномів і т.д. – у літературі навалом. Тварини різних видів, як реально існуючих, так і міфічних (наприклад: дракони, грифони, єдинокороги...), теж бували персонажами. Навіть неживі предмети стараннями казкарів, байкарів і фантастів оживали й ставали героями творів. От і спробуй отут знайти когось свіженького!

У процесі умоглядних пошуків не заїждженого літераторами героя автор цієї писанини куйовдив нігтями потилицю, ворушив перстом ніздрю, почухував пахву й більш пікантні частини тіла, навіть, здається, сопів від напруги...

І ці зусилля не минулися даремно: автор придумав таки – кого зробити головним героєм!

Головним героєм цього оповідання, будеш ти, безцінний Читачу!

Ну хіба не оригінальна думка? Хіба не ізіюминка?!

Скажи чесно: чи багато ти читав фантастичних оповідань про самого себе? Оповідань, де головним персонажем був не якийсь інший індивід, а ти, особисто ти, власною персоною? Жодного, говориш? Ну, отже, автор влучив у саму точку! Тебе-то йому й треба!

(Автор чомусь певен, що ти не сноб, спотворений надмірною солідністю, а людина поблажлива і тому вибачиш йому цю фамільярність, це панібратство, це безцеремонне тикання. Зазвичай автор до незнайомих людей делікатно звертається на "ви". Але займенник "ви" може означати як індивіда, так і цілий колектив, вносячи невизначеність і плутанину. Тому в даному конкретному випадку автор, хоч і не є близьким знайомим Читача, просто вимушений вживати займенник "ти").

Перефразую великого Гоголя: припряжемо Читача. Таким чином, дорогий Читачу, ти волею автора стаєш, так би мовити, свіжоспеченим літературним персонажем.

Отже, на період читання цього опусу тобі доведеться стати харків'янином і зіграти нав'язану автором роль. Єдина можливість уникнути цього – відректися від іпостасі Читача, тобто негайно припинити читати цей текст.

Твоє ім'я я називати не буду, тому що ти його й без мене прекрасно знаєш (а якщо призабув – заглянь у свій паспорт); і зовнішність твою описувати я не буду, тому що ти й без мене знаєш, як виглядаєш (а якщо призабув – подивися в дзеркало). Якщо ж ти не Читач, а Читачка, то на час тобі прийдесться поміняти стать й побути Читачем

(чоловічу зовнішність і чоловіче ім'я, якщо хочеш, придумай собі сама). Як на мене, жінка, що уявляє себе чоловіком, більш природня, ніж чоловік, що уявляє себе жінкою; ну так, є чоловіки, що уявляють себе жінками, – так звані трансвестити, – але я не бажаю штовхати Читача на цей шлях.

Отже, головний герой цього оповідання – ти; місце дії – місто Харків; час дії – лютий 2005 року. Оскільки це оповідання автор пише в 2004 році й оскільки він (не рік, а автор) не є ані Нострадамусом, ані Вангою, то опис лютневої погоди може не збігатися з тією, що дійсно буде в найближчому лютому.

Звичайно, у фантастичному оповіданні автор міг би перенести тебе в яку-небудь нереальну країну, або на іншу планету, або в інші виміри, або... але Харків авторові якось ближче, та й епіграф підходящий є. Звичайно, у фантастичному оповіданні автор міг би перенести тебе в давню давнину, наприклад у середньовіччя, коли нібито аж кишіли лицарі й чаклуни, або в далеке майбутнє, коли будуть кишіти космопроходці й роботи... але 2005 рік авторові знову таки якось ближче.

Коротше, хочеш ти того або не хочеш, безцінний Читачу, але автор тебе безцеремонно хапає й переносить у Харків, у лютий 2005-го року...

1.

– Вогонь!

Біле ядро, мигнувши в повітрі, розбивається об твоє плече, освіжаючи обличчя морозною пудрою.

– Ах, так! Ну, начувайся! – зі сміхом погрожуєш ти, зачерпнувши долонями соковитий хрусткий сніг, і швидкими рухами кистей рук перетворюєш його на біле ядро ж. – Отримуй, фашисте, гранату!

Рука як катапульта запускає ядро в прекрасного агресора, що ним у цьому сніжному бої виступає не названий абстрактний фашист, а твоя Кохана Жінка. Вона, сміючись, граціозно ухиляється від "гранати", і сніжок блискавично перетворюється на білу ляпку на бетонній плиті.

(Автор не називає ім'я твоєї Коханої Жінки й не описує її зовнішність, безцінний Читачу, бо якщо в тебе є Кохана Жінка, то ти краще автора знаєш, як її кличуть і як вона виглядає; а якщо такої у тебе зараз немає, то уяви на свій смак).

Грудень 2004-го й січень 2005-го були теплими й сльотавими, а от лютий порадував морозцем і снігом[2]. Гарний снігопад вабив вийти з теплого затишку житла на свіже повітря вулиць (втім, у великому місті – а Харків, як-ніяк, входить у двадцятку, або навіть п'ятнадцятку, найбільших міст Європи – поняття "свіже повітря" є відносним: повітря буває по-справжньому свіжим удалині від великих міст).

У цей сніжний тихий вечір ви з Коханою Жінкою вибралися на концерт (не уточнюю – який саме; зміркуй сам, безцінний Читачу; ти ж краще автора знаєш ваші з Коханою Жінкою музичні вподобання), і от тепер, вертаючись із концерту, улаштували не Льодове, як Олександр Невський, а Сніжне побоїще, тобто перекидання сніжками. Густо напудрене опадами місто гарне, тому немає великого прагнення скоріше опинитися в рамках житлоплощі, й ви з Коханою Жінкою йдете до рідної обителі не

найкоротшим шляхом, а петляючи лабіринтом вулиць, щоб розтягти задоволення від прогулянки.

Так ви й виявилися в малознайомому провулку біля огорожі, що складається з бетонних плит та облямовує чи то якесь будівництво, чи то невеликий пустир; де, зліпивши біле ядро, твоя Кохана Жінка й сказала собі: "Вогонь!" Бетонна огорожа, освітлена ліхтарем і вікнами будинку напроти, розмальована яскравими графіті – картинами й письменами – досить непоганими в художньому аспекті. От, наприклад: колоритний неголений тип у ватнику, фізіономія якого не вирізняється інтелектом, а вирізняється, так би мовити, кримінальними схильностями; у руці цей вурка чомусь тримає "плічка" для одягу. Тут же написана й назва цього добутку наогорожового живопису; назва цілковито харківська, іногородньому незрозуміла, особливо у відриві від зображення:

РАКЛО ІЗ ТРЕМПЕЛЕМ.

Сніжок, від якого ухилилася твоя Кохана Жінка, вразив цього "ракла із тремпелем"[\[3\]](#) у пікантне місце.

Сніжний бій тим часом триває. Воюючі сторони, обсипаючи один одного білими ядрами, йдуть на зближення й переходять у рукопашний контакт. Рукопашний і губопашний, якщо так можна висловитися, – метушня в снігу закінчується обіймами й поцілунками.

Розпаленілі снігометанням і пестощами, ви продовжуєте мандрівку уздовж огорожі, у якій незабаром виявляється діра – відсутність однієї плити. Ви бачите крізь цей проріз гарний особнячок, рясно прикрашений барельєфами й скульптурками грифонів, драконів, единорогів і кентаврів. Художньо викувані – здається, із чавуну – ліхтарі по обидва боки від входу висвітлюють різьблені дерев'яні двері з вигадливою бронзовою ручкою й розіп'яту на двері вивіску з текстом:

Вражаюче татуювання!

Безпечно та безболісно!

Цілодобово!

А нижче, на приклеєному скотчем папірці:

6 лютого – на честь свята – безкоштовно!

– Тю, що-то я тут цього будиночка не помічав, – проказуєш ти. – Втім, я бував тут давно й рідко – чи то не звертав уваги, чи то забув.

– Ефектний будиночок, – зауважує твоя Кохана Жінка. – А яке сьогодні свято?

Ти знижуєш плечима. У радянські часи 6 лютого начебто не був святковим днем, а за роки незалежності з'явився ряд нових свят, але дат їхніх ти не пам'ятаєш; крім власно Дня Незалежності, котрий іде відразу ж за Днем Харкова, а забути дату Дня Харкова досить складно хоча б тому, що вже десятки років она дата є назвою невеличкої вулиці. А в православному календарі, здається, кожний, або майже кожний день є більш-менш святковим; причому, як правило, на один день випадає відразу кілька свят. Але календарів, ані церковного, ані світського, у тебе під рукою немає. (А якби були, зауважує в дужках автор, ти б відразу з'ясував, що 6 лютого – це:

день преподобної Ксенії; а також блаженної Ксенії Петербурзької; а ще святого Гарасима Великопермського; а крім того, мученика Іоанна Казанського; і до того ж мучеників Вавили Сицилійського і його учнів Тимофія й Агапія; а також преподобного Македонія; і, нарешті, Перенесення мощів преподобного мученика Анастасія Перського; і з'ясувавши це, засумнівався б, що саме із цього приводу татуювальники вирішили обслуговувати клієнтів, як то кажуть, "на дурняк".)

- Цікаво, які такі ексклюзивні картинки вони виколують, - кажеш ти. - Судячи з назви салону - що-небудь міфологічне, напевно.

(Будучи в моєму оповіданні щирим харків'янином, безцінний Читачу, ти, звичайно ж, не говориш: "що", "що-небудь", "щось"; а говориш: "шо", "шо-небудь", "шось").

Незважаючи на оголошену для клієнтів дармівщину, біля дверей салону не спостерігається юрби прагнучих задурно мальовничо обколотися, і судячи зі цнотливої пелени снігу, не потоптаного підошвами, в останні години, після чергового снігопаду, клієнти сюди не навідувалися. Чи то салон не подбав про достатню рекламу своєї одноденної безкорисливості, чи то всі, хто бажав безкоштовно прикраситися нашкірними картинками, встигнули обслужитися ранком, до снігопаду.

І отут двері відчиняються, й з будинку визирає високий сивоволосий старий років шістдесяти п'яти, сухорлявий, з аристократично витягнутим обличчям, рунистими бровами й густою пишною шевелюрою, що викликає асоціацію з левиною гривею. На старому робочий халат невиразного кольору, нижче якого спостерігаються джинси й домашні капці.

- Бажаєте ознайомитися з асортиментом наших татуювань, громадяни? - запитує він, начебто почувши твої слова, досить нестарим голосом, втупившись у тебе пронизливими зіницями великих блакитних очей.

- А шо, давай подивимось, - пропонуєш ти Коханій Жінці.

- Звичайно, - погоджується вона.

- А яке нині свято? Я шось забув, - запитуєш ти в старого, збиваючи долонею з Коханої Жінки й самого себе налиплий сніг.

- День Харка.

- День Харкова? - перепитуєш ти, здіймаючись із супутницею кам'яними сходами. - Тю, та День Харкова ж у серпні, саме перед Днем Незалежності.

(Будучи в моєму оповіданні щирим харків'янином, безцінний Читачу, ти, звичайно ж, ніяк не можеш обійтися без "тю").

- А колись святкували шостого лютого, - повідомляє старий, подаючи вам віничок.

- Коли це? До війни, чи шо, до Другої світової? - цікавиться твоя Кохана Жінка, змахуючи віничком із чобітків біле нашарування.

- Ага, до війни, красунечко.

- Тю, а я й не знав, шо й до війни був День Харкова, - зауважуєш ти, теж оголюючи взуття з-під снігу за допомогою віничка. - Вік живи - вік учися.

Зчистивши прилиплий до підошов сніг човганнями об щетинистий килимок, ви входите до будинку.

Зсередини особняк, принаймні, його вітальня, схожий на житлову квартиру, старомодну, у стилі столітньої давнини, а не на майстерню або салон, де проводяться які-небудь роботи із клієнтами. Меблі, виготовлені, напевно, ще за царату: стільці, крісла, столик, комод... Оксамитові малинові порт'єри. Живописні полотна – пейзажі – у важких рамах. Грамофон із великою трубою. А от комп'ютер у куті виглядає в такій антикварній обстановці анахронізмом.

– А хто... Чи ви особисто робите татуювання? – запитує твоя Кохана Жінка, оглядаючись.

– Я сам і роблю, красунечко, – киває старий.

– Хм... Звичайно цим мистецтвом займаються люди молодші. Не очікувала, що татуювальник виявиться настільки... зрілого віку.

(Твоя Кохана Жінка в моєму оповіданні теж харків'янка, тому теж – "шо". Вибач.)

– Згодний, це нетипово. Зате таких татуювань, які роблю я, більше ніхто в цьому місті не зможе зробити. От добірка зображень, які я виконую. – Сивий татуювальник бере з комода велику книгу в шкіряній палітурці, – Мені здається, вам сподобається от це... – І він гортає, щось шукаючи.

– Ні, ми тільки подивитися, і не більш того... – пояснюєш ти, починаючи відчувати незручність з того, що старий змушений метушитися, хоча у вас і на думці немає ставати його клієнтами.

– Подивіться, а там, може, і захочете...

– Навряд чи, навряд чи, – перебиваєш ти, аби майстер наколок не спокушався.

– От, гляньте на це. – Старий повертає до тебе розкритий фоліант, втупившись у твої очі з-під волохатих сивих брів пронизливим, просто таки гіпнотичним поглядом.

Побачивши в цьому приміщенні комп'ютер, ти очікував, що зразки татуювань будуть пред'явлені вам на моніторі.

Картинка, яку він відкрив, щонайменше, дивнувата. Це чорно-білий малюнок, котрий зображує голого чоловіка аж ніяк не атлетичної статури, пузатенького, що стоїть із широко розставленими ногами, кулаки впираються в боки, лікті врізнобіч, – поза "я тут хазяїн"; між ніг висять детально промальовані геніталії. Але що найхарактерніше: у чоловіка голова не людини, а качки, або, враховуючи стать, качура.

– Ви ж хочете мати таке зображення на своєму тілі, добродію, чи не так? – заворожливим голосом запитує майстер татуювань.

Ти дивишся на качуроголову людину або людинотілого качура й розумієш: так, ти все життя підсвідомо мріяв мати таку прикрасу на тілі й тільки тепер цілковито утямив, чого тобі найбільше в житті не вистачало. Якщо ця картинка не прикрасить твою шкіру, ти вже не знатимеш спокою. Скоріше, скоріше обзавестися таким татуюванням!

– Хочу, жадаю, авжеж, бажаю!

Тебе навіть охоплює тривога: а раптом майстер передумає й ти залишишся без настільки потрібної тобі прикраси!

– Ти що, дійсно бажаєш мати таке татуювання?! – дивується твоя Кохана Жінка.

Дивне питання! А хіба можна цього не бажати?!

- Ну й ну! Мені здавалося, що я добре знаю твій смак, і раптом... Не очікувала...
- На плечі? На лівому? - уточнює старий, упившись блакитними очима у твої зіниці.
- Так, мабуть.

- Виконаю якнайкраще, ви навіть нічого не відчуєте... Вам краще зняти верхній одяг - тут тепло, - це він твоєї Коханій Жінці; вона, продовжуючи дивуватися своєму рішенню, вішає шубку на риг дерев'яної вішалки. - Ви, красунечко, поки посидьте отут, у кріслі, подивіться картинки, - і старий усукує їй фоліант, - А ви, добродію, оголіть плече й сідайте в це крісло, а я поки все приготую. От і музику поставлю.

Ти знімаєш і вішаєш хутряну куртку, піджак, сорочку; залишаєшся в майці. Тут дійсно тепло, навіть спекотно. Майстер же ставить на грамофон стару важку грамплатівку, заводить пружину, опускає на диск голку й запускає цей стародавній звуковикидаючий механізм. Крізь шипіння, властиве платівкам столітньої давнини, просочуються ритмічно бумкаючі барабани й тужливо виючі сопілки.

- Що це? - ти киваєш на грамофона.
- Якась прадавня народна музика.
- Якого народу?
- А хто його зна... Етикетка на платівці зідралася, не прочитаєш.

Старий виходить із вітальні, а ти сідаєш у потерте, але м'яке крісло.

Пульсуючі барабани й виючі сопілки відразу ж навівають на тебе дрімоту. Ти позіхаєш, твої повіки злипаються...

Бум, бум, бум... Барабани... Або бубни... Так, скоріше бубни, по яких гупають палицями... Вогні... Смолоскипи... Чорне нічне небо, сніг, що осягається смолоскипами... Люди... Бородаті мужики в хутряних одягнях... Одні з них б'ють у бубни, інші пишуть у сопілки... Над ними височать велетні... Велетні нерухливі... Один зі смолоскипів, яскраво спалахнувши, осяє найближчого велетня, і ти бачиш, що це дерев'яний чоловік з качиною головою... Ідол... До ідола підходить старий-татуювальник, але вже з бородою і в шубі, обвішаний якимись брязкітками, намистами... Схиляється перед качкоголовим і щось кричить чужою мовою, начебто німецькою, або не німецькою, але схожою... Потім повертається до тебе, продовжуючи із завиванням кричати, робить руками паси, як ілюзіоніст... Бородаті мужики прискорюють ритм ударів... Усі смолоскипи яскраво спалахують, буцімто на них хлюпнули бензин... Дерев'яний качкоголовий ідол начебто поворухнувся... Так, він повертає свою пташину голову із плоским дзьобом у твій бік та дивиться на тебе очима-дірками...

Тебе термосять, і ти виринаєш зі сновидіння в реальність.

- Ой, я заснув, - говориш ти татуювальнику, що стискає твою ключицю твердими холодними пальцями.

- А я вже закінчив, добродію. Ухвалюйте роботу.

Старий підносить дзеркало, у якому ти бачиш своє плече, прикрашене татуюванням - голим чоловіком з качиною головою.

- Так швидко? А я нічого не відчув.

- Особливий спосіб знеболювання.
- Велике спасибі! І скільки я вам за роботу...
- Сьогодні - безкоштовно, на честь свята, - нагадує майстер.

Ти встаєш і бачиш, що твоя Кохана Жінка теж спить у кріслі. Фоліант випав з її рук і лежить на дощатій коричневій підлозі. Старий книгу піднімає й кладе назад на комод. Ти цілуєш Кохану Жінку в щічку, і вона, здригнувшись, прокидається.

- Я теж задрімав... Дивися, - хвастаєшся картинкою на плечі.
- Уже? - дивиться на наручний годинник. - Я думала, це довго.

Ви одягаєтеся й прощаєтеся зі старим.

Виходите з жаркого особняка на морозну вулицю. Ідете уздовж розмальованої графіті бетонної огорожі. Навдивовижу тихо, хоча ви в центральній частині великого міста. От тільки - хрум-хрум-хрум - сніг під підощвами, та - дзелень-дзелень - вечірній трамвай удалині.

Виходите на Пушкінську, колишню Німецьку, яку вже перетинали під час цієї прогулянки.

- Тобі що-небудь снилося зараз, у кріслі? - запитуєш ти.
- Ні, здається. Нічого... Не пам'ятаю.
- А мені... - І ти розповідаєш свій сон.
- Треба ж, - проказує вона.
- А які ще картинки були там, у книзі? А то я крім цієї, - ляскаєш по лівому плечі, - нічого не бачив.
- Не пам'ятаю... Я, здається, відразу ж заснула, навіть не дивилася...

Свіжий сніг ніжний і чистий, як весільне плаття нареченої. Добре: і красиво, і поки не слизько.

Звертаєте з Пушкінської праворуч, у вуличку на південному схилі, де красується ваш триповерховий будинок - український модерн, тобто модерн, стилізований під українське бароко.

У міру видалення від салону тату й наближення до рідного житла тебе усе більш охоплює здивування із приводу цього вчинку: адже ти не збирався заводити татування, та ще таке курйозне; і раптом начебто якийсь гедзь укусив, начебто якась мара тобою оволоділа... Тьху! І це ж тепер на все життя. Тепер у лазні, на пляжі й скрізь, де ти будеш цей "добуток" оголювати, знайомі, а може, і незнайомі будуть цікавитися: що це за хріновина, чому з качиною, як це розуміти... А хрін його зна, чому з качиною й що це означає. Та ще ці статеві органи... Порнографія якась.

Ти вже соромишся цієї прикраси.

І що дивно: не було болю, не було крові... Начебто не виколював, а просто намалював або наклеїв картинку. Та й занадто швидко... А може, це й не татування зовсім. Може, воно змиється, якщо водою... Ну, звичайно, не може бути, щоб наколка наносилася от так швидко, безкровно й безболісно. Ну, припустимо, знеболювання... Але однаково шкіра від уколів би запалилася, ну хоч трошки, було б роздратування, почервоніння... А отут - нічого. Мабуть, розіграв тебе старий. Мовляв, хочете

безкоштовно – от вам безкоштовно: боді арт замість наколки. Тим краще.

Ви входите в рідний під'їзд. Колись, сто років тому, у цьому будинку жив живописець-баталіст, картини якого є в різних музеях. Він розмалював стіни під'їзду фресками, але не батальними сценами, а стилізацією під наївні народні українські малюнки: уздовж сходів – орнаменти із квітів, а на сходовому майданчику – козак Мамай. За сто років фрески потерлися, подряпалися і вимагають реставрації, але в житлового керівництва, звичайно, немає на це грошей.

– Привіт, Мамаю; ми повернулися.

Це вже стало звичкою, ритуалом. Начебто, не привітавши, не будеш мати удачі. Він же характерник, тобто чудотворець, як-ніяк.

Удома ти, роздягнувшись, першим ділом намагаєшся у ванні змити із плеча зображення. Працьовито треш намиленою мочалкою. Шкіра від цього рожевіє, але качкоголовий мужик анітрошки не туманіє й стікаюча мильна вода не стає брудніше. Якщо це не татування, а просто фарба на шкірі, то фарба незмивна. Витираєш плече рушником і відзначаєш, що останній теж залишився зовсім чистим.

Роздосадуваний виходиш із ванної й плюхаєшся в крісло, ударяючись сідницями об щось тверде. Витягаєш з-під себе цю твердинь і відкидаєш на диван. Натискаєш кнопку телевізійного пульта. (Можливо, безцінний Читачу, у реальному житті ти не любиш дивитися телевізор і, напевно, у цій ситуації вважав би за краще зайнятися зі своєю Коханою Жінкою чимсь більш цікавим і приємним, аніж витріщатися в телеекран. Але тут, у своєму оповіданні, автор змушує тебе його дивитися, тому що того вимагає сюжет).

– ...суальний маніяк, – говорить виникла на екрані сувора дама – ведуча місцевих кримінальних новин. – Це вже третій випадок за останній тиждень...

– Ти не бачив тремпеля? Тільки-но десь поклала й не можу знайти, – запитує, тримаючи зняту сукню, твоя Кохана Жінка.

– Я на нього сів – ти поклала на крісло... Он він, на дивані.

– ...загрожуючи ножем, примушує жінок до статевого контакту в збоченій формі. На жаль, через темряву жертви зґвалтувань не змогли його роздивитися, тому немає можливості скласти його фоторобот. Відомо тільки, що він нижче середнього росту й говорить хрипким голосом...

От мерзенний ракло, думаєш ти про ґвалтівника. Ти терпіти не можеш вилупків, які кривдять беззахисних, особливо жінок. Ех, попався б тобі цей ракло, ти б йому показав, де раки зимують, козам роги правлячи!

Повідомлення про маніяка, звичайно, не може підняти настроїв, тому ти перемикаєш телик на інший канал, де настроїв піднімає запалююча диким оптимізмом і фентезійним іміджем співачка Руслана...

Автор не буде описувати, чим ви потім займаєтеся з Коханою Жінкою, тому що це ваші інтимні справи, у які навіть авторові не слід сунути носа. Вдало написана еротична сцена може прикрасити твір, але автор, будучи делікатним і тактовним, від такої прикраси в цьому випадку добровільно відмовляється.

2.

Наступного дня ти зауважуєш, що голий мужик з качиною головою на твоєму плечі став нібито трохи блідіше. Напевно, фарба починає сходити, думаєш ти. Ну й прекрасно: ще кілька днів і від квазітатування нічого не залишиться.

Ще через пару днів ти переконуєшся, що зображення таки дійсно стає блідіше й розпливчастіше. Придивляєшся до нашкірної картинки, і в тебе виникає враження, начебто вона не сходить зі шкіри, а йде під шкіру й там розсмоктується.

Ще через день зображення розпливається настільки, що вже виглядає синцем, начебто від удару. Тю, якесь дивне татування. Втім, процес розсмоктування відбувається цілковито безболісно, тому тебе таке явище дивує, але не хвилює.

До сьомого після відвідування салону тату дня наколка розсмоктується повністю, і плече набуває первісного "незаплямованого" вигляду.

Цього дня знову на Харків планують сніжинки, і ви з Коханою Жінкою завмираєте біля вікна, обійнявшись, заворожені цієї красою.

Відірвавши погляд від завіконного об'ємного білого живопису, ти зиркаєш на годинника і спохвачуєшся: ой, уже почалася "Столиця № 1". Це щотижнева програма однієї з харківських телекомпаній, напхана масою цікавих фактів з історії, біографій відомих людей; інформацією про цікаві виставки, концерти, спектаклі і т.д. Одна з небайдужих вам з Коханою Жінкою телепередач, яку ви намагаєтеся не пропускати. Хапаєш пульт...

Так, "Столиця № 1" (назва нагадує про колишній статус Харкова, який 14 років був столицею, першою столицею Української радянської республіки) дійсно вже в ефірі:

- ...ановні телеглядачі, звичайно ж, знаєте легенду про те, що Харків заснував нібито якийсь козак Харко, від імені якого нібито й походить назва міста, - віщає ведучий з кучерявою шевелюрою, у незмінному светрі. - Півроку назад, у серпні дві тисячі четвертого, до трьохсот'ятидесятиріччя Харкова, був навіть установлений пам'ятник цьому легендарному козаку, роботи скульптора Зураба Церетелі. Але це лише харківський міф, а в дійсності місто отримало назву від однойменної ріки, що протікає в ньому, яка стала так зватися, очевидно, задовго до виникнення козацтва. Але звідки ж узялася така назва ріки - Харків? Є близько півтора десятка гіпотез. За однією з них, "Харків" - назва татарська; за іншою - печенізька; за третьою - половецька; за четвертою - хазарська; за п'ятою - скіфська, і так далі. Є навіть гіпотеза, що "Харків" - від індійського "Харе"; ну, знаєте: Харе Крішна, Харе Рама... Але гіпотези гіпотезами, а точних даних немає. І от три дні назад виявилася знахідка, яка, можливо, відкриває нам таємницю назви "Харків". Я передаю слово гостеві нашої програми, археологові Володимирі Іллічу Гьогюзяну. Здрастуйте, Володимирі Іллічу. Отже, що ж це за знахідка?

- Добридень, - починає лисий чоловічок з великими вірменськими очима. - Дійсно, три дні тому харківські метробудівники виявили прадавнє поховання, у зв'язку із чим роботи в тому місці були припинені й на місце знахідки викликана археологічна комісія, у тому числі й ваш покірний слуга. Оглянувши поховання, ми дійшли висновку,

що це остготська могила четвертого століття нашої ери. Остготські городища й могили на Харківщині вже раніше неодноразово розкопувалися й досліджувалися нашими археологами, тому в цьому не було б особливої сенсації, якби ми не знайшли в цій могилі золотого...

- Вибачте, я переб'ю. Перш ніж повідати про золоту фігурку, трохи розкажіть про цей народ, що жив колись на нашій харківській землі.

- Охоче. У четвертому столітті майже всю територію нинішньої України займало королівство остготів, тобто східних готів, а нинішня Харківщина була північно-східною провінцією цього королівства. Готи, як багато хто знають, - це одне із численних германських племен часів пізньої античності й раннього середньовіччя. Столиця цього королівства перебувала на березі Дніпра й називалася Данпрштадир, що в перекладі з готської й означає власно "Місто-на-Дніпрі" або "Днепроград". Є гіпотеза, що Данпрштадир був на місці нинішнього Києва, але особисто я думаю, що нижче за течією. Серед готів було поширене християнство, навіть Євангеліє на готську мову було перекладено із грецької раніше, ніж на латинь. Але разом з тим частина готів поклонялася язичеським богам, як власне германським, так і запозиченим, так би мовити, в інших народів: римським, кельтським, слов'янським, перським... От у цій могилі ми знайшли золоту фігурку якогось божества, дотепер науці невідомого. От ця фігурка...

Археолог Гьогюзян виставляє на стіл невелику, завбільшки з палець, статуетку.

- Ми попросимо нашого оператора, - проказує ведучий, - узяти божка крупним планом.

Крупний план: голий чоловік з жовтого металу, далеко не атлетичної статури, пузатенький, із широко розставленими ногами, кулаки впираються в боки, лікті врізнобіч, - поза "я отут хазяїн"; між ніг висять статеві органи; а голова в чоловіка...

- Тю! - кричиш ти.

- Отут, унизу, видно ім'я цього божества - Харк - готськими буквами, - продовжує археолог, - От, видно? Не видно... Об'єктив не бере... Бликує... Ну, повірте мені на слово. Невідомо, чи був цей качкоголовий Харк божеством чисто готським і взагалі германським, чи остготи, що жили тут, на слов'янських землях, узяли його в слов'ян. Язичеські божества з головами тварин були в різних народів, зокрема й у прадавніх слов'ян. Наприклад, слов'янський бог Хорс зображувався з головою козла, бог Годабу - з головою гостроногого птаха, Радегаст - лева, Сварог - бика, Гастон - вовка, Баган - барана, Велес - ведмедя...

- Отже люди, що жили тут більш півтора тисяч років тому, поклонялися божеству на ймення Харк, - перебиває ведучий. - Відразу напрошується думка, що назва "Харків" походить від імені цього божества!

- Ну що ж, і така гіпотеза має право на існування. Можливо, голова водоплавного птаха вказує на те, що це божество було пов'язане з водою: чи то було богом води, чи то, конкретніше, богом рік, чи то богом якоїсь однієї ріки, може, саме тієї, яка тепер називається Харків... Та й саме слово "Харк" нагадує крекіт качки...

- Тю! Звідки ж... - Ти аж підхоплюєшся із крісла від такої новини. - Тільки три дні тому археологи відкрили це божество, раніше науці невідоме, а в мене на плечі його портрет був ще тиждень тому! Звідки ж у татуювальника... Він тоді сказав "День Харка", а я подумав - "День Харкова". Схоже, старий знає про це божество більше, ніж учені!

- А чому б нам його самого не розпитати, старого-татуювальника, - пропонує твоя Кохана Жінка.

- Так, давай просто тепер же підемо в салон тату "Капище" і поговоримо із цим майстром, - гарячишся ти, збурений цікавістю.

Ігноруючи інші сюжети "Столиці № 1", ви гарячково одягаєтесь.

Поки зібралися, ця програма закінчилася й телевизор вихлюпує кримінальну новину: за минулий тиждень сексуальний маніяк, що бешкетує в місті, зґвалтував ще двох жінок; разом загальний рахунок зґвалтованих ним досяг дев'яти, а може, і більше, якщо не всі потерпілі звернулися до міліції. Похмурившись і стисши зуби, вимикаєш телевизор.

Виходячи з будинку, ви з Коханою Жінкою не забуваєте привітати козака Мамая, що дивиться зі стіни великими мудрими очима...

Від опадів вулички на південному схилі, та й взагалі місто, зробилися майже пінопластовими...

Той провулок і ту, що складається з бетонних плит, огорожу ви знаходите швидко, хоча тоді був темний вечір, а тепер світлий день і все виглядає дещо інакше. От і графіті; от і "ракло з тремпелем"; так, далі - відсутність однієї плити, діра... була. Тю, тепер усі плити стоять рівним ладом без усяких проміжків до самого рогу.

- Виходить, поставили відсутню плиту, повністю відгородивши салон тату від провулка, - робить висновок твоя Кохана Жінка, струшуючи із шапочки сніг.

- І як же нам до нього тепер пройти? Підемо пошукаємо, де ж повинен бути інший прохід.

За рогом огорожа тягнеться до кінця кварталу. Дві плити, що становлять кут, трохи нахилені, одна назовні, інша усередину, завдяки чому між ними є зазор, не настільки великий, щоб протиснутися, але достатній, щоб заглянути. Ти припадаєш лицем до широкої щілини.

Пустир, всіяний засніженими рештками знесених будиночків. З-під білих шапок темніють купи майже чорної від давності й бруду цегли. Гнилі дерев'яні балки там і сям стирчать із ґрунту, наче кістки динозаврів і бивні мамонтів. Колосяться припорошені снігом букети сухого бурого бур'яну. Схоже, тут колись зруйнували нетрі, плануючи новобудову; але гримнула економічна криза й будівництво не відбулося, навіть сміття розрухи не прибрали. Переводиш погляд туди, де має бути особняк - салон тату. Але й там нічого, крім руїн! І судячи з їхнього вигляду, знесено було не вчора й не тиждень тому, а роки, а то й десятиліття!

- Тю! Ні, ну ля! - по-харківськи дивуєшся ти.

Усе чудесатіше та чудесатіше, як сказала дівчинка Аліса в казці дотепного

оксфордського диякона, сина дотепного чеширського священика.

- Що там? - цікавиться, знемагаючи від цікавості, твоя Кохана Жінка.

- Глянь. - Ти відстороняєшся від зазору. Вона припадає до злегка роззявленого бетонного кута.

- Ой, а де ж будиночок?!

- Отож, сонечку, - розгублено констатуєш ти...

3.

А вночі тобі сниться сон:

На твоєму лівому плечі з'являється синець; він концентрується в чорні лінії, що утворюють малюнок, і ця картинка виходить з-під шкіри на її поверхню: чоловік з качиною головою.

- У тебе є питання. Давай поспілкуємося, - говорить раптом цей малюнок, ворущаєшся, як персонаж мультику.

- Ти дійсно язичеський бог Харк? - запитуєш ти, витріщаючись на плече з рухливою картинкою.

- Так кликали мене люди, що жили тут більш півтора тисяч років тому за вашим літочисленням, - відповідає качкоголовий, вилазячи із твого плеча, збільшуючись і набуваючи обсяг і колір.

- Хто ж ти насправді?

- Розумієш, крім вашого світу, існують і інші...

- Ну так, інші виміри, паралельні простори... Як же, чув, читав...

- Ну, отож, я й такі як я - ми, примітивно висловлюючись, мешканці інших вимірів, що спостерігають за вашим світом і іноді трохи на нього впливають, - продовжує Харк, уже у вигляді звичайного голого чоловіка із плоті й крові, якби не пташина голова. - Нас тут по-різному називали: і божествами, і духами, і вісниками, і прибульцями...

(Яка банальність - прояснити підґрунтя подій за допомогою діалогу уві сні, самокритично думає автор, куйовдячи нігтями потилицю над рукописом. Який жалюгідний графоманський виверт. Геній би, мабуть, до такого не опустився, геній би знайшов більш оригінальний хід... До того ж, один сон у цій писанині вже був; сунути сюди й другий - це вже занадто! І не треба кивати на відомі всім, хто вчився в радянських школах, крім, можливо, двічників, чотири сні Віри Павлівни (ну так, у романі "Що робити?" М.Г. Чернишевського), бо роман - це інший жанр... На жаль, нічого більш новаторського, ніж інформування героя за допомогою сновидіння, не спадає авторові на думку навіть після почухування голови. Не відшукавши у своїх мозкових звивинах альтернативи цьому наївному, прямолінійному й навіть десь тупому прийому, автор зрештою відмахується: а, добре, либонь і так зійде.)

- У тебе дійсно голова качки?

- Так мене зображували люди, що поклонялися мені тоді, більш півтора тисяч років тому, - відповідає Харк, ще більш збільшуючись і стаючи дерев'яним ідолом.

- Але чому - з качиною?

- Я б і сам жадав це знати, - розводить руками ідол, дерев'яний, але живий,

рухливий. – У вас, людей цього світу, бувають такі дивні й непередбачені фантазії!

– І що ж вам треба від нашого світу?

– А що шахістові треба від шахів? Цікава гра... Можеш називати нас "гравцями". Ваш світ – як би поле нашої гри. З тою різницею, що шахові фігури перебувають у повній владі шахіста й переміщаються тільки так, як він прагне; а, так би мовити, "фігури" у нашій грі – люди й цілі народи – діють за власною волею, тому наша гра є більш непередбаченою й тому більш захоплюючою. Ми можемо наділяти окремих людей неординарними за вашими мірками здатностями, але не можемо вгадати, як вони цим скористаються. "Гравці", так би мовити, розділені на дві команди: одна намагається принести людству більше шкоди, а інша – більше користі... Я, звичайно, дуже спрощую, аби було зрозуміліше...

– А ти в якій команді?

– У другий.

– І чудеса, які іноді відбуваються в нашому світі, – це прояви вашої гри?

– Ні, далеко не всі так звані чудеса вашого світу є проявами нашого втручання, але деякі, дійсно, – наслідок нашої гри. – Дерев'яний ідол зменшується до розміру пальця й стає золотою статуеткою. – По-моєму, на ваш світ впливаємо не тільки ми, "гравці", але і якась інша зовнішня сила, що ще більш ускладнює нам гру, підсилює непередбачуваність.

– А цей старий-татуювальник...

– Це мій представник у вашому світі, мій, так би мовити, агент. Таких у вас кликали волхвами, шаманами, чарівниками, друїдами, жерцями... З його допомогою я намагаюся знову вступити в гру, з якої на час вийшов, так би мовити, по нужді.

– Вийшов по нужді на півтори тисячі років?!

– Ну, час – поняття відносне, особливо коли йдеться про контакти різних вимірів.

– І цей жрець утнув зі мною якийсь ритуал? А те квазітатуювання – це що, тавро жертви для жертвопринесення?

– Ні, що ти... За допомогою цього так званого ритуалу мій агент увів у тебе деякі нестандартні здатності, – пояснює золота статуетка, почухуючи свої золоті геніталії. – А я тепер буду із цікавістю спостерігати, що із цього вийде. Взагалі, існує безліч способів введення в людину особливих здатностей; нанесення символічного зображення "гравця" під виглядом татуювання – лише один із них.

– А яка кінцева мета цієї вашої гри? У шахах треба поставити мат королю суперника.

– У нашої гри немає кінцевої мети; тут уся суть, уся сіль у самому процесі.

– І якими ж саме новими здатностями я тепер володію?

– Нехай поки це залишається таємницею. Живи як жив, а якщо буде потреба, нові здатності самі себе виявлять.

– А чи правда, що назва "Харків" походить від твого імені, Харку?

– Чого не знаю, того не знаю. Я ж тут був відсутній майже півтори тисячі років.

– А яким чином ві...

Але золотий Харк перериває інтерв'ю: стає плоским чорним малюнком на твоєму плечі, поринає під шкіру й розчиняється, спочатку перетворюючись на синець, а потім повністю зникаючи...

І ти прокидаєшся...

4.

Черговий лютневий вечір.

Твоя Кохана Жінка виїхала п'ять днів тому до родичів у сусіднє місто; повернутися має післязавтра. Ти один. Ремонтуєш у ванні кран, що почав протікати – міняєш прокладку.

У процесі роботи в тобі наростає неспокій, а на останньому етапі ремонту, коли ти вже закручуєш розвідним ключем нікельовану гайку, внутрішній голос промовляє тобі: вона в небезпеці! Не гайка, звичайно, а Кохана Жінка.

Наспих одягшись і машинально кивнувши козаку Мамаю, ти вибігаєш на вулицю. Там заметіль. Вітер шпурляє пластівці, від яких обличчя швидко стає мокрим. Куди бігти? Туди, указує тобі внутрішній голос...

Якби на твоєму шляху був фахівець із легкої атлетики із секундоміром у руках, він міг би зафіксувати, що ти переміщаєшся зі швидкістю, що перевершує рекорди чемпіонів з бігу...

Сюди, сюди, кличе тебе внутрішній голос, – і повз миготять доми й вулиці у вируючій каші завірюхи. За велінням внутрішнього голосу ти линеш крізь незнайомі прохідні двори...

І виявляєшся, врешті, на території давно занедбаного будівництва. Економічна криза, мабуть, ще років п'ятнадцять тому перервала зведення цього будинку із силікатної цегли, що доріс лише до половини другого поверху. Біля білоцегляної руїни темніє забутий будівельний вагончик. Освітлення, звісно, жодного – лампочки давно розбиті, а дроти украдені; темінь; але твої очі добре бачать і в темряві, начебто ти озброєний апаратом нічного бачення. Бур'ян вібрує на сніжному вітрі; розбита лампочка під металевим ковпаком, схожим на кристалий капелюх, розгойдується на стовпі...

Дві людські фігури перетинають засніжений будівельний майданчик: невисокий чоловік тягне за руку жінку до вагончика... Твою Кохану Жінку, підказує внутрішній голос.

Спішаючи до них білим бездоріжжям, ти змахуєш рукою убік ліхтарного стовпа, мовляв, най буде світло! І негайно під ковпаком на стовпі таки спалахує світло, незважаючи, що лампочка розбита, а дроти обрізані. Несподівана ілюмінація, що освітила й на хвилину засліпила чоловіка, збиває його з пантелику; він навіть випускає від несподіванки руку жінки. Ти виходиш із мороку на освітлений майданчик.

– Агов, чоловіче, ішов би ти звідси, ти тут третій зайвий, – хрипливо дзявкотить, жмурачись від світла й граючись ножем (занадто близько від шокованої жертви) миршавий, з фізіономією неврастеніка, мужчинка в лижному трикотажному ковпаку.

– Це ти зайвий, ракле поганий!

Ти простягаєш у його бік ліву руку долонею нагору й ворушиш пальцями. Лиходій негайно відділяється від землі, підноситься як повітряна кулька й зависає в повітрі на висоті метрів трьох-чотирьох над майданчиком.

Ти кидаєшся до своєї Коханої Жінки. Вона ще не отямилася. Ти її обіймаєш, цілуєш, шепотиш: "Не бійся, я з тобою". Вона притискається до тебе:

- Я скучила, повернулася раніше... Зловила машину, приватника... А він завіз мене сюди й, погрожуючи ножем...

- Шо ж ти не зателефонувала! Я б зустрів на вокзалі!

- Хотіла сюрприз...

Гвалтівник талапається в невагомості, дригаючи кінцівками. Ножик він упустив ще коли пішов на зліт. Нервова фізіономія перекошена жахом. Здається, він верещав би як поросля, якби в нього не перехопило подих від страху. Ті, хто знущаються над беззахисними, як правило, боягузи. Можливо, він уже з переляку випорожнився. Ти навіть гидуєш дати йому в морду.

- Пішов геть, ракле!

Клацаєш пальцями лівої руки, і він обрушується в замет.

Скиглячи, відповзає рачки, потім підводиться й, кульгаючи, тікає в морок. Ляскають дверцята автомобіля. Чутно, як машина реве від натуги, буксує, загрузши в снігу, але виривається з білого полону й віддаляється...

Кохана Жінка у твоїх обіймах трохи заспокоюється й усвідомлює, що стала свідком чуда.

- А як це ти його?! - показує пальчиком нагору.

- Не знаю, саме собою вийшло.

Розглядаєш кисть лівої руки, що тут так начудила.

Хм, "якщо буде потреба нові здатності самі себе виявлять"...

Які ще здатності ввів у тебе сивий жрець - "татуювальник"? Яких ще сюрпризів чекати від портрета Харка, що розчинився у твоєму організмі?

- Ну добре, пішли додому, сонечку.

- Погано, що маніяк забрався. Його б до міліції...

- Він більше не буде гвалтувати.

- Звідки ти знаєш?

А дійсно: звідки? Внутрішній голос.

Ви йдете із засніженого будівельного майданчика. Розбита лампочка на ліхтарному стовпі з обрізаними дротами гасне...

5.

- ...ей сексуальний маніяк, якого вже п'ятий тиждень шукає міліція Харкова, сам явився в міліцію з повинною. На запитання, що його підштовхнуло здатися правоохоронним органам, він став розповідати небилиці, начебто під час останнього замаху на зґвалтування до нього явилася чарівне чудовисько, схоже на людину з головою качки, і змусило його злетіти... Мовляв, він бажає сидіти у в'язниці, тому що дуже побоюється знову зустрітися на волі з тим чудовиськом... Маніяком зайнялися

лікарі-психіатри...

Ти вимикаєш телевізор.

- А що, у мене там дійсно голова...

- Голова як голова, - перебиває Кохана Жінка, - тільки обличчя була зле.

- А чого ж він...

- Приверзлося мерзотникові зі страху, коли злетів.

- Знову сніг іде, - говориш ти, дивлячись у вікно.

Кохана Жінка підходить і промовляє: "Красиво!" Ти обіймаєш її за плечі.

Дійсно, красиво. Від налиплої білизни дерева стали схожі на корали, а мансарди сусідніх будинків та купол синагоги, що випнувся за ними, - на вкриті вічними льодовиками гори...

Ти трешся щокою об тепле запашне волосся Коханої Жінки; вона ледве чутно шепотить: "Кохаю..."

Ну що ще людині треба?

Післямова

От такий, м'яко висловлюючись, твір зварганив автор, намагаючись одним пострілом, так би мовити, уколошкати одразу двох віртуальних ссавців (так, зайців): і творчо випендритися, зробивши аж самого Читача головним героєм фантастичного оповідання; і потішити свій квасний харківський патріотизм, внісши лепту в міфологію Харкова.

Так, оповідання вийшло не зовсім нормальне, бо ж в нормальних оповіданнях героями бувають хто завгодно, але тільки не сам читач.

Можливо, безцінний Читачу, тобі не дуже-то сподобалося бути персонажем, тобто, по суті, маріонеткою автора; можливо, ти навіть дещо шокований авторською безпардонністю (розумію: я й сам не люблю бути чисю б то не було маріонеткою); можливо, ти навіть трохи сердитий на автора за те, що він у своєму опусі змусив твою Кохану Жінку пережити напад злочинця... Але зате автор наділив тебе в оповіданні надприродними здатностями, зробив, можна сказати, десь надлюдиною, або кимсь на штиб чудотворця, а це, погодься, по-своєму приємно. Розраховую, що цей останній позитивний аспект переважив негативні.

Автор же, закінчивши своє не зовсім нормальне оповідання на такій ідилічній ноті, як ваші обійми біля вікна, прощається з тобою, безцінний Читачу, задумливо погладжуючи своє ліве плече, на якому нещодавно вимальовувалося придбане автором при дивних обставинах загадкове татуювання; прощається, сподіваючись, що не назавжди...

Серпень-Вересень 2004 р.

Дурниця

Звичайний випадок

Те, про що я тобі розповів, не зовсім вірно, тому вірити всьому сказаному не варто. Наступного разу не вір нічому так швидко. Ти хочеш знати чому? Зараз поясню. Якщо ти будеш намагатися вірити всьому, то м'язи твого розуму втомляться, а ти сама ослабшаєш настільки, що вже не зможеш повірити навіть у найпростіші речі.

З листа Льюїса Керролла до знайомої дитини.

Сиджу тепер у Харкові...

Ілля Ільф, Євгеній Петров, "Дванадцять стільців".

- Казна шо! Цілковита нісенітниця! Три мішки гречаної вовни! Дурниця шо й купи не держиться! Глупство цілковите! Безглуздя несусвітнє! Ви не ображайтеся, парубоче, але це ні в які ворота не лізе!

Парубок – сухорлявий очкарик з рідкою борідкою і білими віями, напевно студент-художник, – зніяковіло червоніє, шулиться на стільці й втягує голову в плечі. Схоже, він уперше ризикнув запропонувати редакції журналу свою писанину; і тепер подавлений її оцінкою.

- Ми не можемо таке надрукувати! – резюмує редактор журналу "Багатогранний світ" Зінаїда Андріївна Салтівська – пишногруда дама з металевим зубом у роті й пластмасовими сергами у вухах – прихлопуючи два аркуші паперу з машинописним текстом розчепіреною п'ятірнею з багряними нігтями й масивним кільцем із каменем.

Парубок зацьковано відводить погляд від редакторського стола й хмуро зиркає на глянсового плаката, розп'ятого на шпалерах шматочками скотча: герб – схрещені золоті ріг достатку й кадуцей Меркурія в зеленому полі – і під гербом текст: "Харкову – 350 років!"; наважується несміливо заперечити:

- Так, зви... – і поперхнувся на півслові.

- Шо ви? – перепитує Зінаїда Андріївна на помадженими бордовими губами.

- Так, звичайно, це небилиці, – киває автор замітки, – але ж ваш журнал і спеціалізується на публікації таких от небилиць. Не будете ж ви стверджувати, що, наприклад, надрукована в минулому номері інформація про русалок-мутантів, котрі живуть нібито в річці Лопані, – це чиста правда?! – Парубок, долаючи боязкість, починає гарячкувати, очевидно вирішивши, що втрачати йому вже однаково нема чого. – А хіба правда, що в санаторії "Бермінводи" один мужик поцілував дівчину й та перетворилася на жабу?! Або та замітка про примарний вітрильник "Летучий Харків'янин" з живими кістками на борту, який нібито проплив нещодавно річкою Харків?!.. А хіба не небилиця та замітка про качкоголового прибульця з інших вимірів?! Або – про карликових прісноводних китів, що живуть у водопровідних трубах?! А хіба є хоч частка правди в повідомленні про знайдене біля Великого Бурлука яйце з голкою усередині – явному натяку на Коцю Безсмертного?! Або та стаття про молоду жінку, яка народила не свого сина, а свого дідуса?! А інформація про солоницівського дракона?! Або про канарок-людоджерів?! А хіба не вигадкою є інформація, начебто на якійсь далекій планеті є цивілізація, яка вважає своїм богом нашого земляка, пересічного бухгалтера?! Небилиця на небилиці! Тому я й приніс свою небилицю про інопланетян саме до вас!

- Ну, небилиці бувають різні, - повчає Зінаїда Андріївна, поправляючи бретельку ліфчика під білою блузкою. - Я не буду стверджувати, що все опубліковане в "Багатогранному світі" є істиною. Наш журнал, по суті, не стільки інформаційний, скільки розважальний. Читачам хочеться чудес - і ми пишемо про чудеса; читачам хочеться неймовірних історій - і ми складаємо для них неймовірні історії. Але навіть у небилиць повинні бути якісь межі! А те, що ви пишете - нібито місто Харків заснували інопланетяни, - це вже зовсім за гранню... Нас же на сміх піднімуть! Хто ж після такого стане читати наш журнал?! Ну, ви самі подумайте...

Зінаїда Андріївна бере зі стола рукопис у вигляді двох аркушів паперу формату А4 пальцями шуйці й, тикаючи нігтем вказівного перста десниці в написаний кульковою ручкою текст, продовжує:

- От ви тут повідомляєте, нібито сама назва "Харків" має інопланетне походження: мовляв, у перекладі з якоїсь інопланетної мови на нашу, Хаар Кив означає Місце Посадки! Я різні чула гіпотези про походження слова "Харків", зокрема й досить фантастичні; але ця - найбожевільніша. Ви отут пишете, мовляв, близько чотирьохсот років тому тут приземлився інопланетний космічний корабель, що зазнав аварії. Мовляв, кілька сотень членів екіпажу цього корабля, не маючи можливості відлетіти, живуть на Харківщині, законспірувавшись під звичайних харків'ян. Мовляв, з якихось причин вони не можуть розмножуватися в земних умовах, але зате під впливом якоїсь своєї апаратури є майже безсмертними й можуть жити сотні або навіть тисячі років, але дія цієї апаратури, мовляв, поширюється всього лише на шістдесят кілометрів, тому вони не можуть віддалятися від Харкова. Мовляв, у надрах Холодної Гори перебуває їхня секретна база... і тому подібні дурниці. Я не хочу, щоби "Багатогранний світ" втратив репутацію через публікацію подібних глупств, тому... Та й до того ж небилиці про різноманітні НЛО й прибульців із космосу ми вже неодноразово публікували, хоча не настільки божевільні, тому ця тема, напевно, читачам уже набридла... Скажіть, парубоче, ви самі все це вигадали?

- Ні. Чув, як один чолов'яга патякав. Нещодавно я пив пиво в одному генделику, і сусідом по столику виявився нетверезий дядько, який про це трендів. Хоч він був у дупель бухий, але язиком ще ворухив. Я здивувався: от бреше мужик - як по писаному! Згодом я подумав, що ці небилиці саме в дусі "Багатогранного світу"; по пам'яті записав, і от вам...

- А як він виглядав, той п'яничка?

- Такий яскраво-рудий, а очі різні: ліве каре, а праве зелене.

- Ну, я так і думала!

- А що, ви його зна...

- Це психічнохвора людина. Він і нас "дістав" своєю шизофренічною маячнею. Він перебуває на обліку в психлікарні, на Сабуровій Дачі. Раджу вам, парубоче, викинути з голови його божевільний белькіт, якщо не хочете, щоби й вами зацікавилися психіатри. А хочете, я вам допоможу це забути? Дивіться мені в очі.

Парубок, поправляючи окуляри, котрі повільно з'їхали носом, наче санчата

сніговою гіркою, здивовано дивиться на Зінаїду Андріївну, а вона впивається в його опушені білими віями очі поглядом що заворює, і продовжує пронизливим гіпнотичним голосом:

- Ви забуваєте все, про що ми з вами говорили. Ви забуваєте все, про що написали в цій замітці. Ви забуваєте все, що чули від рудого незнайомця. Ви ніколи про це не згадаєте. А тепер вставайте і йдіть додому.

Парубок із порожніми ляльковими очима піднімається зі стільця й механічно виходить із кабінету, навіть не попрощавшись.

Зінаїда Андріївна Салтівська теж встає з-за стола, підходить до дверей і, визирнувши, кричить:

- Валечко, я півгодини буду дуже зайнята; нехай до мене ніхто не заходить.

- Добре, Зінаїдо Андріївно.

Втім, ніхто й не зміг би зайти, бо Зінаїда Андріївна відразу замикає двері кабінету зсередини на замок.

Вертається до стола, жмакає два аркуші паперу й кидає в кошик для паперів.

Дивиться у вікно.

Будинок, частину якого орендує редакція журналу "Багатогранний світ", стоїть на східному схилі Холодної Гори, і з редакторського вікна як на долоні Нагорний район – історичний центр Харкова. Он височить над дахами увінчана золотою цибулиною Олександрівська дзвіниця Успенського собору. Он поруч біліє Свято-Покровський. А он ліворуч – біла громадина Держпрома, "організована гора", як, не змовляючись, назвали цю першу в СРСР висотну будівлю Анрі Барбюс і Максим Горький; поруч – жовтий хмарочос університету... Але ж Зінаїда Андріївна, як її тепер кличуть, прекрасно пам'ятає час, коли на цій місці ще не було ніякого населеного пункту, лише такі що поросли травою та подекуди деревами пагорби... Ех, швидко біжить час...

Зінаїда Андріївна зі сумнівом дивиться в кошик для паперів, дістає з нього свіжезіжмакані аркуші, кладе їх у попільницю й запалює запальничкою. Засмикує штори, сідає за редакторський стіл і, любуючись полум'ям у попільниці, набирає номер на телефоні.

- Алло, Сергію Володимировичу, здрастуй. Отут така справа. Чутки про те, що наш дорогий колега Аркадій Павлович під впливом алкоголю втрачає над собою контроль і розп'якує аборигенам секретну інформацію, на жаль, підтвердилися. Я тільки-но випадково довідалася від одного аборигена. Звичайно, аборигени йому не вірять, але береженого бог береже... Так. Думаю, є сенс Аркадія Павловича на час від аборигенів ізолювати й полікувати від тяги до спиртного, щоб він уже ані краплі... Ага... Ну, все... Й тобі того ж. Па-па.

Зінаїда Андріївна знімає блузку й ліфчик, нафарбованими нігтями розстібає невидиму неозброєним оком застібку оболонки, що імітує людську шкіру, звільняє з-під оболонки гнучкі щупальці й з насолодою потягується, розпрямляючи ці сині в жовтогарячу цяточку кінцівки, котрі трохи затерпнули від тривалого перебування в декоративному людиноподібному скафандрі...

21 листопада 2004 р.

КОШИК ДЛЯ ПАПІРЦІВ

Але невже ми маємо вік серйозничати, – і чому ж зрідка не бути творцями дурниць, коли ними пістривиться життя наше?

З листа М.В. Гоголя до Г.І. Висоцького.

Знищувати колись написане нами, здається, так само несправедливо, як позабуватися минулих днів своєї юності. Притому якщо твір містить у собі дві, три ще не сказані істини, то вже автор не має права приховувати його від читача, і за дві, три вірні думки можна вибачити недосконалість цілого.

М.В. Гоголь, "Передмова до "Арабесок"."

Вряди-годи на автора цих рядків нещадно накидалося так зване творче натхнення, або, іронічніше й самокритичніше виражаючись, напади графоманії, через що він хапав перший, що трапився під руку, папірець і щось таке на ньому черкав. Чимало таких раптових дрібних паперомарань стали заготовками речень і абзаців, що згодом утрапили до текстів творів. А деякі так і залишилися ні до чого не пристебнутими уривками. Більшість папірців, звичайно, загубилися "у пилу часів". Але трохи таких паперових клапчиків, що вже пожовкли від старості, дивним чином уціліли, і автор, натомість щоби викинути їх у кошик для непотрібних папірців, поміщає децицію з них у цю свою збірку текстів. Уважаючи, що клаптики забавні й можуть нехай і не разреготати, але хоча б посміхнути читача, якщо його почуття гумору збігається з авторським. Медичні працівники стверджують, що регіт, сміх і посмішки, тобто веселощі, як і інші позитивні емоції, дуже корисні для здоров'я. А здоров'я надзвичайно не зайве для того, аби життя було довгим та плідним. Отже, і забавні дрібнички, нехай безглузді й курйозні, теж доцільні, а тому мають право на існування,

Келих самогону

Сценка з життя закордонної буржуазії

Містер Іванчук: Я прагну підняти цей келих за процвітання чого-небудь отакого, гарного!

Сеньйор Петренко: Не заперечую.

Месьє Сидоренко: Поїхали!

(Випивають залпом. Метушливо заїдають квашеною капустою.)

Сеньйор Петренко: Ух, гарна рідина! Де дістали, містере Іванчук?

Містер Іванчук: Сам гнав. Позавчора, на віллі "Ксенія". Знаєте, на острові Мальта? Ви там були, месє Сидоренко.

Месє Сидоренко: Так, я був у вас на віллі "Ксенія".

Містер Іванчук: У мене там апаратик прихований, тож я роблю потихеньку первачок по-мальтійськи. Коли летів на цю зустріч, прихопив в обидві кишені по сулії. Митників довелося підкупити картинами Рубенса, щоби не відібрали самогон.

Сеньйор Петренко: Ці митники зовсім розперезалися. Я напередодні віз із Киргизії до Голландії пачку порнографічних журнальчиків, так довелося сунути митниці давньогрецьку статую третього століття до нашої ери, аби журнальчики не вилучили. Три шкіри деруть, гади, із трудового мільйонера!

Месє Сидоренко: Не кажіть за столом про митницю, а то мене знудить.

Містер Іванчук: Ну тоді наповнимо келихи й вип'ємо за процвітання ще чого-небудь!

(Випивають, заїдають, мовчать)

Сеньйор Петренко (в'яло): Ну що, мужики, проспівали стародавню буржуазну. *(Співає).* Горіла пальма, палала, під неї мулатка стояла...

(Усі троє падають під стіл і засинають)

Завіса

Серпень 1993 року.

Вивалюючись збоку...

Щось, написане після двох пляшок пива натще, спекотним вечором, під музику Манфреда Менна

Вивалюючись збоку, зберігай нерухомість думок.

Бо сказано: той, хто голиться бананом, най відшумиться!

Святий Ч. говорив мені в період поїдання тарані:

- Ізиді, Геннадію Михайловичу, аки непитуший!

А у повітрях шустали банальні словеса, спурхнувши з моїх вуст. Не горобці, мерзоти, не горобці...

Хтось ворухив звивиною всередині черепною, хтось вішав вермішель на вуха слухаючих організмів, хтось комусь ламав кайф і щелепу, а я впав у споглядання святого Ч. У період поїдання тарані...

Оний же святий Ч. говорив, згідно зі званням, афоризмами та притчами:

- Один чоловік зловив муху й відірвав їй задню ногу. Що сіє значить?

- Він був садист? - несміливо відповідав я питанням на запитання.

- Ізиді, Геннадію Михайловичу! - сумував святий Ч., поринаючи низом лиця в піну.

- Він був натураліст, експериментатор! - припустив я.

- Перед ким мечу ікру? То пак не ікру, а бісер! Суть притчі в тому, що мушача нога не має застосування, як, наприклад, нога бика, або оленя, які можна вжити в

харчування. Так деякі скуднодумні відривають клаптки вбогих суєтних інформацій, замість припасти до великого й вічного! Уторопав квінтесенцію моєї байки?

Вивалюючись збоку, зберігай нерухомість думок.

Бо сказано...

Кінець

12 серпня 1993 року

Давньоримський імператор

Давньоримський імператор Гай Юлій Чухопупенко прав свої улюблені бузкові шкарпетки, коли до залу, тупотячи імпортованими сандаліями (Made in Kyrgyzstan), увійшов давньоримський же сенатор Септимій Брут Квадригошвілі.

- Вітаю тебе, о давньоримський імператоре Гаю Юлію Чухопупенко! - живописно піднявши руку, густим басом вистрілив сенатор, і грім його потужного голосу був настільки несподіваним, що не встигши сенатор схопити імператора за волосся на лівій нозі, той булькнув би в мармуровий басейн, у якому прав вищезгадані шкарпетки.

Волосся на ногах імператора виявилися надзвичайно міцним, завдяки чому імператор намочив тільки голову й руки, перш ніж був повернений на попереднє місце - на берег мармурової водойми в залі імператорського палацу. Чого не можна сказати про затонулі шкарпетки.

- Скільки разів просив не репетувати у вухо! - сердито прогарчав Гай Юлій Чухопупенко, потираючи волосату ногу.

- Винуватий, громадянині начальника, - клацнувши п'ятами сандалій, вибачився Септимій Брут Квадригошвілі.

- Я слухаю тебе, сенаторе, - вимовив кесар, проводжаючи смутними очима бузкові плями, що заглиблювалися.

- Що? А! Я говорю: вітаю тебе, давньоримський імпе...

- Стоп! Це я зрозумів. Далі!

- Далі? Гм. Далі: ...раторе Гаю Юлію Чухопупенко!

- Далі!!!

- Усе!

- Як - усе? Ти приперся тільки для вітання?!

- Ну так.

- Вільний!!!

- Я можу йти?

- Іди на... Ага, на засідання сенату!

Провівши злим поглядом сенатора, що віддаляється, мокроголовий давньоримський імператор Гай Юлій Чухопупенко пішов шукати довгу жердину або інше пристосування для лову у воді шкарпеток.

Чим закінчилася шкарпетколовля - історичні джерела умовчують.

Початок 90-х років XX століття.

Ну то й що

- Ну то й що! - не вгамовувався Людовик Кавернадцятий, втомлено почухавши пластмасову корону.

- А то, Ваше Вискочкество, що наша армія в оточенні ворогів, і буде з години на годину остаточно розгромлена, - відповідав Терентій Харитонович Дюпель - зам короля з громадської роботи.

- Ну то й що, ядрить її в ядра! - хмикнув Людовик, почухавши нігтем гумовий скіпетр, що стирчав із кишені. - Навіщо нам армія потрібна? Одні витрати. І взагалі, я проти гонки озброєнь і за розпуск армій!

- Ні, ну все-таки наші ж люди. Шкода! - заперечив Терентій Харитонович. - Їх же посадять у концентраційний табір і будуть годувати одними ананасами з рябчиками. Туга нестерпна. Вони ж, милі, з нудьги занудьгують. Кіно в концтаборах тільки по вихідних крутять. А стриптиз-шоу всього раз на місяць приїжджає. І в такій тузі наші доблесні солдати проведуть цілий рік! У карти грати не дозволяють, тільки в пляшечку з поцілунками. А це, чи знаєте, чревате... Загалом, кошмар!

1981 р.

Примітка: це написане молодим фрезерувальником приладобудівного заводу під час вимушеного простою без відриву від фрезерного верстата.

Пітна ніч Еммануели

Ну дуже еротичне оповідання. Нібито.

- Борису Євгеновичу, давайте зробимо статевий акт, - сказала Еммануела Сидорівна своєму чоловікові.

- Давайте, я не заперечую, Еммануело Сидорівно, проти проведення даного заходу, - відповідав Борис Євгенович, витираючи серветкою сметану з підборіддя й волосатих грудей. - Оголюйтеся, громадянко.

Громадянка оголилася й прийняла горизонтальне положення в шлюбному ложі. Чоловік, почистивши у ванній зуби й змивши залишки сметани, перемістився до спальні, погасив світло й приєдналося до Еммануели Сидорівні, укрившись із нею ковдрою. "Директор Курявасін від дня на день перебереться до міністерства, це ні для кого ні секрет. Гогоперідзе мітить у його крісло, - міркував, приступаючи до злягання, Борис Євгенович. - Але це ми ще подивимося. Дем'ян Харитонович недолюблює цього горця. У мене є шанс..."

Коли порція сперми перемістилася з Бориса Євгеновича в Еммануелу Сидорівну, подружжя припинило потіти, сказало одне одному на добраніч та заснуло.

Кінець ну дуже еротичного оповідання.

Серпень 1993 року.

Додаток:

Автор цього твору, довідавшись про існування літературної премії за найгірший опис сексу й уважаючи, що яка-ніяка премія краще, ніж взагалі ніякої, у нападі честолобства висуває свій твір "Пітна ніч Еммануели" на здобуття цієї вищезгаданої премії.

Уявіть собі...

Уявіть собі: отака прерія з отакими індіанцями, що скакають на конях то там то сям, ковбоями й іншими конелюбами, а посередині цієї прерії стоїть отакий Я. І цей вусато-бородатий Я розглядає з-під козирка руки (від яскравого сонця) цю саму навколишню прерію, спльовуючи пісок (що пурхає у ефірі, запурхуючи в рот отого самого Я), та злегка лаючись. Ну, у тому розумінні, мовляв, куди ж це я потрапив. Мовляв, от тільки-но сидів за машинкою (але не пральною) і бив пальцями по клавішах (але не рояля), і тільки, мовляв, вибив "Уявіть собі...", як раптом – бумс! – і навколо мене не диван із машинкою й рештою інтер'єра, а якась пейзажна широчінь у стилі "степ та степ кругом". І якийсь, тьху, пісок хрумтить у слині, і якесь пекуче сонце, а був же вечір, що прикидався ніччю. І, чорт подери, вершники, мовляв, якісь пір'яголові скакають, вібруючи голосовими зв'язками. А інші не вібруючи, і не пір'яголові, проте теж скакають, мовляв. І не дуже-от, мовляв, мені подобається така зміна декорацій.

Це в перекладі на цензурну мову.

А в цю мить індіанець Віннету Чингачгукович Крутобізоненко, спритно ухиляючись від свинцевих, пахнучих горілим порохом, дрібних предметів, що борознять атмосферу уздовж його пір'я, помічає самотню до болю фігуру цього самого Я. І за допомогою вузди направляє біг своєї конячки (на кличку Нашпаровозвпередлети) до цієї самої фігури цього самого Я, як сказано вище, до болю самотньої. Фігура ж, з тугою спостерігаючи за оною зміною маршруту, ще нецензурніше починає спльовувати пісок, у тому розумінні, що, мовляв, нахріна, мовляв, моя скромна особистість потрапила в поле зору ухиянта від свинцевих предметів. І, мовляв, ухиявся б він собі в тому ж напрямку, мовляв! Але Віннету Чингачгукович Крутобізоненко, ухиляючись, наблизився до самотнього Я та запитав його на примазикукському діалекті західноленграмайської говірки шишонської мови (він був із примазикукської групи західноленграмайської громади племені шишонів): "Хрузяй ди, – говорить, – на люлюкс щу ждиньдибаєшся, – говорить, – встряц?!" Цей самий Я, починаючи ухиятися від тих самих дрібних предметів, не володіючи індіанською мовою й не маючи під рукою перекладача, про всякий випадок песимістично відповідає: "Сам ти такий!" Індіанець Крутобізоненко роззявив був пащу, аби бовкнути ще що-небудь чужинське, та осікся у зв'язку з голосним іржанням Нашпаровозвпередлети й синхронним зрізуванням однієї

з пір'їн предметом, що борознять атмосферу. І індіанець шустро, але з гідністю віддаляється, разом зі свистячими в його околицях пороховими свинцульками, як від нерухливої фігури похмурого Я, так і від рухливих (за рахунок непарнокопитого транспорту) фігур у крислатих головних уборах, у яких оті свинцульки випльовувались із металевих машинок, стисливих перстами.

І уявіть собі: коли цей Я, спльовуючи пісок і страждаючи песимізмом у тому розумінні, що важко й майже неможливо залишитися в живих у атмосфері, що густо простромлюється свинцевими предметиками, від щиросердечного сум'яття сполотнів і пукнув, раптом відбувається наступне: отой Я раптом виявляє, що перебуває не в прерії, а в рідному інтер'єрі, і оточують його не індіанці й кулевивергаючі ковбої, а милий диван, близька машинка, клавіші якої продовжують топтати його – Я – творчі персти, і інша обстановка особистої житлоплощі. І продовжуючи за інерцією спльовувати залишки неіснуючого піску, цей самий Я запитує беззвучно: та як же це могло вчинитися?! Яка-така сила висмикнула його з інтер'єру й зажбурнула на пару хвилин у прерію?

Що ви проказуєте, читачу? А? Голосніше. Авторська уява? Ну, не знаю... Може бути... тьху, пісок... може, і уява. Ач чого ушкварює, грайлива!

Кінець 80-х років XX століття.

П'яний угар

Мікронівела про загадкову російську душу

- Дааа, – простягнув князь, подивившись у вікно, – однак...
- Да полно вам шипеть, – крикнув Мафусаїл і плюнув у попільницю.
- Іді к чорту! – вибухнув князь і смикнув Мафусаїла за вухо.
- Зашибу, зараза! – гаркнув Мафусаїл і впився в коліно князя зубами...
- Да, білі люди в наше время, не то что нынешнее племя, – процитував князь, витираючи рушником кров з ліктя й копаючи труп Мафусаїла п'ятою.
- Іш ти, – захихикав Фьюшкін, прокинувшись і почухавши потилицю.
- Сам ти дурак, – вилаяв його князь, і уперіщив у зуби Фьюшкіна кулаком.
- Подіш ти, – здивувався Фьюшкін, облизнув закривавлені губи, розрюмався й, хихикнувши, вийшов.
- Черві поганіє! – крикнув князь і погрозив дзеркалу кулаком. – Вонючий сатрап!
- Глаза навикате! – хихикнув Фьюшкін у кватирку, і князь запустив у нього черевиком. Скло із дзенькотом посипалося на килим.
- Тралі-валі, – заспівав Фьюшкін і, посміхаючись, застрибав алеєю зимового саду.
- Дела! – уголос подумав князь і осушив склянку з розчином ціаністого калію.

Кінець

Осінь 1983 р.

Примітка: це написано студентом машинобудівного факультету (спеціалізація:

Самовчитель колування в носі

Мистецтво колування в носі йде своїм коріннями в сиву давнину. Це одне з найдавніших занять людини. Однак, незважаючи на багаті традиції вносіколування, опанувати цим мистецтвом значно легше, ніж, наприклад, мистецтвом гри на п'ятиструнній флейті, або мистецтвом дресирування глистів і солітерів. Автор пропонує свої рекомендації, скориставшись якими, ти, безцінний читачу, у досконалості опануєш цим заняттям, за допомогою якого зможеш прикрасити дозвілля. Причому віддаватися цій захоплюючій справі ти будеш із такою граціозністю, шармом, елегантністю, що гідно триматимешся навіть у найвишуканішому вищому світі.

Колупати в носі зручніше за все довгастим предметом, а не, скажімо, сферичним або кубічним. За умови, що діаметр поперечника цього довгастого предмета не більше й не набагато менше діаметра ніздрі. Колупати електричним стовпом, наприклад, незручно через занадто великий діаметр, а колупати волоском із хвоста зебри – через прямо протилежне. Найкраще для цієї справи підходить палець. Автор рекомендує використовувати палець руки, а не ноги; це зручніше (у чому автор переконався, провівши ряд дослідів). Бажано робити це своїм власним, а не чужим перстом, оскільки, як правило, інші люди відмовляються надати для цього свої пальці.

Перш ніж приступитися до процесу колування, визначся, пальцем якої руки – лівої або правої – ти збираєшся це робити (однорукі можуть проігнорувати цю пораду), і яка ніздря – ліва або права – піддасться колуванню (а цю пораду можуть проігнорувати односторонні, якщо такі є). Вибравши руку, відведи іншу подалі, щоб вона не заважала процесу. Потім визначся, який з п'яти пальців має бути введений у носовий отвір. У процесі численних дослідів автор дійшов висновку, що найменш для цього підходить великий палець, а найбільше – вказівний і мізинець. Увага! Ніготь повинен бути коротко обрізаний і оброблений пилочкою, не мати гострих країв і виступів, здатних поранити ніжну тканину носового проходу.

Випрями обраний палець паралельно передпліччю руки, а інші стисни в кулак, аби не заважали. Після цього можна починати переміщення пальця в напрямку ніздрі під прямим кутом до нижньої сторони носа. Переміщати палець слід не поспішаючи, тому що зайвий поспіх може викликати небажані наслідки. Так, під час дослідів автор одного разу через велику швидкість руху руки промахнувся й ледве не травмував собі око, а іншим разом з тієї ж причини ледве не вивихнув палець об підборіддя.

Наблизивши палець до носа, обережно намагайся носовий отвір, бо ж ніздрі перебувають поза полем зору людини, тому легко промахнутися. Переконавшись, що, так би мовити, вершина пальця розташована в безпосередній близькості від носового проходу, слід...

Ні, це якась ахінея, біліберда, нісенітниця і дурня! Бо, звичайно ж, ти, безцінний

читачу, не потребуєш інструкцій і самовчителів щодо цього, і можеш, якщо буде потреба, поколупати у носі без усяких порад "фахівців". Тож замість того, щоби написати й видати "Самовчитель колування в носі" у восьми томах з додатками таблиць і схем, автор перериває роботу на самому початку, усвідомивши, що така праця не буде читачем затребувана, і гонорар авторові не світить. Тьху!

Початок 90-х років XX століття.

Легенда про Головний Убір Кольору Крові та ссавця виду *canis lupus*, або Осіння пастораль

Топтання на класичному сюжеті, у шести томах

Том первый

Я не вмію приховувати своїх почуттів: коли в мене є причина для суму, я маю бути сумним і ні на чий жарти не посміхатися; коли я голодний, я маю їсти та ні на кого не чекати...

В. Шекспір, "Багато галасу даремно".

Вогкість. Вооогкість, чорррт її подеррри!

Змерз-змерз-змерз! Змерз!

Вогкість і холод можна було б перенести, якби не голод! Ах, голод-голод-голод! Вити хочеться!

... Їх було двоє. Один вистрілив, інший... Інший! Так, він був смачним... Бах! Пострілом обпало хутро. Біг, біг, біг. І знову постріл. І назустріч другий із рушницею напереваги. Зуби-зуби, глотка, кров, голод, м'ясо. Перша двонога без пір'я істота, дегустована мною.

[illegible]

Луна-от яка! Що це стукає? Це зуби-зуби-зуби-зуби. Це холод-холод.

Ранок... Коли ж ранок?!!

Том другой

- Ну як, синьйоре? Зладили з дочкою?

Цілком зійшлись?

- Чи може бути інше?

Нам неможливо не поладить з нею.

В. Шекспір, "Приборкування норавливої".

- Що це?

- Плетене з рослинних прутів начиння - посуд із ручкою - наповнений хлібобулочними виробами домашньої випічки, які призначені для літньої особи жіночої статі, що є моєю матір'ю.

- Ага, кошик з пиріжками для бабусі.

– Вона хворіє.

- Вона хворіє? Хворіє! Хворіє...
- Сходи до неї, Головний Уборє Кольору Крові.
- Сходжу до неї.
- Підеш стежкою, по...
- Я пам'ятаю, пам'ятаю!
- Ах, бабуса...
- Нічого, нічого, вона видужає.
- Птахи.
- Летять на південь. Холодніє.
- Осінь.
- Коли йти?
- Поснідай і відправляйся.
- Говорять, ссавець мисливця загриз.
- Осінь.
- Апетитно.
- Смачного...
- Ну, я поїла. Дякую.
- Іди.
- Пішла!
- Дорогою не розмовляй з незнайомими. Я тебе знаю!
- ?
- !!!
- ...

Том третій

Цей хижий звір, що лев йому ім'я,
 Побачив Тізбу, що в кущах скрадалась.
 Вона його на смерть перелякалась.
В. Шекспір, "Сон літньої ночі".

Іде! Сміливе! Не боїться йти лісом. Маленьке! Смачне, напевно. Співає! Співай, рідне. Недовго залишилося.

Ах, голод-голод, ти робиш мене душогубом!

Небо! Птахи летять туди, де тепло!

А я залишаюся тут, де сирі й холодно. За що я не птах?

Шлунку, не квап мене! Дай помилуватися істотою. Головний убір кольору крові молодого баранчика. Навіщо воно надягло кривавий головний убір? Він будить у мені апетитні спогади. Кров, м'ясо, тепле, солонувате, ще тремтяче. Кривавий... Кривавий... Колір вогню, яким мене обпалили в селі! Птахи, заберіть мене туди, де тепло й ситно!

Шлунку, ще трохи і я тебе наповню. Бачиш, я вже вийшов на стежку. Шлунку, потерпи! Не бурррри так тужливо. Чуєш, я, намагаючись не дивитися в довірливі очі істоти, запитую, куди воно йде. Шлунок! Ах, голод-голод!.. Бабуса. Це, напевно, ситно... Пиріжки? Теж зійде. Де живе ця (Уррр!) бабуса? Тихіше, шлунку. Потерррри. Бабуса

порівняно недалеко. А істота нехай співає поки. Постукати. Постукаю! Постукаю, і апетитна калорійна тепла бабуся не поспішаючи відкриє двері...

Будь здорова, істото в кривавому уборі. Будь здорова поки. Бо я віддаю перевагу здоровій їжі.

Птахи летять туди, де тепло. Я біжу туди, де бабуся. Шлунку, не підкошуй мої ноги! Ах, голод-голод!

Том четвертий

Джентльмени, не дозволяйте йому бити стару!

В. Шекспір, "Віндзорські пустунки".

Стук, стук, стук!

- Хто там?

- Це я, бабусю, твоя внучка.

- А що в тебе з голосом?

- Змерзнула. Холод. Птахи на південь летять. Листя летить на мерзлий ґрунт.

- Там, дитинко, на двері мотузочка. Смикни, як звичайно, дв... А?!!!

- А! Ррр.

- Ой! Ааааааа!

Хррр. Гм... Гм... Гм... Усе! Як швидко відбулося. Голод. Навіть не встигнув укусити, розжувати. Цілком, живцем. Що це хрумтить на зубах? Скельця. А тут тепло. Дрова горять. Ненавиджу вогонь! Але тепло. І простирадло ще тепле. Ковдра. Зуби-зуби. Не стукайте. Зараз зігріюся... А за вікном – холод, вогкість, осінь, птахи на пі...

Хррр... Хррр... Хррр...

Що таке? Здається, задрімав. Хто стукає?

- Бабусю, це я, Головний Убір Кольору Крові!

Ой, чепчик. Тут не дуже світло, воно не розгледіть.

- Агов, дитинко, ти там смикни за цю, як її... Ну, загалом, смикай! Вони і відкриваються!

Птахи на південь, а мені тут тепло, як улітку. Благодать!

Том п'ятий

Господи боже! Навою, що це з тобою скоїлося? Ти перемінився.

В. Шекспір, "Сон літньої ночі".

Ссавець! У постелі бабусі! Він її з'їв!!!

Запитує, що принесла. Сам знає, що пиріжки, а запитує. Чепчик надяг. Вирішив прикинутися бабусею! Знайшов дурепу!

А чому це в тебе, "бабусю", такі великі слухові органи? Думає, я дурна. Бабусю від звіра не відрізню. Ех ти, ссавець! А чому це в "бабусі" (що він відповість?) такі великі органи зору? Знову "щоби краще..." Старе облізде м'ясоїдне! Ну, от зараз я тебе й викрию так, що тобі соромно стане. Зуби! Зуби-от хижака.

Ну, от, хижак і є. Ситий по горло бабусею, а однаково й мене ковтає. Що значить звірячий апетит. І після цього він продовжить стверджувати, що він бабуся? Ні, звірятко, тепер ти повністю викрите!

У лісі жовто й холодно, птахи на південь летять, а тут темно, гаряче й волого. Це і є шлунок? А хто це копошиться? Бабуся?! От ми знову разом! Яке щастя!

Том шостий

Стій! Не підеш! Попавсь, товстий шахрай.

В. Шекспір, "Віндзорські пустунки".

Бог свідок, не праг я їсти маленьку співучу істоту: і без того ситий. Але вона сама полізла в рот дивитися, які в мене зуби. Спрацював ковтальний рефлекс.

Тепер мені важко буде переміщатися. У мені більше центнера. Почекати, поки перевариться й вийде? Але це довго. А раптом хто загляне в цю будку бабусі, а отут я такий безпомічний від переїдання. Ні, буду, від гріха подалі, потихеньку відповзати до лісу... Там, звичайно, холодно й сиро, але...

Ой, пузо...

Ой, не можу терпіти...

Оооо...

- Ех ти, ссавець!!!

- Ну що за манери - ковтати живих людей.

- Хто тебе, звірятко, виховував?

- Воно просто проголодалося.

- От тобі, звірятко, пиріжки з м'ясом.

- Не поспішай, ссавцю, а то подавишся.

- Славно, бабусю, що при тобі завжди аптечка! І славно, що в аптечці було проносне!

- І тим паче славно, що в моїй садибі є лазня. Цей запах...

Осінь... Птахи на...

1985 р.

Не горобці

Говорізви

Слово не горобець, вилетить - не піймаєш.

Прислів'я.

- Нехай першим кине в мене своїм каменем той ювелір, хто сам без гріха. Будь-яким каменем: хоч рубіном, хоч сапфіром, хоч смарагдом, хоч...

- Він безсрібник: відчуває байдужість до срібла. Інша справа - золото. Беззлотником, якщо так можна виразитися, він не є.

- Я мав гадку, що це сміття із клозету, а виявилось - твір сучасного мистецтва: абстрактний живопис коричневою субстанцією на туалетному папері.

- Ви геть за собою не слідкуєте.

- Нічого подібного! Я не тільки за собою слідкую, але навіть доношу в правоохоронні органи про результати цього слідкування.

* * *

- Кажуть: кашу маслом не зіпсуєш. Але, у крайньому випадку, каша може бути й без масла. Тому пропоную інше формулювання: кашу крупою не зіпсуєш. Якщо крупа якісна й добре зварена, звичайно. Бо не певен, що кашу, у якій є масло, але немає крупи, можна вважати кашею.

* * *

- Я винайшов і створив живу людину.

- Ай, не треба брехати. Ніяких живих людей не може бути. Це чиста фантастика, - відповів роботіві Васі робот Коля.

* * *

- Чи має людина право бути абсолютно безправною?

* * *

- Гамлете Гамлетовичу, не морочте череп бідному Йорику!

* * *

- Ми не знаємо, про що думає вовк, перегризаючи горло баранчиків. Може, він думає по-своєму, по-вовчі: "Вибач мені, грішникові, Господи, бо ж Ти сам мене таким створив. Амінь".

* * *

- Говорять: дурням щастить. Виходить, якщо тобі не щастить, можеш себе утішати, мовляв, отже я не дурень.

* * *

- Людина створена для щастя, як ми - птахи - для польоту, - повідомив страус пінгвінові.

* * *

- Я бачу, ти зовсім не вмієш сумувати. Давай, навчу.

- Ай!!! Боляче ж!

- Не ображайся. Просто для смутку повинен бути привід.

* * *

- Бувають труби водостічні, а бувають труби словостічні, іменовані телефонами.

* * *

- Милостиво прошу вас, пане, ну дозвольте мені дати вам по морді. Ну хоч разочок. Не відмовте у такій люб'язності, Христом-Богом благаю!

* * *

- Кожний собака знає, що гав гав rrr гав ууу гав rrr.

* * *

- Наскільки я пам'ятаю уроки історії, першим обматюкав Київ князь Віщий Олег: сказав, мовляв, Київ - мать-перемать городів руських.

* * *

- Це був не хто інший, як невідомо хто. Так, саме він - невідомо хто, власною персоною. Я відразу зрозумів, що це невідомо хто, оскільки саме так його собі й уявляв. По-моєму, усі невідомо хто саме так і виглядають.

* * *

- Кожна людина - коваль свого щастя.

- Але, схоже, не в кожного є молот і ковадло.

* * *

- Він послав студента до якоїсь матері. До якої? До альма-матері.

* * *

- По-моєму, ти правий.

- Який-такий Правий? Ні, я не якийсь Правий, а Петро Пупченко.

* * *

- Він настільки сильно любить гроші, що навіть вступив із ними в інтимний зв'язок.

* * *

- Мила дівчина. Але чому в неї груди позаду?

- Це не груди, а крила, тому що вона справжній ангел.

* * *

- Тьху на вас, шановний! - сказав Петро.

- Самі ви шановний! - огризнувся Іван.

* * *

- Він, взагалі-то, міг би бути хорошим. Але в цьому випадку його б хвалили навколишні. А він настільки скромний, що не може чути похвальних слів на свою адресу. Тому, із природної скромності, він не дозволяє собі бути хорошим. Тому й лупить навколишніх по мордах. Скромник, що ж отут поробиш.

* * *

- Знайшов гайку! Залишилося пригвинтити до неї автомобіль, і буде на чому їздити... Знайшов гудзик! Залишилося пришити до нього шубу, і буде у що взимку одягтися... Знайшов черепицю! Залишилося підкласти під неї будинок, і буде дах над головою. Добре!

* * *

- Ти шляхетний?

- Так.

- Чесний?

- Так.

- Скромний?

- Так.

- Давай розберемося. Скромний не став би хвастатися, що він чесний і шляхетний. Сказав би: нехай про це судять інші. Виходить, визнавши себе шляхетним і чесним, ти вчинив нескромно. У такому випадку твердження, що ти скромний, є брехнею. А раз ти вдався до брехні, значить ти не чесний. А раз не чесний, значить не шляхетний. Логіка.

* * *

- Вампіри забирають чужу кров, а донори віддають іншим людям свою. Тому можна сказати, що донори - це вампіри навпаки, а вампіри, відповідно, - це донори навпаки.

- Я люблю всіляких живих істот, - визнавалася вона, - тому мрію завести акваріумних рибок, хом'ячка, чоловіка, кішку, черепашку й папужку.

- Я тобі в морду дам!

- Ні, не даси. Хоча б тому, що в мене немає морди. Тільки обличчя.

- От в обличчя й дам!

- Ні, в обличчя я принципово не приймаю.

- Говорять, від сміху з'являються на обличчі зморшки. А ще говорять, що сміх подовжує життя. Так що треба вибирати: або сміятися й жити довго, але зі зморшками; або не сміятися й жити без зморшок, але недовго.

- Між почуттям гумору й почуттям голоду я б вибрав перше.

- Александр Македонський займався окупацією чужих земель, упокоренням волелюбних народів, знищенням друзів і соратників, а також, можливо, колуванням у носі й іншими "грандіозними" справами, за що людство прозвало цього мерзотника Великим.

- У прозі надмірна художність іноді виглядає дурним прикрашенням, наче мережива на гімнастерці.

- Дивися, у небі літають НЛОнавты верхи на своїх НЛО! Причому НЛО як дві краплі води схожі на мітли.

- На рахунку письменника Нестора Редищенка є детективна повість із круто закрученим сюжетом. А на рахунку слюсаря Петра Семенчука є болт із круто закрученою гайкою. Не тільки письменники вміють круто закручувати.

- Я от усе думаю: де ж мені краще зустріти це свято - у колі родини, або ж...

- А які ще варіанти?

- В овалі родини, у прямокутнику родини, у ромбі родини, або, наприклад, у трапеції родини.

- А тепер, діти, давайте згадаємо, як жили за двісті років після нас наші нащадки. Згадуйте, згадуйте. Ми проходили це на уроках з історії майбутнього.

- Він уважає слово "херувим" образливим, виходячи з "непристойності" першого

складу.

* * *

- Дослідження показали, що всякий, хто народився, або вже вмер, або приречений вмерти в майбутньому. Тому фахівці рекомендують: щоб уникнути смерті, не народжуйтеся.

* * *

- Я так з ранку до вечора зайнятий відпочинком, що на роботу в мене не залишається ніякого часу.

* * *

- Народна мудрість говорить: "Зробив діло - гуляй сміливо". Мудрість вона, звичайно, мудрість, але тут би не зашкодило уточнення: яке саме діло. Бо бувають такі діла, що гуляти сміливо ти можеш, поки їх не зробив. А якщо зробив, то вже сміливо не погуляєш, а, навпаки, будеш боягузливо ховатися.

* * *

- Дебати між автором і його внутрішнім голосом указують, що автор не має твердих позицій, а, як Гамлет, закомплексований у метання й сумніви: бути чи не бути, бити чи не бити, пити чи не пити, нити чи не нити, рити чи не рити, мити чи не мити і т.д.

* * *

- Камінь упав зі скелі на Євграфа й убив його. Петро, друг покійного, не зміг вибачити цього мінералу, і вирішив йому помститися, зробивши з ним точно так само. Тобто Петро задумав упасти зі скелі на цей злочинний камінь. Таке злодіяння каменю не повинне залишитися не відомщеним!

* * *

- У ході слідства з'ясувалося, що в ніч із другого на третє червня минулого року кілер Уліткін убив сто двадцять вісім живих істот. З яких одне було бізнесменом, а решта - комарами.

* * *

- Один великий письменник сказав, мовляв, у людині все повинне бути прекрасно: і слина, і шмарклі, і кал, і сеча, і глисти, і піт, і лупа, і вушна сірка... Ну, або щось у цьому роді.

* * *

- Громадянки проститутки, у наше відділення міліції прийшов святий отець, щоби прочитати вам проповідь на тему: "Хто лясне тебе по правій сідниці, поверни до нього й іншу". Ну, або щось на кшталт того.

* * *

- Та хто тобі дав право?!

- Той же, хто дав мені ліво.

* * *

- Мене вдарили по правій щоці, і я, як учив Ісус, підставив ліву. Ну, щоправда, не свою ліву щоку, чужу. Хоча той тип пручався, не хотів, щоб я підставляв під удар його щоку. Але я йому, гадові, заламав руки, і він по своїй лівій щоці одержав важкого

ляпасу. Не одному ж мені має діставатися!

* * *

- Ти тільки подумай, Сергію: адже такого в історії людства ще ніколи не було, щоб ми з тобою сиділи на цій лавці й базікали про яєчню! Уявляєш?! Чого там тільки не було, в історії людства, за тисячі років, а от цього не було ніколи! Навіть важко повірити, але це факт!

- Ну чому ж? Що ж отут, Миколо, такого унікального?

- Ех, ну як же ти не розумієш! Таке, щоб два чоловіки сиділи на лавці й базікали про яєчню, в історії людства вже напевно було, і не один раз. Але ніколи за всю історію людства, за всі тисячі років, не було, щоб це робили саме ми з тобою, і саме на цій лавці! Ніколи-ніколи! За тисячі років! Уперше в історії! Ні, ти тільки подумай про це!

- А ти точно певен?

- Звичайно! Згадай: ми про яєчню ніколи раніше... Та й лавка зовсім нова, її тільки вчора поставили. Перший раз ми на ній...

- Ну, треба ж! Уперше за всю історію людства! Отакі ми! Вау!

* * *

- Як усім відомо, давньоримський письменник Гай Юлій Цезар у вільний від літературних праць час підробляв на посаді верховного жерця, а також цензора, а також народного трибуна, а також диктатора, а також полководця. Із чого випливає висновок, що й у ті часи робота письменника не оплачувалася належним чином і, щоб звести кінці з кінцями, літератор змушений був, що називається, "крутитися". Можна тільки уявити, скільки ще цікавих книг написав би Цезар, якби він не відволікався на політику, війни та іншу дурню!

* * *

- На виставці засушених метеликів у мене виникла підозра, що ентомолог-колекціонер, піймавши чергового метелика, говорить собі біблійну фразу: "Розіпни, розіпни його!"

* * *

- Знаєте, а Петренко-от збоченець: він спить із чоловіком.

- Фу, яка гидота!.. Втім, спати із чоловіком – це куди не йшло: чоловік, принаймні, людина, так би мовити, гомо сапієнс. А от Сидорчук докотився до ще більшого збочення: він бере в постіль кішку!

- Тьху, мерзенність!.. Втім, спати з кішкою – це не найбільше збочення: кішка – це, принаймні, жива істота, ссавець, як і людина. А от Іванченко докотився до найбільшого збочення: він спить в одній постелі із предметами неживими – із простиралом, ковдрою й подушкою!

- Тьху, яка гидота!

- Яка мерзенність, тьху!

* * *

- Я пропоную тобі шалені гроші!

- Ну поміркуй сам: навіщо мені шалені гроші, якщо я не шалений.

* * *

- У нього губа - не дура.

- Хм.... У нього губа настільки не дура, що хоч зараз зараховуй її, губу, до членів Академії Наук. Але тільки губа: з мозком у нього набагато гірше. Губа - не дура, а мозок - дурень.

* * *

- Бубибіб бабабіб боббоб, - сказав незнайомець чистою... невідомою мовою.

"Якщо мова невідома, то звідки ж звісно, що "чистою", а не з яким-небудь акцентом?" - знизав плечима читач. На що автор лише відмахнеться, мовляв, ай, читачу, не чіпляйся до слів.

* * *

- Цей парубок, по-моєму, подає великі надії.

- А мені так і ввижається, що, подаючи надії, він по-холуйськи поклониться, шаркне ніжкою й скаже: "Надії подані-с, пане".

* * *

- Ех, був би тут Чарльз Дарвін, він би показав вам, де раки зимують!

- Це з якої ж статі?! Що ми такого...

- А с такої статі, що Дарвін був великим біологом і багато чого знав про живих істот, зокрема напевно й те, де вони зимують. От і показав би, якщо б ви його попросили.

* * *

- Я подам на нього до суду!

- За що?

- Він образив мене до глибини душі!

- Як образив?

- Він обізвав мене зіркою!

- Зіркою? Ну й що в цьому поганого?

- Як що?! Зірками називаються організми безголові та примітивні, що живуть на дні морів і океанів. Обізвавши мене зіркою, він тим самим натякнув, що я суб'єкт безголовий і примітивний! Я цього не потерплю! Він за це відповість!

* * *

- Ампутація совісті, честі, справедливості й шляхетності може привести до підвищення особистих прибутків. Але ампутанти вважаються інвалідами.

* * *

- Він не з тих, хто любить смітити грішми. Він з тих, хто любить смітити недопалками й лушпайками соняшника.

* * *

- Та хто тобі дав право приховувати від народу красу своїх геніталій?!

* * *

- А от теж смішна мавпочка!

- Тс! Це директор зоопарку.

* * *

- Не в грошах щастя, говорять люди. Не в людях щастя, думають, напевно, гроші.

* * *

- Нормальна температура людського тіла - тридцять шість - тридцять сім градусів за Цельсієм. Така спека характерна й для тропічних широт Землі. Тож глистів, що живуть у людині, я пропоную вважати тропічними тваринами.

* * *

- Я повна нікчемність!

- Е, та у вас манія величі. Повна нікчемність. Ні, чоловіче, до повної нікчемності вам ще рости й рости!

* * *

- Кажу вам як великий російській патріот. Великі й могутні російські люди живуть на великій і могутній Російській землі! І говорять вони великою і могутньою російською мовою! А щоб справити велику і могутню російську нужду, ходять у великі й могутні російські туалети й випорожняються у великі й могутні російські унітази! І какашки їхні великі й могутні!

* * *

- Він працює приборкувачем людей. Тобто прокурором.

* * *

- Ти до неї краще не чіпляйся - вона Тургенівська дівчина.

- Вона?! Тургенівська?! - здивувався я: нічого спільного між цією дівцею й дівчатами з романів Івана Сергійовича Тургенєва я не помітив. - А чому ти вважаєш її Тургенівською дівчиною?

- Вона гуляє з Петькою Тургенєвим - злодієм із Бур'янівки.

- А, у цьому смислі...

* * *

- Якщо є скрипковий ключ, то, певно, повинна бути й скрипкова відмичка?

* * *

- Схоже, пернате на гербі Російської Федерації страждає роздвоєнням особистості.

* * *

- Сьогодні хотів був сказати на вулиці незнайомій дівчині, що вона дуже гарна. Але промовчав. Побоявся: а раптом вона вирішить, що я бажаю з нею переспати, і обізве мене старим похитливим пердуном.

* * *

- Пані, чи можу я на вас покластися?

- Я тобі покладуся, жеребець хтивий!!!

* * *

- Не варті зайві гроші того, щоби заради них топтати свою совість.

* * *

- Зайшов недавно в магазин "Ласощі", а там товарів немає, порожні полиці, - говорить один.

- Отже, ласощі розкупили, а нові ще не підвезли, - припускає другий.
- А люди там були? - запитує третій.
- Були, звичайно, - продавці за прилавками, - відповідає перший.
- Тоді в мене така версія: це був магазин для людожерів, а люди ж і є для них ласощами, - фантазує третій.

* * *

- Слову "інтелектуал" зовсім не обов'язково бути синонімом слову "зануда" і слову "сноб".

* * *

- Тварини, що живуть із людиною, називаються домашніми, або навіть ручними. Тварини, що живуть окремо від людей, називаються дикими. До якої із цих категорій віднести глистів?

* * *

- Це армія-визволителька. Так, армія-визволителька, тому що вона звільняє! Вона звільняє інші країни від незалежності, народи - від волі, а людей - від життя.

* * *

- Він заявляє, що страждає на екзотичну недугу - "тунгуський метеоризм". Чорт знає, що це значить.

* * *

- А слабо показати кузькіна батька?

* * *

- Дивіться, дивіться, удалині червоніє жовта синява!

* * *

- Нічого подібного! Я ніколи не розбещував неповнолітніх! Я розбещував лише неповновесняних, неповноосінніх та неповнозимних.

* * *

- Ах ти ж жид пархатий!

- Я бачу, ви страждаєте антисемітизмом.

- Нічого подібного! Я антисемітизмом не страждаю! Я антисемітизмом насолоджуюся!

* * *

- Ну що ти ходиш отут з незачесаними шмарклями, - говорить Петро.

- Чому "з незачесаними"? - дивується Іван.

- А що, скажеш, що ти свої шмарклі зачісував? - хмикнув Петро.

- Ні, звичайно. Та хто їх взагалі...

- Ну, отож я й кажу.

* * *

- Я трудився, не покладаючи рук, слухаючи, як диктори радіо трудяться, не покладаючи язика.

* * *

- Нашого начальника сміливо можна назвати дурнем!

- Сміливо назвати... Ні, особисто я сміливо назвати не можу. Тільки несміливо, боягузливо.

- Якщо люди в телевізорі називаються телеведучими, то ми - глядачі - маємо називатися телеведеними. От тільки куди вони нас телеведуть? І звідки нас телеведуть? І куди, зрештою, телеприведуть?

- Він був двірником. Але не простим двірником, а знаменитим. Настільки знаменитим, що перехожі брали в нього автографи. А оскільки перехожих було багато, то йому доводилося цілий день роздавати автографи й у нього зовсім не залишалося часу на те, щоб підмітати вулицю.

- Це талановита сімейна пара: дружина геніально танцює танець живота, а чоловік хвацько викаблучує танець потилиці.

- Під час турніру зі швидких шахів на першість організації бухгалтер Дурченко гарячково ходив то однією, то іншою шаховою фігурою. Раптом йому піднесли склянку із чаєм. Дурченко не тільки швидко походив склянкою, розплескавши напій на дошку, але й убив нею ворожого пішака.

- Чудовий твір! Чудовий! Геніальний! Прекрасний! Шедевр! Але є в цього твору один великий недолік, який полягає в тому, що творцем цього твору є не я!

- Мені важко вибрати: що з'їсти на сніданок - ананас, рябчика або кав'яр.

- Важко. А кому тепер легко?

- Ну, як, твій малюк уже розмовляє?

- Неговіркий він у мене, мовчун. Усе тільки пише, пише...

- Що пише?!

- Ну, там, романи, п'єси, поеми...

- І закинув він вудку в лунку... Як у казці: "Ловися рибка велика й маленька". І з лунки дійсно... Ні, не рибка, а людина, не велика, маленька. Але трапилося це тільки за дев'ять місяців. Втім, то була не те щоб лунка, та й закидав він у неї не те щоб вудку.

- Ні, дельфіни - істоти доволі дурні. Про це свідчить той факт, що жоден із них не одержав дотепер Нобелівської премії.

- Не вистачало, аби я дихав задурно! Ні, ви мені як належить заплатіть, тоді я буду дихати. А так - що ж. Чи я дурень, щоби робити абищо задарма!

- Він виведе із себе кого завгодно!

- Ну, виводити із себе, наприклад, глистів - справа потрібна.

- Люди! Бережіть вогонь від пожежників! - благає Прометей.

- Бути чи не бути? От у чому питання, - говорив принц Гамлет.

- Давайте не будемо, громадянине, - говорить затриманому міліціонер Терещенко.

- Ти віриш в існування людини?

- Ні! Ніхто з нас жодної людини ніколи не бачив, виходить, людини зовсім не існує!

Це просто чийсь вигадки!

Так казали глисти в людському кишечнику. .

- Ви такий розумний!

- Це мерзенний наклеп! Я не розумний. Я дуже-дуже розумний! Не треба плутати.

- Ви знайомі з корейською кухнею?

- Та я на корейській кухні собаку з'їв!

- Як говориться, вустами маляти...

- ... смокчеться цицька?

- На знак протесту ми оголошуємо голодування!

- І як довго ви маєте намір голодувати?

- Аж до самого обіду!

- Деякі, замість того, щоби валятися на дивані й дивитися телевізор, займаються роботою, спортом і іншою допотопною дурнею. Дикі люди, що відстали від цивілізації!

- Якщо жінкам можна носити бюстгальтери, а чоловікам не можна, то це дискримінація за статевою ознакою! Ми, борці за гендерну рівноправність, вимагаємо, щоби легка промисловість випускала бюстгальтери й для чоловіків!

- Еее.... На чому я зупинився?

- На моїй нозі.

- Хіба я говорив про вашу ногу?!

- Ні, ви на неї наступили й зупинилися.

- Чула, який страшний злочин трапився в сусідній кімнаті? - запитує торшер у настільної лампи.

- А що там відбулося?

- Там люстру.... Ні, мені важко про це говорити! Люстру повісили!

- Ох! Яке звірство! Бідолашка! Вічна їй пам'ять!

* * *

- Вона працює, не покладаючи рук, неначе Венера Мілоська.

- Хіба Венера була трудівницею?

- Ні, я не до того, що "працює", а до того, що "не покладаючи рук". Ти бачив цю скульптуру? У неї ж немає рук. І тому вона їх не покладає, бо ж неможливо покласти те, чого немає.

* * *

- Я дуже скромний. Я фантастично скромний. Я найскромніша людина у Всесвіті. Не побоюся цього слова, я просто таки гігант скромності. Скажу без зайвої скромності, що всі інші люди в порівнянні із мною в аспекті скромності просто комашки! Рівних мені немає. Я щось особливе, видатне, надприродне! От наскільки я скромний.

* * *

- Він працює педерастом... Тьху, знову обмовився! Не педерастом, а пародистом. Схожі слова. Плутаю.

* * *

- Нехай у мене першим кине камінь той,... у кого немає кінцівок!

* * *

- Я тобі вже в сотий раз кажу: не повторюй те саме по сто разів!

* * *

- Я його вбив, а він узяв і воскрес! Я його знову працювито вбив, а він знову воскрес! Я його ще раз, не шкодуючи сил, убив, а він знову воскрес! Ну ні сорому, ні совісті в людини! Ніякої поваги до чужого труда!

* * *

- Я досить розумний, аби виголошувати мудровані слова, але, на жаль, не настільки розумний, щоби розуміти те, що я кажу.

* * *

- Васю, ну давай одружимося!

- Ньюро, для того, щоби дві людини одружилися й вели спільне життя, у них повинне бути багато спільного: спільні погляди, спільні смаки.... От мені, наприклад, подобаються жінки, подобається до них залицятися, подобається з ними... гм... це саме. А тобі, Ньюро, подобаються жінки?

- Мені, Васю, подобаєшся ти.

- Ну, от бачиш, Ньюро: мені подобається одне, а тобі зовсім інше. Як же ми можемо одружитися, коли в нас настільки різні смаки?!

* * *

- Мене намагався завербувати прониклий на нашу територію шпигун. Світлий такий шпигун. Із крильми. Зі світним колом над головою. Його до нас із неба закинули. Але я йому не піддався, а навпаки - знешкодив і затримав: поламав йому крила, загасив його світло й передав до рук агентів держбезпеки. Там йому, негідникові,

покажуть, як проникати на нашу територію й вербувати наших людей!

* * *

- У жінок тільки збочення на думці: вийти заміж, створити родину, народити дітей і так далі. А от щоби просто трахатися по-людськи, без таких от збочень, - ні, їм це, чи бачте, не до шмиги!

* * *

- От поетеса Аделаїда Шмаркля отут пише, мовляв, у її серце встромилася стріла кохання. Але я-то знаю: по-перше, то було не серце, а піхва; а по-друге, то була не стріла, то був...

* * *

- Та що ви тереvenите все про мистецтво, та про літературу й тому подібні скороминущі тлінні дрібниці. Давайте краще поговоримо про щось вічне. Ну, наприклад, про какашки.

* * *

- Великий письменник Авакум Ксенофонович Гриль прославить нашу літературу! Але для цього треба, щоб Авакум Ксенофонович Гриль, як мінімум, народився. А для того, щоб він народився, треба, як мінімум, щоб його тато й мама вчасно вчинили статевий акт. Але для того, щоб його тато міг вчасно вчинити статевий акт із його мамою, треба, щоби сам цей тато вчасно народився. А для цього треба, щоби дідусь і бабуся Авакума Гриля вчасно вчинили статевий акт. А для того, щоб ота бабуся могла вчасно вчинити статевий акт із отим дідусем, треба, як мінімум, щоби ця бабуся вчасно народилася. А для цього треба, як мінімум, щоби прадід і прабаба вчасно вчинили сама розумієш що. Але щоб вони це зробили, треба, як мінімум, щоби прадід вчасно народився. А для цього треба, щоби прапрадідусь й прапрабабуся майбутнього великого письменника Авакума Гриля вступили в інтимний зв'язок. А для того, щоб це відбулося, треба, як мінімум, щоб ота прапрабабуся вчасно народилася. А для цього треба, щоби прапрапрадідусь, грубо виражаючись, відтрахав прапрапрабабусю. Я тебе стомив? Потерпи, скоро ти дізнаєшся, до чого я все це.... Отже, щоб цей сексуальний контакт трапився, обов'язково треба, щоб отой прапрапрадідусь, як мінімум, так, вчасно народився. А для цього треба - так, так, так, - щоби відбувся статевий акт між прапрапрапрадідусем майбутнього великого письменника Авакума Гриля і його ж прапрапрапрабабусею. Коротше кажучи, я, як майбутній прапрапрапрадідусь майбутнього великого письменника, пропоную тобі, Зінаїдо, як його майбутньої прапрапрапрабабусі, негайно вступити зі мною в статевий зв'язок. Інакше ми будемо винуваті в тому, що не буде через двісті років великого письменника Авакума Ксенофоновича Гриля і його великих творів. І людство нам цього не вибачить!

* * *

- Витри шмарклі.

- Я вже приступаю до планування початку проведення даного заходу.

* * *

- Громадянине хулігане, скажіть, будь ласка...

- Хто хуліган? Це я хуліган?! Це ти мене хуліганом...

- Ну так.

- Чуєш ти, падло, та я тобі за таку образу по морді...

- Саме це я й мав на увазі.

* * *

- Вам, чоловікам, тільки одне треба, - ображено сказала вона, поправляючи спідницю.

- Ну чому ж тільки одне, - заперечив він. - Я б і від другого не відмовився. Та й третє можна спробувати.

* * *

- Я ділова людина, тому думаю про прибутки.

- Ділова людина - це той, хто думаючи про прибутки, не забуває про совість, шляхетність, людяність, моральність, честь, порядність та терпимість. А той, хто про це забуває й думає тільки про прибутки, той не ділова людина, а діловий нелюдь.

[1] Дуже ерудований, скрупульозний та педантичний читач, поглянувши на дату написання цього оповіданнячка, може здогадатися, що присутність у нім даного перекладу мадригалу Петрарки, зробленого Анатолем Перепадею і вперше опублікованого 2009 року, є анахронізмом; що цей переклад доданий сюди за роки після написання "Поцілунку", а отже й описаних подій (якби вони відбувалися насправді, а не були вигадкою автора). Не міг Іван Едуардович цитувати, мовляв, такого перекладу, бо той був йому невідомий, адже надрукований (та й, мабуть, написаний) буде лише за кілька років. І інші українські переклади він читати не міг, бо раніше цей мадригал не перекладався українською. Це правда. Але авторові так кортіло, щоб тут був присутній саме цей мадригал, що він вимушений був вдатися до анахронізму, вважаючи, що для художнього твору (на відміну від наукового) це стерпно. Якби описані події відбувалися насправді, то Іван Едуардович прочитав би цей мадригал у російському перекладі через брак на той час українського.

[2] Описуючі в цьому оповіданні недалеке майбутнє (котре тепер вже, звісно, є минулим), із прогнозом погоди автор не вгадав: в описуваний день насправді не сталося снігопаду: було відносно тепло та сльотаво, снігом і не пахло.

[3] Авторська довідка:

Ракло - харківське слово, що означає безкультурного індивіда, схильного до криміналу. Попервах, в XVIII столітті, харків'яни кликали раклами бурсаків - студентів Харківського колегіуму, заснованого в 1722 році, що проіснував до відкриття в Харкові університету, після чого колегіум був перетворений на духовну семінарію. Вічно голодні бурсаки періодично влаштовували набіги на сусідній Благовіщенський базар, де вихоплювали їстівні товари в торговок; зрозуміло - безкоштовно й без згоди останніх; торговки верещали: "Рятуйте, ракли грабують!" Ці набіги бурсаки називали "подвигами Геракла". Існують три версії щодо походження цього слова. Перша: "ракли" - укорочене "Геракли"; друга: колегіум носив ім'я святого Іраклія й "ракли" - це

перекручене "Іраклії"; третя: попечителем колегіуму був якийсь француз на прізвище Ракло. Оскільки в харківських обивателів студенти-ракли асоціювалися з базарними грабунками, згодом у цьому місті раклами стали кликати всіх, хто схильний до грабунків, злочинства, хуліганства, зґвалтувань і т.д.

Тремпель – харківське слово, що означає предмет, на який вішають одяг; за межами Харківщини іменований "плічками". Років сто назад, або більше, у Харкові з'явилися одяжні "плічка", відзначені написом "Тремпель"; от з тих-от часів харків'яни й називають ці предмети тремпелями; і навіть сміються, коли чують, як іногородні називають тремпелі "плічками". А справа в тім, що жив у місті такий собі пан Тремпель, якому належала крамниця одягу; прізвище цього пана наносилося на "плічка" в якості торговельної марки, фірмового знака... Слово "тремпель" у цьому аспекті знайоме й мешканцям деяких інших населених пунктів сходу України, куди поширилося з Харкова.